

Agnė TVARONAVIČIENĖ

DAKTARO DISERTACIJA

**VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ
SPRENDIMO TVARKOS
YPATUMAI IR EFEKTYVUMAS**

SOCIALINIAI MOKSLAI,
TEISĖ (01 S)
VILNIUS, 2015

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Agnė Tvaronavičienė

VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ
SPRENDIMO TVARKOS YPATUMAI
IR EFEKTYVUMAS

Daktaro disertacija
Socialiniai mokslai, Teisė (01 S)

Vilnius, 2015

Daktaro disertacija rengta 2010–2015 m. Mykolo Romerio universitete.

Mokslinis vadovas:

prof. dr. Algimantas Urmonas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S).

Disertacija ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2015 m. birželio 17 d. 13 val. Mykolo Romerio universiteto I-414 aud. (Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius).

Pirmininkas:

prof. dr. Gediminas Mesonis (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S).

Nariai:

prof. dr. Eglė Bilevičiūtė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S);

prof. dr. Julija Kiršienė (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S);

prof. dr. Kazimieras Meilius (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S);

prof. dr. Jānis Načisčionis (Turības universitetas, Latvijos Respublika, socialiniai mokslai, teisė, 01 S).

TURINYS

ĮVADAS.....	5
PAGRINDINIŲ DISERTACINIAME TYRIME VARTOJAMŲ SAŪVOKŲ IR SANTRUMPŲ APIBRĖŽIMAS.....	13
TYRIMŲ APŽVALGA.....	17
DARBO METODOLOGIJA.....	22
I. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ INSTITUTAS IR JO YPATUMAI.....	23
1.1. Viešųjų pirkimų sistema ir jos elementai	23
1.2. Viešųjų pirkimų instituto susiformavimo raida	25
1.3. Viešųjų pirkimų instituto priskyrimo viešajai ar privatinei teisei problema.....	33
1.4. Viešųjų pirkimų instituto normų įgyvendinimo užtikrinimas	51
1.5. Viešųjų pirkimų ginčo samprata ir prigimtis.....	60
II. PERKANČIŪJŲ ORGANIZACIJŲ SPRENDIMŲ PERŽIŪROS PROCEDŪRA KAIP PAGRINDINĖ ES TEISĖS VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ SRITYJE ĮGYVENDINIMO PRIEMONĖ	65
2.1. Bendrasis ir specialusis ES teisės įgyvendinimo viešųjų pirkimų sirtyje mechanizmai	65
2.2. ES teisėje įtvirtinti reikalavimai perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrai.....	69
2.3. ETT praktikos Peržiūros direktyvų įgyvendinimo srityje apžvalga	75
2.4. ES valstybių narių perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros sistemos	87
2.5. Specializuotos perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros privalumai	95
2.6. Alternatyvių ginčų sprendimo būdų taikymo galimybės vykdant perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūras	101
III. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ SPRENDIMO SISTEMA LIETUVOS RESPUBLIKOJE	111
3.1. Viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos susiformavimo raida Lietuvos Respublikoje	111
3.2. Lietuvos Respublikoje taikoma perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūra	120
3.3. Viešųjų pirkimų ginčų sprendimo Lietuvoje rezultatų kiekybinis tyrimas	124

3.4. Viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarkos Lietuvos Respublikoje pagrindinės problemos ir galimos jų sprendimo kryptys.....	137
3.5. Specializuota viešųjų pirkimų ginčų sprendimo institucija Lietuvoje: 2000–2003 m. veikęs subjektas ir jo statuso, sudarymo bei veiklos organizavimo tobulinimo gairės.....	145
3.6. Viešųjų pirkimų ginčų sprendimas taikant elektronines priemones.....	150
IŠVADOS.....	156
PASIŪLYMAI	158
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	159
SANTRAUKA.....	177
SUMMARY	197
PRIEDAI.....	218

ĮVADAS

Viešieji pirkimai kaip priemonė, kurios dėka viešojo sektoriaus organizacijos įsigyja jų funkcijoms vykdyti būtinų prekių, darbų ir paslaugų, šiandien gali būti vadinama sudėtinga daugianare sistema, kurios pagrindinis tikslas – skaidrus ir efektyvus viešųjų finansų panaudojimas. Pasak žymaus Jungtinių Amerikos Valstijų viešųjų pirkimų specialisto K.V. Thai, „Viešųjų finansų literatūroje nurodoma, kad valstybės valdžia yra įsitraukusi į keturias pagrindines ekonomines veiklas: (a) teisinės bazės visoms ekonominėms veikloms nustatymas, (b) pajamų perskirstymas per mokesčius ir išlaidas; (c) socialinių prekių ir paslaugų, kaip nacionalinė gynyba, viešasis saugumas, išsilavinimas ir infrastruktūra (tiltai ir keliai), laisvo prieinamumo visuomenei užtikrinimas; ir (d) prekių, paslaugų ir ilgalaikio turto pirkimas“¹. Taigi viešieji pirkimai yra ypatingos svarbos viešojo administravimo subjektų veikla (susijusi bent su dviem paskutinėmis aukščiau išvardytomis valdžios funkcijomis), kurios skaidrumas, kokybė ir efektyvumas yra svarbūs valstybės vystymuisi. Tam, kad viešojo administravimo subjektai nepiktnaudžiautų disponuodami viešaisiais finansais, yra būtinas atitinkamas teisinis reguliavimas, kuris nustatytų elgesio taisykles bei numatytų procedūras padarytų pažeidimų ištaisymui ir prevencijai. Šiandien pasaulyje toks teisinis reguliavimas yra nustatytas tarptautiniu, Europos Sąjungos ir nacionaliniais lygmenimis, o viešųjų pirkimų procedūras, viešųjų pirkimų sutarčių vykdymą ir viešųjų pirkimų kontrolę reglamentuojančios teisės normos sudaro viešųjų pirkimų institutą.

Atsižvelgiant į tai, kad viešųjų pirkimų tinkamas vykdymas yra viešasis visuomenės interesas, akivaizdu, kad bet kokie šio proceso nesklaidumai ar neatitikimai pozityviajai teisei sukelia sudėtingas pasekmes įvairioms visuomenės grupėms. Be pačių perkančiųjų organizacijų ir konkursuose dalyvaujančių teikėjų, „patologinių pirkimų“² atveju smarkiai nukenčia visa visuomenė, daroma žala ir šalies ekonomikai. Visų pirma dėl to, kad laiku neįvykdžius pirkimo gali sutrikti viešojo administravimo sektoriaus veikla. Antra, bet ne mažiau svarbu, yra tai, kad vykdant viešuosius pirkimus yra sukuriama palanki aplinka korupcinio pobūdžio veikoms³. Didelė viešojo sektoriaus perkamoji galia ir viešo

1 Thai, K.V. Public procurement re-examined. *Journal of Public Procurement*, 2001, 1(1), p. 9.

2 „Patologija“ – tai medicinos terminas, tačiau pastaraisiais metais jis gana dažnai vartojamas ir kitų sričių mokslininkų – ypač viešojo administravimo sistemų kritikų. Pasak B.G.Peters, viešasis administravimas ir apskritai didelės organizacijos turi eilę problemų ir trūkumų, kurie mokslininkų dažnai vadinami „patologijomis“ tam, kad būtų lengviau analizuoti viešojo sektoriaus problemas prilyginant jas medicinos mokslo tiriamoms patologijoms. (Peters B.G. *Pathologies of Public Bureaucracy*, Patologie w administracji publicznej (Viešojo administravimo patologijos) red. Suwaj P.J., Kijowski D. R. Varšuva: Oficyna, 2009, p. 24). Viešųjų pirkimų erdvėje „patologiniais pirkimais“ galime metaforiškai vadinti pirkimus, kurie vykdomi nesilaikant imperatyvių teisės normų ar bendrųjų viešųjų pirkimų principų reikalavimų ir nesiekiant vieno svarbiausių viešųjų pirkimų tikslų – racionalaus viešųjų finansų panaudojimo.

3 Paminėtini tokie moksliniai šaltiniai, kaip pvz.: Palidauskaitė J., Eriminaitė S. Korupcija viešuosiuose pirkimuose: nuo teorinės apibrėžties iki atvejo studijos (I dalis). *Viešoji politika ir administravimas*, 2010, Nr. 32, p. 74–84; Fazekas M. et al. Corruption manual for beginners – “Corruption techniques” in public procurement with examples from Hungary. Discussion papers, 2013/39. Institute of Economics, Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://econ.core.hu/file/download/mtdp/MTDP1339.pdf>>; Hessami, Z. Political corruption, public procurement, and budget composition: Theory and evidence from OECD countries. *European Journal of Political Economy*, Volume 34, June 2014, p. 372–389 ir pan. Apie tai

bei privataus intereso sandūra šioje srityje sukurią palankią aplinką piktnaudžiauti tarnybine padėtimi ir pažeisti imperatyvias viešųjų pirkimų vykdymą reguliuojančias teises normas. Dažnai ši rizika realizuojasi per nusikalstamas veikas. Visuomenė nusivilia tuo, kad viešuosiuose pirkimuose yra sąlygos atsirasti korupcijai ir todėl jos netenkinta viešųjų pirkimų vykdymo tvarka tokia, kokia ji dabar yra. Dėl plataus viešųjų pirkimų masto⁴ kontroliuojančios ir teisėsaugos institucijos nėra pajėgios užtikrinti visų vykdomų šalyje pirkimų atitikimo teisės reikalavimams. Statistiniai jų veiklos duomenys rodo, kad tik labai nedidelė dalis pirkimų yra patikrinami⁵. Štai kodėl pagrindinis vaidmuo kovoje su nesąžiningu perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų elgesiu yra paliekamas kitiems tiekėjams, kurių teisės šiame procese buvo pažeistos. Jie, gindami savo interesus, inicijuoja teises procedūras, kurių tikslas – iširti ar ginčijami perkančiųjų organizacijų sprendimai neprieštarauja teisės aktuose nustatytiems reikalavimams. Tokiu būdu sukuriamas viešųjų pirkimų proceso pagalbinis kontrolinis mechanizmas, kurio efektyvumas didele dalimi priklauso nuo viešųjų pirkimų politikos, teisinio reguliavimo, kontroliuojančiųjų ir teisminių institucijų požiūrio į perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų ginčus bei pačios tokių ginčų sprendimo tvarkos paprastumo, prieinamumo ir efektyvumo.

Tyrimo problema

Kiekvienoje valstybėje tinkamam viešųjų pirkimų vykdymui didelę įtaką turi kryptinga ir nuosekli šios srities valstybės viešoji politika bei jos įgyvendinimui parenkamų vadybinių ir teisinių priemonių tinkamumas. Vis dėlto politiniai prioritetai nuolat kinta, jų įgyvendinimas yra fragmentiškas ir dažnai apsiribojantis renkamų institucijų kadencijos trukme, pasirenkamos priemonės neefektyvios, priimti teisės aktai sukelia visuomenės nepasitenkinimą, didina administracinę naštą, o deklaruoti tikslai taip ir lieka nepasiekti.

plačiai diskutuojama ir Lietuvos žiniasklaidoje, pvz., Viešieji pirkimai – didžiausias korupcijos kanalas? *Ekonomika.lt* [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://ekonomika.balsas.lt/naujiena/viesieji-pirkimai-didziausias-korupcijos-kanalas-3891.html>>; Nikitenka D. Viešieji pirkimai – korupcijos džiunglės. *Vakarų ekspresas* [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.ve.lt/naujienos/lietuva/vakaru-lietuva/viesieji-pirkimai---korupcijos-dziungles-521165/>>; Jančauskas I. Viešųjų pirkimų korupcijos kaina šokiruoja. *Vilniaus diena* [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2014-12-28]. <http://www.diena.lt/naujienos/verslas/ekonomika/viesuju-pirkimu-korupcijos-kaina-sokiruoja-428476#.VJ_j5sDACc>; Grybauskaitė: skaidrūs viešieji pirkimai – būtini kovai su korupcija. *Alfa.lt* [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.alfa.lt/straipsnis/10772676/grybauskaite-skaidrus-viesieji-pirkimai-butini-kovai-su-korupcija>> ir panašiai.

- 4 Lietuvoje Viešųjų pirkimų tarnybos duomenimis 2013 m. vien tik Viešųjų pirkimų centrinio portalo informacinėje sistemoje buvo užsiregistravusios virš 8 000 perkančiųjų organizacijų. Perkant viešųjų pirkimų būdu buvo išleista daugiau nei 10 milijardų litų (2013 m. veiklos ataskaita. Viešųjų pirkimų tarnyba [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2014-12-28]. <www.vpt.lt/vpt/uploaded/2013/.../VEIKLOS_ATASKAITA_FIN_2013.pdf>, p. 9).
- 5 Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybos 2013 m. veiklos ataskaita. Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnyba [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-02-21]. <<http://www.stt.lt/lt/menu/stt-veikla/veiklos-rezultatai/>>, p. 21; Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2013 m. veiklos ataskaita (VRM 2013 m. ataskaitos dalis). Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerija [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-26]. <http://www.fntt.lt/uploads/docs/2013_VRM_ATASKAITA.pdf>, p. 31; Viešųjų pirkimų tarnybos 2013 m. veiklos ataskaita. Viešųjų pirkimų tarnyba [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2014-12-28]. <www.vpt.lt/vpt/uploaded/2013/.../VEIKLOS_ATASKAITA_FIN_2013.pdf>, p. 22>.

Šiandien yra susiklosčiusi gana paradoksali situacija – daugelį metų kurta, reformuota ir nuolat tobulinama viešųjų pirkimų sistema vis dar sulaukia ne mažai kritikos tiek iš perkančiųjų organizacijų, realiai vykdančių pirkimus, ir tiekėjų, siekiančių juose dalyvauti bei laimėti, tiek ir iš valstybės institucijų (Seimo, Vyriausybės, ministerijų, Valstybės kontrolės, teisėsaugos institucijų), nustatančių viešųjų pirkimų vykdymo tvarką, bei visuomenės, kuri vykstančius procesus stebi, analizuoja ir vertina. Nepasitenkinimą lemia įvairūs motyvai. Pavyzdžiui, perkančiosios organizacijos eskaluoja perdėto pirkimų reglamentavimo problemą, esą reglamentacijos per didelis detalumas kliudo efektyviam pirkimo procesui, sukelia didelę administracinę naštą⁶, kontroliuojančios institucijos reiškia nepasitenkinimą akivaizdžiai nepakankama viešuosius pirkimus vykdančių specialistų kvalifikacija⁷, prastu pirkimų planavimu⁸, sąžiningi verslo subjektai dėl korupcijos viešuosiuose pirkimuose nepatenkinti netenkamomis potencialiomis pajamomis⁹, visuomenė nusivylusi „nebaudžiamumu“ už viešųjų pirkimų tvarkos pažeidimus¹⁰. Natūralu, kad tokie tvirtinimai yra susiję su juos išreiškiančių subjektų įvairaus pobūdžio interesais. Perkančiosios organizacijos ir tiekėjai siekia plačios veiklos laisvės, kuri nebūtų ribojama teisės aktų reikalavimais, kontroliuojančios institucijos ir visuomenė reikalauja griežto procedūrinio reglamentavimo tam, kad būtų išvengta piktnaudžiavimo vykdant įsigijimus. Teisminis viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimas vis dar ilgai trunka. Be to, žiniasklaidoje plačiai diskutuojama, kad perkančiosios organizacijos sprendimo apskundimo teismui galimybe dažnai piktnaudžiauja tiekėjai, teikdami nepagrįstus ieškinius¹¹. Šios įžvalgos leidžia daryti išvadą, kad Lietuvoje dar nėra sukurta optimali ir efektyviai veikianti viešųjų pirkimų sistema ir šis institutas,

- 6 Viešuosiuose pirkimuose nedalyvauja 7 iš 8 įmonių. Delfi.lt [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.delfi.lt/verslas/verslas/viesuosiuose-pirkimuose-nedalyvauja-7-is-8-imoniu.d?id=16462892>>; Biurokratizmas ir korupcija užkerta kelią viešiesiems pirkimams, Maga.lt [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://maga.lt/84084>>; Čapas D. Kodėl užsienio investuotojas akcentuoja, kad Lietuvoje klesti biurokratizmas (I), Verslaspolitika.lt [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.verslaspolitika.lt/kodel-uzsienio-investuotojas-akcentuoja-kad-lietuvoje-klesti-biurokratizmas-i/>>.
- 7 VPT: Viešiesiems pirkimams reikia profesionalių specialistų, Viešųjų pirkimų tarnyba [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.vpt.lt/rtmp8/dtd/index.php?nid=1221469311&module=news&lan=LT>>; Išankstinio tyrimo ataskaita. Viešųjų pirkimų sistemos apžvalga. Valstybės kontrolė [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-12-28]. <<https://www.vkontrolė.lt/failas.aspx?id=2475>>.
- 8 Išankstinio tyrimo ataskaita. Viešųjų pirkimų sistemos apžvalga. Valstybės kontrolė [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-12-28]. <<https://www.vkontrolė.lt/failas.aspx?id=2475>>, p. 52.
- 9 Lietuvos verslininkai mano, kad situacija viešuosiuose pirkimuose nesikeičia. Kyšiai.lt [interaktyvus]. 2009 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.kysiai.lt/lietuvas-verslininkai-mano-kad-situacija-viesuosiuose-pirkimuose-nesikeicia.html>>.
- 10 Želienė L. Tikrasis „tvarkiečių“ veidas: jei partijos nariai sulaukė įtarimų – pakeisim įstatymus, 15 min.lt [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/tikrasis-tvarkieciu-veidas-jei-partijos-nariai-sulauke-itarimu-pakeisim-istatymus-56-474639>>; Viešieji pirkimai: kur yra pažeidimas, ten turi būti ir atsakomybė. Verslo žinios [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta: 2014-12-28]. <<http://vz.lt/?PublicationId=22e000fe-2d97-4ca5-ba60-b490f0b10404#ixzz3NC0Ff2de>>; Už viešųjų pirkimų tvarkos pažeidimus Seimas laisvės atimti neleido. Kauno diena [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://kauno.diena.lt/naujienos/ekonomika/uz-viesuju-pirkimu-tvarkos-pazeidimus-seimas-laisves-atimti-neleido-200147#ixzz3NC0iRQRy>>.
- 11 Pz., Sutkus V. Viešieji pirkimai: ko reikia, kad svarbūs projektai neįstrigtų teismų labirintuose? Delfi.lt [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-04-20]. <<http://www.delfi.lt/verslas/verslas/v-sutkus-viesieji-pirkimai-ko-reikia-kad-svarbus-projektai-neistrigtu-teismu-labirintuose.d?id=66632306>>.

kaip sudėtingą įvairius interesus derinti verčiantį socialinį reiškinį reglamentuojančių teisės normų visuma, reikalauja detalių mokslinių tyrimų. Iki šiol Lietuvos mokslininkų akiratyje viešieji pirkimai figūravo tik epizodiškai. Šio disertacinio tyrimo centre autorės nuomone svarbiausia problema – būtinybė užtikrinti, kad tiekėjai, kurių teisės galima yra pažeistos viešųjų pirkimų procedūrų metu, aktyviai dalyvautų užtikrinant viešųjų pirkimų teisėtumą. Svarbumas grindžiamas tuo, kad teisinis reguliavimas yra efektyvus tik tuomet, kai stropiai laikomasi nustatytų taisyklių, o pažeidimo atvejams yra sukurta veiksminga jų neutralizavimo sistema, kuri eliminuoja iš teisinių santykių kilusį pažeidimą kaip galima operatyviau ir kiek įmanoma atstato iki teisės pažeidimo buvusią padėtį. ES valstybėse narėse, viešojo administravimo subjektams vykdant viešuosius pirkimus, tiekėjai turi teisę kreiptis į kompetingas institucijas dėl konkretaus perkančiosios organizacijos sprendimo peržiūros, kas Lietuvoje realizuojama tiekėjams teikiant ieškinį bendrosios kompetencijos teismui. Procedūriniai ginčų sprendimo aspektai dažnai turi lemiamą įtaką proceso veiksmingumui. Pažeistų teisių viešųjų pirkimų atveju gynyba neabejotinai privalo būti lengvai prieinama, kiek įmanoma paprastesnė, tačiau tuo pačiu ir užkardanti ilgą skundų nagrinėjimo procesą. Atsižvelgiant į tai, **pagrindinė tirama problema yra šiuo metu Lietuvoje taikomos ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimo tvarkos (perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūros) nepilnas viešųjų pirkimų proceso subjektų poreikių atitikimas sąlygojantis efektyvios viešųjų pirkimų teisėtumo kontrolės įgyvendinimo neužtikrinimą.**

Tyrimo aktualumas

Neveiksminga ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimo tvarka paliečia labai platų subjektų ratą: perkančiąsias organizacijas, visus galimus prekių, paslaugų ir darbų pardavėjus, viešuosius pirkimus kontroliuojančias institucijas ir, nors ir netiesiogiai, visus viešojo administravimo subjektų paslaugomis besinaudojančius šalies gyventojus. Štai kodėl ši sritis turi būti tirama ir atsižvelgiant į mokslinių tyrimų rezultatus nuolat tobulinama.

Šis tyrimas yra aktualus teoriniu požiūriu dėl to, kad viešųjų pirkimų tyrimai mūsų valstybėje pradėti vykdyti tik prieš dvylika metų¹² ir iki šiol nėra ištirta didelė dalis viešųjų pirkimų probleminių klausimų ir net gi nėra suformuota vieningų šio instituto priskyrimo administracinei ar civilinei teisei nuostatų. Viena iš tokių sričių – viešųjų pirkimų ginčų sprendimas, kas ES teisės aktuose yra įvardijama kaip perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūra. Iki šiol vykdydami pavienius tyrimus, mokslininkai apsiribodavo tik praktikai aktualiausių klausimų analize, o netirtais palikdavo svarbiausius teorinius klausimus, į kuriuos rasti atsakymus yra būtina siekiant sukurti tvirtą pagrindą praktinio pobūdžio tyrimams. Pavyzdžiui, įvairių teisės šakų mokslininkai, skirtingai suvokdami viešųjų pirkimų instituto vietą bei jo svarbą teisės sistemoje, dar nėra išgryninę aiškaus doktrininio požiūrio į viešojo pirkimo teisinį santykį, kas reikalinga ne tik tiriant iš tokių santykių kilusių ginčų sprendimo savitumą, bet ir būtina teisėkūros subjektams, kuriantiems teisinį reguliavimą viešųjų pirkimų ginčų sprendimo srityje. Tai atveda ir prie tyrimo praktinio aktualumo, kuris gali būti pagrįstas tuo, kad viešųjų pirkimų ginčai ir ilgas

12 Pirmuoju moksliniu darbu teisės srityje viešųjų pirkimų tematika galima įvardyti R. Ambrazevičienės straipsnį (Ambrazevičienė, R. Teisėtumo užtikrinimo priemonės vykdant viešuosius pirkimus. Jurisprudencija: mokslo darbai. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. 2003, t. 46(38)).

bei komplikuoatas jų nagrinėjimas teisme tokioje santykinai mažoje valstybėje kaip Lietuva neabejotinai skaldo verslo bendruomenę, mažina viešųjų pirkimų sutarčių sėkmingo įvykdymo procentą, bei, kas svarbiausia, gimdo nepasitikėjimą pačia viešųjų pirkimų procedūra: pavyzdžiui, nemaža dalis verslininkų skelbia iš vis nebedalyvaujantys viešuosiuose pirkimuose, dėl plačiai vešinčios korupcijos šioje srityje¹³. Šis tyrimas yra aktualus ir dėl to, kad nors šiai dienai viešųjų pirkimų institutas Lietuvoje sulaukia nedaug mokslininkų dėmesio, tačiau jo atžvilgiu daug praktikų ir net pačių įstatymų leidyboje dalyvaujančių subjektų pažeria daug kritikos, kas sąlygoja poreikį tirti šį institutą ir ieškoti moksliskai pagrįstų galimybių jo tobulinimui tam, kad išvengtų deklaratyvaus pobūdžio neįgyvendinamų strateginių dokumentų nuostatų perkėlimo į norminę bazę tuo sukuriant sudėtingus galvosūkius pirkimų subjektams, kuriems tokių nuostatų vykdymas yra sudėtingas kasdienis darbas.

Tyrimo naujumas ir jo reikšmė

Viešieji pirkimai kaip mokslinių tyrimų objektas Lietuvoje iki šiol buvo tiriamas tik fragmentiškai, neapimant detalios viešųjų pirkimų instituto savitumo ir iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kilusių ginčų sprendimo tvarkos problematikos analizės. Disertacinio tyrimo naujumą pagrindžia autorės įsitikinimas, kad šiandien mokslas dar nėra pateikęs atsakymų į su šioje disertacijoje suformuluota moksline problema susijusius klausimus, o tai padaryti yra būtina atsizvelgiant į viešųjų pirkimų ginčų efektyvaus sprendimo užtikrinimo svarbą valstybei ir jos vystymuisi.

Viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimas per perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrą, kurią inicijuoja pirkimais suinteresuoti tiekėjai, t.y. per viešųjų pirkimų ginčų sprendimą, tema, kuria, kaip jau buvo minėta apibrėžiant tyrimo aktualumą, ne vieną sykį buvo diskutuojama visuomenėje. Tokios diskusijos netruko persikelti ir į institucijas, turinčias sprendimų priėmimo galią. Tiek Lietuvos Respublikos Seime, tiek Ūkio ministerijoje, tiek Valstybės kontrolės¹⁴ ir pačioje Viešųjų pirkimų tarnyboje¹⁵ buvo keliamas viešųjų pirkimų ginčų sprendimo specializavimo, steigiant specializuotą instituciją, klausimas. Tai rodo, jog toks poreikis yra įvertintas ne tik visuomenėje, bet ir sprendimus priimančiose institucijose. Bet kokios nusistovėjusios tvarkos reformos visuomet privalo būti gerai apgalvotos ir apskaičiuotos. Deja, tikrovėje to dažnai pritrūksta, dėl ko naujovės sunkiai prigryja arba

13 Pvz., Gvozditaitė L. Viešieji pirkimai – vis dar liūnas. Eversus.lt [interaktyvus]. 2009 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://finansai.eversus.lt/naujienos/980>>; Juknevičiūtė R. Viešųjų pirkimų tarnybos vadovas Žydrūnas Plytnikas: Valstybė tapo politikų verslu. Respublika.lt [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta: 2014-12-28]. <http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvos_politika/viesuju_pirkimu_tarnybos_vadovas_zydrunas_plytnikas_brvalstybe_tapo_politiku_verslu/>.

14 Išankstinio tyrimo ataskaita: Viešųjų pirkimų sistemos apžvalga. Valstybės kontrolė [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-12-28]. <<https://www.vkontrolė.lt/failas.aspx?id=2475>>.

15 Politikai vieną landą užlopo, bet kitą atveria. *Veidas.lt* [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-12-29]. <<http://www.veidas.lt/tag/plytnikas>>; Seimo Pirmininko pavaduotojo K. Komsčio pranešimas: parlamentaro išvados po susitikimo su VPT direktoriumi. Lietuvos Respublikos Seimas [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2014-12-29]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=618&p_k=1&p_d=148416>; Projekto „Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos tobulinimas“ ataskaita. Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos Įmonių teisės ir viešųjų pirkimų politikos departamento Viešųjų pirkimų politikos skyrius [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-01-06]. <[www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS\[1\].pdf](http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS[1].pdf)>.

veikia neefektyviai. Valstybinės valdžios institucijų ir mokslo sektoriaus bendradarbiavimas tokiose situacijose yra viena iš galimybių pasidalinti sukauptomis žiniomis ir įvertinti rengiamus pokyčius plačiu mastu. Šio darbo praktinis pritaikomumas Lietuvoje didžiaja dalimi pasireiškia tuo, kad detali šiuo metu taikomos viešųjų pirkimų ginčų sprendimo procedūros analizė ir išvalgos kaip ją galima būtų patobulinti galės būti panaudojamos vystant tokių ginčų sprendimo sistemą ir suvokiant tiekėjų vaidmens svarbą kovoje su neteisėtais perkančiųjų organizacijų sprendimais. Šis disertacinis tyrimas taip pat gali būti suvokiamas kaip dialogo tarp mokslo atstovų ir valstybės institucijų, formuojančių viešųjų pirkimų politiką, pradžia, kadangi jo rezultatai polemizuoja su oficialiąja nuomone analizuojamu klausimu.¹⁶ Tikimasi, kad tokių diskusijų pagalba bus randamas efektyviausias analizuojamojo klausimo sprendimas, leisiantis efektyviai užkardyti viešųjų pirkimų teisiniu reglamentavimo pažeidimus.

Disertacinio darbo rezultatų praktinis pritaikomumas, autorės nuomone, neapsiriboja nacionaline teisės sistema, nes jie galės būti pritaikomas ir kitų valstybių moksle bei praktikoje, kuomet yra būtina įvertinti kitų valstybių patirtį ir pasisemti idėjų kaip analogišką institutą galima formuoti skirtingais būdais atsižvelgiant į konkrečios valstybės poreikius. Ypatinai šis darbas bus aktualus to paties geopolitinio regiono subjektams dėl panašaus mentaliteto bei istorinės praeities, nes nuolat yra susiduriama su panašaus pobūdžio problemomis, kurias sprendžiant įmanoma išvengti klaidų ir pasiekti gerų rezultatų greičiau. Darbas turi būti įdomus ir užsienio valstybių mokslininkams, kurie nagrinėja šią tematiką lyginamuoju pobūdžiu.

Tyrimo objektas

Atsižvelgiant į viešųjų pirkimų socialinių, politinių ir teisinių problemų visumą ir pagrindinę tyrimo problemą, **mokslinio tyrimo objektas** yra ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimo tvarka.

Šio disertacinio tyrimo dėka užpildytos tam tikros spragos teisės moksle, susijusios su nepakankamu sisteminiu viešųjų pirkimų instituto, o ypač jo dalies, susijusios su viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarka, ištyrimu, o tyrimo rezultatai galėtų būti praktiškai panaudoti efektyvesniam viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimui Lietuvoje.

Disertacinio darbo tikslas ir uždaviniai

Disertacinio darbo tikslas yra atskleisti Lietuvoje taikomos ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimo tvarkos ypatumus ir jos veiksmingumą. Tam, kad įgyvendinti šį tikslą nustatomi tokie **disertacinio darbo uždaviniai**:

1. atskleisti viešųjų pirkimų instituto sampratą bei ypatumus;
2. išanalizuoti Europos Sąjungos teisės ir Lietuvos Respublikos teisės reikalavimus perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrai (ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimui);

16 Projekto „Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos tobulinimas“ ataskaita. Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos Įmonių teisės ir viešųjų pirkimų politikos departamento Viešųjų pirkimų politikos skyrius [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-01-06]. <[www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS\[1\].pdf](http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS[1].pdf)>.

3. įvertinti viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos Lietuvos Respublikoje raidą ir ją lėmusius faktorius;
4. išanalizuoti šiuo metu Lietuvos Respublikoje taikomos viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarkos ypatumus bei pagrindines problemas.

Ginamieji teiginiai:

1. Viešųjų pirkimų institutas yra tarpšakinio pobūdžio ir negali būti įvardijamas nei administracinės teisės, nei civilinės teisės institutu.
2. Tiekėjų teisė apskūsti perkančiųjų organizacijų sprendimus privalo būti traktuojama pagrindine viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimo teisine priemone.
3. ES teisės aktais nustatyta perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūra nenumato plataus alternatyvaus ginčų sprendimo metodų taikymo galimybių.
4. Esama viešųjų pirkimų ginčų sprendimo institucinė ir funkcinė tvarka Lietuvoje tik iš dalies užtikrina viešųjų pirkimų teisėtumą. Tikslinga įsteigti nepriklausomą specializuotą viešųjų pirkimų ginčų sprendimo instituciją, kurios veikla užtikrintų tokių ginčų sprendimo kokybės, operatyvumo ir nepriklausomumo darną.

Disertacijos struktūra

Disertacijos struktūra yra pasirinkta atsižvelgiant į disertacinio darbo tyrimo objektą, tikslą bei uždavinius. Pagrindinės darbo dalys yra įvadas, dėstomoji dalis, kuri susideda iš trijų skyrių, išvados, literatūros sąrašas, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, bei du priedai, kurių viename pateikiamas siūlomas Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, o antrame pateikti autorės atlikto kiekybinio tyrimo duomenys.

Pirmasis disertacijos skyrius „Viešųjų pirkimų instituto samprata ir jo ypatumai“ susideda iš 5 poskyrių, kuriuose aprašoma viešųjų pirkimų sistema, atskleidžiama viešųjų pirkimų instituto samprata ir jos susiformavimo raida, nagrinėjama jo priskirtinumo viešosios ar privatinės teisės reguliavimo sritims problema, analizuojama viešųjų pirkimo instituto normų reikalavimų įgyvendinimo sistema bei atskleidžiama viešųjų pirkimų ginčo samprata.

Antrasis disertacijos skyrius „Perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūra“ skirta ES teisės bei valstybių narių praktikos ją įgyvendinant viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimo srityje analizei. Išsamiai analizuojami perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūrą reglamentuojantys ES teisės aktai, sisteminami ir nagrinėjami iki šiol atliktų tyrimų apie ES valstybėse narėse taikomas perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros sistemos duomenys, ieškoma specializuotos peržiūros sistemos privalumų bei įvertinama galimybė perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūros metu taikyti alternatyvaus ginčų sprendimo būdus.

Trečiasis disertacijos skyrius „Viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarka Lietuvos Respublikoje“ yra skirtas istorinei Lietuvos viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarkos raidos analizei bei šiuo metu taikomos tvarkos ypatumų tyrimams. Lyginant Lietuvoje taikomą tvarką su užsienio valstybėse taikomomis procedūromis ir atsižvelgiant į kiekybinio tyrimo metu išvelgtus dėsningumus yra išskiriamos esminės praktinės problemos ir ieškoma būdų kaip jas galima būtų išspręsti.

Disertacijos pabaigoje pateikiamos tyrimo metu padarytos išvados ir pasiūlymai kaip galima būtų tobulinti šiuo metu Lietuvos Respublikos teisės sistemoje taikomą ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimo tvarką, siekiant efektyvesnio viešųjų pirkimų procedūrų vykdymo.

PAGRINDINIŲ DISERTACINIAME TYRIME VARTOJAMŲ SĄVOKŲ IR SANTRUMPŲ APIBRĖŽIMAS

2007 m. žalos atlyginimo direktyva, Peržiūros direktyva – Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/66/EB, iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EEB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo.

ABTĮ – Administracinių bylų teisenos įstatymas.

Administracinė našta – laiko sąnaudos ir finansinės išlaidos, kurias patiria ar gali patirti asmenys vykdydami teisės aktuose nustatytus ar teisės aktų projektuose siūlomus nustatyti informacinius įpareigojimus.¹⁷

AGS – alternatyvus ginčų sprendimas.

Alternatyvaus ginčų sprendimo būdai – ginčų sprendimo būdai naudojami kaip alternatyva teismo procesui.

Baltoji knyga – dokumentas, pristatantis Europos Komisijos siūlomus veiksmus įvairiose srityse.

CK – Civilinis kodeksas.

CMR – Tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvencija.

CPK – Civilinio proceso kodeksas.

CVP IS – Centrinė viešųjų pirkimų informacinė sistema.

Direktyva 2004/17 – Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. kovo 31 d. direktyva 2004/17/EB dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų tvarkos derinimo.

Direktyva 88/295 – 1988 m. kovo 22 d. Tarybos direktyva 88/295/EEB, iš dalies pakeičianti Direktyvą 77/62/EEB dėl viešojo prekių pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo ir panaikinanti tam tikras Direktyvos 80/767/EEB nuostatas.

Direktyva 89/440 – 1989 m. liepos 18 d. Tarybos direktyva 89/440/EEB, iš dalies pakeičianti direktyvą 71/305/EEB dėl viešųjų darbų rangos sutarčių sudarymo tvarkos derinimo.

Direktyvos 2014/24/ES ir 2014/25/ES – 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB ir 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/25/ES dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/17/EB.

E. pirkimai – elektroniniai viešieji pirkimai.

E. sąskaita – elektroniniu būdu formuojama ir teikiama sąskaita faktūra.

E. valdžia – visos valstybės institucijų paslaugos, teikiamos elektroniniu būdu.

EBPO – Tarptautinė ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija.

¹⁷ Lietuvos Respublikos administracinės naštos mažinimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 136-6957.

EK – Europos Komisija.

ETT – Europos Sąjungos Teisingumo Teismas.

Ginčų nagrinėjimo komisija – Nepriklausoma viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisija, veikusi Lietuvoje nuo 1999 iki 2003 m.

Ginčų sprendimo tvarka – visuma įstatymuose ir kituose teisės aktuose įtvirtintų taisyklių, nustatančių subjektų tarpusavio nesutarimų nagrinėjimą kompetentingose institucijose.

JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos.

Klasikinis sektorius – sektorius, apimantis visas veiklos sritis, išskyrus sritis, patenkančias į komunalinį sektorių¹⁸. Ši sąvoka plačiai vartojama viešųjų pirkimų teisėje kuomet reikia atriboti subjektus pagal jų vykdomą veiklą. Klasikinio ir komunalinio sektoriaus perkančiosioms organizacijoms yra taikomas skirtingas ES ir nacionalinės teisės reglamentavimas.

Komunalinio sektoriaus direktyva 90/351 – 1990 m. balandžio 19 d. Tarybos direktyva 90/351/EEB dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų.

Komunalinis sektorius – sektorius, apimantis vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų sritis, nurodytas VPĮ 70 str.¹⁹. Komunaliniame sektoriuje veikiančioms perkančiosioms organizacijoms taikomas švelnesnis viešųjų pirkimų režimas.

LAP – laikinosios apsaugos priemonės.

LRV – Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

NVPGNK – Nepriklausoma viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisija.

ODR – angl. *Online Dispute Resolution*, ginčo nagrinėjimas elektroninėmis priemonėmis.

Pašlaugų direktyva (92/50) – 1992 m. birželio 18 d. Tarybos direktyva 92/50/EEB dėl viešojo paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos koordinavimo.

Perkančioji organizacija – valstybės institucija ar kitas viešasis ar privatus juridinis asmuo, atitinkantis VPĮ nustatytus perkančiosios organizacijos kriterijus.

Perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros sistema – teisinių priemonių, užtikrinančių, kad sutarčių sudarymo procedūrų, kurioms taikomos Direktyvos 71/305/EEB ir 77/62/EEB nuostatos, atžvilgiu perkančiosios organizacijos priimti sprendimai galėtų būti veiksmingai ir greitai apsvarstyti iš naujo, visuma²⁰. Ši sąvoka yra kilusi iš ES teisės. Lietuvos Respublikos teisės aktuose, reglamentuojančiuose viešuosius pirkimus ji nėra

18 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo I-III skyrių komentaras. Vilnius: Advokatų kontora „LAWIN Lideika, Petrauskas, Valiūnas ir partneriai“ [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2015-01-06]. <http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/121030_VPI_I-III_skyri%C5%B3_komentaras_fn.pdf>.

19 *Ibid.*

20 1989 m. gruodžio 21 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo. OJ L 395, 30/12/1989 p. 0033-0035.

vartojama. Paprastai perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūra Lietuvoje yra vadinama viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarka.

Pirkimų tikslas – vadovaujantis Viešųjų pirkimų įstatymo reikalavimais sudaryti pirkimo sutartį, leidžiančią įsigyti perkančiajai organizacijai (atlikti pirkimą įgaliojusiai perkančiajai organizacijai) ar tretiesiems asmenims reikalingų prekių, paslaugų ar darbų, racionaliai naudojant tam skirtas lėšas²¹.

SIGMA – Parama tobulinant valdymą ir vadybą (*Support for Improvement in Governance and Management*) yra bendra ES ir EBPO iniciatyva, kuri yra orientuota į viešojo valdymo stiprinimą ir viešojo sektoriaus palaikymą. Tai 20 ekspertų darbo grupė, kurios viena iš pagrindinių veiklos krypčių yra viešojo sektoriaus gebėjimų stiprinimas viešųjų pirkimų srityje.

Speciali teisėjų kolegija – Lietuvos Respublikos CPK 36 str. 2 d. numatyta bendrosios kompetencijos ir administracinių teismų ginčus dėl teisingumo sprendžianti teisėjų kolegija, į kurią įeina Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus pirmininkas ir Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo pirmininko pavaduotojas ir po vieną šių teismų pirmininkų paskirtą teisėją.

Sprendimas – iš kelių galimybių pasirinkta alternatyva. Sprendimo sąvoka yra svarbi visuose socialiniuose moksluose, tačiau kiekvienos mokslo srities atveju ji tiriama gana skirtingais aspektais. Pasak J.Buškevičiūtės ir A.Raipos, „Sprendimų priėmimas dažniausiai apibrėžiamas kaip procesas, kurio metu iš visų galimų alternatyvų pasirenkama viena. Kitaip sakant, tam tikrai alternatyvai yra suteikiamas prioritetas kitų alternatyvų atžvilgiu“²². Vadybos ir politikos moksluose sprendimas ir jo priėmimas yra siejamas su planavimu ir strategijos formavimu. Tuo tarpu teisės srityje – su įvairių pretenzijų, kurias vienas subjektas turi kitam, išsprendimu nurodant elgesio variantą, kurį šalys turi pasirinkti.

Tiekėjas – kiekvienas ūkio subjektas – fizinis asmuo, privatusis juridinis asmuo, viešasis juridinis asmuo, kitos organizacijos ir jų padaliniai ar tokių asmenų grupė – galintis pasiūlyti ar siūlantis prekes, paslaugas ar darbus.

TSRS – Tarybų Socialistinių Respublikų Sąjunga.

Valstybės viešoji politika – valdžios institucijų, oficialių asmenų elgsena, veiksmai, veiklos kurso pasirinkimas ir praktinis jo įgyvendinimas politikos procese.²³

Viešasis pirkimas – perkančiosios organizacijos atliekamas ir Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymu reglamentuojamas prekių, paslaugų ar darbų pirkimas, kurio tikslas – sudaryti viešojo pirkimo–pardavimo sutartį²⁴.

21 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija aktuali nuo 2013-10-26). *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 84-2000.

22 Buškevičiūtė, J.; Raipa, A. Šiuolaikinių sprendimų rengimas viešajame sektoriuje. *Viešoji politika ir administravimas*, 2010 (34), p. 23.

23 Raipa, A. Viešoji politika ir viešasis administravimas: raida, struktūra ir sąveika. *Viešoji politika ir administravimas*, 2002(1).

24 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija aktuali nuo 2013-10-26). *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 84-2000.

Viešojo sektoriaus direktyva 2004/18 – Europos Parlamento ir Tarybos 2004 m. kovo 31 d. direktyva 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo.

Viešųjų pirkimų ginčai – ginčai, kylantys vykdant viešuosius pirkimus. Tai teisiniai ir faktiniai perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų nesutarimai dėl perkančiųjų organizacijų priimtų sprendimų teisėtumo ir pagrįstumo.

Viešųjų pirkimų įstatymas – Lietuvos Respublikos 1996 m. rugpjūčio 13 d. Viešųjų pirkimų įstatymas Nr. I-1491 su vėlesniais pakeitimais.

Viešųjų pirkimų politika – valstybės viešosios politikos dalis, apimanti valdžios institucijų, oficialių asmenų elgseną, veiksmus, veiklos kurso pasirinkimą ir praktinį jo įgyvendinimą viešųjų pirkimų srityje.

VPT – Viešųjų pirkimų tarnyba.

VĮ – Viešoji įstaiga.

Žalos atlyginimo direktyvos 89/665 ir 92/13 – 1989 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyva dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, koordinavimo (89/665/EEB) ir 1992 m. vasario 25 d. Tarybos direktyva 92/13/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių Bendrijos taisyklių taikymą viešųjų pirkimų tvarkai vandens, energetikos, transporto ir telekomunikacijų sektoriuose, suderinimo.

TYRIMŲ APŽVALGA

Viešųjų pirkimų analizė mūsų valstybės teisės moksle yra gana fragmentiška ir iki šiol apsiribojo tik dalies šio sudėtingo ir įvairialypio instituto probleminių klausimų analize. Tai leidžia užtikrintai daryti išvadą, kad šiandien viešieji pirkimai dar nėra pilnai iširta sritis ir egzistuoja poreikis analizuoti esamas teises normas, sistemiškai nagrinėti jų taikymo praktikoje ypatumus bei atskleisti galimus alternatyvius konkrečių viešųjų pirkimų procedūrų aspektų reglamentavimo būdus.

Įvardijant mokslininkus, kurių mokslinių tyrimų sritys yra susijusios su viešaisiais pirkimais, būtina paminėti dr. D. Soloveičiką, kuris šia tematika yra publikavęs daugiau nei dešimt mokslinių straipsnių Lietuvos ir užsienio moksliniuose leidiniuose. Šis mokslininkas yra analizavęs viešųjų pirkimų instituto skirtingus probleminius klausimus, pvz., reabilitacijos doktriną viešuosiuose pirkimuose²⁵, viešųjų pirkimų tikslų problemą²⁶, vidaus pirkimų specifiką²⁷, neįprastai mažos kainos problematiką²⁸, darniųjų pirkimų koncepciją²⁹ ir t.t. Taip pat yra parengęs keletą praktikams skirtų metodinių priemonių, skirtų palengvinti kasdienį viešųjų pirkimų specialisto darbą³⁰. Be šio mokslininko turi būti paminėti ir kiti tyrėjai: G.Kuncevičius ir V.Kosmačaitė³¹, E.Sakaluskaitė³², D.Raščius³³, L.Novikovienė ir A.Novikovas³⁴, D.Kenstavičius³⁵, kurie viešųjų pirkimų instituto proble-

- 25 Soloveičikas, D. Reabilitacijos doktrina viešųjų pirkimų teisėje. *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012: 637-661.
- 26 Soloveičikas, D. Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas. *Teisė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014, 91: 42-63.
- 27 Soloveičikas, D. Vidaus pirkimai kaip viešojo pirkimo sutarties išimtis. *Teisė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009, 71: 53-69.
- 28 Soloveičikas, D. Neįprastai mažos pasiūlytos kainos koncepcijos taikymo ypatumai pagal Europos Sąjungos ir Lietuvos viešųjų pirkimų teisę. *Teisė: mokslo darbai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 2008, 67: 7-24.
- 29 Soloveičikas, D. Lithuania: sustainable procurement regulation under Lithuanian law. *European Procurement and Public Private Partnership Law Review*. Berlin: Lexxion Verlagsgesellschaft mbH. 2013, 1.
- 30 P vz., Sutarčių žinynas / Advokatų kontora "Sutkienė, Pilkauskas, ir partneriai", Advokatų kontora "Norcous partners", Advokatų kontora "Jurevičius, Balčiūnas & Bartkus", Advokatų kontora "Saladžius ir partneriai", Regija Borenius, Advokatės V. Gražulytės kontora, Advokatų kontora "Soloveičikas, Markauskas, Aviža". *Verslo žinios*, Vilnius, 2006.
- 31 Kuncevičius, G.; Kosmačaitė, V. Viešųjų pirkimų taikant įprastą komercinę praktiką teorinis aspektas. *Jurisprudencija: mokslo darbai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008, 3(105): 90-95.
- 32 Sakaluskaitė, E. Tiekėjų kvalifikacijos reikalavimai ir kai kurie probleminiai jų nustatymo aspektai. *Socialinių mokslų studijos: mokslo darbai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, 5(2): 593-615.
- 33 Raščius, D. Viešųjų pirkimų principų analizė ir jų taikymas laikantis konfidencialumo reikalavimų. *Vadyba*, 2010, 1(17): 45-52.
- 34 Novikovienė L., Novikovas A. Skaidrumo principo įgyvendinimas viešuosiuose pirkimuose – priemonė mažinti korupcijos grėsmę. *Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika*. Lietuvos kriminalistų draugija, Lietuvos teismo ekspertizės centras, Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakultetas. Vilnius : VPU I-kl, 2011.
- 35 Kenstavičius, D. Konfidencialumo reikalavimų teisiniai pagrindai viešuosiuose pirkimuose. *Jurisprudencija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014, 21(3): 803-821.

minius klausimus yra nagrinėję pavieniuose mažesnės apimties mokslo darbuose. Viešųjų pirkimų tematika yra parašyta ir apginta dešimtys teisės magistro baigiamųjų darbų visuose šalies universitetuose. Nepaisant tokio didelio antrosios pakopos studentų susidomėjimo šia tyrimų sritimi, nėra apginto nei vieno teisės krypties disertacinio tyrimo. Kelios disertacijos yra rengiamos.

Viešieji pirkimai ne vien tik teisės mokslo akiraityje figūruojantis tyrimo objektas. Nemažai darbų šia tematika yra parengę ir publikavę kitų mokslo sričių atstovai J. Palidauskaitė, S. Briedienė (Eriminaitė), A. Junevičius, K. Šerpytis, Z. Gineitienė³⁶, O. Vasilecas su bendraautorais³⁷ ir kiti mokslininkai. J. Palidauskaitė viešuosius pirkimus tyrė iš viešojo administravimo mokslo pozicijų ir savo moksliniuose darbuose didelį dėmesį skyrė valstybės tarnautojų etikai, atsakomybei, politinei kultūrai o taip pat korupcijos ir viešųjų pirkimų klausimams³⁸. Vadybos srities mokslo atstovė S. Briedienė (Ereminaitė) savo darbuose³⁹ viešųjų pirkimų problematiką nagrinėjo tirdama net keletą probleminių klausimų, tačiau didžiausią dėmesį yra skyrusi elektroniniams viešiesiems pirkimams (dalis darbų, parengta su bendraautoriumi Kauno Technologijos universiteto profesoriumi A. Junevičiumi) ir korupcijos viešuosiuose pirkimuose tyrimams (kartu su bendraautore J. Palidauskaite). Viešųjų pirkimų klausimai buvo nagrinėjami Z. Gineitienės ir K. Šerpyčio. Pastarojo mokslininko disertacija⁴⁰, apginta 2011 metais Vilniaus universitete buvo pirmasis tokios apimties ir lygmens mokslinis tyrimas Lietuvoje (antroji disertacija buvo

-
- 36 Šerpytis, K.; Gineitienė, Z. Konkurencijos ir pirkimo apimties poveikis kainai viešųjų pirkimų konkursuose. *Socialinių mokslų studijos*, 2011, 3 (2): 473-485; Šerpytis, K.; Gineitienė, Z. Viešųjų pirkimų organizavimo ypatumai sveikatos apsaugos sistemoje. *Socialinių mokslų studijos: mokslo darbai*, 2012, 4(4): 1487-1502; Šerpytis, K.; Gineitienė, Z. Viešųjų pirkimų organizavimo efektyvumas Lietuvoje. *Business development possibilities in the new European area: scientific proceedings*, 23-24 September, 2005, Vilnius. Pt. 1. 2005: 147-157; Gineitienė, Z. Viešųjų pirkimų organizavimo efektyvumas Lietuvoje. *Business development possibilities in the new European area: scientific proceedings*. Vilnius. 2006, part 1; Vengrauskas, V., et al. Smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių vaidmuo Lietuvos viešųjų pirkimų rinkoje. *Viešasis administravimas*, 2008, 3.
- 37 Vasilecas, O., Saulis, A., Paliulis, N.K., Vaičiulis, R. S. Managerial aspects of evaluation of information systems procurement--Informacinių sistemų pirkimo įvertinimo vadybiniai aspektai. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2007, 41: 169-181.
- 38 Pz., Palidauskaitė, J. Korupcijos ir atsakomybės problema viešojo administravimo sistemoje. *Viešojo politika ir administravimas*, 2005 (13): 25-38; Palidauskaitė, J.; Ereminaitė, S. Korupcija viešuosiuose pirkimuose : nuo teorinės apibrėžties iki atvejo studijos (II dalis). *Viešojo politika ir administravimas*, 2010 (33): 93-102.
- 39 Ereminaitė, S. Institucinės ekonomikos teorijų raiška viešųjų pirkimų procese. *Viešojo politika ir administravimas*. 2014, t. 13, Nr. 2; Ereminaitė, S. Elektroninių viešųjų pirkimų brandos vertinimo aspektai. *Viešojo politika ir administravimas*. 2013, t. 12, Nr. 43: 567-580; Ereminaitė, S.; Junevičius, A. E.valdžios ir e.verslo integravimo viešuosiuose pirkimuose modelis. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. 2011, 57, p. 33-49; Ereminaitė, S.; Junevičius A. Viešųjų pirkimų tvarkos optimizavimo ir efektyvumo didinimo galimybės. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. 2010, 54; Ereminaitė S. Viešųjų pirkimų korupcijos apraiškų galimybės. *Tiltas į ateitį = The Bridge to the Future*. Kauno technologijos universitetas. Kaunas: Technologija, 2009, 1 (3): 32-34; Ereminaitė, S. Elektroninių viešųjų pirkimų samprata ir veikimo principai integruotoje Europos Sąjungos rinkoje. *Europos integracijos studijos: jaunųjų mokslininkų darbai*. Kauno technologijos universitetas. Kaunas: Technologija, 2010, 1.
- 40 Šerpytis, K. *Viešųjų pirkimų centralizavimo finansinės naudos valstybei vertinimas (Lietuvos atvejo tyrimas)*. Daktaro disertacija (04 S). Vilnius, 2011.

apginta 2012 m. Kauno Technologijos universitete⁴¹). 2013 m. buvo išleistas ir pirmasis Lietuvoje aukštųjų mokyklų studentams skirtas vadovėlis „Viešieji pirkimai“⁴². Paminėti mokslininkai ir jų atlikti tyrimai viešųjų pirkimų plotmėje pasižymi tuo, kad buvo nagrinėjamos įvairios atskiros viešųjų pirkimų problemos. Vis dėlto šie darbai, turint omenyje viešųjų pirkimų svarbą ir viešojo sektoriaus perkamąją galią, nėra apimantys visus probleminius klausimus ir vis dar palieka ateičiai platų potencialių tyrimų lauką socialinių mokslų srityse. Viešieji pirkimai, kaip reiškinys pasižymintis ne tik tarpšakiniu požymiu teisės moksle, bet ir apskritai tarpdiscipliniškumu⁴³, neabejotinai yra tinkama erdvė įvairaus pobūdžio moksliniams tyrimams.

Šio disertacinio tyrimo centre esanti ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimo tvarka Lietuvoje iki šiol kompleksiskai nebuvo analizuojama. Tam tikri fragmentiniai bandymai nagrinėti šią temą yra pastebimi jau minėto D.Soloveičiko, taip pat G. Kostkevičiaus, R.Ambrazevičienės, J.Paužaitės-Kulvinskienės darbuose. D. Soloveičikas yra nagrinėjęs viešųjų pirkimų ginčų arbitruotinumo problemą⁴⁴, laikinųjų apsaugos priemonių taikymo bei žalos atlyginimo klausimus viešuosiuose pirkimuose (kaip pažeistų tiekėjų teisių gynimo būdus)⁴⁵, kartu su bendraautoriumi Karoliu Šimanskiu, yra analizavęs viešųjų pirkimų sutarčių negaliojimo klausimus⁴⁶, tačiau detalai nėra analizavęs pačios ginčų tarp tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų procedūros klausimų. G. Kostkevičius viešųjų pirkimų ginčų sprendimo procedūros klausimus yra palietęs savo darbe, kuriame analizavo viešųjų pirkimų teisinio santykio prigimtį⁴⁷. Šis autorius nagrinėjo ir procedūrinius tokio tipo ginčų sprendimo klausimus, nes tai yra tiesiogiai susiję su nustatymu, kokiai teisės šakai priskirtinas viešųjų pirkimų teisinis santykis. Gana glaustai su perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūra susijęs ir R.Ambrazevičienės straipsnis⁴⁸, kuriame buvo analizuojamas teisėtumo užtikrinimo viešuosiuose pirkimuose

41 Kavaliauskaitė, V. *Contracting of public services in local self-government institutions*. Doctoral Dissertation (03 S). Kaunas University of Technology, 2012.

42 Alauskaitė-Riabceva, A.; Dičkus, M. *Viešieji pirkimai*. Vadovėlis. Socialinių mokslų kolegija. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2013.

43 Viešieji pirkimai neabejotinai gali būti ir yra ne tik teisės, bet ir ekonomikos mokslo tyrimo objektas, taip pat susijęs ir su vadybos, psichologijos, etikos ir kt. mokslais. Atsižvelgiant į tai, kad būdami detalai reglamentuoti teisės normomis, viešieji pirkimai taip pat privalo paklusti ir bendriesiems ekonomikos dėsniams bei aibei kitų veiksmų, jie traktuotini ne tik kaip teisės institutas, bet ir turi būti laikomi socialiniu reiškiniu, kuris dėl savo įvairiapusiškumo gali pasitarnauti kaip labai svarbus viešosios valstybės politikos įgyvendinimo instrumentas ne tik skaidraus ir efektyvaus valstybės lėšų panaudojimo, bet ir kitose srityse.

44 Soloveičikas, D. Viešųjų pirkimų ginčų arbitruotinumo problema. *Teisė*, 2010, 75: 35-54.

45 Soloveičikas, D. Efektyvumo principas ir laikinosios apsaugos priemonės bei žalos atlyginimas kaip tiekėjų teisių gynimo priemonės vykdant viešuosius pirkimus. *Teisė*, 2009, 70: 67-85; Soloveičikas, D. Tiekėjų teisių gynimo priemonių sistemos reforma Lietuvoje : laikinosios apsaugos priemonės ir žalos atlyginimas. *Justitia*, 2010, 2 (74).

46 Soloveičikas, D.; Šimanskis K. Viešojo pirkimo sutarties pripažinimas negaliojančia pagal Lietuvos teismų praktiką. *Teisė*. 2012, 84: 46-65; Soloveičikas, D., Šimanskis K. Viešojo pirkimo sutarties negaliojimas pagal Europos Sąjungos ir Lietuvos teisę. *Teisė*. 2012, 83: 98-117.

47 Kostkevičius, G. Dėl teisinių santykių, susiklosčiusių vykdant viešųjų pirkimų procedūras, kvalifikavimo. *Teisės problemos*, 2005, 4(50): 63.

48 Ambrazevičienė, R. Teisėtumo užtikrinimo priemonės vykdant viešuosius pirkimus. *Jurisprudencija: mokslo darbai*. 2003, 46(38): 107-115.

teisinės priemonės. J. Paužaitė–Kulvinskienė darbuose⁴⁹ viešųjų pirkimų ginčų sprendimo procedūra nagrinėjama greta kitų sudėtingų atvejų, kuomet yra sunku nuspręsti, kokia teisena konkretus ginčas turėtų būti sprendžiamas. Taip pat paminėtini ir A. Andruškevičiaus darbai⁵⁰, kuriuose viešųjų pirkimų prigimties klausimas taip pat buvo analizuotas. Administraciniu teisiniu požiūriu šie darbai, tiriant šio disertacinio tyrimo objektą, ypač vertingi kaip pradinis taškas tolimesnei analizei.

Viešųjų pirkimų probleminiai klausimai užsienio moksle yra labai plačiai tiriami tiek teisininkų, tiek ir kitų mokslų sričių atstovų, o ypač vadybos, ekonomikos, politologijos, sociologijos. Peržvelgiant tyrimus, kurie atlikti šioje srityje, akivaizdu, jog jų yra labai daug ir įvairių. Fundamentalūs darbai šia tema yra padaryti tokių žymių pasaulio mokslininkų kaip Notingamo universiteto (Didžioji Britanija) profesorių P.Trepte⁵¹ ir S. Arrowsmith⁵², Hulo universiteto (Didžioji Britanija) profesorius Ch. Bovis⁵³, Stokholmo universiteto (Švedija) docento Kjell Engelbrekt⁵⁴.

Glaudžiai su šios disertacijos tyrimo objektu – ginčų sprendimo tvarka - susijusių tyrimų pasaulyje yra gerokai mažiau. Paminėtini tokių mokslininkų kaip Zd. Gordon, tyrusio viešųjų pirkimų teisinio santykio ypatumus ir analizavusio iš tokių santykių kilusių ginčų sprendimo specifiką⁵⁵, R. Szostak, nagrinėjusio Lenkijos viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos vystymąsi ir jo perspektyvas⁵⁶, K. Chochowski, tyrusio patologinius viešuosius pirkimus⁵⁷, D. Pachnou, kurio disertacija buvo skirta efektyviausio perkančiųjų organi-

-
- 49 Paužaitė–Kulvinskienė, J. *Administracinė justicija: Teorija ir praktika*. Vilnius: Justitia, 2005; Paužaitė–Kulvinskienė, J. Kiti ginčo sprendimo būdai administracinių bylų teisenoje ir jų praktinio taikymo problemos. *Teisė*, 2013, t. 86.
 - 50 Andruškevičius, A. *Administracinė teisė: bendrieji teorijos klausimai, valdymo aktų institutas, ginčo santykių jurisprudenciniai aspektai*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2008; Andruškevičius, A. *Administracinės teisės principai ir normų ribos*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2004. p. 34; Andruškevičius, A.; Paškevičienė, L. *Viešojo administravimo teisiniai pagrindai*. Mokomoji knyga. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2011.
 - 51 Trepte, P. *Public procurement in the EU: a practitioner's guide*. New York: Oxford University Press, 2007.
 - 52 Arrowsmith, S. *The Law of Public and Utilities Procurement*. 3rd ed: Volume 1. London: Sweet & Maxwell Ltd, 2014; Arrowsmith, S. *The Law of Public and Utilities Procurement*. London: Sweet & Maxwell, 2005; Arrowsmith, S.; Treumer, S. *Competitive dialogue in EU law: critical review. Competitive dialogue in EU procurement*. New York: Cambridge University Press, 2012: 3-143 ir pan.
 - 53 Bovis, Ch. H. *Public procurement in the European Union*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2005; Bovis, Ch. H. *European Public Procurement Law*. Second edition. Camberley: Edward Elgar Publishing, 2012.
 - 54 Engelbrekt, K. EU Enlargement and the Emboldening of Institutional Integrity in Central and Eastern Europe: The 'Tough Test' of Public Procurement. *European Law Journal*, 2011, vol. 17, no. 2: 230–251.
 - 55 Gordon, Zd. Charakter prawny postępowania o udzielenie zamówienia publicznego. *Pięćciolecie funkcjonowania Krajowej Izby Odwoławczej w systemie zamówień publicznych*. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, 2012.
 - 56 Szostak, R. Polski model rozpoznawania sporów przedumownych z zakresu zamówień publicznych – z perspektywy jego rozwoju. *Pięćciolecie funkcjonowania Krajowej Izby Odwoławczej w systemie zamówień publicznych*. Warszawa, 2012: 1-26.
 - 57 Chochowski K. Patologie systemu zamówień publicznych. *Patologie w administracji publicznej*. Red. Suwaj P.J., Kijowski D.R. Wolters Kluwer. Warszawa, 2009.

zacijų sprendimų peržiūros metodo paieškai⁵⁸, Bernal Blay, analizavusio Ispanijos žalos atlyginimo sistemą⁵⁹, ir kitų mokslininkų darbai, kurių tyrimų rezultatai buvo panaudoti rengiant šią disertaciją.

Šis disertacinis darbas yra orientuotas į nacionalinės teisės ypatumų analizę. Tad net ir artimos tematikos užsienio mokslininkų darbai negali būti vertinami kaip pilnai užpildantys mokslinių tyrimų šioje srityje nišą. Ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimo tvarka Lietuvos Respublikoje privalo ir buvo šiame darbe tiriama kaip unikalus ir tik bendruosius Europos Sąjungos viešųjų pirkimų teisės reikalavimus atitikti turintis reiškinys. Nepaisant universalijų visoms valstybėms taikomų ES viešųjų pirkimų teisės gairių, svarbu atsiminti, kad šie nurodymai valstybės nares pasiekia didžiąja dalimi direktyvų forma, kas leidžia įgyvendinti šias normines taisykles pasirinkus labiausiai nacionalinei teisės sistemai ir susiformavusiai praktikai priimtina būdą.

58 Pachnou, D. *The Effectiveness of Bidder Remedies for Enforcing the EC Public Procurement Rules: A Case Study of the Public Works Sector in the United Kingdom and Greece*. Nottingham: University of Nottingham press, 2003.

59 Bernal Blay, M.G. The Spanish Remedies System in Public Procurement: Strengths and Opportunities for Improvement. *European Procurement & Public Private Partnership Law Review*. Berlin: Lexxion, 2013, vol. 8, issue 2:118-131.

DARBO METODOLOGIJA

Rengiant šią disertaciją buvo naudojami klasikiniai teisės moksle tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, sisteminė analizė, lyginamoji analizė, dokumentų analizė, meta analizė, apibendrinimas. Praktinių problemų identifikavimui ir jų tyrimo poreikio pagrindimui buvo atliktas kiekybinis teismo sprendimų viešųjų pirkimų byloje tyrimas.

Trumpai pagrindžiant, kodėl buvo pasirinkti aukščiau išvardyti metodai, galima pasakyti, kad mokslinės literatūros analizės dėka buvo susipažinta su jau atliktais panašios tematikos moksliniais tyrimais Lietuvos Respublikoje ir užsienio valstybėse. Pasinaudojant jau atliktų tyrimų duomenimis įmanoma pasiekti geresnių rezultatų ir tuo patenkinti mokslinio darbo naujumo kriterijų.

Lyginamasis metodas buvo naudojamas siekiant nustatyti pagrindinius mūsų šalyje taikomos viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarkos ypatumus lyginant su kitose valstybėse egzistuojančiu teisiniu reguliavimu. Lyginamoji analizė taip pat buvo atlikta istoriniu požiūriu gretinant Lietuvoje skirtingais viešųjų pirkimų instituto raidos momentais taikytas tvarkas. Taip pat lyginamasis metodas buvo pasitelktas Europos Sąjungos teisės viešųjų pirkimų srityje perkėlimo į Lietuvos nacionalinę teisę analizei.

Sisteminės analizės metodas yra vienas iš svarbiausių siekiant atskleisti bet kokio reiškinio vidinę struktūrą ir organizaciją, nustatyti jo ryšius su kitais reiškiniais, identifiukuoti veiksnius, turinčius poveikį tiriamojo reiškinio genezei. Sisteminės analizės metodas skatina sisteminį požiūrį į tyrimo objektą ir padeda jį matyti platesnėje egzistuojančių socialinių-teisinių sąveikų plotmėje. Sisteminės analizės metodo pagalba perkančiųjų organizacijų peržiūros sistema buvo nagrinėjama kaip ES ir Lietuvos teisiųjų sistemų dalis, atskleidžiant jos santykį su kitais sistemos elementais.⁶⁰ Tai leido identifiukuoti tyrimo objekto ypatumus, išryškinant jo esminius bruožus bei sukuriant jo reformavimui vizijas, atitinkančias supranacionalinį teisinį reguliavimą.

Dokumentų analizės metodas, dažnai pelnytai vadinamas klasikiniu teisės krypties mokslo metodu, šiame darbe buvo naudojamas kaip pagrindinis įrankis. Jo pagalba buvo iširtas su perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūra susijęs teisinis reguliavimas bei teismų praktika. Būtent šių pagrindinių šaltinių analizė įgalino identifiukuoti esminius tyrimo objekto bruožus bei ypatumus.

Metaanalizės metodo pagalba įmanoma pasiekti labai vertingų rezultatų, nes išanalizavus kitų tyrėjų atliktus tyrimus ir sisteminio mąstymo pagalba įvertinus jų pasiektus rezultatus galima padaryti naujo lygmens išvadas, kurių pirminiai tyrėjai nepadarė ar negalėjo padaryti todėl, kad jiems nebuvo žinomi kitų tyrėjų gauti rezultatai.

Apibendrinimo metodas buvo naudojamas apdorojant įvairių tyrimo metu naudotą informaciją ir formuluojant poskyrių bei viso tyrimo išvadas. Apibendrinus teisės ir kitų sričių mokslininkų nuomones, teismų praktiką taip pat buvo nustatytos problemos, kurių sprendimui tyrimo eigoje buvo pateiktos rekomendacijos.

Atliekant kiekybinį teismo sprendimų viešųjų pirkimų byloje tyrimą, buvo analizuojamas jų turinys ir renkami skaitiniai duomenys atspindintys jų turinį. Vėliau statistinės analizės pagalba šie duomenys buvo įvertinti ir interpretuoti.

Rengiant disertacinį tyrimą taip pat buvo naudojami ir kiti tyrimų metodai, pvz., abstrakcijos, alternatyvų, analogijos ir sintezės metodai.

60 Tidikis. R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003, p. 427.

I. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ INSTITUTAS IR JO YPATUMAI

1.1. Viešųjų pirkimų sistema ir jos elementai

Atsižvelgiant į tai, kad viešųjų pirkimų būdu kasmet Lietuvos viešasis sektorius perka prekių, paslaugų ir darbų už daugiau nei 3 milijardus eurų⁶¹, tokių įsigijimų vykdymo tvarka yra svarbus klausimas, kurio tinkamas išsprendimas turėtų užtikrinti, kad valstybės disponuojamoji perkamoji galia būtų realizuota saugant viešąjį interesą ir atitiktų viešųjų pirkimų tikslus, kurie įtvirtinti tiek tiesiogiai Viešųjų pirkimų įstatyme, tiek ir netiesiogiai – per šiame įstatyme deklaruotų principų realizaciją viešųjų pirkimų procese. Nors viešasis pirkimas Viešųjų pirkimų įstatyme yra apibrėžiamas kaip perkančiosios organizacijos atliekamas ir šiuo įstatymu reglamentuojamas prekių, paslaugų ar darbų pirkimas, kurio tikslas – sudaryti viešojo pirkimo-pardavimo sutartį⁶², akivaizdu, kad į šį socialinį reiškinį būtina žvelgti plačiau ir vertinti jį kaip sistemą politinių, teisinių ir vadybinių elementų, kurie sujungiami tam, kad būtų pasiekti tokie sistemos keliami tikslai. Prekių, paslaugų ar darbų pirkimo-pardavimo sutarties sudarymas yra konkretus pirkimo tikslas, tačiau analizuojant viešųjų pirkimų sistemos tikslus, siekiamybe būtina įvardyti ir plačiai pripažintų viešųjų pirkimų principų, tokių kaip lygiateisiškumas, nediskriminavimas, abipusis pripažinimas, proporcingumas ir skaidrumas, įgyvendinimą. Kiekvienoje valstybėje viešųjų pirkimų procedūros turi ypatumų, tačiau viešųjų pirkimų struktūra, subjektai ir jiems priskiriamos funkcijos yra labai panašūs. Šios universalios sistemos yra sukurtos tam, kad viešieji finansai būtų panaudojami skaidriai ir racionaliai, o jais disponuojančios institucijos ar pareigūnai neturėtų galimybės piktnaudžiauti savo įgaliojimais. D. Soloveičiko, kuris yra išsamiai analizavęs viešųjų pirkimų tikslų ir jų įgyvendinimo problematiką, nuomone „Lietuvos viešųjų pirkimų sistemoje dominuoja sąžiningumo, interesų konflikto ir korupcijos prevencijos, lygiateisiškumo (nediskriminavimo), atskaitomybės ir ypač efektyvumo tikslai.“⁶³ Taigi, būtent tokie vertybiniai orientyrai kelia užduotį įstatymų leidėjui rasti tinkamas teises priemones, kurias pritaikius viešųjų pirkimų sistema galėtų tinkamai funkcionuoti.

Tam, kad galima būtų įvertinti viešųjų pirkimų reglamentavimo poreikį ir jų, kaip socialinio proceso, sudėtingumą, tikslinga yra išnagrinėti viešųjų pirkimų sistemą ir nustatyti svarbiausius jos elementus. Suprantant sistemą kaip tarpusavyje glaudžiai susijusių elementų sąveiką, viešųjų pirkimų atveju galime konstatuoti, kad aukščiau įvardytų tikslų įgyvendinimui yra sukurta sistema, kurioje skirtingus interesus turintys subjektai ir skirtingą kompetenciją turinčios valstybės institucijos atlieka savo vaidmenį ir funkcijas. Viešųjų pirkimų sistema, dėl tokių įsigijimų apimties, subjektų, įtrauktų į šias procedūras

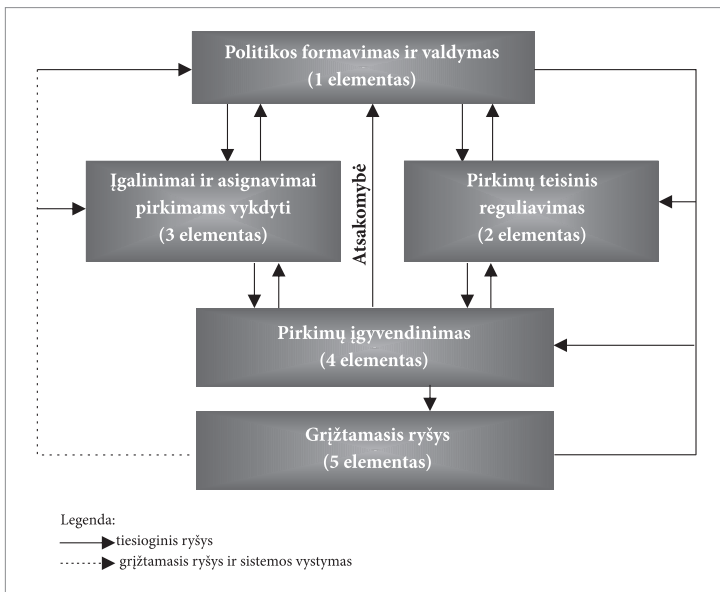
61 2013 m. veiklos ataskaita. Viešųjų pirkimų tarnyba [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2014-12-28]. <www.vpt.lt/vpt/uploaded/2013/.../VEIKLOS_ATASKAITA_FIN_2013.pdf>, p. 5.

62 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija aktuali nuo 2013-10-26). *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 84-2000.

63 Soloveičikas D. Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas. *Teisė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014, 91. p. 60.

gausos, privalo būti ir yra daugiagrاندē, kurioje kiekvienas elementas turi papildyti vienas kitą ir kompensuoti vienas kito trūkumus, kurie yra neišvengiami dėl analizuojamo proceso įvairialypiškumo. Viešųjų pirkimų sistema yra dinamiška ir sudaryta iš skirtingos prigimties elementų, kurie nuolat sąveikauja tarpusavyje.

Vienas iš žymiausių viešųjų pirkimų tyrėjų – JAV mokslininkas K.V. Thai dinaminę viešųjų pirkimų sistemą viename iš savo fundamentaliųjų darbų yra pavaizdavęs kaip penkių pagrindinių elementų sąveiką:

1 pav. Viešųjų pirkimų sistema⁶⁴

Šiame paveiksle penkių elementų sąveika atspindi viešųjų pirkimų procesą. Esminiais jo elementais mokslininkas nurodė politikos formavimą ir valdymą (pirmasis elementas), viešųjų pirkimų teisinį reguliavimą (2 elementas), įgalinimus ir asignavimus pirkimams vykdyti (3 elementas), viešųjų pirkimų įgyvendinimą (4 elementas) ir grįžtamąjį ryšį (5 elementas). Pasak K.V.Thai, pirkimų teisinio reguliavimo elementas, sukurtas politikų ir valdančiųjų (1 elementas) tampa instituciniu pagrindu, kurio apimtyje viešųjų pirkimų profesionalai (sutartis sudarantys tarnautojai, pirkėjai ar pirkimų specialistai) (4 elementas) įgyvendina savo suplanuotus ir finansavimą turinčius pirkimų projektus ar programas (3 elementas) ir taip pat yra atsakingi politikos formuotojams ir valdantiejiems (1 elementas). Santykiai tarp šių keturių elementų yra pažymėti linijinėmis rodyklėmis. Galiausiai, grįžtamasis ryšys (5 elementas) pasiekia pirmąjį elementą (Politikos formuotojus ir valdančiuosius) tam, kad būtų atlikti reikalingi ir galimi pataisymai ar patobulinimai, iš antrojo ir trečiojo elementų bei taip pat pasiekia ketvirtąjį elementą (pirkimus

64 Thai, K.V., *supra* note, p. 18.

vykdančius asmenis) tam, kad būtų atitinkamai pataisytas ar patobulintas pirkimų vykdymas.⁶⁵ Iš pristatyto paveikslo, kuris cituotame darbe autoriaus buvo detaliai išaiškintas ir pagrįstas, galima daryti išvadą, kad teisinis viešųjų pirkimų reguliavimas yra vienas iš svarbiausių elementų, nes nustato teisinius pagrindus visos sistemos funkcionavimui. Jis suteikia įgalinimus politikos formuotojams ir valdantiesiems (1 elementas) priimti strateginius sprendimus ir juos įteisina, t.y. suteikia tokiems sprendimams teisės normų formą. Teisinio reguliavimo elementas taip pat nustato elgesio taisykles pirkimų vykdytojams (4 elementas) ir taip pat įgalina juos naudoti viešuosius finansus (3 elementas), nes be norminio pagrindo joks viešojo administravimo subjektas negali disponuoti viešaisiais finansais. Taigi, teisinis reguliavimas – centrinis viešųjų pirkimų sistemos elementas, būtinas tam, kad ši sistema tinkamai funkcionuotų.

Apibendrinant šiame poskyryje pateiktą medžiagą, darytina išvada, kad viešieji pirkimai, kurių pagalba valstybės realizuoja didelę turimą perkamąją galią, gali būti suprantami kaip sistema politinių, teisinių ir vadybinių elementų, kurie sujungiami tam, kad būtų pasiekti plačiai pripažinti viešųjų pirkimų principai, kaip lygiateisiškumas, nediskriminavimas, abipusis pripažinimas, proporcingumas ir skaidrumas. Sklandus viešųjų pirkimų sistemos funkcionavimas labai priklauso nuo jų teisinio reguliavimo. Tai vienas pagrindinių viešųjų pirkimų sistemos elementų, kurio svarbiausias uždavinys – nustatyti elgesio taisykles, kurių turi laikytis pirkimų vykdytojai.

1.2. Viešųjų pirkimų instituto susiformavimo raida

Teisinis viešųjų pirkimų reguliavimas yra būtinas viešųjų pirkimų sistemos elementas, nustatantis politikos formuotojų įgalinimus, pirkimų subjektų teises ir pareigas bei apibrėžiantis kitus šios sistemos funkcionavimo teisinius pagrindus. Viešieji pirkimai yra specifinis procesas, kurio reglamentavimui yra sukurtos specialiosios teisės normos, nustatančios elgesio taisykles viešųjų pirkimų subjektams, kurie turi skirtingus interesus ir atlieka skirtingas funkcijas. Teisės normos be efektyvaus jų įgyvendinimo mechanizmo gali tapti deklaratyviomis ir neveiksmingomis, nes jų adresatai nesiels pagal jose įtvirtintas taisykles. Reikalingos konkrečios teisinės priemonės, užtikrinančios teisės normų laikymąsi. Taigi viešųjų pirkimų teisinis reguliavimas ne tik nustato specialiąsias elgesio taisykles, bet ir sukuria tokių teisės normų įgyvendinimo mechanizmą. Visų šių teisės normų visuma, reglamentuojanti viešųjų pirkimų teisinius santykius, sudaro viešųjų pirkimų institutą.

Teisės institutas yra sudėtinė teisės sistemos dalis, vienijanti teisės normas, skirtas reguliuoti tam tikrus sąlyginai nepriklausomus visuomeninius santykius. Su šiuo apibendrintu apibrėžimu sutinka ir I. K. Osipov, teigdamas, kad teisiniai institutai tai atskirų teisės normų grupės, reglamentuojančios panašius visuomeninius santykius⁶⁶, bei S. Vansevičius, kuris nurodo, kad „Teisės institutas yra objektyviai vienos teisės šakos viduje atsiskyrusių arba keletose šakų tarpusavyje susijusių teisės normų, reguliuojančių nedidelę grupę rūšinių giminingų santykių, visuma.“⁶⁷ E.A.Krimovos, kuri savo disertacinį darbą paskyrė

65 Thai, K.V., *supra* note, p. 18.

66 Osipov, J.K. Poniatie institutov grazhdanskogo processual'nogo prava [The Concept of Institutions of Civil Procedural Law]. *Pravovedenie*. 1973, 1, p. 56.

67 Vansevičius, S. *Valstybės ir teisės teorija*, p. 146.

teisės instituto sampratos atskleidimui, nuomone, visi teisės srities mokslininkai sutinka su tuo, kad teisinis institutas yra panašius teisinius santykius reguliuojančių normų, susibūrusių teisės šakoje, visuma⁶⁸.

Viešųjų pirkimų institutas gali būti apibrėžiamas kaip visuma teisės normų, reglamentuojančių viešųjų pirkimų teisinius santykius. Šio instituto paskirtis – nustatyti viešųjų pirkimų sistemos funkcionavimo teisinius pagrindus bei užtikrinti šios sistemos tinkamą funkcionavimą. Teisės normos, sudarančios šį institutą yra įtvirtintos specialiajame teisės akte Viešųjų pirkimų įstatyme, kuris įgyvendina Europos Sąjungos direktyvas, nustatančias unifikuoatą tokių įsigijimų tvarką ir vienodus viešųjų pirkimų principų įgyvendinimo standartus, bei kituose teisės aktuose, skirtuose tolimesniam viešųjų pirkimų teisės normų detalizavimui bei konkretinimui.

Viešųjų pirkimų institutas turi galias istorines tradicijas ir yra praėjęs ilgą evoliucijos kelią kol jo nustatomas teisinis reguliavimas įgijo šiandien vakarų valstybėms įprastą turinį ir vertybinę orientaciją. Pastebima, kad viešieji pirkimai ir jų raida nėra plačiai istorikus dominanti tema, nes informacijos apie šio instituto ištakas nėra daug. Neabejotina, kad senovėje valdžios įgaliojimus turintys subjektai vykdavo viešuosius įsigijimus, nes bet kokiai valdymo veiklai yra reikalinga materialinė bazė, kurios sukūrimui būtinas prekių, darbų ar paslaugų įsigijimas. Trumpą pirkimų istoriją pristatęs australų mokslininkas Guy Callender nurodo, kad galima spėti, jog viešieji pirkimai pradėti taikyti atsiradus prekybai daugmaž prieš 5000 metų. Pasak šio mokslininko, „Neabejotina, jog poreikis kurti pirkimų politiką ir formuoti atitinkamą praktiką gali būti siejamas su augančiu organizacijų skaičiumi ir jų biurokratinėmis taisyklėmis. Tos taisyklės gali būti siejamos su poreikiu standartizuoti procedūras ir dokumentus, atskirti savininkus ir valdytojus privačiame sektoriuje ir skaidrumo reikalavimus, taikomus viešajam sektoriuje priimamiems sprendimams ir vykdomoms operacijoms“⁶⁹. K. V. Thai pirmuoju rašytiniu viešųjų pirkimų instituto formavimosi pradžios istoriniu įrodymu laiko Sirijoje rastą raudono molio lentelę (2400–2800 metai prieš Kristų). Joje iškaltas anksčiausias pirkimo kainos nurodymas: „50 indelių kvapnaus ir švelnaus aliejaus už 600 indelių grūdų“⁷⁰. Kitu istoriniu viešųjų pirkimų pavyzdžiu, pagal K. V. Thai, laikytinas šilko prekybos vystymasis tarp Kinijos ir Graikijos 800 metais prieš Kristų⁷¹. Viešųjų pirkimų pradžios nustatymas be abejo yra labai sunki užduotis, tačiau antikos periodo tyrinėtojai randa nemažai viešųjų pirkimų užuomazgų, tirdami sutarčių teisės formavimąsi, nustatant specifinius valstybinių užsakymų sudarymo ir vykdymo bruožus bei identifikuojant specifinį santykį, susiklosčiusį tarp romėnų valdininkų ir privačių tiekėjų. Viduramžiais valstybinio sektoriaus vykdomi pirkimai vystėsi toliau, nes monarchams taip pat buvo būtina tokius santykius palaikyti. Vėlesnių laikų šaltiniai rodo, su kokiomis problemomis susidurdavo viešuosius pirkimus vykdančios asmenys. G. Callenderis rašo apie Prancūzijos karo inžinieriaus Marshall Vau-ban siūlymus nustatyti kvalifikacinius reikalavimus tiekėjams ir pirkti ne tik atsižvelgiant į kainą. Jis laiškuose ministrui (1680 m.) nurodė, kad tiekėjai nesilaiko sutarčių ir nevykdo savo įsipareigojimų, dėl ko vėluojama baigti apsauginių statinių statybos darbus. Taip

68 Kirimova, J.A. *Pravovoj institut [An Institution of Law]*. Disertacija. Saratov: 1998, p. 109.

69 Callender, G. *A Short History of Procurement*. In Nagel, P. *Supply Chain Management: A Procurement Perspective*. Melbourne: Hargreen Publishing, 2003: 2-9.

70 Thai, K.V., *supra* note, p. 11.

71 *Ibid.*

pat pateikė eilę kaltinimų tiekėjams, sakydamas, kad: „jie atideda darbus ir išpučia darbų kainas, kas yra labai blogai, nes pradinis pigumas tėra įsivaizduojamas.“⁷² Kuriant šiuolaikinių viešųjų pirkimų teisinį reguliavimą, svarbų vaidmenį atliko JAV. Šioje federacinėje valstybėje viešųjų pirkimų instituto istorinės ištakos glūdi dar pirmųjų kolonijų įsikūrimo laikais. Kaip teigia Page, tais laikais vietos valdžios institucijos pirmosiose kolonijose iš išorės pirkdavo labai mažai paslaugų (pvz., spausdinimo paslaugos, prekės reikalingos kariniams padaliniais ir pan.). Pirkimais užsiimančių pareigūnų nebuvo, o reikalingos prekės ir pasaugos buvo įsigyjamos iš komisionierių, kurie už tai gaudavo komisinius⁷³. Tokia europiečiams gana neįprasta sistema gyvavo iki XVIII a. pabaigos, kuai buvo pradėti kurti specialūs biurai, kurių pagrindinės funkcijos buvo valstybiniai įsigijimai. Pasak K.V. Thai, federaliniu lygiu pirkimai pradėti reglamentuoti tik 1778 m., kai Kongresas patvirtino Pirkimo komisionierių paskyrimo taisyklės ir nustatė 2 procentų komisinių mokesčių, skaičiuojamą nuo valstybės karinių pajėgų reikmėms nupirktų prekių ar paslaugų vertės. Tačiau dar net nesibaigus tiems metams toks sprendimas buvo atšauktas dėl komisionierių piktnaudžiavimo, ir buvo nustatyta fiksuota alga šiems asmenims. 1792 metais Kongresas priėmė teisės aktą, kuriuo įgaliojo Karo ir Iždo departamentus vykdyti pirkimus Jungtinių valstijų vardu (pirmasis pirkimas buvo įvykdytas 1794 m., kai JAV kariniam jūrų laivynui buvo nupirkti šeši dideli laivai). Negatyvi su šiuo pirkimu susijusi patirtis lėmė poreikį 1795 m. priimti pirmąjį išsamų viešųjų pirkimų procedūras reguliuojantį aktą „Tiekėjų viešuosiuose tiekimuose aktas“ (angl. *Purveyor of Public Supplies Act*). Po šio akto sekė „Viešųjų sutarčių aktas“ (angl. *Act Concerning Public Contracts*), kuris buvo priimtas 1808 m. ir uždraudė Kongreso nariams pelnytis iš valstybinių sutarčių, bei 1809 m. Pirkimų aktas (angl. *Procurement Act*), kuris reikalavo užtikrinti konkurenciją vykdant vyriausybės įsigijimus.⁷⁴ Page nurodo, kad Oklahomoje 1810 m. valstijos valdžia pirmoji JAV įkūrė specialų departamentą, kuris turėjo centralizuotai rūpintis visų valstybės institucijų ir agentūrų materialiniu aprūpinimu⁷⁵.

Pirkimų tvarkos nustatymo būtinybė dar sykį buvo patvirtinta industrinės revoliucijos laikotarpiu, kuomet prekybos mastai augo, o valstybinis sektorius veikė kaip vienas iš prekybinio santykio dalyvių. Pasaulinių karų laikotarpiu, valstybinio sektoriaus įsigijimai ypatingai išsiplėtė perkant kariavimui reikalingą įrangą. Iš pateiktos medžiagos matome, kad viešųjų pirkimų reglamentavimo poreikis yra kilęs dar iš antikos laikų, kai buvo suprata, kad vykdant įsigijimus, reikalingus viešųjų funkcijų vykdymui, negalima pilna apimtimi taikyti bendrųjų prekybos taisyklių dėl specifinės perkančiųjų subjektų padėties. Be abejo, šis supratimas paklojo pamatus šiuolaikiniam viešųjų pirkimų reglamentavimui.

Analizuojant Europos Sąjungos teisėje šiuo metu svarias pozicijas užimančių reikalavimų viešųjų pirkimų vykdymui raidą, reikalinga atkreipti dėmesį į pirmuosius kertinius Europos Sąjungos teisės dokumentus – Europos Sąjungos steigimo sutartis⁷⁶. Būtent šiuose dokumentuose galima rasti pirmųjų ES viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo užuomazgų: ključių vidinėse ES rinkose draudimai, paslaugų teikimo laisvė, steigimosi laisvė,

72 Callender, G., *supra* note, p. 125.

73 Page, H.R. *Public purchasing and materials management*. Lanham: Lexington Books, 1980, p. 56.

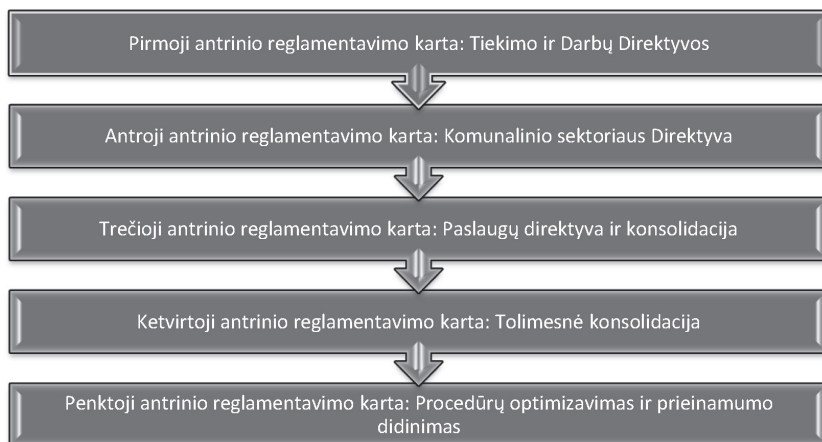
74 Thai K.V., *supra* note, p. 12.

75 Page H.R., *op. cit.*, p. 56.

76 Europos Sąjungos sutartis ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2010.

draudimai diskriminuoti nacionaliniu pagrindu, poreikis reguliuoti viešojo sektoriaus monopolijas ir pan. Įtvirtinus tokias svarbias nuostatas steigiamose sutartyse, akivaizdžiu tapo poreikis harmonizuoti visos ES erdvės viešųjų pirkimų teisinę bazę tam, kad laisvas prekių ir paslaugų judėjimas apimtų ir viešojo sektoriaus įsigijimus, kurie sudaro ženkliai ES BVP dalį. Pasak Ch. Bovis, „ES viešųjų pirkimų taisyklės egzistuoja tam, kad būtų įvesta reguliavimo disciplina susijusiose rinkose ir ypač tam, kad užtikrintų, jog visos vieningos rinkos ir už jos ribų veikiančios įmonės turėtų galimybę varžytis dėl viešųjų užsakymų, pašalinant teises ir administracines kliūtis jų dalyvavimui tarptautiniuose pirkimuose, užtikrinant vienodą vertinimą bei panaikinant bet kokios apimties diskriminaciją pirkimuose taikant padidintą skaidrumo ir atskaitomybės laipsnį.“⁷⁷ Pasak Europos Komisijos, „Bendrijos teisė buvo būtina pasiekti tam, kad valstybiniai užsakymai būtų atviri visoms tautybėms vienodais pagrindais, ir, kad viešųjų pirkimų procedūros būtų skaidresnės ir būtų galima prižiūrėti ir užtikrinti principų, kurie įtvirtinti Sutartyse, įgyvendinimą.“⁷⁸ Be abejo, tokiems ES viešųjų pirkimų teisės tikslams įgyvendinti kilo poreikis suderinti valstybių narių pirkimo procedūras. Šiam tikslui pasiekti buvo priimti antriniai teisės aktai: ES reglamentai ir direktyvos.

Kaip teigė Ch. Bovis, Europos Sąjungoje viešųjų pirkimų reglamentavimas skirstomas į kelis etapus⁷⁹:

2 pav. Viešųjų pirkimų reglamentavimo kartos

77 Bovis, Ch. H. *European Public Procurement Law*. Second edition. Camberley: Edward Elgar Publishing, 2012, p. 35.

78 Public procurement in the European Union. Guide to the community rules on public procurement of services other than in the water, energy, transport and telecommunications sectors directive. Europos komisija [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-09-09]. </http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDMQFjAB&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Finternal_market%2Fpublicprocurement%2Fdocs%2Fguidelines%2Fservices_en.pdf&ei=dKiFU8DUNMTV4QSZi4CwCA&usq=AFQjCNHvy6NTJExpxvvhQpkxg9x-DsGWw&bv=67720277,d.bGE>.

79 Bovis, Ch. H. *European Public Procurement Law*. Camberley: Edward Elgar Publishing, 2007, p. 45.

Viešųjų pirkimų reglamentavimas antriniais teisės aktais ES pradėtas dar 1962 metais, Europos Bendrijų Ministrų tarybai priėmus Generalines programas (angl. *General Programmes*) dėl nacionalinių kvotų draudimo ir ribojimų viešuosiuose pirkimuose. Po kelių metų priimta direktyva 66/683, kuria buvo uždrausta reikalauti tiekti tik nacionalinius produktus ar draudžiama pirkti užsienio valstybių produktus vykdant viešuosius pirkimus. Analogiški reikalavimai rangovų teisių apsaugos atžvilgiu buvo nustatyti direktyvoje 70/32. Procedūrinius viešųjų pirkimų klausimus pirmą sykį buvo pabandyta reglamentuoti priimant Direktyvą 77/62, kurioje buvo įtvirtinti trys pagrindiniai principai: apie pirkimus būtina skelbti bendrijos mastu, diskriminuojančios techninės specifikacijos yra draudžiamos, konkursai turi būti vykdomi ir nugalėtojai skelbiami vadovaujantis objektyviuoju kriterijumi. Ši direktyva reguliavo tik klasikinio sektoriaus perkančiųjų organizacijų prekių pirkimus, tad kilo poreikis analogiškus reikalavimus pritaikyti ir komunalinio sektoriaus perkančiosioms organizacijoms. Taip pat analizuojama direktyva nebuvo taikoma ir trečiųjų šalių produktams. Šiems klausimams išspręsti buvo priimta direktyva 80/767. Darbų pirkimų atveju analogiško turinio skaidrumo ir nediskriminavimo principai buvo įtvirtinti Direktyvoje 71/305.

Antrosios kartos reglamentavimas, pasak Ch. Bovis, sietinas su Baltosios knygos pristatymu 1985 m. Šis dokumentas buvo skirtas vidaus rinkos sukūrimui. Jame numatyta, „jog bus pradėta diegti Bendrosios rinkos programa (angl. *Single Market Program*), kurios pagrindinis tikslas – iki 1992 m. pabaigos pašalinti kliūtis laisvam prekių, paslaugų, kapitalo bei asmenų judėjimui.“⁸⁰ Baltojoje knygoje buvo konstatuota, kas labiausiai trukdė šių keturių laisvių įgyvendinimui, ir numatytos teisinės ir vadybinės priemonės, kaip šalinti kliūtis ir įgyvendinti pagrindinius tikslus. Buvo išskirtos trys kliūčių grupės: fizinės, fiskalinės ir techninės. „Fizinės kliūtys apėmė prekių ir asmenų kontrolės priemones prie valstybių narių sienų. Fiskalinėmis kliūtimis įvardyti apribojimai, atsirandantys dėl skirtingų valstybių narių įdiegtų pridėtinės vertės bei akcizo mokesčių. Techninių kliūčių kategorija apėmė viešųjų pirkimų taisykles, laisvo darbo jėgos, kapitalo, paslaugų judėjimo ir verslo aplinkos suvaržymus.“⁸¹ Kadangi didžiausias dėmesys buvo skiriamas techninio pobūdžio kliūčių pašalinimui, natūralu, kad planuojami pokyčiai viešųjų pirkimų institutą turėjo stipriai paveikti. Technine kliūtimi viešieji pirkimai buvo įvardyti todėl, kad jie „kurį laiką buvo viena iš keturių laisvių įgyvendinimo probleminių sričių – daugumą skelbtų konkursų laimėdavo vietinės firmos.“⁸² Iki detalių Europos Sąjungos teisės normų viešųjų pirkimų srityje įtvirtinimo nacionaliniai teisės aktai dažnai net numatydavo prioritetinius pardavėjais vietinės rinkos gamintojus, tai, be jokios abejonės, trukdė vieningos rinkos sukūrimui. Pasak Ch. Bovis, Baltoji knyga įvardijo valstybės narės viešųjų pirkimų politiką ir praktiką kaip barjerą laisvam prekių ir paslaugų judėjimui Europoje, kad nebūtų palankiau vertinami nacionaliniai tiekėjai, tuo apsaugant vidinę valstybės narės rinką nuo konkurencijos ir iškreipiant prekybos modelius⁸³. Būtent ši Baltoji knyga ir Vieningos Europos aktas (1986) paskatino kurti naują teisinį viešųjų pirkimų reglamentavimą. Tai buvo realizuota Direktyva 88/295, kuri papildė senąsias viešųjų pirkimų direktyvas. Svarbiau-

80 Bovis, Ch. H., *supra* note, p. 5.

81 Apie ES vidinę rinką. Istorija ir svarbiausi įvykiai. *ESrinka.lt* [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-09-09]. <http://www.esrinka.lt/lt/es-vidaus-rinka_91/istorija-ir-svarbiausi-ivykiai.html>.

82 *Ibid.*

83 Bovis, Ch. H., *op. cit.*, p. 5.

sios yra nuostatos susijusios su draudimu vykdyti neatviras procedūras (tik su nedidelėmis išimtimis) ir pareiga pirkimus vykdyti atvirų procedūrų būdu, skelbiant viešai ne tik apie pirkimus, bet ir išankstiniais skelbimais informuojant rinką apie planuojamus įsigijimus ir sudarytas sutartis. Analogiški pakeitimai buvo įtvirtinti ir darbų pirkimų direktyvose (Direktyva 89/440). Antroji reglamentavimo direktyvomis karta taip pat apima ir komunalinio sektoriaus organizacijų vykdomų pirkimų reglamentavimą. 1990 m. buvo priimta pirmoji komunalinio sektoriaus direktyva 90/351. Iki tol šių organizacijų pirkimams buvo taikomi tik minimalūs reikalavimai. Pasak Ch. Bovis, to priežastys buvo stipriai besiskiriantys šį sektorių reguliuojančių nacionalinių teisių režimai, ir galimai jų didelė perkamoji galia, naudojama kaip nacionalinės pramonės politikos priemonė, kurios vyriausybės nenorėjo atiduoti⁸⁴. Naująja direktyva buvo įtvirtintas panašaus kaip klasikinio sektoriaus perkančiųjų organizacijų reguliavimas. Šiai karta taip pat priskirtinas ir Žalos atlyginimo direktyvų priėmimas (Direktyvos 89/665 ir 92/13), kurių analizė bus pateikiama kitose šio darbo dalyse.

Dešimtojo dešimtmečio pradžioje Europos Sąjungos institucijų dėmesys nukrypo į paslaugas, „dėl jų nuolat augančio makroekonominio svarbumo“⁸⁵. Paslaugų direktyva (92/50) buvo priimta 1992 metais ir ja buvo siekiama „prisidėti prie viešojo sektoriaus paslaugų liberalizavimo sukuriant režimą, analogišką tam, kuris buvo taikomas prekių, darbų pirkimams ir komunalinio sektoriaus perkančiosioms organizacijoms“⁸⁶. Svarbu paminėti, kad šiame teisės akte visos paslaugos buvo suskirstytos į dvi kategorijas, kurių vienai buvo taikomi pilna apimtimi ES viešųjų pirkimų reikalavimai, o kitai – tik minimalūs, baziniai viešumo ir nediskriminavimo standartai. Trečiajai karta taip pat priskiriamos ir direktyvos, kurios iš dalies keitė ir tobulino antrosios kartos dokumentus bei visus viešųjų pirkimų teisės aktus konsolidavo tarpusavyje.

Ketvirtoji ES reglamentacijos karta siejama su 2004 metais įvykdyta esmine pirkimų direktyvų konsolidacija, siekiant supaprastinti ir modernizuoti viešuosius pirkimus. Komunalinio sektoriaus viešųjų pirkimų reglamentavimui buvo paskirta direktyva 2004/17, o visos prekių, paslaugų ir darbų viešuosius pirkimus reglamentavusios direktyvos buvo sujungtos į vieną teisės aktą – Direktyvą 2004/18 (Viešojo sektoriaus direktyvą). 2004 metų direktyvos ne tik supaprastino ir išaiškino egzistavusią teisę, bet ir įtraukė naujas pirkimų procedūras (pvz., konkurencinį dialogą) ir leido viešuosiuose pirkimuose sudarinėti preliminaras sutartis. Šiai karta taip pat priskirtinos ir 2007 m. žalos atlyginimo direktyvos, pakeitusios Direktyvas 89/665 ir 92/13.

Penktoji ES viešųjų pirkimų reglamentavimo karta apima naujausius teisės aktus, kurie dar tik pradėdami įgyvendinti valstybių narių nacionalinėje teisėje. 2014 m. priimtos direktyvos (2014/24/ES ir 2014/25/ES) keičia trečiosios kartos direktyva 2004/17/EC ir 2004/18/EC. Svarbiausios šių teisės aktų naujovės yra procedūrų supaprastinimas: terminų trumpinimas, atsisakymas reikalavimo kartu su pasiūlymu pateikti kvalifikaciją pagrindžiančius dokumentus, išvardytos sąlygos, kurioms esant, bus leidžiama keisti pirkimo sutartis ir pan. Taip pat Direktyvose dėmesys skiriamas ir konkurencijos viešuosiuose pirkimuose užtikrinimui ir nuolatiniams didinimui: palankesnės sąlygos mažoms ir vidu-

84 Bovis, Ch. H., *supra* note, p. 26.

85 *Ibid.*, p. 40.

86 *Ibid.*, p. 32.

tinėms įmonėms, socialinėms įmonėms dalyvauti viešuosiuose pirkimuose. Atsižvelgiant į naujųjų viešųjų pirkimų direktyvų nuostatas pastebima viešųjų pirkimų optimizavimo ir jų prieinamumo didinimo tendencija. Šią ES viešųjų pirkimų reglamentavimo kartą tikslinga laikyti orientuota į paminėtų tikslų įgyvendinimą.

Europos Sąjungos viešųjų pirkimų teisė neabejotinai davė impulsą ir Lietuvos Respublikos nacionalinės viešųjų pirkimų teisės formavimuisi. Todėl mūsų valstybės viešųjų pirkimų reglamentavimo analizę yra tikslinga atlikti išskaidant esminius reglamentavimo pokyčius į etapus. Turint omenyje, kad pagrindinis dėmesys šiame darbe yra skiriamas nacionalinei Lietuvos Respublikos teisei, ši analizė bus platesnė. Žemiau pateiktoje schemoje matome Respublikos viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo sistemos raidą.

3 pav. Lietuvos viešųjų pirkimų reguliavimo raidos etapai 1991-2014 metais

Nors Lietuvos Respublikoje viešuosius pirkimus reguliuojantys pirmieji teisės aktai buvo priimti XX a. paskutinįjį dešimtmetį, iš tarpukario laikotarpio yra išlikę šaltinių, kuriuose aprašomi įsigijimai, savo esme atitinkantys šiandien egzistuojančią viešųjų pirkimų sampratą. Vienu iš tokių šaltinių yra 1939 m. sausio mėn. leidinio „Geležinkelininkas“ Nr. 25 priede „Geležinkelių žinynas“ paskelbtos Susisiekimo ministerijos darbams atlikti, daiktams ir medžiagai įgyti ir likviduoti taisyklės. Pasak T. Seikalio, šios taisyklės „savo turiniu yra labai panašios į dabartines perkančiųjų organizacijų supaprastintų viešųjų pirkimų taisykles ir faktiškai jų pirkimo būdai ir procedūros iš esmės liko nepakitusios iki šių dienų“⁸⁷. Vis dėlto įstatyminiu lygiu šis klausimas tarpukariu nebuvo reguliuojamas.

87 Seikalis, T. Viešieji pirkimai Lietuvoje: prieš 70 metų ir dabar. *Delfi.lt* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2014-05-28]. <<http://verslas.delfi.lt/archive/article.php?id=64650573>>.

Įstatyminių lygiu viešieji pirkimai Lietuvos Respublikoje pradėti reglamentuoti tik dešimtajame XX amžiaus dešimtmetyje. Pasak A. Suranto, „Lietuvai atkūrus nepriklausomybę ir joje pradėjus formuotis laisvajai rinkai, kilo būtinybė reglamentuoti pirkimų, vykdomų už visuomenės lėšas, tvarką.“⁸⁸ 1991 metais buvo priimti Lietuvos Respublikos valstybinio užsakymo nuostatai⁸⁹, taikomi prekių ir paslaugų pirkimams, 1992 – LRV nutarimai „Dėl prekių (paslaugų) įsigijimo tvarkos biudžetinėse įstaigose“⁹⁰ (šis teisės aktas iki 1995 m. buvo kelis kartus keičiamas, kas rodo viešųjų pirkimų sistemos dinamišką pobūdį) ir „Dėl Valstybinio užsakymo konkurso nuostatų, Valstybinio užsakymo sutarties nuostatų, Valstybinio užsakymo įsipareigojimų nevykdymo nuostolių įvertinimo metodikos patvirtinimo“⁹¹. Šiuos teisės aktus galime drąsiai laikyti šiandieninės Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų sistemos pradiniais žingsniais. Antroji, svarbi šios srities reglamentavimo pakopa - 1995 m. Vyriausybės nutarimas „Dėl valstybinio pirkimo laikinųjų taisyklių patvirtinimo“⁹². Šis teisės aktas iš esmės perkėlė Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos kūrimo raidą į naują etapą. Jame buvo decentralizuoti valstybės poreikiams perkamų prekių, paslaugų ir darbų pirkimai, nustačius, kad pirkimo konkursus rengia perkančioji organizacija, pradėtos vartoti iki šandien naudojamos sąvokos (pavyzdžiui, pirmą kartą pradėta vartoti „perkančiosios organizacijos“ sąvoka) ir pirkimų būdai. Trečiasis žingsnis Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos formavime yra 1996 m. rugpjūčio 13 d. priimtas Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas, kuris įsigaliojo 1997 m. sausio 1 d. Pasak A. Suranto, „tai buvo pirmas šiuolaikinis viešuosius pirkimus reglamentuojantis įstatymas Lietuvoje, užtikrinęs konkurenciją, procedūrų skaidrumą ir atvirumą, tiekėjų (rangovų) lygiateisiškumą.“⁹³ Lyginant šiame teisės akte ir šiuolaikiniuose teisės aktuose įtvirtintus reikalavimus viešųjų pirkimų procedūroms, būtina atkreipti dėmesį į egzistavusią skirtingo lygio konkurencijos ir tiekėjų lygiateisiškumo apsaugą. Nežiūrint į tai, to meto Lietuvoje tai buvo progresyvus teisės aktas, kurio nuostatos didžiąja dalimi atitiko UNCITRAL modelinį įstatymą⁹⁴. Panašaus turinio įstatymai buvo priimti ir kitose Centrinės ir Rytų Europos šalyse. Tačiau „tuo pačiu jie turėjo ir vieną bendrą trūkumą – jų nuostatos nebuvo suderintos su Europos Sąjungos direktyvomis viešųjų pirkimų srityje. ES viešųjų pirkimų teisės sistemos kūrimo pradžia sietina su 1962 m., Europos Bendrijų Ministrų tarybai priėmus Generalines programas dėl nacionalinių kvotų draudimo ir ribojimų viešuosiuose pirkimuose. 1995 m. Lietuvos Respublikos pateikus oficialų prašymą priimti į ES, o 1999 m. sulaukus kvietimo derėtis dėl stojimo į ES sąlygų, tapo akivaizdžiu poreikis pilnai

88 Surantas, A. Viešųjų pirkimų teisinės bazės raida. *VPT prie LRV informacinis biuletenis*, 2002, 1(2), p. 1.

89 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 26 d. nutarimas Nr. 489 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio užsakymo nuostatų“. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 5-90, Nr. 31-97.

90 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. 355 „Dėl prekių (paslaugų) įsigijimo tvarkos biudžetinėse įstaigose“. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 20-604.

91 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. birželio 9 d. nutarimas Nr. 444 „Dėl Valstybinio užsakymo konkurso nuostatų, Valstybinio užsakymo sutarties nuostatų, Valstybinio užsakymo įsipareigojimų nevykdymo nuostolių įvertinimo metodikos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 24-716.

92 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. balandžio 12 d. nutarimas Nr. 510 „Dėl valstybinio pirkimo laikinųjų taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 33-778.

93 Surantas, A., *op. cit.*, p. 1.

94 UNCITRAL modelinis įstatymas [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-09-09].<http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/procurement_infrastructure/1994Model.html>.

suderinti nacionalinę teisę su ES teise ir šioje ypač svarbia ES laikoma srityje. 1999 m. birželio 3 d. buvo priimtas naujos redakcijos Viešųjų pirkimų įstatymas⁹⁵, kuris didžiąja dalimi įsigaliojo tą pačių metų spalio 1 d. „Į vieną įstatymą perkelti šešių ES direktyvų nuostatas, Pasaulio prekybos organizacijos reikalavimus ir kartu reglamentuoti viešuosius pirkimus, atliekamus mūsų krašte“⁹⁶, buvo sudėtingas darbas. 2002 m. gruodžio 3 d. buvo priimtas Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas, kurio pagrindu Viešųjų pirkimų įstatymas buvo išdėstytas nauja redakcija, kuria buvo tęsiamas ES viešųjų pirkimų teisės perkėlimas į nacionalinę teisę. Jo nuostatos įsigaliojo 2003 m. kovo 1 d. ES 2004 m. priėmus viešųjų pirkimų direktyvas 2004/17⁹⁷ ir 2004/18⁹⁸, Viešųjų pirkimų įstatymą vėl teko keisti dėl būtinybės perkelti į jį naująsias ES teisės nuostatas. 2005 m. gruodžio 22 d. buvo priimtas Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas⁹⁹, įsigaliojęs 2006 m. sausio 31 d. Nuo 2006 iki 2014 m. pavasario Lietuvos Respublikos įstatymas buvo keičiamas 17 kartų. Šis etapas yra sietinas daugiau su nacionalinio lygmens viešųjų pirkimų sistemos tobulinimu, nei su Europos Sąjungos teisės perkėlimu, tačiau harmonizavimo reikalavimai ir šiame etape buvo realizuojami. Įsigaliojus naujoms viešųjų pirkimų direktyvoms neišvengiama ir tolimesnė viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo dinamika.

Apibendrinant viešųjų pirkimų instituto susiformavimo istorinę raidą, reikalinga akcentuoti, kad viešųjų pirkimų santykius reglamentuoja tiek tarptautinė, tiek ir nacionalinė teisė. Pasaulio prekybos organizacijos teisės aktuose yra nuostatų dėl viešųjų pirkimų. Viešųjų pirkimų teisės normos yra svarbi ES teisės dalis. Sistemaiškai analizuojant nacionalines viešųjų pirkimų teisės normas, akivaizdu, kad jos yra išdėstytos ne tik Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatyme, bet ir kituose teisės aktuose: Vyriausybės nutarimuose, ūkio ministro, finansų ministro įsakymuose, Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus įsakymuose. O Civilinio proceso kodekse bylų dėl viešųjų pirkimų teisinių santykių nagrinėjimo ypatumai išskirti į atskirą skyrių. Visa tai rodo, kad per ilgą laikotarpį susiformavęs viešųjų pirkimų institutas vienija plačią įvairaus pobūdžio ir paskirties teisės normų grupę reglamentuojančią su viešaisiais pirkimais susijusius teisinius santykius.

1.3. Viešųjų pirkimų instituto priskyrimo viešajai ar privatinei teisei problema

Kontinentinės teisės tradicijoje vyraujanti teisės samprata yra neatskiriama nuo Senovės Romoje vyravusios viešosios teisės atskyrimo nuo privatinės teisės tradicijos. Nepaisant to, kad kilmės atžvilgiu teisės skirstymas į viešąją ir privatinę kildinamas iš senovės Romos¹⁰⁰, pasak Rūtos Kazlauskienės, „pati romėnų teisės sistema bei jurisprudencija

95 Lietuvos Respublikos viešojo pirkimo įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 56-1809.

96 Surantas, A., *supra* note.

97 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/17/EB dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų tvarkos derinimo, OJ L 134, 2004 4 30, p. 1-113.

98 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo. OJ L 134, 30/04/2004 p. 0114-0240.

99 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 4-102.

100 Kai kurie autoriai nurodo, kad viešosios ir privatinės teisės atskyrimo pirminis šaltinis yra XII lentelių įstatymas. Pvz., Shershenevich, G. F. *Obshhaja teorija prava* [General Theory of Law]. II tomas.

nebuvo kuriama griežtai laikantis to principo. *Jus publicum* ir *jus privatum* kategorijas pradėjo skirti tik vėlyvojo klasikinio periodo mokslas, o praktinė tokio skirstymo reikšmė įstatymų leidyboje išryškėjo tik gerokai vėliau Vakarų Europoje¹⁰¹. Viešosios ir privatinės teisės atskyrimo problema dar ir šiuolaikiniame pasaulyje gali būti drąsiai įvardijama nuolatinio teisės mokslininkų diskusijų objektu¹⁰². Pastaraisiais dešimtmečiais svarstoma, ar apskritai yra tikslinga ieškoti takoskyros tarp šių dviejų teisės ričių ir ar tokia takoskyra modernioje teisinėje tikrovėje dar vis egzistuoja¹⁰³. Tačiau net ir pripažįstant tai, konkrečias teisės normas ar teisinius santykius mokslininkai bene pirmiausiai analizuoja nustatdami kokio pobūdžio jie yra: viešojo ar privataus.

Pastaruoju metu sparčiai plėtojantis visuomeniniams santykiams viešosios ir privatinės teisės atskyrimo klausimas vėl yra tapęs labai aktualiu, nes teisės doktrinoje tyrimo objektais tampa vis daugiau specifinių teisinio reguliavimo objektų, kurie užmena juos tiriantiems mokslininkams daug mįslių, nes, paprasčiausiai, nebeatitinka klasikinių klasifikavimo pagal teisės sritis ar šakas kriterijų. Viešųjų pirkimų institutas be abejo yra vienas iš tokių, kurį priskirti kuriai nors vienai teisės sričių yra komplikuota užduotis. Taigi viešųjų pirkimų instituto priskyrimo viešajai ar privatinei teisei analizė yra būtina tolimesniam tyrimo vykdymui, nes tik nustatčius šio instituto vienijamų teisės normų ir jomis reglamentuojamų teisinių santykių specifiką bus galima vertinti šio instituto teisės normų, nustatančių ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimo tvarką ir ieškoti galimybių ją tobulinti.

Viešųjų pirkimų institutas iki šiol tiek Lietuvos, tiek ir pasaulio teisės moksle nėra vienareikšmiškai priskirtas viešajai ar privatinei teisei. Dalis autorių jį laiko sudedamąja administracinės teisės dalimi¹⁰⁴, kita dalis jiems prieštarauja ir šį institutą priskiria civilinei teisei¹⁰⁵. Taip pat yra mokslininkų¹⁰⁶, kurie šio instituto normomis reglamentuojamus teisinius santykius vadina mišriais, o patį institutą – tarpšakinį (kas, pasak S. G. Zubano-

Moskva, 1995. Viešosios ir privatinės teisės atskyrimo idėjos kildinimas iš Romos teisės taip pat konstatuojamas šiuose mokslo darbuose: Stonys, A. Viešoji ir privatinė teisė: pamatinės klasifikacijos problemos. *Teisė*, 2012, 82; Horwitz, M.J. The History of the Public/Private Distinction. *University of Pennsylvania Law Review*, vol. 130, no. 6, 1982; Merryman, J.H. *Public Law-Private Law Distinction in European and American Law*. 17 J. Pub. L. 3 (1968); Weinrib, E.J. *The Idea of Private Law*. Oxford: Oxford University press, 2012; Rosenfeld, M. Rethinking the boundaries between public law and private law for the twenty first century: An introduction. *International Journal of Constitutional Law*, 2013, 11 (1): 125-128.

101 Kazlauskienė, R. Teisės skirstymo į viešąją ir privatinę idėja bei jos reikšmė Lietuvos statutų sistemai. *Jurisprudencija*, 2008, 1(103): 72-78, p. 71.

102 Merryman, J., *op.cit.* 2; Freeman, A., Mensch, E. Public-Private Distinction in American Law and Life. 36 *Buffalo Law Review*, 237 (1987); Weinrib, E.J., *op.cit.* 4.

103 Merryman, J.H. *op. cit.* 2.

104 Andruškevičius, A. *Administracinės teisės principai ir normų ribos*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2004; Paužaitė-Kulvinskienė, J. *Administracinė justicija: Teorija ir praktika*. Vilnius: Justitia, 2005; Kucevičius, G. *Administracinės sutarties institutas ir jo teorinis pagrindimas*. Daktaro disertacija. Vilnius: 2012.

105 Soloveičikas, D., *supra* note 42; Mikelėnas, V., *et al.* *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001, p. 58.

106 Kostkevičius, G., *supra* note, p. 45.

vos, yra susidedantis iš dviejų ar daugiau teisės šakų normų¹⁰⁷). Šioje darbo dalyje yra siekiama išanalizuoti viešųjų pirkimų teisinį santykį, kaip viešųjų pirkimų instituto objektą, jo specifiką ir priskirtinumą vienai ar kitai teisės sričiai.

Šio disertacinio tyrimo objektas – viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarka – orientuoja tirti teisinį santykį, susiklostantį tarp perkančiųjų organizacijų ir pirkimu suinteresuotų ūkio subjektų, vykdant viešuosius pirkimus. Viešųjų pirkimų instituto teisės normos reglamentuoja ir kitus teisinius santykius, susijusius su viešųjų pirkimų vykdymu, pvz., nustato Viešųjų pirkimų tarnybos įgaliojimus, administracinę, civilinę ir baudžiamąją atsakomybę už viešųjų pirkimų teisės normų nevykdymą ar netinkamą vykdymą. Tačiau būtent teisinis santykis, susiklostantis tarp perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų, yra dominuojantis ir svarbiausias, nes atsižvelgiant į pozityviosios teisės nustatytą viešųjų pirkimų tikslą („įsigyti perkančiajai organizacijai ar tretiesiems asmenims reikalingų prekių, paslaugų ar darbų, racionaliai naudojant tam skirtas lėšas“¹⁰⁸), tarp šių dviejų subjektų vykstanti sąveika yra nukreipta į identifikavimo tikslo pasiekimą, o teisiniai santykiai, susiklostantys kontroliuojant perkančiąsias organizacijas ar taikant jų atžvilgiu teisinės atsakomybės priemones, yra antriniai.

Apibrėžiant šiame darbe analizuojamus teisinius santykius, būtina juos konkretizuoti, akcentuojant, kad tai teisiniai santykiai, susiklostantys tarp perkančiųjų organizacijų ir pirkimu suinteresuotų ūkio subjektų nuo pirkimo pradžios iki jo pabaigos momento. Viešasis pirkimas pradedamas, vadovaujantis Viešųjų pirkimų įstatymo 7 straipsnio 2 dalimi, „kai Viešųjų pirkimų tarnyba gauna perkančiosios organizacijos pateiktą skelbimą apie pirkimą arba perkančiosios organizacijos, veikiančios vandentvarkos, energetikos, transporto ar pašto paslaugų srityje, pateiktą išankstinį skelbimą apie numatomą pirkimą, kuriuo jau kviečiama varžytis dėl pirkimo sutarties; kai pirkimas atliekamas neskelbiamų derybų būdu – pateikus kandidatui (kandidatams) kvietimą dalyvauti derybose; atliekant šio įstatymo IV skyriuje reglamentuojamą pirkimą, apie kurį neskelbiama, – kai perkančioji organizacija kreipiasi į tiekėją (tiekėjus) prašydama pateikti pasiūlymą (pasiūlymus)“¹⁰⁹ (aiškumo dėlei galima šioje teisės normoje įvardytus atvejus pavadinti pirkimo paskelbimu plačiąja prasme), o baigiasi, kai: „1) sudaroma pirkimo sutartis (preliminarioji sutartis) arba nustatomas projekto konkurso laimėtojas; 2) atmetamos visos paraiškos ar pasiūlymai; 3) nutraukiamos pirkimo procedūros; 4) per nustatytą terminą nepateikiama nė viena paraiška ar pasiūlymas; 5) pasibaigia pasiūlymų galiojimo laikas ir pirkimo sutartis nesudaroma dėl priežasčių, kurios priklauso nuo tiekėjų; 6) visi tiekėjai atsiima pasiūlymus ar atsisako sudaryti pirkimo sutartį“¹¹⁰ (ką galime apibendrintinai vadinti pirkimo sutarties sudarymu arba negalimumu sudaryti pirkimo sutartį). Šie teisiniai faktai gali būti naudojami kaip atribojantys skirtingo pobūdžio viešųjų pirkimų teisinius santykius vienus nuo kitų. Skirtinguose viešojo pirkimo procedūros etapuose yra taikomos skirtingos teisės normos, įtraukiami skirtingi subjektai, tad pats teisinis santykis gali iš esmės skirtis.

107 Zubanova, S.G. Teorija gosudarstva i prava [The Theory of State and Law]. Moskva: Allel, 2010, p. 83.

108 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija aktuali nuo 2013-10-26). *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 84-2000, 3 str. 2 d.

109 *Ibid.*

110 *Ibid.*

Žemiau pateiktame paveiksle parodytas teisinių santykių, kylančių iš viešųjų pirkimų, ir išskirtų pagal tai, kada teisiniai santykiai susiklosto, scheminis vaizdas (4 pav.).

4 pav. Teisinių santykių, kylančių iš viešųjų pirkimų, rūšys

Iki pirkimo paskelbimo susiklostantys teisiniai santykiai nėra detalai reglamentuoti, kas lemia didesnę perkančiųjų organizacijų laisvę, tačiau bendrieji viešųjų pirkimų teisės principai be abejo yra taikomi, tad tokia laisvė lieka sąlygine. Specialiosiomis teisės normomis detalai nereguliuojami ir viešųjų pirkimų teisiniai santykiai, susiklostantys po pirkimo sutarties sudarymo. Procedūros baigiamos ir sutarties vykdymui iš esmės turėtų būti taikytinos bendrosios sutarčių teisės nuostatos, tačiau *lex specialis* ir čia turi pirmenybę ir įtvirtina eilę taisyklių, kurių reikalinga laikytis ir šiame etape.

Tam, kad būtų galima pagrįstai spręsti dėl bet kokio teisės instituto priskyrimo konkrečiai teisės sričiai ar šakai, būtina pasirinkti tokią analizę atlikti įgalinančius kriterijus. Atsižvelgiant į tai, kad teisės institutas yra apibrėžiamas kaip teisės normų grupė, reglamentuojanti panašaus pobūdžio santykius, bus taikomi būtent teisinių santykių kvalifikavimo kriterijai.

Tiriant teisinį santykį ir analizuojant mokslininkų darbus, pastebima, kad dažniausiai teisinio santykio kategorija yra nagrinėjama analizuojant tokius struktūrinius elementus kaip: teisinio santykio objektas, subjektas ir turinys¹¹¹. Tačiau teisinio santykio struktūros elementai nėra vieninteliai galimi teisinio santykio kvalifikavimo kriterijai. Mokslinėje literatūroje gausu kitų vienai ar kitai teisės sričiai būdingų bruožų, kuriuos apibendrinus galima formuluoti konkretų santykį nuo kitų teisinių santykių atskiriančius kriterijus.

Pasak A. J. Rodenbeck, romėnai manė, kad viešosios ir privatinės teisės atskyrimas glūdi „interesuose“. Kiekvienas įstatymas, kuris saugojo bendruosius interesus patekdavo į viešosios teisės sritį, o tas, kuris nustatinėjo individualių subjektų teises ir pareigas, būdavo priskirtinas privatinei teisei¹¹². Tokio pobūdžio skirstymas tuo metu gana sėkmingai galėjo būti įgyvendinamas ir dėl to tapo vienu iš kontinentinės teisės postulatų. Pasak M. Rosenfeld, „kaip bebūtų ir nepaisant jokių pasekmių, kilusių dėl viešosios ir privatinės teisės išskaldymo, šiuo atveju pakanka laikytis šio kelrodžio: teisė, kuri reguliuoja vertikalų santykį tarp valstybės ir privačių šalių, laikoma viešąja teise, o teisė, kuri taikoma

111 Vaišvila, A., *supra* note, p. 420; Baublys, L. et al., *supra* note, p. 429 ir pan.

112 Rodenbeck, A.J. *The Anatomy of the Law A Presentation of the Parts of the Body of the Law*. 1925, p. 131.

horizontaliems santykiams tarp privačių asmenų, turi būti paženklinta kaip privatinė.¹¹³ Digestų nuostata, kad „Viešoji teisė yra ta, kuri susijusi su Romos valstybės organizacija, o privatinė – su atskirų asmenų interesais“¹¹⁴, išskirianti teisę į dvi dalis, šiandieninėje teisinėje tikrovėje taikytina tik iš dalies būtent dėl to, kad grupė teisinių santykių šią klasifikaciją paneigia. Vieni iš tokių teisinių santykių, be abejo, yra kylantys iš viešųjų pirkimų, kurie neabejotinai yra susiję su valstybės organizacija, tačiau lygiai tiek pat ir su atskirų asmenų interesais. Tam, kad šiuolaikinėje tikrovėje galima būtų nustatyti konkretaus teisinio santykio pobūdį, būtina rasti kriterijus, pagal kuriuos galima neaiškiaus pobūdžio santykių iširti ir nustatyti jo priklausomumą arba patvirtinti jo specifiškumą ir neatitikimą romėniškajam teisės skirstymui į viešąją ir privatinę. Lietuvos teisės moksle atskiriant viešąją ir privatinę teisę paprastai naudojami tokie kriterijai kaip subjektų pobūdis, ginamo intereso pobūdis, subjektų teisių ir pareigų šaltinis, proceso ir jo rezultatų pobūdis¹¹⁵ ar santykių subjektų teisių ir pareigų santykis, pažeistų teisių gynimo būdas, jo apimtis ir sąlygos ir santykių procedūrinio reguliavimo pobūdis¹¹⁶, teisinių santykių objektas, šalių autonomija¹¹⁷. Anglosaksų teisėje minimi skirtingų standartų, naudojamų įvertinti reguliuojamam elgesiui, skirtingo šalių, kurios gali skūsti netinkamą teisinio reguliavimo įgyvendinimą, statuso, skirtingo subjektų, tarp kurių susiklosto teisinis santykis, statuso, institucijų, kurios užtikrina teisinio reguliavimo, taikymą kriterijai¹¹⁸. Taip pat doktrinoje kalbama ir apie bendrąsias teisinio reguliavimo prigimties, tikslo ir funkcijų kategorijas¹¹⁹ kaip priemones nustatyti, apie kokio pobūdžio teisinį reguliavimą kalbama. Analizuojant išvardytus kriterijus, reikalinga atkreipti dėmesį, kad jie dažnai yra vienas kitą papildantys ar net atkartojantys. Tolimesnė viešųjų pirkimų teisinių santykių kvalifikavimo procedūra bus vykdoma taikant atsirinktus kriterijus: 1) visuomeninio santykio transformavimo į teisinį tikslus; 2) teisinio santykio objekto specifiką; 3) teisinio santykio subjektus; 4) teisinio santykio subjektų tarpusavio santykį; 5) subjektinių teisių ir teisinių pareigų specifiką; 6) reguliavimo metodą; 7) pažeistų subjektinių teisių gynbos procedūros specifiškumą.

113 Rosenfeld, M. Rethinking the boundaries between public law and private law for the twenty first century: An introduction. *International Journal of Constitutional Law*, 2013, 11 (1): 125-128.

114 Van der Eyden, T. *Public management of society: rediscovering French institutional engineering in the European context*. Ios Per. Inc., 2003.

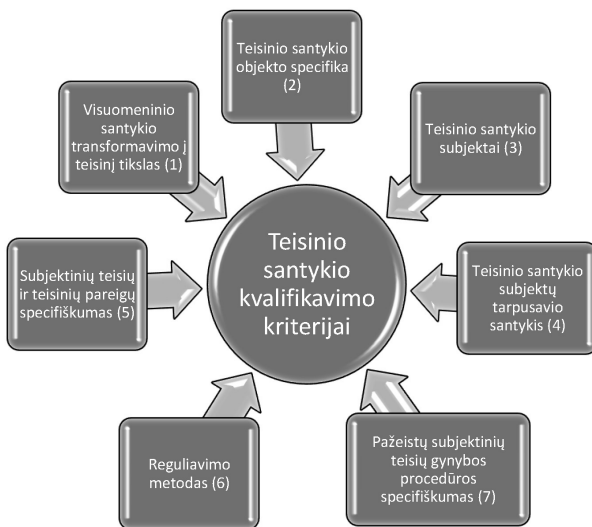
115 Stonys, A., *supra note*, p. 122.

116 Kostkevičius, G., *supra note*, p. 59.

117 Bagdanskis, T.; Usonis, J. Problems of Qualifying an Employment Relationship and Undeclared Work in Lithuania. *Jurisprudencija*. 2011, 18(3): 1101-1122, p. 2.

118 Barnett, R.E. *Foreword: Four Senses Of The Public Law-Private Law Distinction*. 9 Harv. J. L. & Pub. Pol'y 267, 1986.

119 Rodenbeck, A.E., *supra note*, p. 132.

5 pav. Teisinio santykio kvalifikavimo kriterijai

Nustačius, pagal kokius kriterijus galėtų būti vykdomas viešųjų pirkimų teisinio santykio, susiklostančio tarp perkančiosios organizacijos ir tiekėjo vykdant viešąjį pirkimą, kvalifikavimas, yra tikslinga šį teisinį santykį kvalifikuoti.

1) Pagal visuomeninio santykio transformavimo į teisinį tikslus

Pasak profesoriaus A. Vaišvilos, teisiniams santykiams būdinga tai, kad „teisės normos paprastai nesukuria paties visuomeninio santykio, o tik suteikia jam teisinę formą ir vertybinę kryptį“¹²⁰. Analizuojant viešųjų pirkimų teisinio santykio pradinį pobūdį, akivaizdu, kad jis yra grynai civilinio pobūdžio ir atitinka iki sutartinį civilinį teisinį santykį. Iki konkrečių procedūrinio pobūdžio reikalavimų prekių, paslaugų ir darbų pirkimams nustatymo, ir valstybės institucijų pirkimo-pardavimo sutartys būdavo sudaromos įprasta tvarka, t.y. kaip ir kitų subjektų, kurie prekes, paslaugas ar darbus perka ir parduoda savo asmeninėms ar komercinėms reikmėms. Pasak G. Kostkevičiaus, „Viešųjų pirkimų teisinis institutas visų pirma buvo sukurtas siekiant viešųjų tikslų, o ne bandant sureguliuoti civilinius iki sutartinius santykius tarp perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų“¹²¹. Taigi pradinis teisinis santykis – civilinės teisinės prigimties. Įstatymų leidėjas, įtvirtinęs teisės aktuose reikalavimus viešųjų pirkimų procedūroms, nesukūrė paties teisinio santykio, o tik teisės normas, užtikrinančias konkurenciją ir tiekėjų, siūlančių savo prekes, paslaugas ir darbus, lygiateisiškumą, tokio pobūdžio įsigijimų skaidrumą ir galimybę juos kontroliuoti tiek korupcijos užkardymo tikslais, tiek ir vykdant atitinkamą fiskalinę politiką. Tokia valia buvo sąlygota būtinybės saugoti viešąjį interesą, tačiau teoriniu lygmeniu akivaizdu, kad nebuvo natūrali ir iškreipė pradinį civilinį teisinį santykį iš pažiūros pavertusi jį administraciniu.

120 Vaišvila, A., *supra* note, p. 415.

121 Kostkevičius, G., *supra* note, p. 45.

Tai ir yra viena iš esminių priežasčių, kodėl doktrinoje nėra vienareikšmiško atsakymo dėl viešųjų pirkimų instituto priskyrimo civilinei ar administracinei teisei.

Viešųjų pirkimų tikslas yra sietinas su keliais esminiais uždaviniais: efektyviu valstybės lėšų panaudojimu, tiekėjų lygiateisiškumo užtikrinimu ir korupcijos užkardymu. Pavyzdžiui, Lenkijos Respublikos teisės doktrinoje pabrėžiama, kad viešųjų pirkimų sistema turi tarnauti racionaliam viešųjų resursų panaudojimui, veikti prieš korupciją ir užtikrinti vienodą tiekėjų traktavimą sukuriant realios konkurencijos aplinką vykdant viešuosius pirkimus¹²². Mokslininko K. Chochowski nuomone, „viešųjų pirkimų sistema buvo sukurta tam, kad užtikrinti racionalų, efektyvų ir optimalų viešųjų lėšų panaudojimą.“¹²³ Taigi pagrindiniais tikslais iškeliami racionalus, efektyvus ir optimalus pirkimams skirtų lėšų panaudojimas bei korupcijos užkardymas.

Iš to, kas buvo pasakyta, galima daryti išvadą, jog viešųjų pirkimų teisinis santykis savo prigimtimi atitinka civilinį iki sutartinį teisinį santykį, tačiau savo tikslu ir orientacija, įstatymų leidėjo pastangomis įgyvendinti viešųjų pirkimų principus, buvo nukreiptas į viešųjų tikslų siekimą, ir todėl tikslų požiūriu šioje vystymosi fazėje turi daugiau administracinio teisinio santykio bruožų.

2) Pagal teisinio santykio objekto specifiką

Teisinio santykio objektu paprastai yra laikomos įvairios vertybės, kurias konkretaus santykio dalyviai gali laisvai įsigyti ir naudoti. Viešųjų pirkimų teisinio santykio atveju sistemškai analizuojant VPĮ akivaizdu, kad viešojo pirkimo santykio objektas yra prekės, paslaugos ir darbai. Vis dėlto šios trys objektų kategorijos yra ypatingai apibendrinančio pobūdžio. Kalbant apie prekes, kaip viešųjų pirkimų objektą, būtina atkreipti dėmesį, kad tai ypatingai platus spektras įvairiausių materialinių ir nematerialinių vertybių. Viešųjų pirkimų objektu gali būti pačios įvairiausios materialinės ir nematerialinės vertybės. Pavyzdžiui, įvairiausi daiktai, pradedant kanceliariinėmis prekėmis ir baigiant pramoniniais įrenginiais, kurie reikalingi valstybės kapitalo bendrovėms jų veiklai vykdyti. Viešųjų pirkimų teisinio santykio objektu taip pat gali būti ir dvasinės kūrybos rezultatai, pavyzdžiui, įvairūs mokslo, meno kūriniai (nors pastarųjų įsigijimai yra specifiški dėl jiems taikomų specialių taisyklių). Analizuojant paslaugas, kaip viešųjų pirkimų teisinio santykio objektą, reikalinga turėti omenyje, kad viešojo administravimo subjektams vykdant savo funkcijas yra reikalingos pačios įvairiausios paslaugos. Taikant VPĮ perkamos patalpų valymo paslaugos, įvairių informacinių sistemų priežiūros paslaugos, apgyvendinimo komandiruočių metu paslaugos, darbuotojų sveikatos patikrinimų ir įvairios kitos paslaugos. Kalbant apie darbus, kaip viešųjų pirkimų teisinio santykio objektą, omenyje turime įvairias ekonomines veiklas, kuriomis yra sukuriamas tam tikras ekonominę vertę turintis objektas. Viešasis sektorius dažniausiai vykdo viešuosius pirkimus statybos, rekonstrukcijos, renovavimo ar remonto darbų pirkimo sutartims sudaryti.

Nustatant, kas gali būti perkama taikant viešuosius pirkimus, būtina atkreipti dėmesį, kad VPĮ 10 straipsnyje išvardinti atvejai, kuomet VPĮ nėra taikomas, tai rodo įstatymų leidėjo intenciją visus kitus objektus laikyti įeinančiais į VPĮ reguliavimo sritį. Atsižvelgiant į tai, kad daugelis VPĮ 10 straipsnyje įvardytų išimčių yra susijusios ne su prekių,

122 Prawo zamówień publicznych. Komentarz, red. T. Czajkowski, Warszawa 2004, p. 29.

123 Chochowski K. Patologie systemu zamówień publicznych. *Patologie w administracji publicznej*. Red. Suwaj P.J., Kijowski D.R. Wolters Kluwer. Warszawa, 2009.

paslaugų ar darbų savitumu, bet su jų įsigijimo procedūra ar jas išigyjančių perkančiųjų organizacijų statusu ar tikslais, kuriems įgyvendinti yra skirtos perkamos prekės, darbai arba paslaugos, šiame tyrime netikslinga detalai analizuoti visas VPĮ 10 straipsnyje įvardytas išimtis. Vis dėlto kelios išimties yra susijusios su prekių, paslaugų ar darbų savitumu. Visų pirma tai VPĮ 10 straipsnio 2 dalies 6 punkte įvardijama išimtis, kad VPĮ nėra taikomas: „žemės, esamų pastatų ar kitų nekilnojamųjų daiktų pirkimams arba nuomai ar teisių į šiuos daiktus įsigijimui bet kokiomis finansinėmis priemonėmis, tačiau šio įstatymo reikalavimai taikomi finansinių paslaugų sandoriams, atliekamiems tuo pačiu metu, prieš arba po įsigijimo ir nuomos sutarčių sudarymo. Žemės, esamų pastatų ar kitų nekilnojamųjų daiktų pirkimų arba nuomos ar teisių į šiuos daiktus įsigijimų tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė“; Taigi viešųjų pirkimų teisinio santykio objektu negali būti nekilnojamasis turtas. Tokio turto įsigijimui yra taikoma speciali tvarka, kurią nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė¹²⁴. Paslaugų pirkimo atveju VPĮ 10 straipsnio 2 dalyje yra net keletas išimčių, kuomet VPĮ netaikomas dėl pirkimo objekto specifikos: 1 punkte sakoma, kad VPĮ netaikomas darbo sutartims, dėl jų tęstinumo ir poreikio apsaugoti darbuotojo kaip silpnesnės šalies teises. Taip pat viešųjų pirkimų teisinio santykio objektu nėra arbitražo ir taikinimo paslaugos. Ši išimtis sąlygota Direktyvoje įtvirtintos nuostatos, kad arbitražo ir taikinimo paslaugas dažniausiai teikia institucijos arba asmenys, paskirti ar išrinkti tokiu būdu, kurio atžvilgiu negali būti taikomos viešojo pirkimo taisyklės. Šalys arbitražo ar taikinimo atveju paprastai abipusiu susitarimu pasirenką asmenį ar asmenis, kurie bus įtraukti į ginčų sprendimo procesą ir, VPĮ komentaro autorių nuomone, „pirkimo procedūrų formalus atlikimas tokiu atveju būtų visiškai nepagrįstas“¹²⁵. VPĮ taip pat nėra taikomas mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros paslaugų pirkimams (išskyrus tas mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros paslaugas, iš kurių gauta nauda yra skirta tik perkančiosios organizacijos veiklos poreikiams tenkinti ir už kurias viską sumoka perkančioji organizacija). Vadovaujantis šiuo punktu moksliniai tyrimai ir eksperimentinės plėtros paslaugos, jei jos yra skirtos ne konkrečios perkančiosios organizacijos, o apskritai visuomenės reikmėms, yra perkamos ne pagal VPĮ, o pagal kitus teisės aktus. VPĮ 10 straipsnyje yra dar viena kategorija paslaugų, kurių pirkimams nėra taikomas šis įstatymas. Tai 2 dalies 9 punkte įvardytos reklamos kampanijų ir propagandinių filmų bei vaizdajuosčių, skirtų politinei kampanijai, gamybos pirkimams, kai juos atlieka politinė partija. Pastarasis punktas vertintinas ypatingai prieštarigai. Jis įsigaliojo 2014 m. sausio 1 d. ir iš esmės pakeitė ligi tol galiojusią politinių partijų „privilegiją“ – nebūti laikomomis perkančiosiomis organizacijomis.

Viešųjų pirkimų teisinio santykio objekto analizė atskleidžia, kad galimu viešųjų pirkimų teisinio santykio objektu yra labai platus ratas prekių, paslaugų ir darbų, kuriuos įsigydamas perkančiosios organizacijos yra įpareigos laikytis viešųjų pirkimų reikalavimų. Tačiau neidentifikuotinas prekių, paslaugų ir darbų, kurie gali būti viešųjų pirkimų teisi-

124 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. birželio 25 d. nutarimas Nr. 841 „Dėl žemės, esamų pastatų ar kitų nekilnojamųjų daiktų pirkimų arba nuomos ar teisių į šiuos daiktus įsigijimų tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 64-2899.

125 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo I-III skyrių komentaras. Vilnius: Advokatų kontora „LAWIN Lideika, Petrauskas, Valiūnas ir partneriai“ [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2015-01-06]. <http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/121030_VPI_I-III_skyri%C5%B3_komentaras_fn.pdf>.

nio santykio objektu, išskirtinumu. Tai rodo, jog viešųjų pirkimų teisinio santykio objektu gali būti bet kuri materialinė ar nematerialinė vertybė. Pažymėtina, kad viešųjų pirkimų teisinio santykio objektu gali būti laisvai civilinėje apyvarčioje cirkuliuojantys daiktai bei ribotai esantys apyvarčioje daiktai (pvz., kompetentingos institucijos perka ginklus, kurių apyvarta pagal CK 4.7. straipsnio 3 dalį yra ribojama). Atitinkamai viešųjų pirkimų objektu negalėtų būti *res extra commercio* (išimti iš apyvartos) daiktai, kurie yra įvardyti Lietuvos Respublikos Konstitucijos 47 straipsnio 1 ir 2 dalyse: „Lietuvos Respublikai išimtinė nuosavybės teise priklauso: žemės gelmės, taip pat valstybinės reikšmės vidaus vandenys, miškai, parkai, keliai, istorijos, archeologijos ir kultūros objektai. Lietuvos Respublikai priklauso išimtinės teisės į oro erdvę virš jos teritorijos, jos kontinentinę šelfą bei ekonominę zoną Baltijos jūroje“.

Apibendrinant, reikalinga pasakyti, kad viešųjų pirkimų teisinio santykio objektu gali būti platus spektras materialaus ir nematerialaus pobūdžio vertybių. VPĮ yra nurodytos ir išimtys, kurios daugiausiai yra susijusios ne su konkrečiomis prekėmis, paslaugomis ar darbais, bet su ypatingais jų panaudojimo tikslais, perkančiosios organizacijos ar specifinio tiekėjo ypatingą padėtimi, kas neturi sąsajų su viešųjų pirkimų teisinių santykių objektu dėl jo specifiškumo.

3) Pagal teisinio santykio subjektus

Kitas kriterijus, pagal kurį galime atskirti teisinius santykius, yra jo subjektų teisinė padėtis. Civilinio teisinio santykio atveju šalys yra lygiateisės ir nepavaldžios viena kitai, kai tuo tarpu administracinio teisinio santykio atveju viena iš šalių yra pavaldi antrajai.

Viešųjų pirkimų teisinis santykis yra ypatingas tuo, kad į jį yra įtraukiama labai daug įvairių subjektų, kurių vaidmenys ir galios yra labai skirtingi. Iš esmės visi viešųjų pirkimų teisinių santykių subjektai pagal savo vaidmenį procese gali būti suskirstyti į dvi grupes: viešųjų pirkimų dalyviai (perkančiosios organizacijos ir tiekėjai (rangovai)) ir viešuosius pirkimus kontroliuojantys asmenys (asmenys, kurie turi vienokios ar kitokios apimties teises ir pareigas, susijusias su viešųjų pirkimų kontrole).

Viešojo pirkimo teisiniai santykiai kaip ir kiti teisiniai santykiai paprastai susiklosto tarp dviejų subjektų. Kalbėdami apie pirmąją viešųjų pirkimų teisinio santykio subjektų grupę – dalyvius, turime omenyje visas perkančiąsias organizacijas bei visus rinkoje veikiančius verslo subjektus, kurie yra suinteresuoti dalyvauti konkrečiame viešajame pirkime. Kiekviena iš šių asmenų grupių taip pat turi savo specifiškumą.

Lietuvos Respublikoje veiklą vykdo daugiau nei 7 500 organizacijų, kurios turi perkančiosios organizacijos statusą, kuris įpareigoja jas savo funkcijų vykdymui reikalingas prekes, paslaugas ir darbus pirkti taikant VPĮ. „Lietuvos Respublikos VPĮ nėra pateikiama išsami apibrėžiamojo pobūdžio perkančiosios organizacijos sąvoka, tačiau išvardijamos kelios organizacijų, kurios priskirtinos perkančiosios organizacijoms, kategorijos. Sistemškai analizuojant įstatymo 3 straipsnio 32 dalyje pateiktą viešojo pirkimo sąvoką (viešasis pirkimas – perkančiosios organizacijos atliekamas ir šiuo įstatymu reglamentuojamas prekių, paslaugų ar darbų pirkimas, kurio tikslas – sudaryti viešojo pirkimo–pardavimo sutartį), akivaizdu, kad tik organizacijų, turinčių perkančiosios organizacijos statusą, vykdomi pirkimai yra laikomi viešaisiais. Taigi perkančioji organizacija yra būtinas viešųjų pirkimų teisinio santykio subjektas, kurio nesant negalima būtų konkrečius teisinius san-

tykius kvalifikuoti kaip kylančius iš viešųjų pirkimų.¹²⁶ Šiai minčiai pritaria ir ES viešųjų pirkimų specialistai, kurie ES viešųjų pirkimų teisėje vartojamą sąvoką „perkančioji organizacija“ laiko sprendžiamuoju viešųjų pirkimų teisinio reguliavimo elementu, nustatančiu susijusių taisyklių taikymo sritį¹²⁷. Pagal galiojančią VPI redakciją perkančiosiomis organizacijomis Lietuvos Respublikoje yra laikomos: 1) valstybės ar savivaldybės valdymo institucijos; 2) viešieji ir privatūs juridiniai asmenys, atitinkantys VPI nustatytas sąlygas; 3) pirmuose punktuose minimų institucijų asociacija. Perkančiosios organizacijos statuso įgijimo probleminiai klausimai nėra šio disertacinio tyrimo objektas, tad jų analizei dėmesys nebus skiriamas.

Perkančioji organizacija yra kiekvieno viešojo pirkimo santykio būtinasis subjektas. Tačiau teisinis santykis visuomet susiklosto tarp dviejų subjektų. Viešųjų pirkimų įstatymo 2 straipsnyje yra pateikiamos net kelios sąvokos, kurios apibūdina rinkos dalyvius, susidomėjusius galimybe dalyvauti perkančiųjų organizacijų vykdomuose viešuosiuose pirkimuose: dalyvis, kandidatas, suinteresuotas dalyvis, suinteresuotas kandidatas, tiekėjas ir suinteresuotas tiekėjas. Nurodoma, kad „dalyvis – pasiūlymą pateikęs tiekėjas“¹²⁸, o kandidatas („tiekėjas, siekiantis būti pakviestas dalyvauti ribotame konkurse, derybose ar konkurenciniame dialoge“). Suinteresuotais dalyviais ar kandidatais vadinami asmenys, kurių pasiūlymai ar paraiškos perkančiųjų organizacijų nebuvo atmesti arba dar yra galimybė tokių perkančiosios organizacijos sprendimą ginčyti. Įstatyme taip pat yra vartojama ir bendriausio pobūdžio sąvoka „tiekėjas“, kuri gali būti detalizuojama atsižvelgiant į pirkimo objektą, tai: prekių tiekėjas, paslaugų teikėjas ir rangovas, ir 2 straipsnio 29 dalyje yra apibrėžiama kaip „kiekvienas ūkio subjektas – fizinis asmuo, privatusis juridinis asmuo, viešasis juridinis asmuo, kitos organizacijos ir jų padaliniai ar tokių asmenų grupė – galintis pasiūlyti ar siūlantis prekes, paslaugas ar darbus“¹²⁹. Sistemaiškai analizuojant šias sąvokas, matyti, kad skirtingos sąvokos vartotinos atsižvelgiant į subjektų turimas subjektines teises, nes įvykus tam tikriems teisiniams faktams ir pasikeitus subjekto statusui, pavyzdžiui, iš tiekėjo į dalyvio, pastarajam suteikiamos tam tikros subjektinės teisės, kurių nebuvo duota tiekėjui. Pvz., tik dalyviams perkančioji organizacija teikia informaciją apie kvalifikacijos įvertinimo rezultatus, leidžia susipažinti su kitų dalyvių pasiūlymais. Atitinkamai tik suinteresuotiems dalyviams siūnčia pranešimą apie laimėtojo nustatymą ar pirkimo sutarties sudarymą ir pan. Svarbu atkreipti dėmesį, kad be suinteresuoto dalyvio ir suinteresuoto kandidato sąvokų viešųjų pirkimų įstatyme plačiai yra naudojama suinteresuoto tiekėjo sąvoka. Ji yra net dažniau vartojama nei suinteresuoto dalyvio ar suinteresuoto kandidato sąvokos, tačiau jos reikšmė nėra atskleista. Lingvistiniu požiūriu vertinant, suinteresuotas tiekėjas galėtų būti apibrėžiamas kaip teikėjas, kuris turi interesą dalyvauti konkrečiame pirkime, t.y. gamina ar parduoda prekes, teikia paslaugas ar vykdo darbus tokius, ar panašius į tuos, kokie yra nurodyti identifikuojant pirkimo objektą. Tačiau kyla klausimas, ar suinteresuotas tiekėjas turi daugiau teisių ir pareigų nei tiesiog tiekėjas? Nesant nustatytų kriterijų, kuo „tiekėjas“ skiriasi nuo „suinteresuoto tiekėjo“, manytina, kad pastaroji sąvoka yra tiesiog tikslinamojo pobūdžio ir identifikuoja tuos tiekėjus, kurie

126 Tvaronavičienė A., Višinskis, V., *supra* note, p. 48-62.

127 Bovis, Ch. H., *supra* note, p. 45.

128 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija aktuali nuo 2013-10-26). *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 84-2000.

129 *Ibid.*

savo aktyviais veiksmais yra išreiškę interesą dėl dalyvavimo pirkime. ETT procesines teises suteikia platesniam subjektų ratui nei „suinteresuoti tiekėjai“. Iš ETT praktikos matyti, kad materialioji tiekėjo dalyvavimo pirkimo konkurse teisė nesutapatinama jo procesine teise kreiptis į teisną dėl perkančiosios organizacijos veiksmų. Pagal šią praktiką, aiškiančią tiekėjo teisę naudotis peržiūros procedūra, ja gali remtis ne tik viešojo pirkimo procedūrose dalyvaujantis subjektas, bet ir subjektas, kuris formaliai jose nedalyvavo, t. y. ne tik pirkimo objektą pasiūlęs subjektas (dalyvis), bet ir galintis tokį objektą pasiūlyti (tiekėjas) asmuo, bet dėl vienu ar kitų priežasčių to nepadaręs: pavyzdžiui, jei tiekėjas nebuvo informuotas apie pirkimą arba tokia informacija disponavo, tačiau nepateikė pasiūlymo, nes pirkimo sąlygos (galbūt diskriminacinės) jį atgrasė nuo dalyvavimo ir pan. Teisinis suinteresuotumas viešojo pirkimo sutarties sudarymu nebūtinai sietinas su formaliu dalyvio ar kandidato statusu.¹³⁰ Esant tokiam ETT išaiškinimui įstatyme vartojama suinteresuoto tiekėjo sąvoka darosi nereikalinga ir galėtų būti pakeista tiesiog vartojant tiekėjo sąvoką.

Kalbant apie tiekėjų bendriausia prasme, labai svarbu įvertinti, kad pasiūlymams pirkimams dažnai teikia ne pavieniai tiekėjai, o jų grupės jungtinės veiklos sutarties pagrindu. Tokiu būdu tiekėjai suvienija savo kvalifikaciją, techninius pajėgumus ir dažnai gali pateikti perkančiajai organizacijai optimesnį pasiūlymą. Tiekėjų grupė viešuosiuose pirkimuose turi tas pačias teises ir pareigas kaip ir individualiai veikiančios tiekėjai.

Taigi vykdant viešuosius pirkimus teisinis santykis susiklosto tarp perkančiosios organizacijos ir tiekėjo arba jų grupės. Perkančiųjų organizacijų statusas suteikiamas VPĮ nurodytoms institucijoms ir kitiems juridiniams asmenims, atitinkantiems nustatytus kriterijus, susijusius su viešųjų funkcijų vykdymu, o tiekėjais gali būti bet kurie ūkio subjektai, pageidaujantis dalyvauti viešuosiuose pirkimuose.

4) Pagal teisinio santykio subjektų tarpusavio santykį

Vienas iš būdingiausių civilinei teisei principų yra subjektų nepavaldumas vienas kitam¹³¹, atitinkamai administracinėje teisėje – būdinga subjektų subordinacija. Mokslinėje literatūroje šis kriterijus dažnai yra laikomas ypatingai svarbiu, nes suponuoja prielaidas konkretaus teisinio santykio įvertinimui.

Civilinės teisės reguliavimo sritis didžiąja dalimi yra turtingai santykiniai. Tačiau eilė teisinių santykių, kurie iš esmės yra turtingai, nėra laikytini grynai civiliniais: mokesčiai, muitų ar panašaus pobūdžio teisiniai santykiniai. Jiems yra būdingas subordinacijos principas, lemiantis, kad viena santykio šalis yra pavaldi kitai. Be to, jiems paraleliai būdingas ir kitas viešosios teisės bruožas – šie santykiniai susiklosto viešojo administravimo srityje, t.y. valstybei, savivaldybėms ar jų institucijoms arba pareigūnams įgyvendinant valdžios funkcijas (*acte juris imperii*)¹³².

Viešojo pirkimo teisiniame santykyje vienas iš subjektų yra būtinai perkančioji organizacija, nes būtent jos buvimas teisinio santykio dalyve lemia poreikį taikyti viešuosius pirkimus reglamentuojančias teises normas. Jei tokio statuso perkantis subjektas neturi – akivaizdu, kad negalime kalbėti apie viešojo pirkimo vykdymą, nes nelieka pareigos taikyti

130 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje *eVigilo Ltd v. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas prie VRM* (bylos Nr. 3K-7-404/2011).

131 Mikelėnas, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001, p. 58.

132 *Ibid.*

viešųjų pirkimų teisės normas. Perkančiosios organizacijos absoliučia dauguma atveju yra viešojo administravimo subjektai. **Tai suponuotų prielaidą teigti, kad toks perkančiųjų organizacijų, kaip viešojo administravimo subjekto, statusas įgalina tarp jų ir tiekėjų susiklostančius santykius vertinti kaip administracinius teisinius.** Darytina prielaida, kad tarp viešojo administravimo subjektų ir kitų asmenų susiklostantiems teisiniams santykiams būdingas pavaldumas. Tačiau ši prielaida lengvai paneigiama, nes viešieji juridiniai asmenys gali būti civilinių teisinių santykių subjektai. Pasak Civilinio kodekso komentaro autorių, „**Santykis yra civilinis ar ne, lemia valstybės (savivaldybės) ir kitos teisinio santykio šalies tarpusavio teisinė padėtis ir santykio pobūdis – jeigu santykiui nėra būdingas valdžios ir pavaldumo principas, o valstybė (savivaldybė) veikia kaip civilinės teisės subjektas, santykis bus civilinis.**“¹³³ Analizuojant viešojo administravimo subjektų veiklą, pastebima, kad jie be savo tradicinio vaidmens (teisės aktų įgyvendinimas plačiąja prasme) gali užimti ir kitą, t.y. dalyvauti kituose santykiuose, pavyzdžiui, turtiniuose, tokiomis pat teisėmis kaip ir kiti dalyviai Taigi šioje sferoje jiems nėra suteikta jokių privilegijų. Pasak A.Andruškevičiaus ir L.Paškevičienės, „iš to išplaukia, kad Lietuvos teisinėje sistemoje viešojo administravimo subjektas gali turėti dvejopą, skirtingų teisės šakų reglamentuojamą teisinį statusą“¹³⁴. Kad jų dalyvavimas civiliniame teisiniame santykiyje būtų teisėtas, jie turi vadovautis teisės normomis, nustatančiomis jų specialųjį civilinį teismumą, kuris yra ribojamas administracinės teisės normų (nuostatų, įstatų ar kt.). Čia pastebima glaudi administracinės teisės ir civilinės teisės sąveika, daranti administracinės teisės subjekto transformaciją į civilinės teisės subjektą komplikuoja.

Perkančiosios organizacijos vykdydamos viešuosius pirkimus **neturi valdingų įgalinimų tiekėjų atžvilgiu**, t.y. pastarieji joms nėra pavaldūs: jie turi laisvę pasirinkti ar dalyvauti jiems rengiamuose pirkimuose, turi teisę pasitraukti iš jų ir apskritai neegzistuoja jokių kitų šių subjektų tarpusavio pavaldumo ženklų. Įsigydamos savo funkcijų vykdymo užtikrinimui reikalingų prekių, paslaugų ir darbų, **perkančiosios organizacijos iš esmės veikia kaip civilinės teisės subjektas.** Mėnima veikla materialiaja prasme dažnai niekuo net nesiskiria nuo privačių įmonių. Tiek viešojo, tiek ir privataus sektoriaus organizacijos perka kompiuterinę techniką, kanceliarines prekes, transporto priemones, stato pastatus ar naudojami konsultacinėmis paslaugomis. Vis dėlto viešųjų pirkimų teisinio santykio atveju ši išvada galutinai neišsprendžia problemos, nors civilistai šiais argumentais remdamiesi gana dažnai reziuumuoja viešųjų pirkimų teisinio santykio priskirtinumą civiliniams¹³⁵. **Nepakanka subjektą laikyti veikiančiu kaip civilinės teisės subjektas, nes būtina įvertinti ir tai, kad turint tokį statusą jam vis dar yra taikomas *lex specialis*, kuris yra imperatyvaus pobūdžio ir nustato reikalavimus, kurie pvz., kitiems analogiškas prekes ar paslaugas perkantiems privatiems juridiniams asmenims nėra taikomi.** Išanalizavus *lex specialis* nuostatas, akivaizdu, kad viešųjų pirkimų procedūros nepalyginamai imlesnės laiko bei žmogiškųjų išteklių atžvilgiu: pirkimus reikia planuoti, vykdyti griežtai laikantis procedūrų, net sudarius sutartį nevalia jos keisti. Akivaizdu, kad pareigų viešojo pirkimo vykdymo metu perkančiosios organizacijos turi net daugiau nei tiekėjai.

133 Mikelėnas, V. et al., *supra* note, p. 58.

134 Andruškevičius, A. *Administracinė teisė: bendrieji teorijos klausimai, valdymo aktų institutas, ginčo santykių jurisprudenciniai aspektai*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2008, p. 107.

135 Mikelėnas, V. et al., *op. cit.*, p. 58.

5) Pagal subjektinių teisių ir pareigų specifiką

Civilinius ir administracinius teisinius santykius galima atriboti pagal subjektinių teisių ir pareigų specifiškumą. Šis teisinio santykio elementas atsiskleidžia net civilinių ir administracinių teisių santykių apibrėžimuose. Pavyzdžiui, A. Andruškevičiaus nurodo, kad „administracinės teisės reglamentuoti santykiai – žmonių (socialiniai) santykiai, susidarantys valstybės vykdomosios valdžios įgyvendinimo procese“¹³⁶. Pasak V. Pakalniškio, „Civilinis teisinis santykis tai – civilinių teisės normų pagrindu dėl materialinių ar nematerialinių gėrybių atsirandantis teisinis santykis, kurio dalyviai turi teisinį savarankiškumą bei turinį atskirumą ir dalyvauja tame santykyje kaip lygiateisiai teisių ir pareigų subjektai“¹³⁷. Iš šių apibrėžimų matyti, kad iš esmės šių dviejų rūšių teisinius santykius galima atskirti pagal subjektų turimų subjektinių teisių ir pareigų pobūdį. Atsižvelgiant į tai, kad teisinio santykio turinį iš esmės sudaro subjektinės teisės ir pareigos, būtent šio elemento analizė yra svarbi kvalifikuojant viešųjų pirkimų teisinį santykį.

Kalbant apie viešųjų pirkimų teisinio santykio turinį dažnai skamba jau šiame darbe analizuotas argumentas, kad toks teisinis santykis susiklosto viešojo administravimo subjektams vykdant viešąjį administravimą. Kaip jau buvo minėta viešasis administravimas, vadovaujantis aktualios Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo redakcijos 2 straipsnio 1 dalimi, yra „įstatymų ir kitų teisės aktų reglamentuojama viešojo administravimo subjektų veikla, skirta įstatymams ir kitiems teisės aktams įgyvendinti: administracinių sprendimų priėmimas, įstatymų ir administracinių sprendimų įgyvendinimo kontrolė, įstatymų nustatytų administracinių paslaugų teikimas, viešųjų paslaugų teikimo administravimas ir viešojo administravimo subjekto vidaus administravimas.“¹³⁸ Viešųjų pirkimų teisinio santykio kvalifikavimo procese yra svarbu nustatyti, kuri iš viešojo administravimo veiklų galėtų būti laikoma artimiausia analizuojamiems teisiniams santykiams. Iš pateikto viešojo administravimo apibrėžimo matyti, kad daugiausiai dėmesio reikalinga skirti vidaus administravimo sampratai atskleisti. Viešojo administravimo įstatyme vidaus administravimas apibūdinamas kaip „veikla, kuria užtikrinamas viešojo administravimo subjekto savarankiškas funkcionavimas (struktūros tvarkymas, dokumentų, personalo, turimų materialinių ir finansinių išteklių valdymas), kad jis galėtų atlikti viešąjį administravimą.“¹³⁹ Šioje sąvokoje pateiktas turimų materialinių ir finansinių išteklių valdymas be abejo yra susijęs taip pat ir su įvairių prekių, paslaugų ir darbų įsigijimu. Kyla klausimas ar prekių, paslaugų ir darbų, reikalingų viešojo administravimo subjektui veiklos vykdymui užtikrinti, įsigijimai (viešieji pirkimai), yra sudėtinė turimų materialinių ir finansinių išteklių valdymo dalis? Institucijos materialinių ir finansinių išteklių valdymo veiklos sietinos su civiliniais teisiniais santykiais. Vis dėlto administracinės teisės mokslininkų darbuose vidaus administravimo ir viešųjų pirkimų teisiniai santykiai nėra laikomi artimais. Analizuodama vidaus administravimą, kaip vieną iš administracinių ginčų kylimo sričių, J. Paužaitė-Kulvinskienė taip pat akcentavo tik vidinius ginčus, kurie kyla

136 Andruškevičius, A., *supra* note, p. 34.

137 Baranauskas, E.; Karulaitytė-Kvinauskienė, I.; Kiršienė, J.; Pakalniškis, V.; Papirtis, L.V.; Petrauskaitė, D.; Ruškytė, R.; Vitkevičius, P. *Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2007.

138 Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 60-1945.

139 *Ibid.*

tarp padalinių ar vadovo ir darbuotojų. Taigi formaliai žiūrint viešųjų pirkimų vykdymas kaip funkcija tiesiogiai teisės aktuose nėra priskirta viešojo administravimo sričiai. Tačiau negalima neigti, kad tokia funkcija yra labai glaudžiai susijusi su viešojo administravimo funkcijų vykdymu. Neįmanomas efektyvus vidinis administravimas, jei jam užtikrinti nėra reikalingų prekių, paslaugų ir darbų. Pasak A. Andriuškevičiaus ir L. Paškevičienės, „konstitucinio reglamentavimo, taip pat civilinės teisės požiūriu viešojo administravimo subjektas apskritai negali sudaryti sutarties, kad ir koks jos objektas, skirtos savitiksliam institucijos ar jos tarnautojų bei pareigūnų asmeninių poreikių tenkinimui (Konstitucijos 5 straipsnis; Civilinio kodekso 2.34 straipsnio 2 d.). Pagal minėtus autorius, vertinant plačiau galima teigti, kad sudarydamas bet kurią sutartį administravimo subjektas veikia ir privalo veikti nepažeisdamas viešojo intereso¹⁴⁰. Autoriai taip pat kelia mintį, kad dalis sutarčių yra sudaroma siekiant tenkinti viešuosius socialinius poreikius (pvz., sutartys dėl keleivių vežimo) ir tai turėtų būti iš principo laikoma viešojo administravimo veikla (viešųjų paslaugų teikimo administravimas). Viešųjų pirkimų atveju visos perkamos paslaugos, prekės ar darbai turi būti įsigijami tikslingai ir tik tais atvejais, kai yra būtina. Būtent racionalus finansinių išteklių panaudojimas ir yra vienas iš viešųjų pirkimų tikslų. Pasak A. Andriuškevičiaus ir L. Paškevičienės, „vertinant viešųjų pirkimų santykius, matyti, kad jie glaudžiai siejasi su minėtų biudžeto lėšų panaudojimu, todėl griežtas jų reguliavimas įstatymais yra skirtas, be kita ko, šių lėšų panaudojimo skaidrumui ir racionalumui užtikrinti“¹⁴¹. Tačiau ūkiniai reikalai, kurių dalimi yra ir viešųjų pirkimų vykdymas, neturi tiesioginių sąsajų su viešojo administravimo veikla, nors ir sukuria prielaidas jai vykdyti.

Teismų praktika šiuo klausimu kiek skiriasi nuo minėtų mokslininkų nuomonės. Speciali teisėjų kolegija yra pasisakiusi, kad „atsakovas, būdamas perkančiąja organizacija (VPĮ 3 straipsnio 1 dalies 1 punktas), ir įstatymų nustatyta tvarka vykdydamas viešąjį pirkimą (VPĮ 2 straipsnio 23 dalis), viešojo administravimo nevykdo (ABTĮ 2 straipsnio 1 dalis), tarp jo ir tiekėjo susiklostantys santykiai neturi administracinių – teisinių santykių pobūdžio (ABTĮ 2 straipsnio 16 dalis).“¹⁴² Esant abejonių dėl konkretaus teisinio santykio kvalifikavimo, būtina įvertinti, „ar viešojo administravimo subjektas tam tikro teisinio santykio atveju veikė atlikdamas viešojo administravimo funkcijas, ar įgyvendinamas civilines teises ir pareigas“¹⁴³. Neradus tiesioginio viešųjų pirkimų priskyrimo prie viešojo administravimo veiklų, toks išaiškinimas yra logiškas. Vis dėlto griežtai atskirti viešąjį administravimą nuo viešųjų pirkimų vykdymo negalima dėl per nelyg akivaizdaus ir tampraus jų tarpusavio ryšio. Apibendrinant galima teigti, kad **viešojo administravimo subjektai, teikdami jų kompetencijai priskirtas paslaugas, turi vykdyti įvairių prekių, paslaugų ir darbų įsigijimus. Be viešųjų pirkimų, tam nėra kitų teisėtų būdų. Tačiau viešųjų pirkimų vykdymas taip pat negali būti laikomas viena iš viešojo administravimo veiklų, nes perkančiosios organizacijos, vykdydamos viešuosius pirkimus, veikia kaip civilinės teisės subjektai.**

140 Andriuškevičius, A.; Paškevičienė, L. *Viešojo administravimo teisiniai pagrindai*. Mokomoji knyga. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2011, p. 111.

141 *Ibid.*, p. 109.

142 Specialiosios teisėjų kolegijos 2003 m. rugsėjo 1 d. nutartis dėl bylos teisingumo pagal Vilniaus apygardos teismo prašymą byloje UAB „Sinerta“ v. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija (bylos Nr. 251-1539-2003).

143 Andriuškevičius, A.; Paškevičienė, L., *op. cit.*, p. 110.

6) Pagal reguliavimo metodą

Specialiosios Viešųjų pirkimų įstatymo normos šiandien gana detalai reguliuoja ne tik iki sutartinius perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų santykius, bet ir tuos santykius, kurie susiklosto jau sudarius pirkimo sutartį. Pavyzdžiu galima laikyti fundamentalųjį civilinės teisės sutarties sudarymo laisvės principą sutarties sąlygų keitimo abipusiu šalių susitarimu aspektu. Viešųjų pirkimų procedūrų būdu sudarytos sutartis, išskyrus kelias išimtis, negali būti keičiamos. Sutarties sąlygų keitimo draudimo pavyzdys tik patvirtina, jog „Egzistuoja tendencija viešajai teisei apimti vis daugiau ir daugiau privatinės teisės sričių tuo ribojant ir mažinant privatinės teisės reguliuojamą sferą“¹⁴⁴. Tokią išvadą, be abejo, galima daryti tik priskyrus viešuosius pirkimus viešosios teisės reguliavimo sričiai. Didelis šių visuomeninių santykių reguliavimo detalumas atskleidžia įstatymų leidėjo valią kuo mažiau veikimo laisvės palikti perkančiosioms organizacijoms. Šis aspektas yra taip pat svarbus nustatant viešųjų pirkimų teisinių santykių pobūdį. Civilinėje teisėje, kur vyrauja dispozityvumo principas, teisės normos reguliuoja tik svarbiausius klausimus, o nesant teisinio reguliavimo šalims paliekama laisvė pasirinkti priimtinausią elgesio variantą, kuris neprieštarauja imperatyviosioms šios teisės šakos normoms. Be to, dispozityviojo reguliavimo metodas, kaip esminis civilinės teisės postulatas, nustato, jog leidžiama yra viskas, ko nedraudžia imperatyvios teisės normos. Administracinėje teisėje būtina detali teisinė reglamentacija, nes jos reguliuojami teisiniai santykiai yra sudėtingi, daugiasluoksniai ir didžiąją dalimi reglamentuoti imperatyviuoju reguliavimo metodu. Jeigu yra teisės aktuose imperatyviai įvardyta elgesio taisyklė, šalys privalo ja vadovautis, o tais atvejais, kai elgesio taisyklė nesuformuluota, tenka vadovautis viešojoje teisėje dominuojančiu principu „draudžiama viskas, kas nėra tiesiogiai leidžiama“. Kai kurie mokslininkai naudoja jam labai artimą formuluotę „leidžiama viskas, kas tiesiogiai nustatyta įstatyme“. Pasak A. Andruškevičiaus, šis administracinės teisės principas yra „imperatyvus, vadinasi, esant nepakankamai aiškiai įstatymo normai, administravimo subjektas neturi diskrecijos šią normą taikyti nusižengdamas minėtam principui“¹⁴⁵. Šis postulatas viešųjų pirkimų teisei yra ypač būdingas. Įgyvendinti tokio pobūdžio teisinį reglamentavimą, t.y. perkelti šį postulatą į visuomeninius santykius ir juo vadovautis galima tik tokiu atveju, jei toks santykis bus detalai reglamentuotas teisės normomis.

Analizuojant galiojančią Viešųjų pirkimų įstatymą matoma, kad šiame teisės akte dominuoja imperatyvaus pobūdžio teisės normos. Pasak G. Kostkevičiaus, „viešųjų pirkimų teisinio instituto normos daugeliu atvejų yra imperatyvios viešojo administravimo institucijų ir įmonių, tarnaujančių viešajam interesui tenkinti, atžvilgiu. Vadinasi jos įpareigoja valdžios funkcijas vykdančias institucijas ar viešajam interesui tenkinti įkurtas įmones atlikti tam tikrus veiksmus kitų ūkio subjektų atžvilgiu.“¹⁴⁶ Vienas iš teisės šakų atskyrimo kriterijų teisės teorijoje yra dominuojantis teisinio reguliavimo metodas. Tradiciškai privatinėje teisėje dominuoja dispozityvusis metodas, o viešojoje – imperatyvusis. „Administracinė ir civilinė teisė skiriasi pirmiausiai reguliavimo metodu: pirmajai būdingas imperatyvusis, o antrajai – dispozityvusis reguliavimas.“¹⁴⁷ Lietuvos Aukščiausiasis Teismas ne

144 Rodenbeck, A.J., *supra* note, p. 131.

145 Andruškevičius, A., *supra* note, p. 301.

146 Kostkevičius, G., *supra* note, p. 63.

147 Andruškevičius, A., *supra* note, p. 108.

kartą pabrėžė, kad, nustatant, ar teisės norma yra įsakmi, vienodai svarbūs tiek doktrininis imperatyvo suvokimas kaip tam tikra abstrakcija, tiek turiningasis konkrečios byloje taikytinos normos vertinimas taikant bendruosius teisės normų aiškinimo principus. Imperatyviasias teisės normas identifikuoja tokie požymiai: jos griežtai formuluoja paliepiną ir neleidžia paliepimo suprasti dviprasmiškai; sprendžiant, ar elgesio taisyklė yra kategoriška ir teisinių santykių subjektai nuo jos nukrypti negali, lingvistinės išraiškos priemonės – žodžiai „draudžiama“, „neturi teisės“, „privalo būti“ ir pan., aiškiausiai parodo teisės normos imperatyvų pobūdį¹⁴⁸.

Taigi pagal reguliavimo metodą, akivaizdu, kad viešuosiuose pirkimuose dominuoja imperatyvusis reguliavimo metodas, kuris įpareigoja didžiąja dalimi perkančiąją organizaciją elgtis tik teisės normose įsakmiai nusakytu būdu. Be abejo, tokio tipo normų yra ir civilinėje teisėje, tačiau jos nėra dominuojančios. Imperatyvaus reguliavimo metodo vyravimas artina viešųjų pirkimų teisinius santykius prie kvalifikavimo administraciniais teisiniais santykiais. Tačiau lyginant su klasikinėmis administracinės teisės reguliavimo sferomis, viešieji pirkimai turi ypatumų ir šiuo aspektu - tiekėjų atžvilgiu, skirtingai nei perkančiųjų organizacijų, viešuosiuose pirkimuose vyrauja dispozityvusis reguliavimo metodas.

7) Pagal pažeistų subjektinių teisių gynbos procedūros specifiškumą

Pasak S. Vansevičiaus, „jeigu subjektų elgesys teisėtas, tai yra faktinių ir teisinių santykių vienovė. Subjektams nevykdant teisės normų reikalavimų, atsiranda teisinio santykio ir to faktinio santykio, kurį turi paveikti teisės normos, prieštaravimas“¹⁴⁹. Taip sukuriama prielaida ginčui kilti ir kyla klausimas, kaip reikės jį spręsti? Ginčai, kilę iš civilinių teisinių santykių, nagrinėjami bendrosios kompetencijos teismuose, o iš administracinių teisinių santykių – specializuotuose administraciniuose teismuose. Nustatymas, kurios teisės šakos materialinės normomis yra reglamentuojamas vienas ar kitas teisinis santykis, turi esminę reikšmę identifikuojant, kokia proceso teisė turėtų būti taikoma. Dėl bylų priskirtinumo didesnių rūpesčių nekyla, nes įstatymuose būna aiškiai nurodyta, kokie teismai yra kompetentingi spręsti kilusius ginčus. Įgyvendinta įstatymų leidėjo valia priskirti tam tikrą ginčų kategoriją bendrosios kompetencijos ar specializuotam teismui turi įtakos ir materialinio teisinio santykio kvalifikavimui. Stebimas tam tikras atvirkštinis procesas: jeigu ginčai priskirti bendrosios kompetencijos teismui, formuojasi nuomonė, kad jie civiliniai. Vis dėlto toks paaiškinimas yra pernelyg formalus, nes juo remiantis nėra gilinamasi į teisinio santykio, iš kurio kilo ginčas, specifiką. Pasak A. Andruškevičiaus ir L. Paškevičienės, „vis dėlto šie („viešųjų pirkimų“ autorės pastaba) turiniai santykiai priskiriami civilinės teisės sričiai: remiantis Viešųjų pirkimų įstatymo 95 straipsniu, ginčai dėl perkančiosios organizacijos (viešojo administravimo subjekto) veiksmų nagrinėjami bendrosios kompetencijos teismuose“¹⁵⁰ LR CPK 22 str. 1 d. nurodoma, kad „1. Teismams nagrinėti šio Kodekso nustatyta tvarka priskiriami ginčai, kylantys iš civilinių, šeimos, darbo, intelektinės nuosavybės, konkurencijos, bankroto, restruktūrizavimo, viešųjų pirkimų ir kitų privati-

148 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kotesa“ v. UAB „Autoera“ (bylos Nr. 3K-3-102/2011) ir kt.

149 Vansevičius, S. *supra* note, p. 210.

150 Andruškevičius, A.; Paškevičienė, L., *supra* note, p. 109.

nių teisinių santykių¹⁵¹. Tai rodo, kad įstatymų leidėjas taip pat priskiria viešųjų pirkimų teisinius santykius prie privatinųjų. Tačiau priskiriant konkretų teisinį santykį civilinės ar administracinės teisės reguliavimo sričiai, negali būti laikomas pakankamu įvertinimas kaip yra pozityviojoje teisėje išspręstas bylų priskirtinumo klausimas. Juk tai atspindi tik įstatymų leidėjo valią, kuri dažnai nėra pagrindžiama arba tai yra padaroma fragmentiškai ir vadovaujantis įvairaus pobūdžio ne tik teisiniais, bet ir politiniais ar ekonominiais sumetimais. Tuo labiau, kad šis kriterijus nėra aktualus analizuojant užsienio valstybių praktiką, nes dalyje šalių viešųjų pirkimų ginčai yra sprendžiami administraciniuose teismuose (pvz., Danija, Švedija¹⁵²). Darytina išvada, kad be teorinio pagrindimo negalima vertinti įstatymo leidėjo valios, priskiriant konkretų teisinį santykį konkrečiai teisminės sistemos grandžiai, pakankamu kriterijumi to teisinio santykio kvalifikavimui.

Detaliai išanalizavus viešųjų pirkimų teisinį santykį ir jį kvalifikavus taikant pasirinktus kriterijus, galima apibendrinti gautus rezultatus. Žemiau pateiktoje lentelėje glaustai apibūdinamas viešųjų pirkimų teisinio santykio specifiškumas, analizuojant jį pagal atsi rinktus kriterijus.

1 lentelė. Viešųjų pirkimų teisinio santykio atitikimas nustatytiems kriterijams

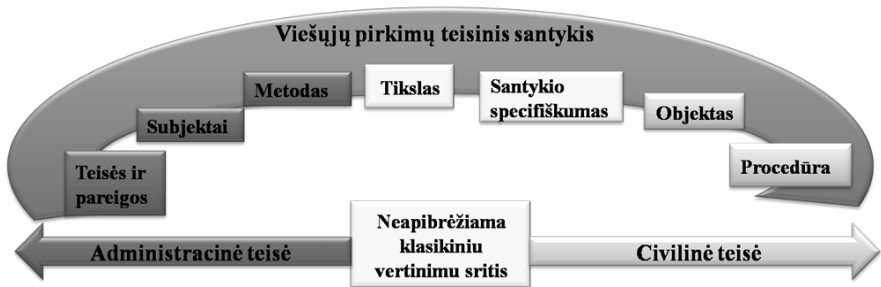
Nr.	Kriterijaus pavadinimas	Kriterijaus reikšmė analizuojamu atveju	Kriterijaus reikšmės orientacija
1.	Santykio reguliavimo teisės normomis tikslas	Viešųjų pirkimų teisinio santykio reguliavimo prigimtis yra civilinio pobūdžio (iki sutartiniai teisiniai santykiai), tačiau <i>lex specialis</i> šiuo atveju tikslas yra viešojo pobūdžio, t.y. užtikrinti racionalų viešųjų finansų panaudojimą ir užkirsti kelią piktnaudžiavimui užimama padėtimi. Taigi tikslo požiūriu pastebimas dvipoliškumas.	Neapibrėžta
2.	Teisinio santykio objekto specifiškumas	Viešųjų pirkimų objektas nepasižymi specifiškumu. Juo gali būti laikoma iš esmės bet kuri materialiai ar nemateriali vertybė laisvai cirkuliuojanti civilinėje apyvaroje.	Civilinė teisė
3.	Teisinio santykio subjektų specifiškumas	Perkančioji organizacija yra specifinis viešųjų pirkimų teisinio santykio subjektas, kuris dažniausiai yra viešojo administravimo subjektas.	Administracinė teisė

151 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. Valstybės žinios. 2002, Nr. 36-1340.

152 Mutual Exchange Experience and benchmarking on public procurement. *Public procurement network* [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-06]. <http://www.publicprocurementnetwork.org/index.php?option=com_content&view=article&id=60&Itemid=54>.

4.	Teisinio santykio subjektų tarpusavio santykio specifiškumas	Viešųjų pirkimų metu tiekėjai įgyvendina savo neturtines, susijusias su turtinėmis teises. Santykyje su perkančiąja organizacija nėra pavaldumo elementai, o pastarosios veikia kaip civilinės teisės subjektai. Tačiau iš kitos pusės negalima konstatuoti, kad subjektai santykyje yra lygiateisiai, nes perkančiosioms organizacijoms plačia apimtimi taikomas <i>lex specialis</i> .	Neapibrėžta
5.	Subjektinių teisių ir pareigų specifiškumas	Perkančiosios organizacijos viešuosius pirkimus vykdo tam, kad užtikrintų savo kompetencijos sričiai priskirtų viešojo administravimo funkcijų vykdymą. Taigi viešųjų pirkimų vykdymas yra neatsiejama viešojo administravimo funkcijų realizavimo dalis.	Administracinė teisė
6.	Reguliuavimo metodas	Viešieji pirkimai labai detalai reglamentuoti imperatyvaus pobūdžio teisės normomis ir tik labai maža dalis elgesio taisyklių pasižymi dispozityvumu.	Administracinė teisė
7.	Pažeistų subjektinių teisių gynybos procedūros specifiškumas	Lietuvos Respublikoje viešųjų pirkimų ginčai, kilę tarp tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų sprendžiami bendrosios kompetencijos teismuose taikant civilinio proceso normas.	Civilinė teisė

Apibendrinant 1 lentelėje pateiktus viešųjų pirkimų teisinio santykio priskyrimo administracinės ar civilinės teisės šakoms rezultatus galima tai pavaizduoti schematiškai:

6 pav. Viešųjų pirkimų teisinio santykio priskyrimas administracinei ar civilinei teisei

Iš aukščiau pateiktos schemos matyti, kad viešųjų pirkimų teisinis santykis, susiklosstantis tarp perkančiosios organizacijos ir tiekėjų, yra sunkiai apibrėžiamas, kas leidžia kalbėti apie šio santykio unikalumą ir **viešųjų pirkimų institutą kaip teisės normų, reg-**

lamentuojančių viešųjų pirkimų teisinius santykius, grupę, įvardyti tarpšakiniu institutu, kurio vienareikšmiškai negalima priskirti nei privatinei, nei viešajai teisei.

Teisė nėra ir negali būti statiška, nes visuomeniniai pokyčiai nuolat kelia poreikį prie jų taikytis, juos atspindėti bei valdyti. Viešųjų pirkimų sritis – viena dinamiškiausių, nuolat reformuojama ir tobulinama. Kaip šiuolaikinėje teisės teorijoje vis dažniau atsisakoma teisės skirstymo į viešąją ir privačiąją, taip ir viešųjų pirkimų instituto atveju turbūt jau nėra tikslinga vertinti jį kaip sudėtinę vienos ar kitos teisės šakos dalį. Tačiau būtina įvertinti šio instituto teisės normomis reglamentuojamo perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų santykio specifiškumą ir tai turėti omenyje tobulinant esamą viešųjų pirkimų sistemą, siekiant užtikrinti jos stabilumą, kuris įgalintų šio teisinio santykio subjektus savo veiksmus ir planus projektuoti ilgalaikėje perspektyvoje.

1.4. Viešųjų pirkimų instituto normų įgyvendinimo užtikrinimas

Viešųjų pirkimų institutas, vienijantis teisės normas, reglamentuojančias viešųjų pirkimų teisinius santykius, nustato viešųjų pirkimų sistemos funkcionavimo teisinius pagrindus, t.y. pamatines subjektų, disponuojančių viešaisiais finansais, ar norinčių pasiūlyti viešajam sektoriui savo prekes, paslaugas ar darbus, teises ir pareigas, bei įvirtina institucinę viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimo sistemą. Teisėtumas, kaip bendrasis teisės principas, visus teisės subjektus orientuoja laikytis teisės normose nustatytų elgesio taisyklių. U. Trumpulis nurodo, kad „Teisėtumas, tai esminis, teise pagrįstas reikalavimas, kad valstybinės institucijos, įstaigos, pareigūnai, įmonės, organizacijos bei piliečiai griežtai ir nenukrypstamai laikytųsi Konstitucijos, įstatymų ir juos vykdytų.“¹⁵³

Viešųjų pirkimų sistemoje, teisėtumo užtikrinimo elementas yra be galo svarbus, nes tik jo tinkamas realizavimas leidžia pasiekti šiai sistemai keliamus tikslus: skaidrumą, nediskriminavimą, lygiateisiškumą ir pan. Atkreiptinas dėmesys, kad viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimo sistema lietuvių mokslininkų darbuose jau buvo analizuota R. Ambrazevičienės. Ši mokslininkė išskyrė informacinę, kontrolės institucijų, pretenzijų ir skundų nagrinėjimo bei atsakomybės už Viešųjų pirkimų įstatymo pažeidimus grandis¹⁵⁴. Šie elementai padeda įgyvendinti apsauginę teisės funkciją, kurios realizavimas pasireiškia poveikiu žmonių elgesiui, motyvuojant elgtis pagal teisės normose įtvirtintas taisykles, nes priešingu atveju jiems grės teisinė atsakomybė.

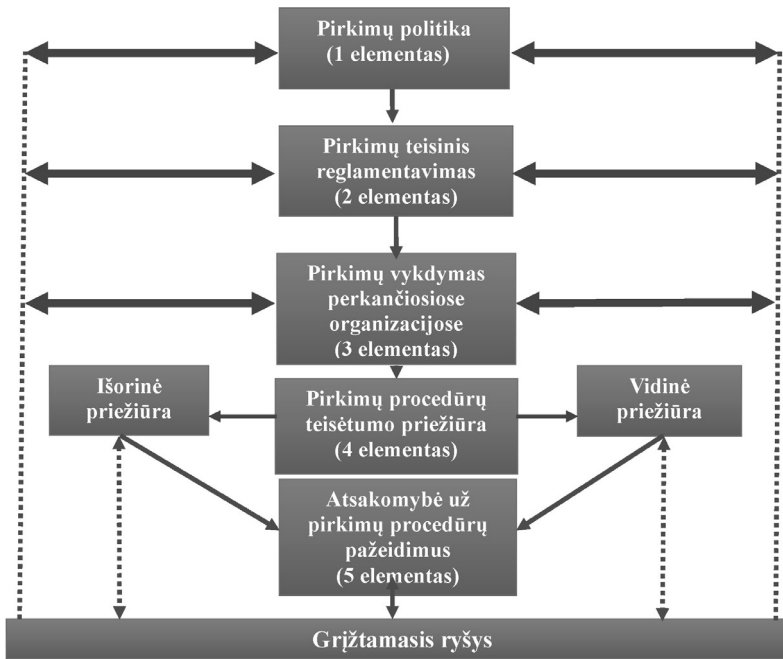
Teisėtumas viešuosiuose pirkimuose yra užtikrinamas trimis teisinių ir vadybinių priemonių grupėmis: norminėmis (suprantant reguliavimą kiek plačiau, t. y. neapsiribojant teisės normomis, bet įjungiant ir strateginio planavimo dokumentuose išdėstytas nuostatas, apibrėžiančias analizuojamos sistemos viziją ir tikslus), institucinėmis (apimant tiek specializuotų priežiūros institucijų veiklą, tiek ir vidines perkančiųjų organizacijų teises ir vadybines priemones, nukreiptas į teisėtumo užtikrinimą jų vykdomų viešųjų pirkimų procedūrose) bei visuomeninėmis (teisinėmis priemonėmis, kurios realizuojamos įgyvendinant viešo informavimo apie vykdomus ir įvykdytus viešuosius pirkimus pareigą bei tiekėjų vykdomą viešųjų pirkimų kontrolę, kuri įgyvendinama realizuojant teisę rei-

153 Trumpulis, U. Teisėtumo principo taikymas Lietuvos Vyriausiojo administracinio teismo praktikoje kaip teisingumo įvykdymo prielaida. *Jurisprudencija*. 2007, 12(102), p. 76.

154 Ambrazevičienė, R. Teisėtumo užtikrinimo priemonės vykdančios viešuosius pirkimus. *Jurisprudencija: mokslo darbai*. 2003, 46(38): 107-115.

kalauti perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros, kuri yra suteikta Europos Sąjungos teisės aktais kiekvienam pirkimu suinteresuotam tiekėjui).

Kaip užtikrinama, kad viešųjų pirkimų normų bus laikomasi? Šiam tikslui pasiekti yra taikoma eilė politinių, teisinių ir vadybinių priemonių. Visos jos sudaro viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimo sistemą. Jos pirmuoju elementu reikėtų įvardyti viešųjų pirkimų politiką, kuri sukuria pagrindus atitinkamo teisinio reguliavimo sukūrimui, tačiau to negarantuoja, t.y. rodo kelią strateginiu lygmeniu. Strateginis lygmuo dažnai pristato deklaratyvius siekius, tačiau nenumato konkrečių teisinių ir vadybinių priemonių, kaip tai gali būti pasiekta, arba nenurodo, iš kokių lėšų konkreti priemonė turi būti realizuota. Strategijos didele dalimi įgyvendinamos priimant atitinkamo pobūdžio teises normas. Taigi antruoju elementu galima įvardyti teisinį reguliavimą kaip įstatymų leidžiamosios valdžios veiklos rezultatą. Idealiu atveju, remiantis sukurtais strateginiais dokumentais ir siekiant juose nusistatytų tikslų, kuriamas atitinkamos srities teisinis reglamentavimas, kurio pagalba įgyvendinama valstybės viešųjų pirkimų politika. Teisinio reguliavimo forma, kaip privalomos vykdyti taisyklės, teisės normos pasiekia savo adresatus. Trečiuoju elementu reikalinga įvardyti viešųjų pirkimų vykdymą, kurį, vadovaudamasi galiojančiais teisės aktais, realizuoja perkančiosios organizacijos. Ketvirtuoju elementu – perkančiųjų organizacijų priežiūros veiklą, kuri gali būti ir yra realizuojama tiek vidinėmis perkančiųjų organizacijų teisinėmis ir vadybinėmis priemonėmis, tiek ir išorinėmis. Ši teisėtumo viešuosiuose pirkimuose užtikrinimo dimensija užima neabejotinai centrinę vietą, nes ją realizuojant prižiūrima, kaip vykdant konkrečius pirkimus perkančiosios organizacijos įgyvendina viešųjų pirkimų politiką ir taiko įtvirtintas viešųjų pirkimų teisės normas. Penktuoju elementu būtina įvardyti atsakomybę už nustatyto teisinio reguliavimo pažeidimus. Ši grandis yra taip pat labai svarbi, nes be „nubaudimo“ bei „kompensavimo“ funkcijų realizavimo, turi dar vieną tikslą – veikia viešųjų pirkimų subjektų elgesį prevenciškai, t.y. užkardo teisinio reguliavimo neatitinkantį elgesį ir skatina viešųjų pirkimų procese asmenis priimančius sprendimus laikytis teisės normų. Jeigu pastaroji grandis nėra efektyvi ir pakankamai išvystyta, žinoma, prevencinio poveikio gali nebūti. Šią sistemą uždaryti ir įprasminti turi grįžtamojo ryšio elementas, kurio dėka užtikrinamas jos dinamiškumas ir politiką formuojančių bei teisės normas kuriančių institucijų reakcija į sistemos funkcionavimo spragas bei sunkumus, kas įgalina ją tobulinti ir nuolat taikyti prie besikeičiančių socialinių sąlygų, turinčių įtakos šios sistemos efektyviam funkcionavimui. Žemiau pateiktoje schemoje pavaizduotas teisėtumo užtikrinimo viešuosiuose pirkimuose sistema, kurios pagrindinės grandys buvo įvardytos aukščiau.

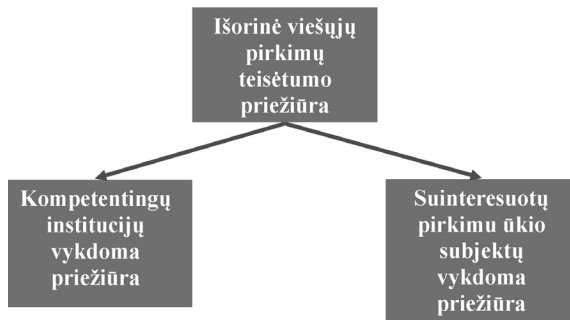

7 pav. Teisėtumo užtikrinimo viešuosiuose pirkimuose sistema

Iš esmės kiekviena schemoje pavaizduotos sistemos dalis nusipelno atskiro dėmesio ir ištyrimo, nes visi penki elementai yra nepaprastai svarbūs. Atsižvelgiant į šio disertacinio tyrimo objektą, analizuojant teisėtumo viešuosiuose pirkimuose užtikrinimo schemą didžiausias dėmesys turi būti skiriamas ketvirtajam elementui – viešųjų pirkimų teisėtumo priežiūrai. Iš schemos matyti, kad suponuojama prielaida, jog visos priežiūros (dar galima tai įvardyti kontrole) teisinės priemonės gali būti skaidomos į dvi grupes – išorines ir vidines. Šio tyrimo apimtyje bus aptariama tik išorinė priežiūra. Toks pasirinkimas yra sąlygotas darbo tyrimo objekto, tačiau nepaneigia vidinių teisinių priemonių svarbos. Vidinės priežiūros teisinės priemonės (nors jos gali būti ir vadybinio pobūdžio) viešuosiuose pirkimuose turėtų būti suprantamos kaip perkančiųjų organizacijų viduje taikomos priemonės nukreiptos į pirkimų komisijų narių ir pirkimų organizatorių veiklos priežiūrą ir specialiuosius reikalavimus jai. Didžiąja dalimi šios teisinės priemonės yra nustatomos tvarkų aprašais, kuriuose detalai įvardijamos tokių asmenų teisės ir pareigos. Iš esmės nuo konkrečios perkančiosios organizacijos vidinės politikos priklauso ar tai tėra taikomos bendrojo norminio teisinio reguliavimo apimtyje esančios nuostatos ar kuriamos savitos, tik konkrečiai perkančiajai organizacijai būdingos taisyklės. Didelis vaidmuo šio elemento realizacijai yra priskiriamas ir korupcijos prevencijos konkrečiose perkančiose organizacijose programoms bei jų priemonių planams, kurie privalo būti rengiami vadovaujantis

Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymu¹⁵⁵. Ši priemonių grupė iki šiol nei teisės, nei vadybos moksle Lietuvoje nebuvo analizuota, nors tokių tyrimų aktualumas ir praktinis pritaikomumas yra labai didelis.

Išorinė viešųjų pirkimų priežiūra apibendrintai gali būti apibrėžta kaip kitų nei perkančiosios organizacijos subjektų vykdoma viešųjų pirkimų teisėtumo kontrolė. Ši priežiūros rūšis yra apimanti platų ratą subjektų, kurie turi teisę atlikti arba inicijuoti konkretaus perkančiosios organizacijos sprendimo, priimto vykdant konkretų viešąjį pirkimą, peržiūrą.

8 pav. Išorinė viešųjų pirkimų priežiūra

Vienokios ar kitokios apimties įgalinimus kontroliuoti viešųjų pirkimų vykdymą turi eilė išorės institucijų. Viešųjų pirkimų įstatymo 21(1) str. 1 d. nustato, kad „Viešųjų pirkimų kontrolę atlieka Viešųjų pirkimų tarnyba ir įgaliotos valstybės institucijos, taip pat Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu įgalioti Europos Sąjungos ar atskirų valstybių finansinę paramą administruojantys viešieji juridiniai asmenys pagal savo kompetenciją“¹⁵⁶. Remiantis šia nuostata svarbiausia viešuosius pirkimus prižiūrinčia institucija, be abejo, reikalinga įvardyti Viešųjų pirkimų tarnybą, kurios kompetencija yra apibrėžta VPĮ 8(2) straipsnyje. Tačiau iš šios teisės normos turinio matyti, kad kontroliuojančių viešuosius pirkimus subjektų yra ir daugiau. Visų pirma tai įgaliotos valstybės institucijos. Bene svarbiausia iš jų – Valstybės kontrolė. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės įstatymu¹⁵⁷, ši institucija atlieka valstybinį finansinį ir veiklos auditą valstybės institucijose ir įstaigose, savivaldybėse, visų rūšių įmonėse, kuriose valstybei ar savivaldybei priklausančios akcijos suteikia ne mažiau kaip pusę balsų, įmonėse ir kituose juridiniuose asmenyse, kuriems valstybės ar savivaldybės institucija suteikė lėšų arba perdavė turto. Vykdamas tokio pobūdžio auditą yra nagrinėjama, kaip konkretus ūkio subjektas savo veikloje taiko taupumo, efektyvumo ir rezultatyvumo principus. Kadangi absoliuti dauguma valstybės kontrolės audituojamų subjektų yra perkančiosios organizacijos, pirkimų teisėtumo klausimas taip pat yra imamas domėn. Tokio audito metu nustatę veiklos pažeidimų Valstybės kontrolerius apie juos praneša Seimui, Vyriausybei, teisės saugos institucijoms

155 Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 57-2297.

156 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija aktuali nuo 2013-10-26). *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 84-2000.

157 Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 51-1243.

ir imasi kitų prevencinių priemonių, kad pažeidimai nepasikartotų. Be Viešųjų pirkimų tarnybos ir Valstybės kontrolės viešųjų pirkimų teisėtumo priežiūra atlieka ir teisėsaugos institucijos, pvz., Specialiųjų tyrimų tarnyba, Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba, prokuratūra. Vadovaujantis Specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymo 2 str. 1 d. Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnyba tai „Respublikos Prezidentui ir Seimui atskaitinga, statutiniiais pagrindais veikianti valstybės teisėsaugos įstaiga, kuri atskleidžia ir tiria korupcinio pobūdžio nusikalstamas veikas, rengia ir įgyvendina korupcijos prevencijos priemones“¹⁵⁸. Indėlių į viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimą taip pat savo kompetencijos ribose įneša ir Finansinių nusikaltimų tyrimų tarnyba bei kitos teisėsaugos institucijos. Kita didelė grupė viešųjų pirkimų kontrolės funkciją savo kompetencijos ribose atliekančių institucijų yra susijusios su Europos Sąjungos paramos įgyvendinimu: VŠĮ „Centrinė projektų valdymo agentūra“, VŠĮ „Lietuvos verslo paramos agentūra“, VŠĮ „Europos socialinio fondo agentūra“, Transporto investicijų direkcija, Aplinkos projektų valdymo agentūra, VŠĮ Nacionalinė mokėjimų agentūra. Šios Europos Sąjungos paramos projektus įgyvendinančios institucijos vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu¹⁵⁹ patvirtintų projektų administravimo ir finansavimo taisyklių 180 punktu privalo prižiūrėti tinkamą konkurencijos veikimą, **viešųjų pirkimų sutarčių sudarymą**, darnaus vystymosi, lyčių lygybės ir nediskriminavimo skatinimą. Pagal to paties teisės akto 184.4. punktą „Jeigu įgyvendinančioji institucija įtaria, kad viešojo pirkimo dokumentai ir (ar) procedūra neatitinka Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo, ji gali pasiūlyti projekto vykdytojui atlikti atitinkamus neatitikimo ištaisymo veiksmus arba raštu pasiūlyti jam kreiptis į Viešųjų pirkimų tarnybą dėl konsultacijų viešojo pirkimo dokumentų ir (ar) pirkimo procedūrų atitikties įstatymo nuostatomis klausimais. Įgyvendinančioji institucija gali pati kreiptis į šią tarnybą dėl išvados apie viešojo pirkimo dokumentų ir (ar) viešojo pirkimo procedūrų atitiktį įstatymo nuostatomis.“¹⁶⁰ Taigi šios institucijos atlieka svarbų vaidmenį nustatant viešųjų pirkimų pažeidimus ir operatyviai juos šalinant.

Be įvardytų kompetenciją viešųjų pirkimų išorinės priežiūros srityje turinčių institucijų būtina paminėti ir Lietuvos Respublikos teismus, kurie viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimo srityje taip pat užima labai svarbią vietą. Lietuvos Respublikoje ginčus, susijusius su viešųjų pirkimų vykdymu, sprendžia tiek bendrosios kompetencijos, tiek ir specializuoti – administraciniai teismai. Bendrosios kompetencijos teismai yra kompetentingi spręsti bylas dėl perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros, kurią inicijuoja pirkimu suinteresuoti tiekėjai arba prokurorai ar kitos kompetentingos institucijos, ginančios viešąjį interesą. Specializuoti administraciniai teismai yra kompetentingi spręsti bylas dėl Viešųjų pirkimų tarnybos direktoriaus sprendimų, kurie yra priimami konkrečios perkančiosios organizacijos sprendimo atžvilgiu, nustačius, kad pastarasis buvo priimtas nesilaikant Viešųjų pirkimų įstatymo. Iš esmės tai bylos, kurias inicijuoja VPT priimtu sprendimu nepatenkintos perkančiosios organizacijos¹⁶¹. Kita dalis teisminės valdžios funkcijų yra susiju-

158 Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 41-1162.

159 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. gruodžio 19 d. nutarimas Nr. 1443 „Dėl projektų administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 4-132.

160 *Ibid.*

161 Pz., Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. kovo 26 d. nutartis administracinėje byloje *UAB „Litesko“ v. Viešųjų pirkimų tarnyba* (bylos Nr. A-602-1252-12); Vilniaus apygardos administracinio teismo 2013 m. vasario 15 d. nutartis administracinėje byloje *Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija* (bylos Nr. I-847-365/2013); Vilniaus

sios su perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūra. Tokių bylų yra iš esmės dvi rūšys. Pirmą grupę – bylos iškeltos kompetentingų institucijų ginant viešąjį interesą. Tokias bylas viešųjų pirkimų srityje iš esmės inicijuoja du subjektai – prokuratūra ir Viešųjų pirkimų tarnyba. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso 49 str. 1 d. prokurorui yra suteikiama teisė pareikšti ieškinį ar pareiškimą viešajam interesui ginti¹⁶². Prokurorai, vadovaujantis Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymo 19 str. 1 d., „gina viešąjį interesą, kai nustato teisės akto pažeidimą, kuriuo pažeidžiamos asmens, visuomenės, valstybės teisės ir teisėti interesai, ir toks pažeidimas laikytinas viešojo intereso pažeidimu, o valstybės ar savivaldybių institucijos, kurių veiklos srityse buvo padarytas teisės aktų pažeidimas, nesiėmė priemonių jam pašalinti, arba kai tokios kompetentingos institucijos nėra.“¹⁶³ Prokurorams yra suteikta teisė inicijuoti tiek civilines, tiek ir administracines bylas ginant viešąjį interesą, nes pagal Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymo 56 str. 1 d. „Įstatymų nustatytais atvejais prokuroras, administravimo subjektai, valstybės institucijos, įstaigos, organizacijos, tarnybos ar fiziniai asmenys gali kreiptis į teismą su pareiškimu, kad būtų apgintas viešasis interesas arba apgintos valstybės, savivaldybės ir asmenų teisės bei įstatymų saugomi interesai.“¹⁶⁴ Taigi prokuratūra yra pagrindinis subjektas, kuris yra įgaliotas ginti viešąjį interesą. Tačiau Civilinio proceso kodekso 19 str. 2 d. yra įtvirtinta nuostata, kad „įstatymų numatytais atvejais valstybės ir savivaldybių institucijos ir kiti asmenys gali pareikšti ieškinį ar pareiškimą viešajam interesui ginti“¹⁶⁵. Labai savo turiniu artima nuostata kiek anksčiau buvo cituota iš Administracinių bylų teisenos įstatymo. Analizuojant Viešųjų pirkimų įstatymą, kaip pagrindinį teisės aktą, reglamentuojantį viešųjų pirkimų vykdymą ir šioje srityje kylančių ginčų sprendimą, svarbi 8 (2) straipsnio 2 d. 10 p. įtvirtinta teisės norma, pagal kurią Viešųjų pirkimų tarnyba turi teisę „nustačiusi šio įstatymo ir kitų su jo įgyvendinimu susijusių teisės aktų pažeidimus, gindama viešąjį interesą, kreiptis į teismą dėl pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia ir (ar) alternatyvių sankcijų taikymo“. Įdomu tai, kad teisė ginti viešąjį interesą Viešųjų pirkimų tarnybai yra suteikta apsiribojant bendrosios kompetencijos teismuose nagrinėjamomis bylomis: dėl pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia ir (ar) alternatyvių sankcijų taikymo. Nors Viešųjų pirkimų tarnybos teisė ginti viešąjį interesą yra įtvirtintina įstatymuose ir didelių klausimų dėl jos realizacijos galimybių nekyla, svarbu paminėti tai, kad Lietuvos Aukščiausiasis Teismas formuoja praktiką, kad viešąjį interesą galinčių ginti subjektų ratas būtų suprantamas plačiai: kiekviena valstybės institucija „privalo savarankiškai ir iniciatyviai veikti pagal jam priskirtas veiklos sritis ir veiklos rūšis, todėl prirėkus privalo atstovauti ar ginti viešąjį interesą, reikšti ieškinius, pareiškimus, skundus teisme ir kitaip atstovauti valstybės interesams dėl jai pavestos veiklos srities“¹⁶⁶. LAT taip pat atkreipė dėmesį, kad „Ta aplinkybė, kad viešojo intereso toje pačioje srityje

apygardos administracinio teismo 2011 m. spalio 24 d. nutartis administracinėje byloje *Vilniaus miesto savivaldybės administracija v. Viešųjų pirkimų tarnyba* (bylos Nr. I-2934-561/2011).

162 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340.

163 Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 81-1514.

164 Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 13-308; 2000, Nr. 85-2566.

165 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340.

166 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje *Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos v. Biržų rajono savivaldybė ir Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos Biržų žemėtvarkos skyrius* (bylos Nr. 3K-3-109/2012).

gynimas pagal įstatymus gali būti priskirtas ir kitoms valstybės institucijoms (prokuratūrai ar kt.), nesusiaurina konkrečios valstybės institucijos teisių ir neriboja jos specialiojo teismo¹⁶⁷. Iš tokio išaiškinimo matyti, kad realiai teisė ginti viešąjį interesą neturi būti tiesiogiai nustatyta konkrečios valstybės ar savivaldybių institucijos kompetenciją reglamentuojančiame įstatyme, bet gali būti ir numanoma, atsižvelgiant į tai institucijai priskirtas funkcijas, ir teisę pareikšti ieškinį ginant viešąjį interesą suvokiant kaip viena iš tų funkcijų vykdymo būdų.

Antroji grupė – bylos, kuriose pirkimu suinteresuoti ūkio subjektai be kontrolės institucijų pagalbos įgyvendina savo teisę į teisminę pažeistų interesų gynybą, t.y. prašo pripažinti negaliojančiais konkrečius perkančiųjų organizacijų sprendimus, pripažinti negaliojančia viešojo pirkimo sutartį ir/ ar atlyginti neteisėtais perkančiųjų organizacijų sprendimais padarytą žalą. Ši kategorija ginčų yra neatsiejamai susijusi su šio tyrimo pagrindiniu objektu – perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūra, kaip ji suprantama Europos Sąjungos viešųjų pirkimų teisėje. Prieš pateikiant argumentaciją, kodėl ši sistemos dalis yra tokia svarbi, yra tikslinga pateikti apibendrintą viešųjų pirkimų teisėtumą užtikrinimo procese dalyvaujančių institucijų ir subjektų paveikslą.

9 pav. Viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimo procese dalyvaujančios institucijos ir subjektai

167 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje *Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos v. Biržų rajono savivaldybė ir Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos Biržų žemėtvarkos skyrius* (bylos Nr. 3K-3-109/2012).

Neginčijama tai, kad bet kuri šios sudėtingos schemos dalis nusipelno atskiro dėmesio ir detalios analizės, nes tik pilnas sistemos ištyrimas ir įvertinimas gali padėti ją tobulinant. Vis dėlto atsižvelgiant į tai, kad šios disertacijos pagrindinis tyrimo objektas yra perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūra, kuri yra inicijuota tiekėjų tiesiogiai, tolimesnėse darbo dalyse bus tiriama iš esmės tik ši teisėtumo užtikrinimo dalis. Šis pasirinkimas yra argumentuojamas tuo, kad esamu momentu moksle nesant detalios ir pilnos viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimo sistemos analizės yra tikslinga ją pradėti nuo didžiausią socialinį potencialą turinčių teisinių priemonių nagrinėjimo.

2013 m. Viešųjų pirkimų tarnyba „atliko 253 viešųjų pirkimų įvertinimus ir 4 kompleksinius tikrinimus“¹⁶⁸. 2012 metais „buvo atlikti 339 viešųjų pirkimų įvertinimai ir 6 kompleksiniai tikrinimai (2011 metais atitinkamai 324 ir 13).“¹⁶⁹ Sugretinus šiuos skaičius su įvykdytais atitinkamais metais pirkimų skaičiais ir veiklą vykdžiusių perkančiųjų organizacijų skaičiumi, galime teigti, kad VPT yra pajėgi patikrinti tik menką dalį vykdomų pirkimų ir perkančiųjų organizacijų.

2 lentelė. VPT atliktas viešųjų pirkimų tikrinimas 2011-2013 m.¹⁷⁰

Metai	Įvykdyta pirkimų	Patikrinta pirkimų	Procentinė patikrintų pirkimų išraiška	Įvykdyta kompleksinių tikrinimų	Registruota CPV IS perkančiųjų organizacijų	Procentinė kompleksinių tikrinimų išraiška
2013	12 505	253	2,02	4	8 059	0,05
2012	11 559	339	2,93	6	7 508	0,08
2011	13 064	324	2,48	13	6 737	0,19

Pateikti 2 lentelėje skaičiai rodo, kad tik labai maža dalis pirkimų yra patikrinami. Disertacijos rengimo metu dar nebuvo oficialiai publikuota Viešųjų pirkimų tarnybos

168 Viešųjų pirkimų tarnybos 2013 m. veiklos ataskaita. *Viešųjų pirkimų tarnyba* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2014-12-28]. <www.vpt.lt/vpt/uploaded/2013/.../VEIKLOS_ATASKAITA_FIN_2013.pdf>.

169 Viešųjų pirkimų tarnybos 2012 m. veiklos ataskaita. *Viešųjų pirkimų tarnyba* [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2012/vp/ATASKAITA%202012%20GALUTINE.pdf>>.

170 Lentelėje naudoti duomenys, kurie pateikti: Viešųjų pirkimų tarnybos 2011 m. veiklos ataskaita. *Viešųjų pirkimų tarnyba* [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2015-04-20]. <<http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2012/VP%20Ataskaita%202012.pdf>>; Viešųjų pirkimų tarnybos 2012 m. veiklos ataskaita. *Viešųjų pirkimų tarnyba* [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2015-04-20]. <<http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2012/vp/ATASKAITA%202012%20GALUTINE.pdf>>; Viešųjų pirkimų tarnybos 2013 m. veiklos ataskaita. *Viešųjų pirkimų tarnyba* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2014-12-28]. <www.vpt.lt/vpt/uploaded/2013/.../VEIKLOS_ATASKAITA_FIN_2013.pdf>.

171 Lentelėje naudoti duomenys, kurie pateikti: Viešųjų pirkimų tarnybos 2011 m. veiklos ataskaita. *Viešųjų pirkimų tarnyba* [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2015-04-20]. <<http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2012/VP%20Ataskaita%202012.pdf>>; Viešųjų pirkimų tarnybos 2012 m. veiklos ataskaita. *Viešųjų pirkimų tarnyba* [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2015-04-20]. <<http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2012/vp/ATASKAITA%202012%20GALUTINE.pdf>>; Viešųjų pirkimų tarnybos 2013 m. veiklos ataskaita. *Viešųjų pirkimų tarnyba* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2014-12-28]. <www.vpt.lt/vpt/uploaded/2013/.../VEIKLOS_ATASKAITA_FIN_2013.pdf>.

2014 m. veiklos ataskaita, tačiau darytina prielaida, kad kardinalių kiekybinių pokyčių per tuos metus nebuvo. Be abejo tai nereiškia, kad siūloma siekti, kad tokių patikrinimų turi būti daroma daugiau. Šio klausimo analizė nėra šio tyrimo dalimi. Tačiau šie skaičiai atkreipia dėmesį į tai, kad specializuota kontrolės institucija yra pajėgi patikrinti preventiškai tik mažą dalį pirkimų. Vertinant kitų viešųjų pirkimų kontrolę atliekančių subjektų veiklos rodiklius, matyti labai panaši situacija. Pvz., STT perdavė teismui 2014 m. iš viso 58 ikiteisminių tyrimų, 2013 m. – 50, 2012 – 46, o 2011 – 45¹⁷². FNTT 2014 m. užbaigė 328 ikiteisminius tyrimus, 2013 m. – 553 ikiteisminius tyrimus¹⁷³. Tik dalis šių ikiteisminių tyrimų buvo susiję su viešųjų pirkimų teisės normų pažeidimais. Valstybės kontrolė 2014 m. baigė 42 finansinius (teisėtumo) auditus ir 20 veiklos auditus, 2013 m. baigė 37 finansinius (teisėtumo) auditus ir 27 veiklos auditus¹⁷⁴. Šiais skaičiais norima iliustruoti tai, kad be aktyvaus verslo bendruomenės įsitraukimo į viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimo procesą sudėtinga tikėtis tiek korupcijos viešuosiuose pirkimuose mažėjimo, tiek ir šių procedūrų efektyvumo didėjimo. Stebint, kiek verslo subjektų buvo įsitraukę į viešųjų pirkimų procesus, skaičiai yra kardinaliai kitokie. 2013 m. CVP IS buvo užsiregistravę 17 705 tiekėjai, iš jų 792 (4,5%) – užsienio tiekėjai¹⁷⁵. Šie tiekėjai iš esmės turėtų būti vertinami kaip viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimo potencialas, nes preziumuotina, kad kiekvienas jų rūpinasi savo teisių apsauga ir esant tam palankioms sąlygoms turėtų būti suinteresuotas ginti savo pažeistas teises ir tuo pačiu siekti teisėtumo viešuosiuose pirkimuose užtikrinimo. Kuomet specializuotas valstybės institucijų tinklas negali sukontroliuoti ženklės dalies rinkoje vykdomų viešųjų pirkimų, mokslininkų, politikos formuotojų ir įstatymų leidėjų akys turėtų krypti į visuomeninį potencialą – tiekėjus. Tam, kad ši grupė asmenų būtų suinteresuota rūpintis viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimu (lygia greta su asmeninių subjektinių teisių ar teisėtų interesų gynyba), jiems reikia sukurti tinkamą platformą, kad jie norėtų savo teises ginti, matytų tame tikslą bei prasmę. Šiuo metu Lietuvoje veikiantis teisminė perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros tvarka, kuri pasižymi tuo, kad teismai nagrinėja tiekėjų pareiškimus šiais klausimais, kaip bus pagrįsta tolimesnė šio tyrimo dalyse, pilna apimtimi nerealizuoja tiekėjų kaip pagrindinių viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimo subjektų turimo potencialo. Šiame disertaciniame tyrime bus analizuojama esama peržiūros sistema ir ieškoma būdų jai tobulinti, kad pirkimu suinteresuoti tiekėjai galėtų įnešti į šį procesą deramą indėlį.

172 Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybos 2013 m. veiklos ataskaita. Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnyba [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-02-21]. <<http://www.stt.lt/lt/menu/stt-veikla/veiklos-rezultatai/>>; Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybos 2013 m. veiklos ataskaita. Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnyba [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015-04-21]. <<http://www.stt.lt/lt/menu/stt-veikla/veiklos-rezultatai/>>.

173 Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2013 m. veiklos ataskaita. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-26]. http://www.fntt.lt/uploads/docs/2013_VRM_ATASKAITA.pdf; Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2014 m. veiklos ataskaita. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015-04-21]. <http://www.fntt.lt/uploads/docs/2014_VRM_ATASKAITA.pdf>.

174 Valstybės kontrolė 2013 m. veiklos ataskaita [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-04-21]. <<https://www.vkontrole.lt/page.aspx?id=9>>; Valstybės kontrolė 2014 m. veiklos ataskaita [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015-04-21]. <<https://www.vkontrole.lt/page.aspx?id=9>>.

175 Viešųjų pirkimų tarnybos 2013 m. veiklos ataskaita. *Viešųjų pirkimų tarnyba* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2014-12-28]. <www.vpt.lt/vpt/uploaded/2013/.../VEIKLOS_ATASKAITA_FIN_2013.pdf>.

Apibendrinant šiame skyriuje pateiktą medžiagą, būtina atkreipti dėmesį į tai, kad teisėtumo užtikrinimas viešuosiuose pirkimuose yra dinaminė daugianarė sistema, kurioje tarpusavyje sąveikauja įvairūs subjektai, atliekantys skirtingo pobūdžio priežiūros veiklas. Nors neabejotinai visos minėtos sistemos grandys yra svarbios, tačiau šio tyrimo objektu pasirinkta tiekėjų inicijuojama perkančiųjų organizacijų sprendimų teisėtumo peržiūra. Tai didžiausią potencialą turinti grandis, telkianti savyje galią kontroliuoti visus rinkoje vykdomus vieuosius pirkimus įtraukiant visuomenę, kaip tokios kontrolės subjektą.

1.5. Viešųjų pirkimų ginčo samprata ir prigimtis

Atskleidus viešųjų pirkimų instituto ypatumus, išnagrinėjus jo priskyrimo viešajai ar privatinei teisei problemą bei nustačius tiekėjų aktyvaus dalyvavimo užtikrinant viešųjų pirkimų teisėtumą vaidmenį, yra tikslinga atskleisti viešojo pirkimo ginčo sampratą ir prigimtį. Toks tyrimas įgalins nagrinėti reikalavimus viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarkai, jos taikymo ypatumus bei problemas.

Lietuvos Respublikos nacionalinėje teisėje **konfliktai, kylantys tarp tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų, vykdamie vieuosius pirkimus yra vadinami viešųjų pirkimų ginčais**. Įdomu tai, kad ši sąvoka užsienio mokslo literatūroje yra naudojama retai ir dažniausiai jai yra suteikiama kita – nesutarimo dėl viešojo pirkimo sutarties vykdymo reikšmė¹⁷⁶. Atkreiptinas dėmesys, kad viešųjų pirkimų ginčo sąvoka nėra kildinama ir iš ES teisės. Direktyvose, reglamentuojančiose teisinius santykius, susiklostančius tarp tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų, nekalbama apie ginčus. Šios direktyvos reglamentuoja perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūrą, kurią inicijuoja tiekėjas, jei mano, kad jo teisės priimant konkretų sprendimą buvo pažeistos. Kitaip tariant, skundžiamas perkančiosios organizacijos sprendimas. Tuo tarpu Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo¹⁷⁷ 5 skyriuje “Ginčų nagrinėjimas, žalos atlyginimas, pirkimo sutarties pripažinimas negaliojančia, alternatyvios sankcijos, Europos Sąjungos teisės pažeidimų nagrinėjimas” perkančiųjų organizacijų sprendimo peržiūros procedūros sąvoka nėra naudojama, ją keičiant viešųjų pirkimų ginčo kategorija. LR CPK¹⁷⁸, kuris reglamentuoja tvarką, kurią taikant yra nagrinėjami tiekėjų ieškiniai dėl neteisėtų perkančiųjų organizacijų sprendimų, naudojama viešųjų pirkimų bylų ir ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sąvoka. ES teisės nuostatos, reglamentuojančios viešųjų pirkimų vykdymą, yra perkeliamos į nacionalinę teisę ir jas detalizavus ir pritaikius nacionalinei teisės sistemai yra taikomos viešųjų pirkimų teisinio santykio reglamentavimui. Skirtingų sąvokų vartojimas apsunkina kompleksinį ES teisės ir nacionalinės teisės normų suvokimą ir kelia klausimą, kodėl perkelti peržiūros procedūras reglamentuojančių direktyvų nuostatas nebuvo atsisakyta viešojo pirkimo ginčo sąvokos ir nepereita prie ES teisėje naudojamos terminijos?

Ieškant atsakymo į aukščiau iškeltą klausimą, visų pirma reikalinga konstatuoti, kad šiai dienai ES direktyvų, reglamentuojančių vieuosius pirkimus ir, konkrečiai, perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrą, nuostatos laikantis terminų buvo perkeltos į nacionalinę

176 Pavyzdžiui, Thai K.V., *supra* note, p. 34.

177 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija aktuali nuo 2013-10-26). *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 84-2000.

178 *Ibid.*

teisę. Įstatymų leidėjas, vykdydamas tokį perkėlimą, ir mūsų teisinėje sistemoje įprastai viešųjų pirkimų ginčo kategorijai pritaikydamas perkančiosios organizacijos sprendimo peržiūros procedūrinius reikalavimus, išreiškė valią šias dvi teisines kategorijas laikyti artimomis. Tokių kelių yra pasirinkusios ir kitos valstybės, kuriose viešųjų pirkimų metu kilę nesutarimai gali būti skundžiami bendrosios kompetencijos teismams (pvz., Prancūzija, kai ginčas kyla dėl komunalinio sektoriaus perkančiosios organizacijos sprendimo). Tose valstybėse, kur viešųjų pirkimų metu kylantys konfliktai sprendžiami specializuotose neteisminėse institucijose, ginčo sąvoka vartojama labai retai. Net teikiant pavadinimus tokius ginčus sprendžiančioms institucijoms, dažniausiai taikomos ne ginčų, o skundų, apeliacijų ar net stebėsenos sąvokos (pvz., Danijos Viešųjų pirkimų skundų taryba, Norvegijos Viešųjų pirkimų skundų taryba, Estijos Viešųjų pirkimų apeliacijų komitetas, Maltos Viešųjų sutarčių peržiūros taryba, Latvijos Viešųjų pirkimų stebėsenos biuras ir pan.¹⁷⁹). Darytina išvada, kad ginčo kategorijos vartojimas viešųjų pirkimų konfliktams apibrėžti, yra sąlygotas tokių nesutarimų sprendimo priskirtinumo bendrosios kompetencijos teismams, kurie didžiąja dalimi sprendžia ginčus tarp subjektų (pvz., civiliniai, darbo teisės, komerciniai ginčai), o ne nagrinėja vieno iš subjektų sprendimo teisėtumo klausimą. Taigi viešųjų pirkimų ginčai šiuo požiūriu yra išsiskiriantys iš privatinės teisės ginčų tuo, kad jų turinys – neteisėto vienos iš šalių sprendimo apskundimas.

Atskleidžiant viešųjų pirkimų ginčo sampratą ir prigimtį, svarbu akcentuoti viešųjų pirkimų ir juos vykdančių kylančių konfliktų sprendimo tvarkos reglamentavimo kilmę. Nediskutuotina, kad šiandien Lietuvoje veikianti viešųjų pirkimų sistema yra sukurta įgyvendinus ES teisinį reguliavimą šioje srityje. Kaip jau buvo minėta aukščiau, ES viešųjų pirkimų teisės normos nesutarimų tarp tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų sprendimui numato perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūrą. Pasak S. Kavalnės ir V. Valančiaus, „... EB teisė pati savaime yra sudaryta visų pirma iš administracinio pobūdžio taisyklių.“¹⁸⁰ Administracinei teisei yra būdingesnė skundo, sprendimo apskundimo terminologija, tad ir viešųjų pirkimų ginčo sąvokos neavartojimas, pakeičiant ją perkančiosios organizacijos sprendimo peržiūra yra suprantamas. ES detalai reglamentuoja viešųjų pirkimų sritį, nes tokiu būdu siekia užtikrinti bendrosios rinkos veikimą ir vengia nacionalinių rinkų protekcionizmo. Konfliktų, kylančių vykdančių viešuosius pirkimus, sprendimo tvarkos atžvilgiu ES nustato išskirtinai detalią teisinę reglamentaciją, kuri neturi analogų kitų sričių reguliavime, todėl, kad tik tinkamas ES teisės nuostatų šioje srityje taikymas įgalina pasiekti užsibrėžtą tikslą.

Kaip galima apibrėžti ginčas? Kasdienėje kalboje dažnai vartojame nesutarimo, konflikto, nuomonių išsiskyrimo, ginčo ir kitas sąvokas, rodančias tarp šalių esančią įtampą ir nepasitenkinimą viena kitos elgesiu ar ketinimais. Teisinis ginčas yra teisės subjektų

179 The comparative survey on the national public procurement systems across the PPN. *Public Procurement Network*, 2010 [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.google.lt/url?sa=t&rc=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CCcQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.publicprocurementnetwork.org%2Fdocs%2FItalianPresidency%2FCComparative%2520survey%2520on%2520PP%2520systems%2520across%2520PPN.pdf&ei=hsanVNG2C6GeywPvuoGQCw&usg=AFQjCNE7HmHtoAPN738TOpVDGQZ3JN2iaA>>.

180 Valančius, V.; Kavalnė S. *Europos Sąjungos teisės įgyvendinimas Lietuvos administracinėje teisėje*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2009, p. 31.

nesutarimas dėl tam tikrų teisės normų taikymo. Tai socialinis konfliktas, kuomet viena iš šalių ar, tam tikrose situacijose, abi šalys turi viena kitos atžvilgiu pretenzijų dėl jų teisių ar teisėtų interesų pažeidimo. **Viešųjų pirkimų ginčai gali būti apibrėžti kaip įvairūs tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų nesutarimai dėl viešųjų pirkimų instituto teisės normų taikymo.** Paprastai viešųjų pirkimų ginčai kyla perkančiosioms organizacijoms vykdant viešuosius pirkimus, priėmus sprendimus, kurie, tiekėjų nuomone, pažeidžia jų interesus. Mokslinėje literatūroje išskiriamos tokios dažniausiai praktikoje pasitaikančios viešųjų pirkimų vykdymo tvarkos pažeidimų rūšys: tiekėjų vienodo vertinimo ir teisingos konkurencijos nuostatų pažeidimai; nešališkumo ir objektyvumo kriterijų nepaisymas; viešosios pirkimo sutarties sudarymas su kitu tiekėju, nei tas, kuris buvo išrinktas pagal viešuosius pirkimus reglamentuojančių teisės aktų reikalavimu; skaidrumo principo pažeidimai; pirkimų vykdymas netaikant viešųjų pirkimų nuostatų¹⁸¹. Nustatyti dažniausi pažeidimai, taip pat yra ir pagrindinės priežastys, kodėl kyla viešųjų pirkimų ginčai. Taikant pirkimo stadijų kriterijų, šio darbo autorė taip pat siūlo viešųjų pirkimų ginčus skirstyti į tokias grupes: ginčai dėl viešųjų pirkimų sąlygų nuostatų; ginčai dėl neteisėto pasiūlymų atmetimo / neatmetimo; ginčai dėl pirkimo nutraukimo bei ginčai dėl viešųjų pirkimų teisės normų netaikymo, tais atvejais, kai tokios nuostatos turėtų būti taikomos. Toks pat klasifikavimas atliekamas pagal skundžiamo perkančiosios organizacijos sprendimo pobūdį: ginčai dėl pirkimo sąlygas patvirtinusio sprendimo; ginčai dėl sprendimo atmesti pasiūlymą ar pripažinimo, kad pateiktas pasiūlymas atitinka keltus reikalavimus; ginčai dėl sprendimo nutraukti pirkimą. Viešųjų pirkimų ginčai glaudžiai siejasi su fundamentalųjų viešųjų pirkimų principų pažeidimais ir kreipimosi į kompetentingą institucija forma, materializuoja konkretaus tiekėjo asmeninį nuogastavimą dėl to, kad perkančiosios organizacijos vykdant pirkimą priimtas sprendimas pažeidžia jo teises ar teisėtus interesus.

Tiriant viešųjų pirkimų ginčo sampratą, pastebėta, kad juos inicijuoti gali tik tiekėjai. Perkančiosios organizacijos tokios teisės neturi. Šis viešųjų pirkimų ginčų ypatumas daro jį panašų į administracinį ginčą, nes jis kyla privataus subjekto iniciatyva dėl perkančiosios organizacijos, dažniausiai esančios viešojo administravimo subjektu, priimto sprendimo teisėtumo. Įžvelgus šį viešųjų pirkimų ginčų ypatumą, analizuojant viešųjų pirkimų ginčų prigimtį, tikslinga plačiau apžvelgti administracinio ginčo ir ginčo, kilusio iš viešųjų pirkimų teisinio santykio, tarp tiekėjo ir perkančiosios organizacijos, tarpusavio santykį.

Vykdant viešąjį administravimą kyla daug įvairaus pobūdžio nesutarimų, konfliktų, kurie yra vadinami administraciniais ginčais. Pasak A. Andriuškevičiaus, administracinių ginčų kilimo pagrindinės priežastys dažniausiai yra „netinkamas administracinę teisę sudarančių normų taikymas arba šių normų netaikymas, nors pagal įstatymus ar kitus teisės aktus valstybės, savivaldybės institucija ar pareigūnas įpareigoti priimti atitinkamą administracinį sprendimą ar atlikti kitokį viešojo valdymo veiksmą.“¹⁸² Pagal Administracinių bylų teisenos įstatymo 2 straipsnio 17 dalį administraciniai ginčai suprantami kaip „asmenų konfliktai su viešojo administravimo subjektais arba konfliktai tarp nepavaldžių vienas kitam viešojo administravimo subjektų. Prie administracinių ginčų priskiriami ir

181 Chochowski K. *Patologie systemu zamówień publicznych. Patologie w administracji publicznej*. Red. Suwaj P.J., Kijowski D.R. Wolters Kluwer. Warszawa, 2009, p. 686.

182 Andriuškevičius, A., *supra* note, p. 126.

tarnautojų ginčai su administracija, taip pat rinkimų ginčai.¹⁸³ A. Andruškevičius siūlo administracinius ginčus, apibrėžti kaip konfliktus, kylančius iš viešosios administracinės veiklos santykių, būtent dėl asmenų atžvilgiu priimtų individualių administracinių sprendimų, viešosios administracijos subjektų veiksmų, neveikimo teisėtumo ir pagrįstumo ar veiksmų vilkinimo¹⁸⁴. Šis autorius nurodo, kad konfliktai, kylantys įgyvendinant turtinį interesą, yra bendrosios kompetencijos teismų objektas (išskyrus išimtis dėl ginčų dėl turtinė žalos atlyginimo, padarytos fiziniam asmeniui ar organizacijai neteisėtais viešojo administravimo subjektų veiksmis). Pasak J.Paužaitės–Kulvinskienės, „Lemiamas administracinio ginčo požymis yra tas, kad tokio tipo ginčas yra kilęs „viešojo ar vidaus administravimo srityje“. Ši autorė taip pat išskiria du kriterijus, kurių pagrindu siūloma spręsti konkretaus ginčo priskyrimo administraciniams teismams klausimą. Visų pirma minimas formalusis kriterijus, kuris grindžiamas tokiais vertinimo pagrindais: 1) subjektiniu – šiuo atveju administraciniais ginčais dėl teisės vadinami visi ginčai, kurie nagrinėjami administraciniame teisme; 2) procesiniu – administraciniais ginčais dėl teisės laikomi visi ginčai, jei jiems nagrinėti naudojama tam tikra vienoda procesinė forma¹⁸⁵. Antrasis pagrindas šiai dienai nebėra aktualus, nes buvo naudojamas, kai administraciniai ginčai buvo nagrinėjami specialia teise, nustatyta CPK. Autorė formalųjį kriterijų kritikuoja ir teisingai nurodo, kad „Vadovaujantis tokiu kriterijumi sudėtinga paaiškinti administracinio ginčo priskyrimą administracinių teismų kompetencijai tais atvejais, kai administracinius ginčus nagrinėja ne tik specializuoti administraciniai teismai, bet ir bendrosios kompetencijos teismai“¹⁸⁶. Mūsų nuomone, formalusis kriterijus neturi esminės reikšmės, jei iki jo taikymo nėra įvertinta materialinė ginčo prigimtis. Šis klausimas ypač svarbus viešųjų pirkimų atveju. Antrasis J. Paužaitės–Kulvinskienės išskirtas kriterijus ir yra susijęs su materialiąja ginčo puse. Autorė įvardija materialinį – dalykinį kriterijų. Pasak jos, „Šiuo atveju svarbiausia yra materialinio teisinio santykio subjektų statusas (privalomas viešojo administravimo subjektas) arba materialinio teisinio santykio turinys (ginčas dėl viešojo ar vidaus administravimo). Remiantis šiuo kriterijumi, tobulėjant viešojo administravimo formoms ir daugėjant viešojo administravimo subjektų, susiduriama su sunkumais atriboti teismų kompetenciją tais atvejais, kai ginčo šalys, nors ir būdamos viešojo administravimo subjektais, savo veiksmus įgyvendina remdamosi privatinės teisės normomis.“¹⁸⁷ Būtent todėl viešųjų pirkimų ginčo įvertinimas tampa sudėtingu. Ar galima sakyti, kad iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kilę ginčai yra administraciniai? Kaip buvo nustatyta ankstesniame poskyryje, vienas iš viešųjų pirkimų teisinio santykio subjektų yra dažniausiai viešojo administravimo subjektas, tačiau jis šiuo atveju veikia kaip civilinės teisės subjektas. Kitas kriterijus – ginčas kilęs dėl viešojo ar vidaus administravimo. Viešųjų pirkimų atveju ginčas nėra kilęs tiesiogiai vykdant viešojo administravimo veiklas, todėl akivaizdu, kad viešųjų pirkimų ginčai, kilę tarp perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų, nėra laikytini administraciniais ginčais.

183 Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 13-308; 2000, Nr. 85-2566.

184 Andruškevičius, A., *supra* note, p. 128.

185 Paužaitė–Kulvinskienė, J., *supra* note, p. 82.

186 *Ibid.*, p. 83.

187 *Ibid.*

Apibendrinant šiame poskyryje pateiktą medžiagą, darytina išvada, kad **viešųjų pirkimų ginčas tai iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kylantis tiekėjo ir perkančiosios organizacijos nesutarimas dėl pastarosios priimto sprendimo, kuriuo galimai pažeidžiamos tiekėjo teisės ar teisėti interesai**. Reglamentavimo požiūriu tai iš ES viešųjų pirkimų teisėje įtvirtinto perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros instituto kilusi kategorija, kuriai Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas, siekdama išsaugoti nacionalinės teisės sistemoje įprastų sąvokų vartojimą, paliko viešųjų pirkimų ginčo pavadinimą.

II. PERKANČIŲJŲ ORGANIZACIJŲ SPRENDIMŲ PERŽIŪROS PROCEDŪRA KAIP PAGRINDINĖ ES TEISĖS VIEŠŲJŲ PIRKIMŲ SRITYJE ĮGYVENDINIMO PRIEMONĖ

2.1. Bendrasis ir specialusis ES teisės įgyvendinimo viešųjų pirkimų srityje mechanizmai

Viešieji pirkimai, kaip jau buvo minėta, yra svarbi ES teisės reguliavimo sritis. Tai ekonominės veiklos sfera telkianti savyje didelę perkamąją galią bei sukurianti daug prielaidų neteisėtai nacionalinės rinkos apsaugai (teikiant preferencijas nacionaliniams tiekėjams). EB sutarties nuostatos reikalavo iš šalių narių susilaikyti nuo bet kokio diskriminacinio elgesio pilietybės pagrindu bei pašalinti visas įmanomas kliūtis laisvam prekių, paslaugų judėjimui ir įsisteigimo laisvei. Šis aspektas buvo svarbus ir viešųjų pirkimų srityje, nes valstybėms narėms vykdant viešuosius pirkimus buvo uždrausta diskriminuoti kitų valstybių narių tiekėjus. Tačiau pačios EB sutarties šioms tikslams įgyvendinti akivaizdžiai neužteko, tad 1971 metais viešuosius pirkimus pradėta reguliuoti direktyvomis, kurios buvo skirtos „reguluoti ir harmonizuoti pirkimų procedūras, taikomas valstybėse narėse, kurių numatomos sutarčių vertės buvo didesnės nei direktyvose nustatytas slenkstis“¹⁸⁸. Tam, kad direktyvos būtų sėkmingai perkeltos į nacionalinę teisę ir nuosekliai taikomos vykdant viešuosius pirkimus, atsirado poreikis sukurti skaidrią ir paprastą pirkimų stebėsenos procedūrą, kurios dėka visų valstybių narių dalyviai galėtų dalyvauti pirkimuose be diskriminacijos sąžiningos konkurencijos sąlygomis¹⁸⁹.

Šiuo metu viešieji pirkimai yra reguliuojami direktyvomis, kurias pagal reguliavimo sritis galima suskirstyti į tris dalis. Pirmosios grupės direktyvos skirtos reguliuoti viešuosius prekių, paslaugų ir darbų pirkimus, vykdomus viešojo sektoriaus perkančiųjų organizacijų. Įprastai šie pirkimai yra vadinami klasikinio sektoriaus pirkimais. Taip šie pirkimai vadinami todėl, kad pirmosios direktyvos buvo nukreiptos būtent į viešojo sektoriaus vykdomus pirkimus. Direktyvose nustatytos taisyklės tik vėliau buvo pritaikytos kitos grupės pirkimų reguliavimui. Antrosios grupės direktyvos skirtos reguliuoti komunalinio sektoriaus perkančiųjų organizacijų pirkimus. Tai subjektų, veikiančių vandens, energijos, transporto, telekomunikacijų ar pašto¹⁹⁰ srityje įsigijimai. Kaip jau buvo minėta, šiame sektoriuje veikiančios įmonės ES viešųjų pirkimų teisės subjektais tapo kiek vėliau ir joms taikomos kiek kitokios viešųjų pirkimų taisyklės. Joms taikomos ir didesnės ribinės viešųjų pirkimų vertės, atskiriančios ES teisės reglamentuojamus ir nacionalinės teisės

188 1971 m. liepos 26 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 71/305/EEB dėl viešojo darbų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo. OJ L 185, 16/8/1971 p. 5 ir 1976 m. gruodžio 21 d. Tarybos Direktyva 77/62/EEB dėl viešojo prekių pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo. OJ L 13, 15/1/1977 p. 1.

189 Pachnou, D. *The Effectiveness of Bidder Remedies for Enforcing the EC Public Procurement Rules: A Case Study of the Public Works Sector in the United Kingdom and Greece*. Nottingham: University of Nottingham press, 2003.

190 Pašto paslaugų teikimo sektorius prie komunalinio sektoriaus priskirtas tik 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/17/EB.

reglamentuojamus pirkimus. Trečiosios grupės direktyvos reglamentuoja viešųjų pirkimų procedūrų peržiūrą ir nustato teisinės priemonės pažeistų teisių gynybą.

ES sutartis ir direktyvos tarpusavyje yra tarpiai susijusios. Pasak D. Pachnou, visų pirma, Sutarties straipsniai papildo direktyvas tais klausimais, kurių pastarosios nereguliuoja. Antra, Sutarties nuostatos yra vienintelis ES teisės šaltinis tokių sutarčių, kurios nėra reguliuojamos direktyvomis, pavyzdžiui, sutarčių, kurių vertė mažesnė nei tarptautinio pirkimo riba¹⁹¹. Nors dalis ES valstybių narių nuosekliai laikosi identiškų procedūrų viešiesiems pirkimams, kurių vertė yra mažesnė nei Komisijos nustatyta, akivaizdu, kad toks elgesys sąlygotas ne imperatyvių ES teisės normų. Lietuvos Respublikoje supaprastinti pirkimai vykdomi taip pat labai panašia tvarka kaip ir tarptautiniai, tačiau tai yra valstybės pasirinkimas, o ne ES teisės nuostatų įgyvendinimas.

Tam, kad ES teisė būtų nuosekliai įgyvendinama, valstybėse narėse dažnai neužtenka ES institucijų autoriteto, ES teisės viršenybės deklaracijų. Reikalingas mechanizmas, kaip užtikrinti direktyvų ar reglamentų vykdymą. ES institucijos nėra pajėgios savarankiškai vykdyti ES teisės aktų įgyvendinimo kontrolės, todėl kuriami specialūs mechanizmai, padedantys ES institucijoms sužinoti apie galimus ES teisės pažeidimus ir juos pašalinti. Tokios analogų pasaulyje neturinčios organizacijos kaip ES veikla reikalauja ir specialių bendrų visoms valstybės narėms teisinio reguliavimo užtikrinimo procedūrų. Viešųjų pirkimų sferoje šis poreikis yra ypatingai didelis dėl to, kad ši sfera yra viena iš didžiausių įtaką turinčiųjų bendrajai rinkai. Sistemškai vertinant taikomus ES teisės įgyvendinimo užtikrinimo mechanizmus viešųjų pirkimų srityje, juos galima susiskirstyti į dvi dalis. Visų pirma reikalinga paminėti centralizuotą ES teisės priverstinio įgyvendinimo mechanizmą, kuris taikomas valstybėms narėms, kurios savanoriškai nevykdo ar netinkamai vykdo ES teisės reikalavimus. Antrasis mechanizmas yra specialusis ir taikomas tik viešųjų pirkimų sferoje. Tai Peržiūros direktyvų sukurtas detalus reikalavimų perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrai ratas, kurį įgyvendinus valstybėje narėje sukurama ES teisės viešųjų pirkimų priverstinio įgyvendinimo sistema, kuri veikia nacionalinėje teisės sistemoje (valstybių narių kompetentingos institucijos stebi ES taisyklių įgyvendinimą šalies viduje) ir yra decentralizuoto pobūdžio, palyginus su pirmiau minėta centralizuota ES teisės priverstinio įgyvendinimo sistema, kurios procedūras koordinuoja Komisija. Pasak Pachnou, decentralizuotas lygmuo yra svarbiausias, nes centralizuotai Komisija nėra pajėgi aprėpti valstybių narių visų veiklos sektorių ES teisės įgyvendinimo kontrolės¹⁹². Kaip nurodė ETT, tokia nacionalinio lygmens įgyvendinimo kontrolės sistema didžiąja dalimi yra paremta individo budrumu saugant savo teises¹⁹³. Taigi labai svarbiu laikomas individų noras ginti savo pažeistas teises nacionaliniuose teismuose ar kitose kompetentingose institucijose bei tokios gynybos prieinamumas. Tačiau nacionalinės teisės kompetencijai nebuvo paliktas klausimas, kaip reguliuoti tokių procedūrų peržiūrą viešųjų pirkimų srityje, o buvo priimta analogų ES teisėje neturinti direktyva 89/665 (o vėliau ir 92/13, kuri taikoma komunaliniam sektoriui), kuria buvo nustatyti reikalavimai perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros sistemai. Tai rodo ES požiūrį į decentralizuoto priverstinio įgyvendinimo mechanizmo svarbą viešųjų pirkimų srityje, nes kitose srityse tokių proce-

191 Pachnou, D., *supra* note 182.

192 *Ibid.*

193 Sprendimas Stadt Halle and RPL Recyclingpark Lochau GmbH, C-26/03, EU:C:2005:5.

dūrų iki šiol ES teisė taip detaliai nereguliuoja, palikdama tai nacionalinei teisei. Pasak D. Pachnou, „legislatyvinė Bendrijos intervencija į nacionalinių procedūrinių taisyklių sferą yra labai reta. Dviejų teisių gynimo direktyvų priėmimas buvo nulemtas suvokimo, kad individų dalyvavimas įgyvendinant EB teisę yra gyvybiškai būtinas elementas užtikrinant nacionalinės teisės atitikimą EB teisei“¹⁹⁴. Apie šiomis direktyvomis nustatomus minimalius reikalavimus nacionalinei teisių gynbos sistemai bus detaliau kalbama tolimesniuose šio darbo skyriuose. Šiame skyriuje bus kalbama apie centralizuotą sistemą ir atskleidžiamos jos panaudojimo suinteresuotų pirkimu asmenų interesų apsaugai galimybės.

Kaip jau buvo minėta, pagrindinė figūra centralizuotoje ES teisės įgyvendinimo sistemoje yra Europos Komisija. Pasak D. Pachnou, šios institucijos intervencija gali būti naudinga kaip papildoma ar alternatyvi priemonė pirkimų dalyvių veiksams nacionalinėse peržiūros institucijose įvertinti.¹⁹⁵ EK viena iš pagrindinių funkcijų yra rūpintis ES teisės įgyvendinimu valstybėse narėse. Šią funkciją EK atlieka drauge su ETT. ES sutarties 258 straipsnyje (EB sutarties ex 226 straipsnis) numatyta, kad: „Jei Komisija mano, kad kuri nors valstybė narė neįvykdė kokios nors pareigos pagal Sutartį, ji šiuo reikalu pareiškia pagrįstą savo nuomonę, pirma suteikusi atitinkamai valstybei narei galimybę išdėstyti savo pastabas. Jei atitinkama valstybė narė per Komisijos nustatytą laiką neatsižvelgia į tą nuomonę, Komisija gali perduoti šį reikalą svarstyti Europos Sąjungos Teisingumo Teismui.“¹⁹⁶ Cituotas nuostatas papildė 260 straipsnis (EB sutarties ex 228 straipsnis), kuriame numatyta, jog „Jei Europos Sąjungos Teisingumo Teismas nustato, kad valstybė narė neįvykdė kokios nors pareigos pagal Sutartį, reikalaujama, kad ta valstybė narė imtųsi būtinų priemonių Teismo sprendimui įvykdyti.“¹⁹⁷ bei, kad „Jei Komisija mano, kad atitinkama valstybė narė nesiėmė būtinų priemonių Teismo sprendimui įvykdyti, tai ji, suteikusi tai valstybei galimybę pateikti savo pastabas, gali kreiptis į Teismą. Tai darydama, ji nurodo iš tos valstybės narės pagal aplinkybes atitinkamai reikalaujamą sumokėti vienkartinės sumos arba periodinės baudos dydį. Jei Teismas nustato, kad atitinkama valstybė narė neįvykdė jo sprendimo, jis gali paskirti jai už tai sumokėti vienkartinę sumą arba periodinę baudą.“¹⁹⁸ Į EK kompetenciją prižiūrėti ES teisės įgyvendinimą pagal ETT neįeina individualių interesų apsauga. ETT byloje C-28/67 nurodė, kad Komisijos intervencijos tikslas yra bendroji ir unifikuoti Bendrijos teisės įgyvendinimo stebėseną, o bylose inicijuotose individų, stengiamasi ginti jų teises.¹⁹⁹ Taigi centralizuoto lygmens procedūrų tikslas yra ne individualių teisių apsauga, o bendroji ES teisės gyvendinimo kontrolė. Ši išvada yra labai svarbi, nes įgalina atskirti centralizuotas ir decentralizuotas ES teisės viešųjų pirkimų srityje priverstinio įgyvendinimo sistemas pagal jų skirtingus tikslus. Be abejo decentralizuotos sistemos paskirtis taip pat yra nukreipta į ES teisės įgyvendinimo kontrolę, tačiau individualių interesų apsauga čia numatyta per žalos atlyginimo institutą, o centralizuotos sistemos atveju siekiama tik priversti valstybę narę tinkamai įgyvendinti ES teisę.

194 Pachnou, D., *supra* note 182.

195 *Ibid.*

196 ES sutarties suvestinė redakcija. OJ C 340, 10/11/1997, p. 173-306.

197 *Ibid.*

198 *Ibid.*

199 Sprendimas Firma Molkerei-Zentrale Westfalen/Lippe GmbH, C-28/67, EU:C:1968:17.

Paprastai EK imasi priemonių tuomet, kai būna informuojama apie nacionalinės teisės neatitikimus ES teisei. Taip pat ji turi teisę pati spręsti, kokiais atvejais reikalinga pradėti procesą dėl ES teisės pažeidimų, o kokiais ne. Tai yra patvirtinės ir ETT, kuris byloje T-126/95²⁰⁰ sprendė EK atsakymo pradėti ES teisės pažeidimo procedūrą teisėtumo klausimą. Buvo konstatuota, kad „iš Sutarties 169 straipsnio yra aišku, kad Komisija nėra saistoma pareigos inicijuoti procedūrą, numatyta tame straipsnyje; priešingai jai suteikiama diskrecija pačiai spręsti, o tai neapima individų teisės reikalauti, kad institucija užimtų specifinę poziciją“²⁰¹. Individai gali kreiptis į EK, tačiau jai atsisakius pradėti procedūrą, jiems nėra suteikiama teisė to reikalauti.

Analizuojant centralizuotos ES teisės priverstinio įgyvendinimo procedūros ypatumus, svarbu aspektas yra informacijos apie galimus ES teisės pažeidimus surinkimas. Pasak D.Panchou, informacija apie pažeidimus viešųjų pirkimų srityje gali pasiekti EK tiriant ES teisės įgyvendinimo nacionalinėje teisės sistemoje priemones, apie kurias yra jai pranešama, taip pat studijuojant prieinamus statistinius duomenis, vykdant Bendrijos remiamų projektų stebėseną ar pasinaudojant informacija skelbiama žiniasklaidoje. Komisija taip pat gali būti informuota apie pažeidimus per skundus, kuriuos pirkimų dalyviai ar tretieji asmenys turi teisę teikti šiai institucijai²⁰². Kadangi nei pirminiuose, nei antriniuose ES teisės aktuose nėra detalizuotas subjektų ratas, kurie gali teikti skundus EK, akivaizdu, kad tokia galimybė suteikiama visiems individams, kurie pastebi ES teisės pažeidimus. Viešųjų pirkimų srityje įmanomos situacijos, kad centralizuota procedūra EK suinteresuotiems subjektams gali būti net patrauklesnė nei reikalavimų kelimas nacionalinėse peržiūros institucijose. D.Panchou išskiria kelias to priežastis: procesą koordinuoja Komisija, o skundą pateikęs tiekėjas gali išsaugoti savo anonimiškumą; EK tenka visos tokios procedūros išlaidos; EK turi nemažai svertų kaip paveikti valstybės nares, todėl dažniausiai net neprireikia teisminės valdžios įsikišimo; prirėikus teisminės valdžios įsikišimo, procesas ETT yra teikėjui dažnai naudingesnis nei nacionaliniuose teismuose, nes taikomos efektyvesnės žalos atlyginimo priemonės; ši procedūra gali būti vieninteliu keliu ginti savo interesus subteikėjams ar prekybos asociacijoms, kurioms nėra suteikiamos teisės naudotis decentralizuota peržiūros procedūra.²⁰³ Taip pat reikalinga atkreipti dėmesį, kad ES teisės pažeidimo kontrolės procedūra yra pradama prieš valstybę narę, o ne konkrečią perkančiąją organizaciją, nes būtent valstybės narės yra įpareigtos įgyvendinti ES teisę. Tokiu būdu suinteresuoti asmenys gali išsaugoti savo santykius su perkančiąja organizaciją neeskaluodami jos veiksmų prieštaravimo ES teisei, bet akcentuodami valstybės nepakankama dėmesį konkrečios ES teisės normos įgyvendinimui.

ES teisės pažeidimo kontrolės procedūra EK turi dvi stadijas: administracinio pobūdžio ikiteisminę ir teisminę. Administracinės procedūros tikslas yra diskusija tarp Komisijos ir valstybės narės, kuri įtariama, kad nevykdo ES teisės. Šios stadijos siekis yra pasiekti geranorišką pažeidimo ištaisymą, kas vertintina kaip ekonomiškiausias ir efektyviausias tokios procedūros rezultatas. Tam tikrais atvejais šioje stadijoje galimas ir EK nuomonės pasikeitimas, kuomet valstybė narė įtikina EK, kad tariamo ES teisės pažeidimo nebuvo,

200 Sprendimas Dumez, T-126/95, EU:T:1995:189.

201 *Ibid.*

202 Panchou, D., *supra* note 182.

203 *Ibid.*

t.y., kad nacionalinėje teisėje yra visa apimtimi įgyvendinamos ES teisės normos. Valstybei nariai nepavykus to padaryti, EK kreipiasi į ETT ir pradamas teisminis procesas, kurio šalys yra EK ir konkreti valstybė narė. Pastarajam nustačius pažeidimą, iš valstybės narės reikalaujama imtis veiksmų, kad pažeidimas būtų kuo greičiau ištaisytas. Tokio ETT sprendimo pagrindu, tiekėjai, kurių teisės buvo pažeistos, gali kreiptis į nacionalinius teismus prašyti anuliuoti neteisėtai sudarytas prikimo sutartis ar atlyginti dėl tokių sutarčių sudarymo jų patirtus nuostolius. Tokiu būdu centralizuota ES teisės priverstinio įgyvendinimo sistema sukuria prielaidas individualių subjektų teisių apsaugai.

Apibendrinant, galima teigti, kad viešųjų pirkimų srityje centralizuota ES teisės priverstinio įgyvendinimo sistema yra gana aktyviai taikoma ir papildo kiekvienoje valstybėje narėje veikiančią nacionalinę perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros sistemą. Tačiau reikia atkreipti dėmesį į tai, kad centralizuota sistema yra sukurta išskirtinai ES teisės įgyvendinimui ir turi tik netiesioginę įtaką individualių interesų apsaugai. Viešųjų pirkimų atveju šia procedūra tikslinga naudotis subjektams, kurie negali pasinaudoti nacionalinėmis peržiūros procedūromis, arba siekia išankstinio nacionalinės teisės normų, neatitinkančių ar prieštaraujančių ES teisei, pakeitimo, t.y. užbėgant už akių individualių teisių pažeidimams, kurie galimi praktikoje taikant tokias teisės normas.

2.2. ES teisėje įtvirtinti reikalavimai perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrai

Ginčų dėl viešųjų pirkimų sprendimas ES vykdomas dviem lygmenimis: ES ir nacionaliniu. Atsižvelgiant į tai, kad šio skyriaus tikslas yra atskleisti ES teisės reikalavimus nacionalinei viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemai, toliau bus analizuojamos nuostatos, susijusios tik su šiuo lygmeniu.

Viešųjų pirkimų reglamentavimas antriniais teisės aktais EB pradėtas dar 1962 metais, Europos Bendrijų Ministrų tarybai priėmus Generalines programas dėl nacionalinių kvotų draudimo ir ribojimų viešuosiuose pirkimuose. Tačiau viešųjų pirkimų ginčų sprendimo klausimai reglamentuoti tik 1989 metais, kuomet buvo priimta direktyva 89/665/EEB „Dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo“²⁰⁴. Šiame teisės akte buvo nustatyti reikalavimai peržiūros procedūrai. Direktyvos 89/665/EEB 1 straipsnio 1 dalyje valstybės narės buvo įpareigos užtikrinti, kad sudarant sutartis perkančiųjų organizacijų sprendimai galėtų būti „veiksmingai, o svarbiausia, kaip galima greičiau apsvarstyti iš naujo <...> todėl, kad tokie sprendimai pažeidė Bendrijos teisę dėl viešųjų pirkimų arba nacionalines tą teisę įgyvendinančias taisykles.“²⁰⁵ Taip pat Direktyva nustatė pareigą užtikrinti galimybę inicijuoti peržiūros procedūrą kiekvienam suinteresuotam asmeniui, kuris nori arba norėjo, kad su juo būtų sudaryta tam tikra viešojo pirkimo sutartis ir kuris dėl tariamo pažeidimo rizikavo ar rizikuoja patirti žalą. Valstybėms narėms buvo leista reikalauti, kad peržiūros siekiantis asmuo iš anksto informuotų perkančiąją organi-

204 1989 m. gruodžio 21 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo. OJ L 395, 30/12/1989 p. 0033-0035.

205 *Ibid.*

zacija apie tariamą pažeidimą ir apie savo ketinimą reikalauti peržiūros.²⁰⁶ Iš Direktyvos 1 straipsnyje esamų taisyklių galima daryti išvadą, kad ES siekiamybė – sukurti peržiūros procedūrą, kuri veiksmingai ir greitai patikrintų perkančiosios organizacijos sprendimus dėl viešojo pirkimo rezultatų, kai pirkime dalyvavęs ir dėl jo rezultatų žalą patirti galintis tiekėjas, kuris iš anksto informavo perkančiąją organizaciją apie savo įtarimus ir ketinimą kreiptis peržiūros, turi abejonių dėl perkančiosios organizacijos veiksmų atitikties Bendrijos ar ją įgyvendinančiai nacionalinei teisei. Direktyvos 2 straipsnyje buvo ir kiti valstybių narių įpareigojimai turėti tokias peržiūros sistemas, kurios įgalintų: a) kuo anksčiau imtis tarpinių priemonių²⁰⁷, kuriomis siekiama atitaisyti tariamą konkrečių interesų pažeidimą arba užkirsti kelią jų tolesniam pažeidimui, įskaitant priemones sustabdyti arba užtikrinti viešųjų pirkimų sutarties sudarymo procedūros ar bet kurio sprendimo, kurį priėmė perkančioji organizacija, įgyvendinimo sustabdymą; b) anuliuoti arba užtikrinti neteisėtai priimtų sprendimų anuliovimą, įskaitant diskriminuojančių techninių, ekonominių ar finansinių specifikacijų, nurodytų konkurso skelbime, sutarties dokumentuose arba bet kuriuose su sutarties sudarymo procedūra susijusiuose dokumentuose, pašalinimą; c) priteisti atlyginti nuostolius tokį pažeidimą patyrusiems asmenims.²⁰⁸ Taip pat nustatyta, kad tokie įgaliojimai gali būti suteikti atskiroms institucijoms, o vykdant peržiūros procedūrą neprivalo automatiškai būti stabdoma sutarties sudarymo procedūra. Valstybėms narėms taip pat buvo palikta apsisprendimo teisė, ar palikti atsakingoms už tarpinių priemonių taikymą institucijoms teisę nuspręsti dėl tokių priemonių būtinumo ir proporcingumo. Pripažinus sprendimą priimtu neteisėtai, Direktyva paliko laisvę numatyti, ar tokį sprendimą turi anuliuoti reikiamus įgaliojimus turinti institucija, ar išslyk galima svarstyti nuostolių atlyginimo klausimą. Direktyva taip pat leido valstybėms narėms apsispręsti dėl peržiūros procedūros pobūdžio, kai viešojo pirkimo sutartis jau yra sudaryta. Valstybėms narės galėjo savo nuožiūra spręsti dėl peržiūros procedūrų metu priimtų sprendimų įgyvendinimo mechanizmo pasirinkimo. Detalesnė reglamentacija yra skiriama tokioms peržiūros procedūroms, kurias pagal nacionalinę teisę vykdo neteisminės institucijos. Visų pirma buvo numatyta, jog neteisminės institucijos visada privalo pateikti rašytinį savo sprendimo paaiškinimą. Be to, tokiu atveju privalo būti numatyta tokios peržiūros procedūros metu priimtų sprendimų teisminis ar prilygintas teisminiam apskundimas. Nustatant, ar konkreti neteisminė institucija gali nagrinėti skundus antrąją

206 1989 m. gruodžio 21 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo. OJ L 395, 30/12/1989 p. 0033-0035.

207 „Tarpinės priemonės šios direktyvos šviesoje yra suprantamos kaip priemonės „kuriomis siekiama atitaisyti tariamą konkrečių interesų pažeidimą arba užkirsti kelią jų tolesniam pažeidimui, įskaitant priemones sustabdyti arba užtikrinti viešųjų pirkimų sutarties sudarymo procedūros ar bet kurio sprendimo, kurį priėmė perkančioji organizacija, įgyvendinimo sustabdymą“ (1989 m. gruodžio 21 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo. OJ L 395, 30/12/1989 p. 0033-0035).

208 1989 m. gruodžio 21 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo. OJ L 395, 30/12/1989 p. 0033-0035.

instancija, taikytini EEB sutarties 177 straipsnyje²⁰⁹ nustatyti reikalavimai bei nepriklausomumo nei nuo perkančiosios organizacijos nei nuo peržiūros institucijos kriterijus. Direktyvos 2 straipsnio 8 dalies paskutinėje pastraipoje sakoma, kad „Tokios nepriklausomos institucijos nariai skiriami ir atleidžiami iš pareigų taikant tuos pačius reikalavimus, kaip ir teisėjams, kiek tai liečia už jų skyrimą, jų kadenciją ir jų atleidimą atsakingą instituciją. Bent šios nepriklausomos institucijos pirmininkas privalo turėti tokią pačią juridinę ir profesinę kvalifikaciją kaip ir teisėjai. Ši nepriklausoma institucija priima savo sprendimus pagal tokią tvarką, kai išklausomos abi pusės, o priimti sprendimai kiekvienos valstybės narės nustatytu būdu yra teisiškai įpareigojantys.“²¹⁰ Direktyvoje nebuvo keliami jokie reikalavimai perkančiajai organizacijai. Tai įgalina teigti, kad šis antrinis ES teisės aktas nereglementavo peržiūros procedūros perkančiojoje organizacijoje. Be to, galima daryti išvadą, kad šis teisės aktas leidžia plačiam organizacinių darinių ratui būti peržiūros institucijomis, o įgaliojimus jiems turi suteikti nacionaliniai teisės aktai.

Direktyva 89/665/EEB buvo papildyta direktyva 92/50/EEB „Dėl viešojo paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos koordinavimo“²¹¹, priimta 1992 m. birželio 18 d. Peržiūros direktyvos pavadinimas buvo įrašytas greta kitų dviejų direktyvų, kuriose numatoma sutarčių sudarymo tvarka, kurios vykdymą peržiūrėti buvo skirta analizuojama direktyva.

Direktyva 89/665/EEB nebuvo taikoma pirkimams, vykdomiems komunalinio sektoriaus perkančiųjų organizacijų, nors pažeistų teisių gynbos klausimas ir specialaus jo reglamentavimo poreikis šiame sektoriuje egzistavo. Komunalinio sektoriaus perkančiųjų organizacijų pirkimai yra vykdomi pagal lankstesnes taisykles, tačiau analizuojant ankstesnius reikalavimus peržiūros procedūrai, esmingų skirtumų nepastebima. Peržiūros procedūra komunalinio sektoriaus pirkimams pirmą kartą buvo reglamentuota 1992 m. vasario 25 d., priėmus direktyvą 92/13/EEB „Dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių Bendrijos taisyklių taikymą viešųjų pirkimų tvarkai vandens, energetikos, transporto ir telekomunikacijų sektoriuose, suderinimo“²¹². Šiame teisės akte atkartoti visi direktyvos 89/665/EEB reikalavimai nacionalinio lygmens gynimo teisinėms priemonėms ir pateiktos papildomos nuostatos. Direktyvos 2 straipsnio 1 dalyje nustatyti alternatyvūs reikalavimai

209 267 straipsnis (EB sutarties ex 234 straipsnis) „Europos Sąjungos Teisingumo Teismo jurisdikcijai priklauso priimti prejudicinį sprendimą dėl:

a) Sutarčių išaiškinimo;

b) Sąjungos institucijų, įstaigų ar organų aktų galiojimo ir išaiškinimo.

Tokiam klausimui iškilus valstybės narės teisme, tas teismas, manydamas, kad sprendimui priimti reikia nutarimo šiuo klausimu, gali prašyti Teismą priimti dėl jo prejudicinį sprendimą. Tokiam klausimui iškilus nagrinėjant bylą valstybės narės teisme, kurio sprendimas pagal nacionalinę teisę negali būti toliau apskundžiamas teismine tvarka, tas teismas dėl jo kreipiasi į Teismą. Tokiam klausimui iškilus valstybės narės teisme nagrinėjant bylą, susijusią su sulaikytu asmeniu, Teismas sprendimą priima kiek galima greičiau.“ (Europos Sąjungos sutartis ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2010).

210 1989 m. gruodžio 21 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo. OJ L 395, 30/12/1989 p. 0033-0035.

211 1992 m. birželio 18 d. Tarybos direktyva 92/50/EEB dėl viešojo paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos koordinavimo. OJ L 209, 24/07/1992 p. 0001-0024.

212 1992 m. vasario 25 d. Tarybos direktyva 92/13/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių Bendrijos taisyklių taikymą viešųjų pirkimų tvarkai vandens, energetikos, transporto ir telekomunikacijų sektoriuose, suderinimo. OJ L 076, 23/03/1992 p. 0014-0020.

peržiūros procedūrai. Valstybės narės, kurdamos ir vystydamos savo peržiūros sistemas, galėjo pasirinkti ar sukurti sistemą, kurios dėka būtų taisomi tariami pažeidimai arba užkertamas kelias tolesniems pažeidimams arba sistemą, kurios dėka būtų siekiama ištaisyti visus nustatytus pažeidimus, įskaitant ir galimybę skirti perkančiajai organizacijai baudą, kuri laikantis Direktyvos 2 straipsnio 1 dalies c punkto „turi būti nustatyta pakankamai didelė, kad atgrasintų perkančiąją organizaciją padaryti arba nuolat daryti pažeidimą“²¹³. Abiem atvejais buvo numatyta valstybių narių pareiga skirti žalos atlyginimą asmenims, kurie nukentėjo nuo pažeidimo. Direktyvoje taip pat nustatyta ir lengvesnė pretenziją teikiančio asmens įrodinėjimo našta tuo atveju, kai kreipiamasi dėl žalos atlyginimo, kuris apsiriboja pasiūlymo parengimo arba dalyvavimo sutarties sudarymo procedūroje dydžiu. Tokiu atveju turi būti reikalaujama tik įrodyti, kad buvo pažeisti Bendrijos teisės aktai viešųjų pirkimų srityje arba tuos aktus įgyvendinančios nacionalinės taisyklės ir kad tiekėjas būtų turėjęs realią galimybę laimėti pirkimą, jei to pažeidimo nebūtų buvę. Direktyvoje taip pat yra nustatyti reikalavimai perkančiųjų organizacijų atestavimo sistemai, peržiūros ES lygiu sistemai bei visiškai naujas taikinimo institutas. Ši taikaus pobūdžio ginčų sprendimo procedūra buvo numatyta taikyti tik komunalinio sektoriaus pirkimams. Neabejotinai tai buvo pažangus žingsnis siekiant efektyvesnio ir pažangesnio ginčų sprendimo mechanizmo įtvirtinimo.

Pirmosios peržiūros procedūrų direktyvos buvo esmingai pakeistos 2007 m. gruodžio 11 d., priėmus Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą 2007/66/EB iš dalies keičiančią Tarybos direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EEB „Dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo“. Direktyvos preambulėje yra išdėstyti motyvai, kodėl buvo būtina keisti 89/665/EEB ir 92/13/EEB direktyvas. Svarbiausiomis priežastimis įvardijamas poreikis sukurti efektyvesnę peržiūros sistemą, kuri būtų tinkama užtikrinti Direktyvų 2004/18/EB ir 2004/17/EB taikymą. Minėtose direktyvose nustatyti viešųjų pirkimų derinimo ES mastu taisyklės apsiribojo tik reikalavimų viešojo pirkimo procedūroms nustatymu ir nereglamentavo peržiūros procedūrų tą palikdamos tuomet galiojusioms 89/665/EEB ir 92/13/EEB direktyvoms.

Apžvelgiant reikalavimus peržiūros sistemoms, kurie buvo nustatyti direktyvoje 2007/66/EB, reikalinga aptarti nuostatas, kurios keitė direktyvą 89/665/EEB. Pakeitimų buvo padaryta daug, kas įgalina teigti, kad perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūra buvo esmingai pakeista. Ši direktyva į viešųjų pirkimų peržiūros mechanizmą nacionaliniame lygmenyje įnešė dvi ypatingos svarbos naujoves: 10 dienų atidėjimo terminą tarp nugalėtojo paskelbimo ir sutarties sudarymo, kuris yra skirtas dalyviams apsispręsti, ar reikalinga pradėti peržiūros procedūrą, bei leido nacionaliniams teismams pripažinti negaliojančiomis sutartis, kurios buvo sudarytos nesilaikant skaidrumo ir neskelbiant konkursų. Naujojoje direktyvoje nebeliko pareigos tiekėjams prieš kreipiantis peržiūros informuoti apie savo ketinimus perkančiąją organizaciją, nors išdėsčius naujai direktyvos 89/665/EEB pirmo straipsnio 4 ir 5 dalis, valstybėms narėms buvo leista pačioms pasirinkti, ar tokią pareigą taikyti ar ne griežtai laikantis sąlygos, kad tai neturės įtakos atidėjimo laikotarpiui arba bet kokiems kitiems terminams kreiptis dėl peržiūros. Tokia nuostata buvo įtvirtinta galimybė taikyti peržiūros procedūrą perkančiojoje organi-

213 1992 m. vasario 25 d. Tarybos direktyva 92/13/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių Bendrijos taisyklių taikymą viešųjų pirkimų tvarkai vandens, energetikos, transporto ir telekomunikacijų sektoriuose, suderinimo. OJ L 076, 23/03/1992 p. 0014-0020.

zacija, užtikrinant, kad pateikus tokį prašymą dėl peržiūros būtų nedelsiant sustabdyta galimybė sudaryti sutartį. Direktyva 2007/66/EB taip pat naujai išdėstė direktyvos 89/665/EEB 2 straipsnio 3 dalį, nustatydama, kad „Jei nuo perkančiosios organizacijos nepriklausoma pirmosios instancijos institucija peržiūri sprendimą dėl sutarties suteikimo, tai valstybės narės turi užtikrinti, kad perkančioji organizacija negalėtų sudaryti sutarties kol peržiūros institucija nepriims sprendimo dėl prašymo taikyti laikinąsias priemones ar dėl peržiūros. Šis sustabdymas turi pasibaigti ne anksčiau kaip atidėjimo laikotarpis“²¹⁴. Tokiu būdu buvo įtvirtintas sutarties sudarymo atidėjimas tol, kol bus nagrinėjamas tiekėjo prašymas peržiūrėti perkančiosios organizacijos sprendimą. Naujojoje Peržiūros direktyvoje detaliau reguliuojamas laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimas: akcentuota, kad sprendimas netaikyti laikinųjų apsaugos priemonių konkretaus tiekėjo prašymu neturi prejudicinės reikšmės sprendžiant dėl tokių priemonių taikymo kito tiekėjo prašymu. Taip pat valstybėms narėms palikta teisė „nustatyti, kad už peržiūros procedūras atsakinga institucija gali atsižvelgti į galimas laikinųjų priemonių taikymo pasekmes visiems interesams, kurie galėtų būti pažeisti taip pat į visuomenės interesus, bei gali nuspręsti netaikyti tokių priemonių, jei jų neigiamos pasekmės galėtų viršyti jų teikiamą naudą“²¹⁵. Svarbi naujovė – detalesnis peržiūros procedūrą galinčių inicijuoti asmenų apibrėžimas. Naujoji Peržiūros direktyva įterpė į direktyva 89/655/EEB 2a straipsnį, kurio antroje dalyje buvo nurodyta, kad suinteresuoti dalyviai yra tie, kurie nėra galutinai pašalinti, ką reikėtų suprasti kaip tuos asmenis, kurių pasiūlymai nebuvo atmeti arba tokių perkančiųjų organizacijų sprendimai laiko atžvilgiu dar gali būti peržiūrimi. Taip pat buvo nurodyta, kad „Kandidatai laikomi suinteresuotais, jei perkančioji organizacija nepranešė jiems apie jų paraišką atmetimą prieš atitinkamiems dalyviams pranešdama apie sprendimą dėl sutarties suteikimo.“²¹⁶ Labai svarbi yra naujosios Peržiūros direktyvos nuostata, nustatanti įpareigojimus perkančiosioms organizacijoms. Šie reikalavimai susiję su būtinybe informuoti tiekėjus apie sprendimo dėl sutarties sudarymo su konkrečiu tiekėju priežasčių santrauka, bei pareiga nurodyti tikslų atidėjimo laikotarpį, per kurį tiekėjai gali inicijuoti tokio sprendimo peržiūrą. Taip pat buvo išvardytos ir išimtys, kuomet netaikomas sutarties sudarymo atidėjimo terminas: „a) jei nereikalaujama iš anksto paskelbti apie pirkimą Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje; b) jei vienintelis suinteresuotas dalyvis, yra tas, kuriam sutartis suteikiama, ir nėra suinteresuotų kandidatų; c) jei sutartys sudarytos pagal preliminarųjį susitarimą arba pagal dinaminę pirkimo sistemą.“²¹⁷ Esant išvardytoms aplinkybėms perkančiosios organizacijos neprivalo taikyti sutarties atidėjimo termino, jei tai leidžia nacionaliniai teisės aktai.

Direktyva 2007/66/EB taip pat esmingai papildyta senoji Peržiūros direktyva, įvedant nuostatas dėl sutarties negaliojimo. Numatyti atvejai, kuomet viešųjų pirkimų sutartys būtų pripažįstamos negaliojančiomis: „a) jei perkančioji organizacija sutartį sudarė iš anksto nepaskelbus apie pirkimą Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje, kai tai nėra leidžiama; b) jei dalyviui nebuvo sudarytos sąlygos iki sutarties sudarymo teikti prašy-

214 2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/66/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EEB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo. OJ L 335, 20/12/2007, p. 31-46.

215 *Ibid.*

216 *Ibid.*

217 *Ibid.*

mą dėl peržiūros, ir dėl ko jis neteko galimybės pasinaudoti teisių gynimo priemonėmis prieš sudarant sutartį, kai toks pažeidimas yra kartu su Direktyvos 2004/18/EB pažeidimu, jei tas pažeidimas turi neigiamos įtakos dalyvio, pateikusio prašymą dėl peržiūros, galimybėms gauti sutartį; ar c) šios direktyvos 2b straipsnio c punkto antroje pastraipoje nurodytais atvejais (kai taikant preliminarios sutarties institutą ar dinaminę sistemą sudarant sutartis nebuvo laikomasis taisyklių konkurencijai užtikrinti), jei valstybės narės pasinaudojo nuo atidėjimo laikotarpio nukrypti leidžiančia nuostata pagal preliminarųjį susitarimą ir dinaminę pirkimo sistemą sudarytų sutarčių atžvilgiu.²¹⁸ Svarbu paminėti tai, kad naujoji direktyva numato teisę nacionalinei teisei numatyti, kad pripažinus sutartį negaliojančia, būtų panaikintos visos sutartinės pareigos arba atšaukiamos tik tos pareigos, kurios faktiškai dar nebuvo įvykdytos. Taip pat paliekama teisė sprendžiant sutarties negaliojimo klausimą atsižvelgti į tai, kad tam tikrais atvejais pripažinti sutartį negaliojančia gali trukdyti ekonominiai interesai, kurie vadovaujantis Direktyva 2007/66/EEB „gali būti laikomi viršenybę turinčia priežastimi tik tuo atveju, jei išimtinėmis aplinkybėmis jos negaliojimas turėtų neproporcingų pasekmių.“²¹⁹ Tokiu būdu tapo leidžiama išskirtiniais atvejais, įvertinus sutarties pripažinimo negaliojančia teisinės pasekmes, leisti vykdyti viešojo pirkimo sutartį, sudarytą pažeidžiant imperatyvias teisės normas tam, kad būtų išvengta dar didesnių nuostolių ir bendro intereso pažeidimo. Tokiais atvejais valstybės narės turi taikyti alternatyvias sankcijas, kurios yra įtvirtintos analizuojamos direktyvos 2 straipsniu papildžius direktyvą 89/655/EB 2e straipsniu. Tokios alternatyviosios sankcijos yra baudos perkančiajai organizacijai arba sutarties termino sutrumpinimas, o žalos atlyginimo priteisimas nėra laikomas tinkama sankcija.

Direktyva 2007/66/EEB taip pat buvo keičiama ir direktyva 92/13/EEB. Vertinant pastaruosius pakeitimus, akivaizdu, kad jie mažai kuo skiriasi nuo direktyvos 89/665/EEB pakeitimų. Svarbiausieji pakeitimai buvo susiję su sutarties sudarymo atidėjimo terminu nustatymu, taikant tokius pat terminus kaip ir klasikiniam sektoriui, nustatyti kriterijai peržiūros proceso iniciatoriams, įvardyto sutarčių negaliojimo pagrindai ir nustatyti kiti reikalavimai nacionalinei peržiūros sistemai, kurie yra identiški klasikinio sektoriaus sistemai. Vis dėlto šioje direktyvoje yra ir esminių naujovių, nes buvo atsisakyta atestacijos sistemos (kuri buvo pakeista *ex-ante* skaidrumo patikrinimo procedūra, identiško turinio kaip ir klasikinio sektoriaus organizacijoms taikoma tvarka), bei atsisakyta taikinimo procedūros, kas buvo motyvuota mažo jų taikomumu ir neefektyvumu.

2009 m. liepos 13 d. buvo priimta Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/81/EB „Dėl darbų, prekių ir paslaugų pirkimo tam tikrų sutarčių, kurias sudaro perkančiosios organizacijos ar subjektai gynybos ir saugumo srityse, sudarymo tvarkos derinimo ir iš dalies keičianti direktyvas 2004/17/EB ir 2004/18/EB“, kurioje taip pat buvo skirtas dėmesys sutarčių, sudaromų gynybos ir saugumo srityse veikiančių subjektų peržiūros mechanizmui.

Taisyklių, nustatytų Direktyvoje 2009/81/EB taikymo sritis yra pirkimai gynybos ir saugumo srityse, kurių objektas: „a) karinės įrangos, taip pat bet kokių jos detalių, komponentų ir (arba) jų mazgų tiekimas; b) jautrios įrangos, taip pat bet kokių jos detalių,

218 2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/66/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EEB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo. OJ L 335, 20/12/2007, p. 31-46.

219 *Ibid.*

komponentų ir (arba) jų mazgų tiekimas; c) darbai, prekės ir paslaugos, tiesiogiai susijusios su a ir b punktuose nurodyta įranga kai kuriems ar visiems jos gyvavimo ciklo elementams; d) darbai ir paslaugos specialioms kariniams tikslams arba jautrūs darbai ir jautrios paslaugos²²⁰ su keletu direktyvoje nurodytų išimčių. Analizuojant šią direktyvą ir ją lyginant su klasikinio sektoriaus perkančiųjų organizacijų vykdomų pirkimų peržiūrą reglamentuojančiomis direktyvomis pastebime, jog reglamentavimas visais peržiūros procedūros aspektais yra vienodas, išskyrus papildomus reikalavimus dėl už peržiūrą atsakingos institucijos pareigas garantuoti įslaptintos informacijos arba kitos informacijos konfidencialumo lygį ir procedūros vedimą atsižvelgiant į gynybos ir/ar saugumo interesus. Ši nuostata taip pat detalizuota reikalavimais peržiūros institucijos nariams. Tik tie nariai, kurie turi teisę dirbti su įslaptinta informacija, gali tirti prašymus dėl peržiūros. Valstybėms narėms taip pat nustatoma pareiga derinti įslaptintos informacijos konfidencialumą ir teisę į teisminę gynybą, teisę į teisingą bylos nagrinėjimą. Taip pat išskirtinė yra šios direktyvos reglamentacija, susijusi su sudarytos sutarties pripažinimu negaliojančia, nes yra įtvirtinta nuostata jog „bet kuriuo atveju sutartis negali būti laikoma negaliojančia, jei dėl jos negaliojimo kiltų rimtas pavojus platesnės gynybos ar saugumo programos, kuri yra labai svarbi valstybės narės saugumo interesams, egzistavimui“²²¹. Vertinant gynybos ir saugumo srityje atliekamų pirkimų peržiūros procedūrą, be minėtų skirtumų, kiti reikalavimai yra tokie patys kaip ir klasikinio ir komunalinio sektoriaus pirkimams.

2.3. ETT praktikos Peržiūros direktyvų įgyvendinimo srityje apžvalga

Po ES direktyvų, reglamentuojančių perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūras, įsigaliojimo, ETT išnagrinėjo nemažai bylų. Priimtuose sprendimuose ETT aiškino direktyvų tekstus, o taip pat sprendė ir painius direktyvų taikymo klausimus. Šioje darbo dalyje bus glaustai aptariama ETT praktika šios kategorijos bylose. Šio tyrimo rezultatai papildys dokumentų analizės būdu atlikto ES teisinio reguliavimo ginčų sprendimo srityje tyrimo rezultatus, o juos vertinant kompleksiskai bus išryškinti probleminiai klausimai. Įvertinus šios tyrimo dalies rezultatus, tikimasi suformuluoti kriterijus, kuriuos turėtų atitikti valstybėse narėse taikomos perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūros. Atkreipiamas dėmesys, kad ši analizė bus naudinga ir renkant informaciją apie ES valstybės narėse veikiančias peržiūros sistemas.

Tam, kad peržiūros procedūra būtų efektyvi ir savalaikė, būtina sukurti mechanizmą, kuris leistų viešųjų pirkimų procedūrų pažeidimus nustatyti tokioje stadijoje, kuomet jie dar gali būti ištaisyti. Šis ETT teiginys yra minimas daugelyje išnagrinėtų bylų sprendimų, pabrėžiant, kokia kryptimi direktyvų tekstas turi būti interpretuojamas. Analizuojant ETT praktiką, matome, kad nemaža dalis klausimų, kuriais pasisakyti buvo prašoma, susijusi su perkančiosios organizacijos sprendimų apskundimu ir peržiūros procedūrų iniciavimu iki pirkimo sutarties sudarymo. Vienas iš svarbesnių sprendimų šioje srityje buvo priimtas

220 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/81/EB dėl darbų, prekių ir paslaugų pirkimo tam tikrų sutarčių, kurias sudaro perkančiosios organizacijos ar subjektai gynybos ir saugumo srityse, sudarymo tvarkos derinimo ir iš dalies keičianti direktyvas 2004/17/EB ir 2004/18/EB. OJ L 216, 20.8.2009, p. 76-136.

221 *Ibid.*

byloje C-433/93²²². Ši byla buvo susijusi su iki Direktyvų įsigaliojimo taikytu Vokietijos Viešųjų pirkimų įstatymu, kuriame buvo nuostata, kad nukentėję dalyviai galėjo kreiptis dėl pirkimo procedūrų peržiūros. Tačiau tuo metu Vokietijoje egzistavo praktinė problema – kol pirkimo procedūros būdavo peržiūros atitinkamų institucijų, perkančioji organizacija galėdavo sudaryti pirkimo sutartį. Būtent ši teisė, kaip mažinanti peržiūros procedūros reikšmę ir leidžianti sudaryti sutartį tais atvejais, kai pirkimo procedūros būdavo pripažįstamos neatitikusiomis teisinio reguliavimo, ir buvo kvestionuojama. ETT pabrėžė, kad peržiūros procedūros privalo skatinti asmenis pasitikėti pirkimų įstatymais. Peržiūros sistemos turi leisti pataisyti klaidas, kurios padarytos pirkimo procedūrose iki sutarties sudarymo. Taip būtų iki minimumo sumažinama žala, kurią gali padaryti neteisėti perkančiųjų organizacijų sprendimai. Tokia pozicija buvo patvirtinta ir byloje C-81/98²²³, kurioje buvo konstatuota, kad peržiūros institucijos turi turėti teisę anuliuoti perkančiąją organizaciją įpareigojančius sprendimus, nepaisant jų prigimties ar turinio. Tai taip pat taikoma ir perkančiosios organizacijos sprendimui atšaukti kvietimą pateikti pasiūlymus. Šis aspektas labai svarbus, nes tokiu būdu nutraukus pirkimą, tiekėjų interesai taip pat gali būti pažeisti, o jų apsaugai tokiais atvejais Peržiūros direktyvos tiesiogiai neskiria dėmesio. Iš paminėtų bylų galima suformuluoti kriterijų, taikytiną ES valstybės narės viešųjų pirkimų peržiūros procedūroms: **peržiūros procedūros turi būti suformuotos taip, kad peržiūrinčiai institucijai būtų suteikta teisė anuliuoti perkančiosios organizacijos sprendimus arba įpareigoti perkančiąją organizaciją neatlikti tam tikrų veiksmų.** Tik tokias galias turinčios peržiūros institucijos gali kiek įmanoma greičiau ir efektyviai peržiūrėti pirkimo procedūras ir priimti atitinkamus sprendimus tuo tinkamai įgyvendinant Peržiūros direktyvos tikslus.

ETT praktikoje gana didelis dėmesys skiriamas ir peržiūros institucijų statusui bei kompetencijai. Kadangi direktyvos numato kelis pasirinkimus, kuriant peržiūros mechanizmą, valstybės narės turi gana plačią diskreciją kuriant sistemą, kuo labiau atitinkančią toje šalyje nusistovėjusią viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemą. ETT yra analizavęs peržiūros institucijų prigimtį ir ypatumus valstybių narių nacionalinėje teisėje. Vadovaujantis Direktyvomis, ETT yra pažymėjęs²²⁴, kad šalys narės yra laisvos pasirinkti kelis peržiūros procedūrų variantus: pirma, jos gali įsteigti specializuotas viešųjų pirkimų peržiūros institucijas, antra, pavesti viešųjų pirkimų peržiūrą vykdyti teisminėms institucijoms. Taip pat numatyta galimybė ikiteisminę peržiūrą atlikti ir neteisminio pobūdžio institucijai. Jei valstybė narė nusprendžia taikyti ikiteisminę stadiją, tuomet ji turi užtikrinti, kad tokio pobūdžio institucijos sprendimas turėtų galimybę būti peržiūretas teisminės institucijos. Turint omenyje plačią valstybių narių pasirinktų modelių viešųjų pirkimų procedūrų peržiūrai įvairovę, nekeista, kad šiuo klausimu ETT praktika yra gausi, kas apsprendžia ir poreikį ją analizuoti tobulinant viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemą Lietuvos Respublikoje.

Nemažai diskusijų analizuojant peržiūros procedūros direktyvas kelia ir klausimas, kokie perkančiosios organizacijos sprendimai gali būti peržiūrėti ES nustatyta tvarka. Di-

222 Sprendimas Europos Bendrijų Komisija, C-433/93, EU:C:1995:263.

223 Sprendimas Alcatel Austria AG ir kiti, Siemens AG Österreich and Sag-Schrack Anlagentechnik AG, C-81/98, EU:C:1999:534.

224 Pvz., Sprendimas Josef Köllensperger GmbH & Co, C-103/97, EU:C:1999:52.

rektyvoje yra nustatyta, kad valstybės narės turi imtis reikiamų priemonių užtikrinti, kad sutarčių, kurias apima Direktyvos 2004/18/EB taikymo sritis, atžvilgiu perkančiųjų organizacijų priimti sprendimai galėtų būti veiksmingai ir visų pirma kuo greičiau peržiūrėti šios direktyvos 2–2f straipsniuose nurodytomis sąlygomis remiantis tuo, kad tokiais sprendimais buvo pažeisti viešuosius pirkimus reglamentuojantys Bendrijos teisės aktai arba nacionalinės taisyklės, kuriomis tie teisės aktai perkeliama į nacionalinę teisę.²²⁵ Kaip matyti, perkančiosios organizacijos sprendimo sąvoka nėra nustatyta. Nacionaliniam teismams kilo klausimų, ar sprendimai nutraukti pirkimą bei netaikyti viešųjų pirkimų, nors pagal teisės aktus tai yra būtina, gali būti peržiūros objektais? Byloje C-92/00²²⁶ ETT nurodė, kad Peržiūros direktyvos taip pat reikalauja, kad perkančiosios organizacijos sprendimai, kuriais atšaukiami kvietimai dalyvauti viešajame paslaugų konkurse, turėtų būti peržiūrimi taikant peržiūros procedūrą, o ją atliekanti institucija turi turėti įgalinimus pripažinti perkančiosios organizacijos sprendimus negaliojančiais, jei jie pažeidžia bendrijos viešųjų pirkimų teisę ar nacionalinės teisės aktus, įgyvendinančius šią teisę. Analizuojamu atveju pagrindinėje byloje buvo ginčijamas pirkimo nutraukimas. Teismui buvo užduotas klausimas, ar Peržiūros direktyvos reikalauja, kad peržiūros procedūra būtų taikoma ir perkančiųjų organizacijų sprendimams dėl pirkimo nutraukimo? Jei į šį klausimą būtų gautas teigiamas atsakymas, nacionalinis teismas papildomai klausė, ar Peržiūros direktyvos įpareigoja vykdyti peržiūrą tik sprendžiant pirkimo nutraukimo teisėtumo klausimą, ar privalu nustatinėti ir tokio nutraukimo savavališkumą ar siekimą apgaulės?²²⁷ Atsakydamas į šiuos klausimus, ETT išanalizavo ir interpretavo Peržiūros direktyvoje vartojamą „sprendimų, priimtų perkančiųjų organizacijų“, sąvoką. Tai buvo reikalinga tam, kad būtų aišku, kokiems sprendimams yra taikytinos Peržiūros direktyvos. ES viešųjų pirkimų teisė išsamiai nereglamentuoja pirkimų nutraukimo. O tai yra problemos, ar direktyvomis numatyta peržiūros sistema gali būti taikoma nacionalinės teisės normomis reglamentuotam teisiniam santykiui, priežastis. ES teisėje dėl pirkimo nutraukimo yra pasisakyta tik Direktyvos 92/50 12(2) straipsnyje, kuris, be kita ko, įpareigoja perkančiąsias organizacijas informuoti dalyvius ir kandidatus apie savo sprendimą nutraukti pirkimą ir jo priežastis kaip įmanoma greičiau. Nepaisant negausios ES teisės reglamentacijos, ETT pažymi, kad šio įpareigojimo egzistavimas „lieka faktu, kad tai išlieka Bendrijos teisės fundamentaliųjų taisyklių objektu ir ypač kiek tai susiję su principais, įtvirtintais Europos Bendrijos steigimo sutartyje: steigimosi ir paslaugų teikimo laisvės aspektu“²²⁸, o tai leidžia teigti, jog pirkimo nutraukimas, nors ir minimaliai reglamentuotas bendrijos teisės, reiškia pareigą perkančiosioms organizacijoms laikytis fundamentaliųjų steigimo sutarčių nuostatų bei nediskriminavimo principo. ETT pažymėjo, kad „jei perkančiosios organizacijos sprendimas nutraukti viešąjį paslaugų pirkimą yra esminių Bendrijos teisės taisyklių objektas, turi

225 2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/66/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EEB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo. OJ L 335, 20/12/2007, p. 31-46.

226 Sprendimas Hospital Ingenieure Krankenhaustechnik Planungs-Gesellschaft mbH, C-92/00, EU:C:2002:379.se C-92/00 Hospital Ingenieure Krankenhaustechnik Planungs-Gesellschaft mbH (HI) v Stadt Wien [2002] ECR I-05553.

227 Čia turimas omenyje nutraukimas dėl apgaulės.

228 Sprendimas Hospital Ingenieure Krankenhaustechnik Planungs-Gesellschaft mbH, C-92/00, EU:C:2002:379.

būti nustatyta, kad toks sprendimas patenka į Direktyvos 89/665 reguliavimo sritį tam, kad užtikrintų atitikimą Bendrijos teisės taisyklėms viešosiose sutartyse²²⁹. Taip pat buvo akcentuota, kad bet koks kitoks šio klausimo interpretavimas mažina Direktyvos 89/655 efektyvumą. Dėl antrojo klausimo ETT pasisakė, kad Direktyva 89/665 įpareigoja valstybes nares vykdant peržiūrą įvertinti ne tik pirkimo procedūros nutraukimo teisėtumą, bet ir tirti ar toks nutraukimas nebuvo savavališkas. Apibendrinant ETT poziciją šiuo klausimu, būtina pažymėti, kad **perkančiųjų organizacijų sprendimai nutraukti pirkimus gali būti peržiūrimi pagal Peržiūros Direktyvą, o peržiūros institucijos tokiu atveju turi ne tik iširti nutraukimo teisėtumą, bet ir nustatyti, ar nutraukiant procedūras nebuvo veikama savavališkai ar siekiant apgaulės.**

Dėl peržiūros institucijos statuso ETT taip pat nesyk pasisakė, nes nacionaliniai teismai, atsižvelgiant į Peržiūros direktyvoje įtvirtintą valstybių narių laisvę pasirinkti joms tinkamiausią peržiūros sistemą, nesyk susidūrė su peržiūros institucijos, veikiančios pagal ES teisę, ypatingu statusu nacionalinėje teisės sistemoje. Vienu iš svarbesnių ES teisės požiūriu klausimų yra – nustatyti, ar konkreti institucija yra teisminė ar ne. Pagal ETT praktiką „tam, kad nustatyti, ar institucija, prašanti preliminaraus sprendimo, yra teismas ar tribunolas pagal EB sutarties 234 straipsnį, kas yra išskirtinai Bendrijos teisės klausimas, Teismas ima domėn eilę faktorių, tokių kaip ar institucija yra įkurta pagal įstatymą, ar ji nuolatinio pobūdžio, ar jos jurisdikcija yra privalomojo pobūdžio, ar procesas joje yra grindžiamas rungimusi, ar ji taiko teisės aktus ir ar ji yra nepriklausoma (esminės bylos C-54/96 Dorsch Consult v Bundesbaugesellschaft Berlin [1997] ECR I-4961, paragrafas 23, ir C-103/97 Köllensperger and Atzwanger v Gemeindeverband Bezirkskrankenhaus Schwaz [1999] ECR I-551, paragrafas 17).²³⁰ ETT paminėtose bylose, sprendžiant kreipimosi dėl prejudicinio sprendimo priimtinumą klausimą, įvertino konkrečių nacionalinėje teisės sistemoje veikiančių institucijų, sprendžiančių tam tikrus ginčus, buvimą teisminėmis pagal ES teisę. Vertinant šiose bylose nustatytus kriterijus teisminėms institucijoms, formuluotina taisyklė, kad **teisminė institucija yra tokia institucija, kuri yra įsteigta pagal įstatymą, nepriklausoma, nuolatinio pobūdžio, kurios sprendimai yra privalomi šalims vykdyti, ginčai joje sprendžiami taikant teisės aktus, o bylos nagrinėjimo procesas yra grįstas rungimosi principu.**

Kitas klausimas, kuris buvo aptartas ETT praktikoje, yra perkančiosios organizacijos sprendimų, kuriais įsigijimai vykdomi netaikant viešųjų pirkimų teisės, nors ji turėtų būti taikoma, peržiūra. Byloje C-26/03 ETT nustatė, kad „valstybių narių pareiga užtikrinti, jog perkančiosios organizacijos priimti sprendimai galėtų būti veiksmingai ir kuo greičiau apsvarstyti iš naujo, taikoma ir sprendimams, kurie priimti netaikant oficialios sutarčių sudarymo procedūros iki oficialaus konkurso paskelbimo, taip pat ir sprendimui, kuriuo siekiama sužinoti, ar tam tikra sutartis patenka į Direktyvos 92/50 *ratione personae* ar *ratione materiae*. Ši peržiūros procedūra turi būti prieinama bent jau kiekvienam suinteresuotajam asmeniui, kuris yra ar buvo suinteresuotas, kad su juo būtų sudaryta nagrinėjama sutartis, ir kuris dėl tariamo pažeidimo gali arba galėjo patirti žalą nuo to momento, kai perkančioji organizacija išreiškia savo valią, galinčią sukelti teises pasekmes. Todėl valstybėms narėms neleidžiama riboti peržiūrėjimo galimybes, atsižvelgiant į nagrinėja-

229 Sprendimas Hospital Ingenieure Krankenhaustechnik Planungs-Gesellschaft mbH, EU:C:2002:379.

230 *Ibid.*

mos viešojo pirkimo procedūros formaliai pasiektą tam tikrą stadiją.²³¹ Šioje byloje prejudiciniame sprendime prašoma išspręsti klausimą dėl Vokietijos teismų praktikoje pasitaikiusių atvejų, kai viešosios pirkimo sutarties sudarymo peržiūrėjimo procedūra būdavo pradėdama tik tuomet, kai apie pirkimą būdavo paskelbiama. Tokiais atvejais gaudavosi, kad „negalima pradėti peržiūrėjimo procedūros, jeigu perkančioji organizacija nusprendžia neskelbti apie pirkimą arba netaikyti oficialios viešojo pirkimo sutarties sudarymo procedūros“²³². ETT iš esmės buvo užduoti tokie svarbiausi klausimai: a) ar valstybės narės yra įpareigosios užtikrinti, kad perkančiosios organizacijos sprendimas sudaryti viešojo pirkimo sutartį ne pagal direktyvų dėl viešojo pirkimo sutarčių sudarymo nuostatas galėtų būti peržiūrėtas bei ar valstybės narės yra įpareigosios užtikrinti, kad perkančiųjų organizacijų sprendimai, priimti iki oficialaus konkurso paskelbimo bendrąja prasme patenka į direktyvų dėl viešojo pirkimo sutarčių sudarymo *ratione personae* ar *ratione materiae* sritį? ETT prejudiciniame sprendime pažymėjo, kad „bet kurio perkančiosios organizacijos sprendimo, kuriam taikomos Bendrijų taisyklės viešųjų pirkimų srityje ir kuris gali jas pažeisti, atžvilgiu turi būti taikomos šios direktyvos 2 straipsnio 1 dalies a ir b punktuose numatytos teisinės kontrolės priemonės <...>. Perkančiosios organizacijos sprendimų sąvoka naudojama bendrąja prasme, t. y. nedaromas skirtumas tarp sprendimų, atsižvelgiant į jų turinį ar priėmimo momentą.“²³³ Šiame sprendime dar sykį ETT akcentavo poreikį plečiamai aiškinti perkančiosios organizacijos sprendimo, kuris gali būti peržiūrėtas, sąvoką. Todėl sprendimas nevykdyti viešojo pirkimo, kai pagal teisės aktų reikalavimus jis turėjo būti vykdomas, gali būti suinteresuoto tiekėjo prašymu peržiūrėtas ES teisės nustatyta tvarka.

Viešojo pirkimo metu perkančiosioms organizacijoms iš tiekėjų pusės yra pateikiama nemažai informacijos, kuri laikytina konfidencialia. Peržiūros procedūros metu institucija, atsakinga už šios procedūros vykdymą, tirdama bylą, privalo su tokia konfidencialia medžiaga susipažinti. Tiekėjų teisei išsaugoti tam tikros informacijos konfidencialumą tenka prieš pastatyti poreikį sparčiai ir efektyviai išspręsti ginčą bei užkardyti neteisėtą perkančiosios organizacijos elgesį. ETT buvo pateiktas klausimas dėl informacijos konfidencialumo išsaugojimo būtinybės peržiūros procese. ETT byloje C-450/06 konstatavo, kad „už peržiūros procedūras atsakinga institucija privalo užtikrinti komercinių paslapčių, kurios yra suinteresuotųjų šalių, įskaitant ir perkančiąją organizaciją, jai perduotose bylose, konfidencialumą ir teisę į jų apsaugą, nors ji pati gali susipažinti su tokia informacija ir į ją atsižvelgti. Ši institucija turi nuspręsti, kiek ir kokiomis taisyklėmis remiantis reikia užtikrinti šios informacijos konfidencialumą ir slaptumą, atsižvelgdama į veiksmingos teisinės apsaugos reikalavimus ir šalių teisę į gynybą, o jeigu pareiškiamas ieškinys ar pateikiamas skundas institucijai, kuri yra teismas EB 234 straipsnio prasme, – kad vykstant procesui būtų laikomasi teisės į teisingą bylos nagrinėjimą.“²³⁴ Taigi peržiūros institucijoms buvo nustatyta **pareiga saugoti komercinių paslapčių, apie kurias jos gali sužinoti peržiūros procese, konfidencialumą, tačiau priemonės šiai pareigai įvykdyti jos privalo pasirinkti pačios**. Atsižvelgdamos į tokį ETT išaiškinimą, kuris yra logiškas,

231 Sprendimas Stadt Halle and RPL Recyclingpark Lochau GmbH, C-26/03, EU:C:2005:5.

232 *Ibid.*

233 *Ibid.*

234 Sprendimas Varec SA, C-450/06, EU:C:2008:91.

siekiant apsaugoti tiekėjų komercines paslaptis, išsprendusi bylą peržiūros institucijos privalo imtis adekvačių priemonių bylos medžiagos, kurioje gali būti komercinių paslapčių, išsaugojimui bei jos neviešinimui.

Analizuojant viešųjų pirkimų teisinį santykį, susiklostantį tarp perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų, buvo identifikuota, kad perkančiosioms organizacijoms viešųjų pirkimų procedūrų metu įstatymų leidėjo yra suteikta santykinai mažiau teisių, lyginant su tiekėjais, pavyzdžiui, tiekėjo teisė kreiptis į peržiūros institucijas, kai tuo tarpu nėra mechanizmo, leidžiančio perkančiajai organizacijai apskusti tiekėją, kuris piktnaudžiauja jam suteiktomis teisėmis ir vilkina procedūras vieną po kitos teikdamas nepagrįstas pretenzijas. ETT buvo svarstomas perkančiosios organizacijos teisės apskusti neteisminės peržiūros institucijos sprendimą, kuriuo jos veiksmai buvo pripažinti pažeidžiantys teisės normas, klausimas. Direktyvos dėl peržiūros nuostatos neapima perkančiosios organizacijos teisės ginčyti neteisminės peržiūros institucijos sprendimą. Jei kalbėtumėm apie šiuo metu Lietuvoje egzistuojančią teisminę sistemą, tektų konstatuoti, kad teisė apskusti nepalankų teismo sprendimą perkančiajai organizacijai yra garantuojama nacionalinių teisės aktu. Tačiau, jei kalbėtumėm apie neteisminių institucijų sprendimus, kuriuos tiekėjai gali apskusti teismui ar kitai teisminio pobūdžio institucijai, tai tektų konstatuoti, kad dažnai tokia teisė nesuteikiama perkančiosioms organizacijoms, o tai reiškia, kad jų atžvilgiu priimtas nepalankus neteisminės institucijos sprendimas tampa galutiniu ir neskundžiamu. Byloje C-570/08²³⁵ buvo kreiptasi prejudicinio sprendimo dėl Kipro Viešųjų darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo įstatymo, kuriame buvo numatyta, kad suinteresuotasis asmuo, manantis, kad patyrė žalą dėl pasiūlymų peržiūros institucijos priimto sprendimo, remdamasis Konstitucijos 146 straipsniu, gali kreiptis į Kipro Aukščiausiąją teismą (*Anotato Dikastirio tis Kyriakis Dimokratias*). Į šį teismą taip pat gali kreiptis perkančioji organizacija, jei remiantis tinkamais įrodymais paaiškėja, kad peržiūros institucijos sprendimas yra neteisingas perkančiosios organizacijos atžvilgiu. Šioje byloje perkančioji organizacija kreipėsi į Kipro Aukščiausiąją Teismą dėl jos atžvilgiu nepalankaus sprendimo, priimto po tiekėjo skundo peržiūros neteisminėje institucijoje. Buvo prašoma prejudiciniame sprendime atsakyti į klausimą, ar valstybės narės Peržiūros procedūrų direktyva yra įpareigojamos numatyti galimybę perkančiosioms organizacijoms pareikšti teisme ieškinį dėl neteisminių pirmosios instancijos institucijų, atsakingų už perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūras, sprendimų. ETT atkreipė dėmesį, kad pažodžiui išnagrinėjus Direktyvos 89/665 nuostatas, siekiant atsakyti į šį klausimą, pirmiausia reikia konstatuoti, kad šios direktyvos ketvirtoje ir septintoje konstatuojamosiose dalyse „Bendrijos įmonės“ aiškiai apibrėžiamos kaip subjektai, galintys reikalauti viešųjų pirkimų sutarčių sudarymo procedūrų peržiūros.²³⁶ Taigi buvo atkreiptas dėmesys, kad ES teisė nenumato galimybių perkančiosioms organizacijoms naudotis peržiūros procedūra. Tačiau atsižvelgiant į Direktyvos 89/665 1 straipsnio 3 dalimi nustatytą valstybių narių pareigą užtikrinti kiekvienam šioje nuostatoje nurodytam asmeniui teisę reikalauti peržiūros ir į valstybių narių proceso autonomiją, darytina išvada, kad valstybėms narėms nedraudžiama įtraukti perkančiųjų organizacijų į asmenų, kurie remiantis minėta nuostata gali reikalauti peržiūros procedūrų, ratą, jei perkančiųjų organizacijų priimtus

235 Sprendimas Symvoulio Apochetefseon Lefkosias, C-570/08, EU:C:2010:621.

236 *Ibid.*

sprendimus panaikina neteisminės pirmosios instancijos institucijos.²³⁷ Taigi tokiu būdu buvo suformuota taisyklė, kad valstybės narės neįpareigojamos ir perkančiosioms organizacijoms numatyti galimybę pareikšti teisme ieškinį dėl neteisminių pirmosios instancijos institucijų, atsakingų už peržiūros procedūras viešųjų pirkimų sutarčių sudarymo srityje, sprendimų. Tačiau ši nuostata valstybėms narėms nedraudžia savo teisės sistemose prireikus numatyti perkančiosioms organizacijoms tokią galimybę²³⁸. Iš to seka, kad pagal **bendrijos teisę leistini abu variantai, t.y nustatymas, kad neteisminio peržiūros subjekto sprendimas nėra skundžiamas teismui, bei modelis, pagal kurį, toks sprendimas gali būti apskūstas teismui**, o nacionalinis įstatymų leidėjas yra laisvas pasirinkti tokią sistemą, kuri jo manymu yra tinkamiausia.

Terminai viešųjų pirkimų procedūrose ir jų peržiūros procedūrose tarnauja keliems tikslams pasiekti. Jie užtikrina proceso spartumą, o tai perkančiosioms organizacijoms leidžia planuoti savo įsigijimus. Nesant terminų ir perkančiosioms organizacijoms nežinant, kiek laiko gali užtrukti procedūra, jų funkcionavimas, kurio palaikymui, paprastai, yra organizuojami pirkimai, nebūtų sklandus. Terminai procese taip pat užkerta kelią piktnaudžiavimui ir proceso vilkinimui. Pavyzdžiui, kai skundai dėl peržiūros pateikiami praėjus gana ilgam laikui, problemos aktualumas būna jau sumažėjęs, o padėties buvusios iki teisės pažeidimo padarymo atstatymui lieka vis mažiau galimybių. ETT yra pasisakęs tiek skundo pateikimo peržiūros institucijai termino klausimu, tiek ir dėl termino ginčo išsprendimui.

Byloje C-470/99²³⁹, ETT patvirtino, kad Peržiūros procedūrų direktyvos neužkerta kelio valstybėms narėms nustatyti terminus viešųjų pirkimų peržiūros procedūros iniciavimui ir ginčų išsprendimui. Šioje byloje buvo ginčijamos Austrijos Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatos, numatančios dviejų savaičių terminą pareiškimo dėl peržiūros procedūros pateikimui. Taip pat ETT pasisakė ir dėl terminų, orientuotų į peržiūros procedūros trukmę. Buvo pažymėta, kad tokie terminai gali būti nustatyti, tačiau neturi būti daromas kompromisas tarp greito ginčo išnagrinėjimo ir tokios procedūros efektyvumo. ETT savo išvadas rėmė teisėtų lūkesčių principo svarba ES teisėje. Protingi terminai buvo įvardyti kaip vienas iš šio principų elementų. Nacionalinėje teisėje taikomi tokie terminai kaip, pvz., dviejų savaičių terminas skundai pateikti, skaičiuojamas nuo tada, kai tiekėjas sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisių pažeidimą, nepažeidžia ES teisės, o priešingai – užkerta kelią pavėluotiems nepagrįstiems skundams, pažeidžiantiems viešojo pirkimo procedūros nuoseklumą, bei leidžia, nustačius pažeidimus, perkančiosioms organizacijoms juos ištaisyti. Tokią pat nuostatą ETT kartojo ir byloje C-241/06, kur nurodė, kad Direktyva 89/665 nedraudžia nacionalinės teisės aktų, kurie numato, kad bet koks ieškinys dėl perkančiosios organizacijos turi būti pateiktas per numatytą terminą ir kad šiam ieškiniiui pagrįsti nurodytam sutarties sudarymo procedūros pažeidimui turi būti taikomas toks pats terminas, kuris yra naikinamasis ir kurį praleidus nebegalima ginčyti tokio sprendimo ar nurodyti tokio pažeidimo, jeigu terminas yra protingas.

237 Sprendimas *Symvoulou Apochetefseon Lefkosias*, C-570/08, EU:C:2010:621.

238 *Ibid.*

239 Sprendimas *Universale-Bau AG, Bietergemeinschaft: 1) Hinteregger&SöhneBauges.m.b.H. Salzburg, 2) ÖSTÜ-STETTIN Hoch- und Tiefbau GmbH*, C-470/99, EU:C:2002:746.

Termino klausimas buvo liečiamas ir byloje C-327/00²⁴⁰, kur diskusijas sukėlė Italijos nacionalinėje teisėje esantis 60 dienų terminas ieškiniui pateikti. Italijos vyriausybė nurodė, kad teisinio tikrumo principas pateisina tokio pobūdžio termino taikymą, nes priešingu atveju nebūtų užtikrinti teisėti varžovų, kurie yra įsitikinę procedūrų teisėtumu, lūkesčiai. Vertindamas 60 dienų terminą ETT nustatė, kad „toks laiko tarpas, kuris prasideda nuo pranešimo apie veiksmą ar datos, kai suinteresuota šalis turėjo sužinoti apie tą veiksmą, atitinka efektyvumo principą, nes neatrodo, kad paverstų neįmanomu ar ypač sunkiai įgyvendinamu teisių, kurias šalims suteikė Bendrijos teisė, realizavimą.“²⁴¹ Tačiau šio termino pabaiga negali užkirsti kelio peržiūros procedūros vykdymui tais atvejais, kai dėl perkančiosios organizacijos veiksmų ar neveikimo tiekėjas buvo patekęs į tokia situaciją, kad nežinojo, ar jo teisės yra pažeistos (perkančiosios organizacijos delsimas, informuoti apie konkretaus sprendimo priėmimo motyvus).

Byloje C-61/13 ETT nurodė, kad „ieškinio dėl sprendimo sudaryti sutartį panaikini- mo pareiškimo terminas turi būti pradedamas skaičiuoti iš naujo, jeigu priėmus sprendimą sudaryti sutartį, tačiau sutarties dar nepasirašius, priimamas naujas perkančiojo subjekto sprendimas, galintis turėti įtakos minėto sprendimo sudaryti sutartį teisėtumui. Šis terminas pradedamas skaičiuoti nuo pranešimo dalyviams apie vėlesnį sprendimą arba priešingu atveju, nuo to momento, kai šie apie jį sužino“²⁴². Tokia nuostata gimė išanalizavus bylą, kurioje buvo ginčijamas perkančiosios organizacijos sprendimas, priimtas po sprendimo sudaryti sutartį. Tokiu būdu buvo suformuluota taisyklė, kad **net ir po sprendimo dėl pirkimo sutarties sudarymo perkančiosios organizacijos priimti sprendimai, kuriais gali būti pažeidžiamos dalyvių teisės, gali būti teikiami peržiūrai, o terminas yra skaičiuojamas iš naujo.**

Byloje C-406/08 buvo analizuojama Jungtinės Karalystės Pirkimo taisyklių (*Public Contracts Regulations 2006*) nuostata, kur įtvirtinta, jog ieškinys pagal minėtas taisykles gali būti pareikštas greitai ir bet kuriuo atveju per 3 mėnesius nuo datos, kada pirmą kartą atsirado pagrindas jam pareikšti, išskyrus jei teismas mano, kad yra pagrįsta priežastis pratęsti ieškinio pareiškimo terminą. Svarbiausi analizuoti klausimai buvo termino skaičiavimo pradžia, t.y. nuo kurio momento turėjo būti skaičiuojamas terminas ieškiniui pateikti: ar nuo to, kada tiekėjui buvo pranešta apie jo pasiūlymo atmetimą, ar nuo to, kai jis buvo informuotas apie tokio sprendimo motyvus. ETT nuomone, tai, „kad kandidatas ar pasiūlymą patekęs asmuo sužino apie savo kandidatūros ar pasiūlymo atmetimą, nesuteikia jam galimybės veiksmingai pareikšti ieškinį. Tokios informacijos nepakanka, kad kandidatas ar pasiūlymą patekęs asmuo galėtų įžvelgti galimą neteisėtumą, kurį būtų galima apskųsti“²⁴³. Teismo nuomone tik po motyvų paaiškėjimo, teikėjas gali įvertinti ar jo pasiūlymas atmetas pažeidžiant teisės aktus ir ar yra tikslinga pareikšti ieškinį. ETT konstatavo, kad „iš to matyti, kad Direktyvos 89/665 1 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas tikslas užtikrinti veiksmingų teisių gynimo būdų viešųjų pirkimų nuostatų pažeidimo atveju egzistavimą gali būti pasiektas, tik jei nustatyti ieškinių pareiškimo terminai bus skaičiuojami nuo datos, kai ieškovas sužinojo arba turėjo sužinoti apie tariamą minėtų nuostatų

240 Sprendimas Santex SpA, C-327/00, EU:C:2003:109.

241 *Ibid.*

242 Sprendimas Alba Forni, C-61/13, dar nepaskelbtas.

243 Sprendimas Uniplex, C-406/08, EU:C:2010:45.

pažeidimą²⁴⁴. Analizuojamu atveju buvo kritikuojama ir nacionalinės teisės formuluotė „ieškinys turi būti pateikiamas greitai“. ETT nurodė, kad „draudžiama nacionalinė nuostata, kaip antai nagrinėjama pagrindinėje byloje, leidžianti nacionaliniam teismui atmesti ieškinį dėl viešųjų pirkimų taisyklių pažeidimo konstatavimo arba šių taisyklių pažeidimu padarytos žalos atlyginimo kaip pareikštą praleidus terminą, taikant laisvai vertinamą kriterijų, pagal kurį tokie ieškiniai turi būti reiškiami greitai.“²⁴⁵ Įdomu, kad analogiškas klausimas buvo nagrinėjamas ir kitoje byloje C-456/08, kur buvo ginčijamas Airijos Aukštesniųjų teismų procedūros taisyklių (*Rules of the Superior Courts*) 84A straipsnio 4 dalyje nustatyta: „Ieškinys dėl sprendimo sudaryti viešojo pirkimo sutartį arba dėl jos sudarymo peržiūros turi būti pareikštas kuo anksčiau ir bet kuriuo atveju per 3 mėnesius nuo datos, kai pirmą kartą atsirado pagrindas jam pareikšti, nebent, teismo nuomone, pagrįsta ši terminą pratęsti.“²⁴⁶ ETT čia nurodė, kad tokia formuluotė „sukuria netikrumą. Negalima atmesti galimybės, jog tokia nuostata nacionaliniams teismams suteikiama teisė atmesti ieškinį kaip pareikštą pavėluotai dar prieš pasibaigiant trijų mėnesių terminui, jeigu jie mano, kad ieškinys nebuvo pareikštas „kuo anksčiau“ šios nuostatos prasme.“²⁴⁷ Tokiu būdu ETT praktikoje išsikristalizuoja dar vienas reikalavimas peržiūros sistemai: **terminai turi būti nurodyti konkrečiu laiko tarpu, kuris turi būti pradedamas skaičiuoti nuo momento, kai tiekėjas sužinojo arba turėjo sužinoti, apie savo teisių pažeidimą.**

Kitoje byloje C-241/06 ETT gvildeno naikinamųjų terminų nustatymo peržiūros procedūrai klausimą. Tyrimui buvo pateikta Vokietijos nacionalinės teisės norma: Įstatymo dėl konkurencijos apribojimų panaikinimo (vok. k. *Gesetz gegen Wettbewerbsbeschränkungen*) 107 straipsnio 3 dalis, kurioje nustatyta: „Prašymas nepriimtinas, jei pareiškėjas procedūros metu jau žinojo apie tariamą viešojo pirkimo sutarčių sudarymo normų pažeidimą ir apie jas iš karto nepranešė perkančiajai organizacijai. Prašymas nepriimtinas, jei apie viešojo pirkimo sutarčių sudarymo normų pažeidimus, pastebėtus skelbime apie pirkimą, perkančiajai organizacijai nepranešama iki skelbime apie pirkimą nurodyto pasiūlymų arba paraiškų dalyvauti sutarties sudarymo procedūroje pateikimo termino pabaigos.“ ETT konstatavo, kad Direktyva 89/665, iš dalies pakeista Direktyva 92/50 draudžia nacionalinėje teisėje įtvirtintą normą dėl naikinamojo termino taikyti taip, kad konkurso dalyvis negalėtų pateikti ieškinio dėl viešosios pirkimo sutarties sudarymo procedūros pasirinkimo ar dėl šios sutarties vertės nustatymo, jei perkančioji organizacija aiškiai suinteresuotajam asmeniui nenurodė perkamų prekių kiekio ar pirkimo apimties. Tos pačios šios direktyvos nuostatos taip pat draudžia šią normą bendrai taikyti ieškiniams dėl perkančiosios organizacijos sprendimų, įskaitant ir tuos, kurie priimti vėlesniuose pirkimo procedūros etapuose, pasibaigus šia norma nustatytam naikinamajam terminui²⁴⁸. Šis sprendimas buvo paremtas argumentu, kad „visiškam Direktyva 89/665 siekiamo tikslo įgyvendinimui kiltų pavojus, jei kandidatams ir konkurso dalyviams būtų leidžiama bet kuriuo sutarties sudarymo metu nurodyti sutarčių sudarymo taisyklių pažeidimus, taip perkančiąją organizaciją įpareigojant iš naujo pakartoti visą procedūrą ir pašalinti šiuos

244 Sprendimas Uniplex, C-406/08, EU:C:2010:45.

245 *Ibid.*

246 Sprendimas Europos Komisija, C-456/08, EU:C:2010:46.

247 *Ibid.*

248 Sprendimas Lämmerzahl, C-241/06, EU:C:2007:597.

pažeidimus (minėto sprendimo *Universale-Baur* kt. 75 punktas).²⁴⁹ Be to, „vien tik dėl nacionalinių naikinamųjų terminų, įskaitant jų taikymo tvarką, neturėtų pasidaryti praktiškai neįmanoma ar labai sunku pasinaudoti teisėmis, kurias suinteresuotasis asmuo turi pagal Bendrijos teisę“²⁵⁰ Taigi vertinant ETT poziciją, matome, kad **yra būtina nustatyti, ar taikomas naikinamasis terminas yra pagrįstas ir ar dėl jo taikymo pasinaudojimas teikėjo teisėmis netampa praktiškai neįmanomu.**

Dar viena sritis, kurioje ETT formavo praktiką, yra susijusi su tiekėjų ar jų grupės, veikiančios jungtinės veiklos sutarties pagrindu, teise kreiptis procedūrų peržiūros. Pavyzdžiui, C-249/01 byloje perkančioji organizacija kvietė tiekėjus teikti pasiūlymus architektūriniam dizainui. Vienas iš dalyvių Hackermüller buvo nepakviestas dalyvauti tolimesnėse procedūrose. Jo kreipimasis peržiūrai buvo netenkinamas, nes jo projektas buvo atmestas pirmojo etapo eigoje dėl formalių priežasčių. Tai sudarė ETT pagrindą spęsti, ar dalyvis ar kandidatas nerizikuoja savo teisių pažeidimu, jei jo pasiūlymas atmetamas pirmajame etape, nepaisant tolimesnės procedūros rezultatų. Buvo iškeltas klausimas, ar dalyvis, siekiantis perkančiosios organizacijos sprendimo atmesti jo pasiūlymą panaikinimo, turi teisę į peržiūrą, gali ją gauti tuo atveju, jei jo pasiūlymas buvo atmestas pradinuose etapuose ir realiai jam negresia patirti nuostolius dėl tokio neteisėto sprendimo. ETT konstatavo, kad būtų prieštaraujama pirkimų peržiūros efektyvumui, jei peržiūros procedūros prieinamumas būtų ribojamas dėl formalių priežasčių ir nutarė, kad asmeniui, kurio pasiūlymas atmetamas dėl kitų priežasčių, turi būti išsaugoma teisė kreiptis peržiūros, kuri numatyta direktyvose. C-230/02 byloje²⁵¹ buvo sprendžiama, ar įmonė gali kreiptis dėl peržiūros, jei ji nedalyvavo pirkimo procedūroje dėl to, kad pirkimo dokumentai buvo diskriminacinio pobūdžio, kas lėmė, jog, dalyvaudama procedūrose, įmonė nebūtų turėjusi galimybių pirkimą laimėti. ETT nustatė, kad įmonė, **kuri nepateikė pasiūlymo dėl diskriminuojančių specifikacijų, gali kreiptis dėl sprendimo sudaryti sutartį peržiūros, net jei prieš tai neginčijo diskriminacinio pobūdžio specifikacijų.**

ETT sprendime C-26/03 pažymėjo, kad „Dėl asmenų, kurie gali pasinaudoti peržiūros procedūra, pakanka konstatuoti, kad pagal Direktyvos 89/665 1 straipsnio 3 dalį valstybės narės turi užtikrinti, jog būtų įmanoma taikyti peržiūros procedūras bent jau kiekvienam suinteresuotajam asmeniui, kuris yra ar buvo suinteresuotas, kad su juo būtų sudaryta viešojo pirkimo sutartis, ir kuris dėl tariamo pažeidimo galėjo ar gali patirti žalą (...). Taigi nebūtina turėti formalų dalyvio ar kandidato statusą.“²⁵² Šioje ETT suformuotoje taisyklėje dar syki patvirtinamas plečiamasis subjektų, kurie gali kreiptis peržiūros procedūros, vertinimas, įpareigojantis valstybes nares garantuoti peržiūros sistemos prieinamumą bet kuriam asmeniui, kuris turi ar turėjo suinteresuotumą sudaryti viešąjį pirkimo sutartį.

Į teisinį santykį tarp perkančiosios organizacijos ir konkretaus tiekėjo gali įsiterpti trečiasis asmuo, t.y. kitas tiekėjas, siekiantis apginti savo interesus, dėl ko sukuriamas naujas teisinis santykis. ETT yra pasisakęs, kaip peržiūros institucija turėtų reaguoti į pirkimo nugalėtoju pripažinto asmens skundą peržiūros procedūros metu, kai peržiūrinėjamas perkančiosios organizacijos sprendimas dėl pirkimo sutarties sudarymo, inicijuotas tiekė-

249 Sprendimas Europos Komisija, C-456/08, EU:C:2010:46.

250 *Ibid.*

251 Sprendimas GrossmannAirService, C-230/02, EU:C:2004:93.

252 Sprendimas Stadt Halle and RPL Recyclingpark Lochau GmbH, C-26/03, EU:C:2005:5.

jo, kurio pasiūlymas buvo atmestas dėl neatitikimo reikalavimams. Byloje C-100/12 ETT konstatavo, kad „Direktyvos 89/665 1 straipsnio 3 dalis turi būti aiškinama taip, kad tais atvejais, kai per peržiūros procedūrą viešojo pirkimo konkurso laimėtojas, pateikęs priešpriešinį skundą, pareiškia prieštaravimą dėl priimtino, kurį grindžia tuo, kad skundą pateikęs dalyvis neturi teisės apskųsti, nes pastarojo pateiktą pasiūlymą perkančioji organizacija turėjo atmesti kaip neatitinkantį pirkimo dokumentuose nustatytų techninių reikalavimų, šia nuostata neleidžiama, prieš tai atlikus šio prieštaravimo dėl priimtino vertinimą, šį skundą pripažinti nepriimtinu, nenusprendus, ar viešojo pirkimo konkurso laimėtojo ir pagrindinį skundą pateikusio dalyvio pasiūlymas atitinka minėtus techninius reikalavimus.“²⁵³ Taigi šiuo atveju nacionalinis teismas turėtų visų pirma išnagrinėti abiejų pasiūlymų atitikimą reikalavimams ir tik po to vertinti tiekėjo, su kuriuo nuspręsta sudaryti sutartį, skundo priimtino klausimą.

Viešųjų pirkimų bylose, kuomet dažnu atveju pirkimo procedūrų pažeidimus galima ištaisyti iki pirkimo sutarties sudarymo, labai svarbus yra efektyvaus laikinojo pobūdžio apsaugos priemonių taikymo sistemos sukūrimas. Identifikavus galimą viešųjų pirkimų procedūros pažeidimą yra tikslinga sustabdyti procedūras, kol bus išsiaiškintas konkretaus perkančiosios organizacijos sprendimo teisėtumas. Laikinių apsaugos priemonių taikymo klausimai ne vieną kartą buvo keliami ir ETT bylose, nes Peržiūros direktyvose šis klausimas sprendžiamas gana lakoniškai, nurodant, kad valstybės šalys turi užtikrinti, kad peržiūros institucijos galėtų „esant pirmai galimybei ir naudojant preliminarias procesines priemones taikyti laikinasias priemones, kuriomis siekiama atitaisyti tariamą pažeidimą ar užkirsti kelią tolesnei žalai konkretiems interesams, įskaitant priemones sustabdyti sutarties suteikimo procedūrą ar bet kurio perkančiosios organizacijos priimto sprendimo įgyvendinimą ar užtikrinti tokį sustabdymą“²⁵⁴. Būtent šią nuostatą interpretuoti ne kartą teko ETT.

Laikinių apsaugos priemonių taikymo klausimu ETT pasisakė byloje C-236/95²⁵⁵, kur sprendė Graikijos procedūrų peržiūros taisyklių atitikimą Peržiūros direktyvai. Pagal Graikijos teisę buvo numatyta galimybė tik sustabdyti procedūras. ETT nustatė, kad Peržiūros procedūrų direktyva reikalauja įvairaus pobūdžio laikinių apsaugos priemonių, neišskiriant procedūrų sustabdymo ar sustabdymo užtikrinimo. Pagal Direktyvos 2 straipsnį, institucijos, atsakingos už peržiūros procedūrą turi būti įgalintos taikyti laikinasias apsaugos priemones pirkimo sutarties sudarymo procedūrai sustabdyti ar sustabdyti bet kokią kitą perkančiosios organizacijos sprendimą, panaikinti neteisėtus sprendimus ir priteisti nuostolių atlyginimą asmenims, nukentėjusiems nuo tokių sprendimų. ETT pažymėjo, kad Peržiūros direktyvos tikslas sustiprinti egzistavusius mechanizmus tiek bendrijos, tiek ir nacionaliniame lygmenyje tam, kad būtų užtikrintas efektyvus pirkimų direktyvų įgyvendinimas, ypač tose stadijose, kada dar galima padarytus pažeidimus ištaisyti. Tam ir buvo nustatyta valstybėms narėms pareiga užtikrinti, kad neteisėti perkančiųjų organizacijų sprendimai būtų efektyviai ir kaip įmanoma sparčiau peržiūrimi. Taip pat buvo nustatyta, kad bendrijos teisei prieštarauja ir nuostatos, pagal kurias procedūrų sustabdy-

253 Sprendimas *Fastweb SpA*, C-100/12, EU:C:2013:448.

254 2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/66/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EEB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo. OJ L 335, 20/12/2007, p. 31-46.

255 Sprendimas Europos Komisija, C-236/95, EU:C:1996:341.

mui, kaip laikinajai apsaugos priemonei, gauti buvo reikalinga jau būti pateikus prašymą dėl procedūrų anuliavimo. Ši nuostata buvo plėtojama tolimesnėje praktikoje. Pvz., byloje C-424/01²⁵⁶, kur ETT sprendė, ar nacionalinės viešųjų pirkimų peržiūros institucijos yra įpareigosios arba turi teisę atsižvelgti į skundo dėl procedūrų panaikinimo pagrindumą, jei jos turi teisę nuspręsti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. ETT laikė, kad peržiūros procedūrų direktyvos nemini skundo pagrindumo kriterijaus. Vis dėlto, nėra ir nuostatų draudžiančių tai apsvarstyti. Valstybėms narės paliekama teisė nuspręsti dėl šio kriterijaus naudojimo, sprendžiant dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tikslingumo tol, kol nacionalinės teisės taisyklės nesukuria pernelyg sudėtingų teisių gynimo mechanizmų.

ETT taip pat sprendė klausimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių teikimo procedūros priklausomumo nuo proceso apeliacinėje instancijoje. Buvo pasisakyta, kad Direktyva reikalauja, „kad valstybės narės įgalintų peržiūrą atliekančius subjektus pasinaudoti kaip įmanoma anksčiau ir per tarpines procedūras galimybe taikyti laikinąsias apsaugos priemones tam, kad būtų pataisyti atlikti pažeidimai ar išvengta žalos susijusiems interesams, įtraukiant ir priemones sutarties sudarymo procedūros sustabdymui ar sustabdymo užtikrinimui ar sustabdymui bet kokio kito perkančiųjų organizacijų sprendimo.“²⁵⁷ Apie tai buvo pasisakyta ir sprendime byloje C-236/95: „valstybės narės yra įpareigosios apskritai įgalinti savo peržiūros institucijas, nepriklausomai nuo jokių veiksmų, taikyti laikinąsias apsaugos priemones“²⁵⁸. Su šia teismų praktikos taisykle glaudžiai siejasi sprendimas kitoje byloje. ETT byloje C-214/00 taip pat nustatė, kad negalima laikinųjų apsaugos priemonių taikymo susieti su reikalavimu pirmiausiai paduoti apeliaciją dėl perkančiosios organizacijos sprendimo. Taigi tai iškelia laikinųjų apsaugos priemonių taikymo užkardant viešųjų pirkimo sutarčių sudarymą klausimo svarbumą.

Apibendrinat ETT praktiką dėl laikinųjų apsaugos priemonių, taikytinų peržiūros procedūros metu, būtina atkreipti dėmesį į tai, kad peržiūros institucijos turi būti įgalintos **ne tik sustabdyti pirkimo sutarties sudarymą, bet ir galėti sustabdyti bet kokį kitą perkančiosios organizacijos sprendimą, panaikinti neteisėtus sprendimus ir priteisti nuostolių atlyginimą asmenims, nukentėjusiems nuo tokių sprendimų.** Su bendrijos teise nėra suderinami reikalavimai, kurie daro laikinųjų apsaugos priemonių taikymą priklausomą nuo peržiūros procedūros apeliacinėje instancijoje, nes būtina užtikrinti, kad visos peržiūros sistemos grandies institucijos turėtų teisę laikinąsias apsaugos priemones taikyti. Nors direktyva tiesiogiai to ir nenumato, tačiau valstybėms narėms yra **leidžiama remtis skundo pagrįstumu, kaip vienu iš laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ar netaikymo argumentu.**

Apibendrinant ETT praktiką dėl Peržiūros direktyvų taikymo, būtina pasakyti, kad pastebima tendencija Peržiūros direktyvas aiškinti maksimaliai plečiamai. To rezultatas ypatingai platus perkančiosios organizacijos sprendimų, patenkančių į peržiūros procedūrą atliekančių institucijų akiratį, ratas, į kurį patenka ne tik tokie sprendimai kaip dėl pasiūlymų atmetimo, dėl neatitikimo techniniams reikalavimams, ar dėl sprendimo sudaryti sutartį su geriausią pasiūlymą pateikusių teikėju, bet ir perkančiųjų organizacijų sprendimai dėl pirkimo nutraukimo ar viešųjų pirkimų teisės nuostatų netaikymo, nors jos privalo būti taikomos. Ypatingai didelis dėmesys ETT visuomet buvo skiriamas peržiūros insti-

256 Sprendimas CS Communications & Systems Austria GmbH, C-424/01, EU:C:2003:21.

257 Sprendimas Europos Komisija, C-214/00, EU:C:2003:276.

258 Sprendimas Europos Komisija, C-236/95, EU:C:1996:341.

tucijų kompetencijai, kurios dalimi būtina turi būti plataus pobūdžio laikinųjų apsaugos priemonių taikymas bei galėjimas pripažinti neteisėtu be kurį perkančiosios organizacijos sprendimą. Peržiūros sistema turi būti prieinama bet kuriam suinteresuotam ar buvusiam suinteresuotam sudaryti pirkimo sutartį asmeniui, nepaisant to, kad jis savo veiksmais nebuvo įgijęs dalyvio ar kandidato statuso konkrečiame pirkime. Ta pati taisyklė taikoma ir tiekėjų grupės nariams, kurie pageidauja ginti savo interesus individualiai. Modeliuojant peržiūros sistemą būtina atsižvelgti į kuriamo apsaugos mechanizmo prieinamumą ir būtinybę kiek įmanoma sparčiau peržiūrėti ginčijamus sprendimus, tačiau nėra draudžiama nustatyti protingus ir objektyviai išreikštus terminus skundų pateikimui bei peržiūros procedūros trukmei. ETT pozicija dėl Peržiūros direktyvos yra ta, kad valstybės narės turi sukurti maksimaliai efektyvią ir sparčią procedūrą, kuri turi būti prieinama plačiam ratui asmenų, pageidaujančių ginti savo tariamai pažeistus interesus, tuo užtikrinant kuo aukštesnio lygio sąžiningą konkurenciją vykdant viešuosius pirkimus, o tuo pačiu dideliu indėliu prisidėtų prie konkurencijos palaikymo bendrojoje vidaus rinkoje.

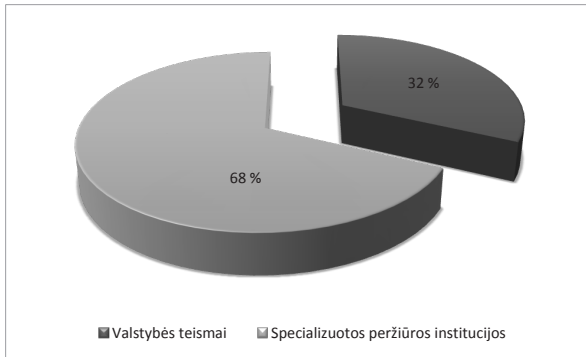
2.4. ES valstybių narių perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros sistemos

Tobulinant nacionalinę viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemą, būtina ne tik išanalizuoti, kokie ES teisės reikalavimai jai yra keliami, bet ir įvertinti kitų ES valstybių narių Peržiūros direktyvų įgyvendinimo modelius. Tokia analizė ne tik leis aptarti gerąją praktiką, bet ir įgalins įžvelgti tam tikrus dėsningumus, susijusius su ginčų sprendimo procedūrų ypatumais.

28 valstybėse narėse veikiančios viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos yra labai skirtingos. Tokia situacija susiformavo dėl to, kad ES Peržiūros direktyvos suteikia šalims gana plačią autonomiją sprendžiant, kokiais būdais įgyvendinti imperatyviausias direktyvų taisykles. Šalys narės iš esmės yra laisvos pasirinkti peržiūros sistemos institucinį modelį iš trijų pagrindinių variantų: valstybės teismų modelis, specializuoto administracinio subjekto modelis ir pastarųjų dviejų kombinacinis modelis²⁵⁹. Remiantis pastaraisiais metais įvairių organizacijų atliktais tyrimais²⁶⁰, tik valstybės teismuose tokia peržiūra vykdoma tokiose valstybėse kaip Belgija, Prancūzija, Airija, Lietuva, Nyderlandai, Portugalija, Graikija, Švedija ir Didžioji Britanija. Kitose valstybėse yra įsteigtos specializuotos peržiūros institucijos. Apibendrinant ES valstybių narių pasirinkimus, galime grafiškai pavaizduoti, kokiomis formomis ES įgyvendinami Peržiūros direktyvų reikalavimai:

259 Public procurement briefs. *SIGMA* [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.sigmaweb.org/publications/public-procurement-briefs.htm>>.

260 Public Procurement Remedies Systems in EU Member States. *SIGMA* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.slideshare.net/fullscreen/SIGMA2013/presentation-on-public-procurement-review-system-in-eu-member-states-cazan/1>>; Mutual Exchange Experience and benchmarking on public procurement. Public procurement network [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-06]. <http://www.publicprocurementnetwork.org/index.php?option=com_content&view=article&id=60&Itemid=54>; Pachnou, D., *supra* note 182; Public Procurement: Greece. *Lex mundi* [interaktyvus], 2012 [žiūrėta 2015-01-06]. <www.lexmundi.com/Document.asp?DocID=4974>; Futaj, D. et al. Substantial changes to Slovak Public Procurement. *IFLR*, 2013 [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.iflr.com/Article/3229312/Search/Results/Substantial-changes-to-Slovak-public-procurement.html?PageId=201716&Keywords=slovakia&OrderType=1&PageMove=1>>.

10 pav. Peržiūros institucijos ES šalyse

Aukščiau pateiktoje schemoje matyti, kad didžioji dalis ES valstybių narių priimdamos sprendimus dėl perkančiųjų organizacijų sprendimų viešuosiuose pirkimuose peržiūros yra pasirinkusios specializuotas peržiūros institucijas, o ne valstybės teismus. Nagrinėjant valstybių, kurios pasirinko peržiūrai valstybės teismus, praktiką, įdomu tai, kad kai kuriose valstybėse skirtingi teismai yra kompetentingi nagrinėti viešųjų pirkimų ginčus priklausomai nuo jų subjekto – perkančiosios organizacijos – priskyrimo klasikiniam ar komunaliniams sektoriui²⁶¹. Administraciniais teismams bylos dėl perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros yra priskirtinos Belgijoje (klasikinio sektoriaus perkančiųjų organizacijų atvejais), Estijoje, Prancūzijoje (klasikinio sektoriaus perkančiųjų organizacijų atvejais), Liuksemburge (klasikinio sektoriaus perkančiųjų organizacijų atvejais), Portugalijoje ir Švedijoje. Atitinkamai bendrosios kompetencijos teismuose tokio pobūdžio bylos sprendžiamos Belgijoje (komunalinio sektoriaus perkančiųjų organizacijų atvejais), Danijoje, Prancūzijoje (komunalinio sektoriaus perkančiųjų organizacijų atvejais), Airijoje, Lietuvoje, Liuksemburge (komunalinio sektoriaus perkančiųjų organizacijų atvejais), Nyderlanduose ir Didžiojoje Britanijoje. Šie teismai ginčus sprendžia tik iki sutarties sudarymo, nes daug kur valstybėse narėse po sutarties sudarymo inicijuotos peržiūros procedūros yra priskirtinos atlikti kitiems teismams (pvz., Švedijoje tokie ginčai jau bus nagrinėjami ne administraciniame, o bendrosios kompetencijos teisme).²⁶² Po sutarties sudarymo spręsti bylas dėl perkančiųjų organizacijų sprendimų teisėtumo netenka absoliučiai didžioji dalis ES valstybėse narėse veikiančių specializuotų peržiūros institucijų.

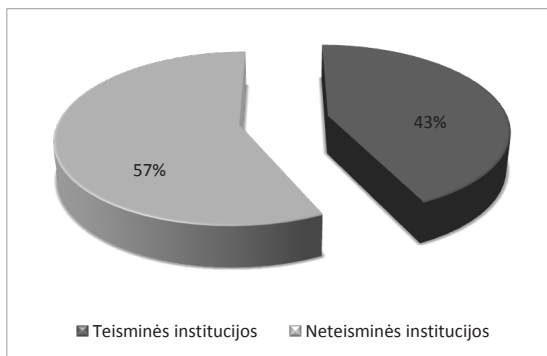
Danijoje tiekėjai gali pasirinkti į kurią instituciją kreiptis: Viešųjų pirkimų skundų komisiją (*The Complaints Board for Public Procurement*) ar į bendrosios kompetencijos teismą. Pasak J.Feojė, į pirmąją instanciją (bendrosios kompetencijos teismą) Danijos tiekėjai beveik niekuomet nesikreipia. Viešųjų pirkimų skundų komisijos sprendimus apskundžia

261 Public Procurement Review and Remedies Systems in the European Union. SIGMA [interaktyvus]. 2017, paper No. 41 [žiūrėta 2015-04-20]. <<http://www.sigmaxweb.org/publications/public-procurement-publications.htm>>.

262 Public Procurement Review and Remedies Systems in the European Union. SIGMA [interaktyvus]. 2017, paper No. 41 [žiūrėta 2015-04-20]. <<http://www.sigmaxweb.org/publications/public-procurement-publications.htm>>.

tik nedidelė dalis tiekėjų, o bendrosios kompetencijos teismai tenkina tik apie 5 procentus tokių skundų²⁶³.

Detaliau paanalizavę valstybių narių perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūras įgaliotas atlikti institucijas matysime gana didelę įvairovę. Mažesnėje ES valstybių dalyje taikomas teisminis peržiūros modelis. Didesnė dalis valstybių narių yra pasirinkusios neteisminį modelį. Remiantis Viešųjų pirkimų tinklo (*Public Procurement Network*)²⁶⁴ informacija tarp teismo ir neteismo modelių naudojimo ES yra tokia proporcija: 12 narių taikomas teisminis modelis ir 16 narių – neteisminis.

11 pav. Proporcija tarp teisminių ir neteisminių viešųjų pirkimų peržiūros procedūrų ES (28)²⁶⁵

Sugretinus informaciją, pateikiamą dviejuose paskutiniuose paveiksluose, pastebimi neatitikimai. Deklaravome, kad valstybės teismai perkančiųjų organizacijų sprendimus peržiūri Belgijoje, Prancūzijoje, Airijoje, Lietuvoje, Nyderlanduose, Portugalijoje, Švedijoje, Graikijoje ir Jungtinėje Karalystėje (viso 9). Paskutinėje schemoje matome, kad teisminės peržiūros sistemos taikomos net 12 valstybių. Šis neatitikimas atsirado dėl to, kad specializuotos peržiūros institucijos taip pat gali būti teisminės arba neteisminės, o, pvz., Austrijoje, Vokietijoje ir Vengrijoje, kaip tik ir veikia specializuotos peržiūros institucijos atitinkančios visus kriterijus, kuriuos teisminėms institucijoms yra nustatęs ETT²⁶⁶.

Remiantis SIGMA tinklalapyje pateikta medžiaga, pasirinkdamos, kokio tipo institucijoms priskirti perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros funkcijas, valstybės narės

263 Fejoe, J. The Danish System for Review and Remedies. Pranešimas 2008 m. vasario 26-27 d. konferencijoje Ankaroje „Public Procurement Review and Remedies“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-07]. <www.sigmaxweb.org/publications/40442826.ppt>.

264 Summary table of draft transposition of Directive 2007/66/EC into Member States' law. *Public Procurement Network* [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.publicprocurementnetwork.org/docs/mutual/Summary%20transposition%20table%20MS.pdf>>.

265 Tvaronavičienė, A. Pre-litigation dispute resolution procedures in public procurement within European Union. *Batumi International Conference on Law & Politics. Conference proceedings*. Batumi: Institute for Academic Development, 2014.

266 Establishing Procurement Review Bodies. *SIGMA* [interaktyvus]. 2013, Brief 25 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.sigmaxweb.org/publications/public-procurement-publications.htm>>.

yra "laisvos paskirstyti pažeidimų žalos atstatymo funkcijas tarp tokių subjektų: teismų, specializuotų administracinių institucijų ir abiejų minėtų subjektų kombinacijos"²⁶⁷. Trečiasis pasirinkimas yra leidžiamas ES teisės ir numato galimybę padalinti šias funkcijas tarp teisminių ir administracinių institucijų. Pavyzdžiui, yra leidžiama suteikti teisę spręsti dėl nuostolių atlyginimo tiekėjui, kurio teisės buvo pažeistos, tik teisminėms institucijoms, nepaisant to, kad perkančiųjų organizacijų sprendimai yra peržiūrimi specializuotose neteisminėse institucijose. Tai reiškia, kad kai kuriose valstybėse narėse perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros funkcijas, kurios yra nurodytos Peržiūros direktyvose, dalijasi teismai ir neteisminės specializuotos institucijos. Tokia praktika taikoma Austrijoje, Kipre, Čekijoje, Danijoje, Estijoje, Suomijoje ir kitose valstybėse²⁶⁸. Taigi remiantis tuo, ar specializuotoms institucijoms yra suteiktos visos Direktyvose įvardytos teisės, ar tik jų dalis, gali būti skiriami du viešųjų pirkimų peržiūros modeliai: pilnos kompetencijos modelis (kuomet perkančiosios organizacijos sprendimų peržiūra ir nuostolių atlyginimo klausimas yra sprendžiami tos pačios peržiūros institucijos) ir dalinės kompetencijos modelis (teisė spręsti dėl nuostolių atlyginimo yra deleguota teismams ar kitoms teisminėms institucijoms). Dalinės kompetencijos modelyje yra aktualus laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimas. Egzistuoja sistemos, kuriose teisė taikyti tokias priemones yra skiriama teisminei institucijai nepaisant, kad pati peržiūros procedūra yra atliekama specializuotoje, dažniausiai teisminėje institucijoje. Yra skiriamos dualistinės ir monistinės sistemos. Dualistinėse sistemose, pavyzdžiui, dėl nuostolių atlyginimo gali būti kreipiamasi tik į bendrosios kompetencijos ar civilinius teismus, o šis reikalavimas gali būti keliamas dažniausiai tik po sutarties sudarymo.²⁶⁹ Šis skirstymas gali būti taikomas tiek teisminiam, tiek ir neteisminiam modeliui, nes dažnai, net jei peržiūros procedūra yra administracinių teismų kompetencijoje, klausimus dėl nuostolių atlyginimo paprastai sprendžia civiliniai teismai. Sprendimų dėl nuostolių atlyginimo funkcija retai yra priskiriama neteisminio pobūdžio peržiūros institucijoms. Pvz., jau minėtoje Danijoje, nuostolių atlyginimo funkcija yra priskirta tiek specializuotai neteisminei institucijai, tiek ir bendrosios kompetencijos teismams²⁷⁰, kas laikytina išimtimi iš bendrosios taisyklės. Dažniausiai nuostolių priteisimo funkcija yra priskiriama civiliniams teismams, nors Švedijoje tokias bylas sprendžia administraciniai teismai. Monistinėse sistemose teisė spręsti dėl nuostolių atlyginimo nėra atskirta nuo kitų peržiūros procedūros funkcijų. Tokia praktika taikoma Bulgarijoje, Latvijoje, Maltoje, Rumunijoje ir kitose valstybėse²⁷¹. Viešųjų pirkimų peržiūros sistemos modelių klasifikacija kompetencijos pagrindu gali būti pavaizduota tokia schema.

267 Establishing Procurement Review Bodies. *SIGMA* [interaktyvus]. 2013, Brief 25 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.sigmaweb.org/publications/public-procurement-publications.htm>>.

268 *Ibid.*

269 *Ibid.*

270 *Ibid.*

271 *Ibid.*

12 pav. ES veikiančios perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros sistemos pagal kompetencijos kriterijų

Viešųjų pirkimų byloms skirtingų valstybių narių įstatymų leidėjai yra numatę skirtingą peržiūros procedūros pakopų skaičių. Pakopos sąvoka šiame tyrime naudojama siekiant aiškiai atriboti peržiūros procedūros etapus, kurie yra vykdomi skirtingose institucijose ir nesudaro vientiso proceso, kurį galima būtų dalinti į stadijas ar instancijas. Pavyzdžiui, pirmąją pakopą įvardijant perkančiosios organizacijos sprendimo peržiūrą specializuotoje neteisminėje institucijoje, antrąją pakopą laikysime tokios institucijos priimto sprendimo apskundimą teisminei ar jai prilygintai institucijai. Tik prasidėjus peržiūros institucijos priimto sprendimo apskundimui teisminėse institucijose galime kalbėti apie tokios bylos nagrinėjimą skirtingose teisminės sistemos instancijose.

Didelėje valstybių narių dalyje antroji procedūros pakopa – peržiūros institucijos sprendimo apskundimas – yra vienos instancijos, t.y. įstatymu identifikuota, kuris teismas kompetentingas spręsti tokias bylas, o jo sprendimas negali būti skundžiamas aukštesnės instancijos teismui. Modeliuose, kuriose pirmoji ginčo sprendimo pakopa yra realizuojama specializuotose neteisminėse institucijose, tokie sprendimai gali būti apskundžiami administraciniais ar civiliniams teismams. Tokia sistema yra taikoma neteisminiuose modeliuose Austrijoje, Čekijoje, Estijoje, Suomijoje, Latvijoje ir kitose valstybėse²⁷². Tose valstybėse, kur perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūra yra vykdoma nespacializuotų teisminių institucijų, paprastai tokios bylos yra nagrinėjamos bendra tvarka ir procesas šalių pageidavimu ir esant tam reikalingoms sąlygoms ir prielaidoms gali būti vykdomas ir apeliacinėje bei kasacinėje instancijoje. Peržiūros procedūra trijose teisminėse instancijose taikoma teisminiuose modeliuose Lietuvoje, Prancūzijoje, Portugalijoje, Švedijoje ir pan. Tačiau Latvijoje, Vengrijoje ir Slovakijoje, nepaisant fakto, kad šiose valstybėse veikia specializuotos institucijos, tokių institucijų sprendimų apskundimas apeliacine tvarka teismui nėra paskutinė galimybė tiekėjams apginti pažeistas savo teises. Jiems yra suteikiama galimybė skųsti ir apeliacinės instancijos teismo sprendimą²⁷³. Turėtų būti priminta, kad Direktyva nereikalauja nustatyti kelių teisminių instancijų taikymo galimybių apskundžiant specializuotos neteisminės perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros

272 Establishing Procurement Review Bodies. SIGMA [interaktyvus]. 2013, Brief 25 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.sigmaweb.org/publications/public-procurement-publications.htm>>.

273 *Ibid.*

institucijos sprendimą, o tik reikalauja nustatyti, kad specializuotos neteismo pobūdžio institucijos sprendimai galėtų būti peržiūrėti teisminės institucijos. Visos apeliacinės procedūros teismuose ar kitose teisminėse institucijose iš esmės atima labai daug laiko ir tokiu būdu neįgyvendina esminio Direktyvų tikslo – peržiūrėti perkančiosios organizacijos sprendimą efektyviai ir taip greitai kaip įmanoma. Turėtų būti daroma išvada, jog kelių instancijų specializuotos institucijos sprendimo apskundimo sistema nėra būtina ir modeliuojant naujai peržiūros sistemas jos turi būti vengiama.

Nacionaliniai teisės aktai dažnai numato papildomą ikiteisminę, tiksliau pasakius iki-peržiūrinimą, ginčo sprendimo tvarką – dalyvio pretenzijos nagrinėjimą perkančiojoje organizacijoje. Tokia tvarka iš esmės turi gana daug privalumų ir turėtų būti laikoma naudinga nepagrįstų pareiškimų prevencijos prasme. Kaip pabrėžiama SIGMA dokumentuose, „skundas perkančiajai organizacijai gali suteikti daug aiškių privalumų, ypač bylose, kur ginčai kyla labiau dėl akivaizdžios neapsimestinės klaidos nei tyčinių viešųjų pirkimų teisės pažeidimų ar kai bylos yra susijusios su „delikaciū“ teisės interpretavimu“²⁷⁴. Pavyzdžiui, Lietuvoje ir Vokietijoje reikalavimas prieš kreipiantis peržiūros teikti pretenziją perkančiajai organizacijai yra būtina sąlyga. Kipre toks reikalavimas taip pat yra taikomas, nepaisant fakto, kad šioje valstybėje narėje veikia specializuota peržiūros institucija. Grupėje kitų valstybių laikoma pakankamu tik informuoti perkančiąją organizaciją apie ketinimus pateikti pareiškimą dėl peržiūros procedūros ar nusiųsti tokio pareiškimo kopiją (pavyzdžiui, Suomija ir Vengrija). Pareiga pateikti pretenziją perkančiajai organizacijai kaip būtinoji sąlyga peržiūros procedūros iniciavimui taip pat gali padėti dalyviui išvengti konfrontacijos su perkančiąja organizacija. Toks ginčų sprendimo procesas turi iš esmės daug bendro su derybomis (vienu iš efektyviausių ir neformaliausių alternatyvaus ginčų sprendimo būdų) ir padeda išvengti peržiūros procedūros bei yra susijęs ne tik su gerų tarpusavio santykių išsaugojimu, bet taip pat gali būti siejamas su laiko ir finansinių išteklių taupymu kaip ir abiejų ginčo šalių reputacijos išsaugojimu. Šis teiginys gali būti patvirtinamas ir giliau pažvelgus į pretenzijos pateikimo paskirtį. Pasak prof. S. Vėlyvio ir dr. G. Abramavičienės, „privalomos pretenzijos pareiškimo tikslas – informuoti skolininką apie neįvykdytą prievolę arba kitų pareigų nevykdymą, suteikiant jam galimybę taikiai įvykdyti minėtus įsipareigojimus ir išvengti kreipimosi į teismą“²⁷⁵. Taigi pateikiant pretenziją iš esmės siekiama ginčą išspręsti tarpusavyje ir neįtraukiant institucijų, turinčių teisę priimti įpareigojantį sprendimą.

Kitas tokios tvarkos privalumas yra tai, jog šiame etape didelė dalis padarytų pažeidimų gali būti ištaisyti greičiau ir nenaudojant valstybės prievartos mechanizmų tokių sprendimų įgyvendinimui. Pretenzijos pateikimas neretai gali suteikti perkančiajai organizacijai galimybę ištaisyti netyčines klaidas, kurios viešuosiuose pirkimuose yra pakankamai dažnos. A.Mitus atkreipia dėmesį į „žmogiškąjį faktorių“ pabrėždamas, kad tais atvejais, kai žinių trūkumo charakteristika sutampa su asmens žema etika, kyla ypatingai didelė patologiinių reiškinių grėsmė²⁷⁶. Didele dalimi tokia situacija atsiranda dėl to, kad

274 Establishing Procurement Review Bodies. SIGMA [interaktyvus]. 2013, Brief 25 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.sigmaxweb.org/publications/public-procurement-publications.htm>>.

275 Vėlyvis, S., Abramavičienė, G. Kai kurios teisės kreiptis į teismą bendrosios sąlygos. *Jurisprudencija*, 2006, 80, p. 127.

276 Mitus, A. Zjawiska patologiczne w systemie zamówień publicznych. *Patologie w administracji publicznej*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2009, p. 718.

viešųjų pirkimų specialistams nėra taikomi specialūs išsilavinimo reikalavimai. Tokiems specialistams, mūsų nuomone, būtinos kompleksinės žinios bent iš trijų sričių: teisės, ekonomikos ir techninės. A. Mitus akcentuoja ir pernelyg liberalios atsakomybės už viešųjų pirkimų pažeidimus klausimą, nes jo nuomone tai yra susiję su atsainiu specialistų požiūriu į vykdomas pirkimų procedūras ir galimas jų pažeidimų teises pasekmes²⁷⁷. Žmogiškojo faktoriaus klaidos, kurias perkančiosios organizacijos yra suinteresuotos ištaisyti kuo greičiau, gali būti pastebėtos nagrinėjant pretenziją perkančiojoje organizacijoje. Tačiau kai kuriose šalyse tokia praktika buvo laikoma neefektyvia. Pavyzdžiui, 2009 metais tobulinant Lenkijos viešųjų pirkimų peržiūros sistemą buvo atsisakyta naudoti ikiteisminę stadiją – sprendimo peržiūrą perkančiojoje organizacijoje – kaip būtinąją prielaidą peržiūros procedūrai pradėti²⁷⁸. Kaip teigia G. Lang, toks reikalavimas prailgindavo procedūrą ir buvo neefektyvus, nes perkančioji organizacija pati sprendavo savo sprendimo teisėtumo klausimą. Tačiau šis mokslininkas taip pat nurodo, kad pakeitimų autoriai neišvengė pretenzijoje dialogo vedimo priemonės peržiūros procese reikšmės²⁷⁹. Tai svarbus aspektas. Kartais perkančiosios organizacijos net nežino, kad vienas ar kitas jų sprendimas gali būti laikomas pažeidžiančiu tiekėjų teises. Tai galėtų būti nustatyta atlikus vidinį tyrimą, o ginčas galėtų būti išspręstas draugiškiau palyginus su peržiūros procedūros panaudojimu. Europos Komisija viename iš savo atliktų tyrimų nurodė, kad pretenzijos pateikimas yra gana efektyvus ir tą iliustravo dviejų valstybių pavyzdžiais: Ispanijoje patenkinama apie 91% tiekėjų pretenzijų, o Lietuvoje apie 32%²⁸⁰. Kadangi šiame tyrime tik dvi ES valstybės pateikė duomenis, tad sunku yra įžvelgti moksliskai pagrįstus dėsningumus. Nagrinėjant pretenziją perkančiojoje organizacijos pats sprendimą priėmęs subjektas tikrina jo teisėtumą. Ši praktika nėra labai efektyvi, nes apsiriboja prevenciniu poveikiu tik netyčiniams iš nežinojimo ar neapdairumo padarytiems pažeidimams. Apgalvotų nesąžiningų sprendimų atveju perkančiajai organizacijai pretenzijos pateikimu suteikiama informacija apie tiekėjo apsisprendimą siekti sprendimo peržiūros bei nustatomas terminas sprendimo teisėtumo argumentacijai parengti ir teisminiam procesui pasiruošti. Reikia pabrėžti, kad ne visose perkančiojoje organizacijose pretenzijų nagrinėjimas yra priskiriamas tiems paties asmenims, kurie priėmė ginčijamą sprendimą. Perkančiosios organizacijos yra laisvos pasirinkti, kas nagrinės pretenzijas: ta pati pirkimo komisija ar kiti asmenys, kuriuos šiai užduočiai paskiria perkančiosios organizacijos vadovas. Įtraukus kitus asmenis į sprendimo dėl pretenzijos pagrįstumo procesą, didėtų pretenzijos nagrinėjimo skaidrumas ir efektyvumas, nes priimtas sprendimas būtų įvertinamas iš šalies, kas, be abejo, lemtų didesnę tikimybę, kad padarytas pažeidimas būtų pastebėtas. Tobulinant pretenzijų nagrinėjimo perkančiojoje organizacijoje tvarką reikėtų nustatyti pareigą pasirašyti atsakymą į pre-

277 Mitus, A., *supra* note 264.

278 Lang, G. From Slow and Simple to Rapid but Complex Remarks on the Evolution of the Polish Remedies System. *European Procurement & Public Private Partnership Law Review*, 2013, Vol. 8, Issue 2, pp. 132-142.

279 *Ibid.*

280 European Commission staff working document. Annual Public Procurement Implementation Review. 2012 [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-06]. <http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&resrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CCKQFjAA&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Finternal_market%2Fpublicprocurement%2Fdocs%2Fimplementation%2F20121011-staff-working-document_en.pdf&ei=NYqmVOybLIP7ywOb64C4Cg&usq=AFQjCNFENES6PnELENh49-QalNu6lzhuiw&bvm=bv.82001339,d.bGQ>.

tenziją perkančiosios organizacijos vadovui. Asmeninis vadovo įsitraukimas į pretenzijos nagrinėjimo procesą užtikrintų atsakingesnę požiūrį į pirkimo procedūrų vykdymą bei didesnę reiklumą viešųjų pirkimų specialistų veiklai.

Aukščiau paminėti pretenzijos pateikimo perkančiajai organizacijai privalumai turėtų būti išnaudojami. Pretenzijos pateikimas perkančiajai organizacijai galėtų būti labiau susietas su peržiūros procedūra kompetentingoje teisminėje ar neteisminėje institucijoje. Pateikus pretenziją perkančiajai organizacijai (realizuojant privalomą ikiteisminę ginčų sprendimo tvarką), perkančioji organizacija privalo motyvuotai atsakyti tiekėjui. Jei pateiktas atsakymas nepakeičia tiekėjo požiūrio į ginčijamą sprendimą, jis kreipiasi į peržiūros instituciją su prašymu peržiūrėti perkančiosios organizacijos sprendimą. Nepriklausomai nuo to, ar tokia procedūra atliekama teisminėje ar specializuotoje neteisminėje institucijoje, gavus tiekėjo prašymą, prieš pradėdant nagrinėti bylą, perkančioji organizacija yra kviečiama pateikti savo poziciją ir argumentus (Direktyvos nurodo, kad peržiūros sistema turi būti paremta rungtyniškumu). Siekiant pagreitinti procesą, siūlytina motyvuotą perkančiosios organizacijos atsakymą į tiekėjo pretenziją laikyti perkančiosios organizacijos poziciją ir sprendimo peržiūros procedūroje. Tokiu būdu nereiktų skirti termino atsiliepimui pateikti. Specializuota institucija galėtų greitai išnagrinėti bylą be pakartotinio kreipimosi į perkančiąją organizaciją dėl nuomonės pateikimo.

Valstybės narės skirtingai įgyvendina Peržiūros direktyvų nuostatas dėl proceso neteisminėse specializuotose peržiūros institucijose privalomumo. Daugelyje valstybių, kurios yra pasirinkusios neteisminį perkančiosios organizacijos sprendimo peržiūros modelį, tiekėjai negali šios procedūros išvengti ir kreiptis tiesiai į teismą. Tačiau Ispanijoje tiekėjai gali rinktis, ar kreiptis peržiūros į teismą ar į specializuotą peržiūros instituciją. Tokia sistema yra labai kritikuojama. Pasak M.A. Bernal Blay, speciali peržiūros procedūra viešųjų pirkimų srityje turi daugiau privalomą nei rekomendacinę prigimtį. Nepaisant to, Ispanijoje viešųjų pirkimų peržiūros sistema buvo reformuota į neprivalomo pobūdžio peržiūros stadiją. Teigiama, kad „Fakultatyvinė specialiosios peržiūros viešųjų pirkimų srityje prigimtis iš esmės lemia faktinį dviejų kelių taikymą (specialųjį administracinį ir teisminį).“²⁸¹ Ispaniškasis modelis, kuris numato dvi skirtingas procedūras, neprieštarauja Peržiūros direktyvoms, tačiau ar efektyvu siūlyti peržiūrą specializuotoje institucijoje kaip alternatyvą teismui? Jei tiekėjui bus nesėkminga rekomendacinio pobūdžio peržiūros procedūra, jis yra laisvas inicijuoti „tikrąją“ peržiūros procedūrą, kurios metu priimti sprendimai bus privalomi vykdyti. Tai galėtų tarnauti tolimesniam piktnaudžiavimui Direktyvų suteiktomis teisėmis ir kelti neigiamą poveikį perkančiajai organizacijai, jei jos sprendimai buvo priimti vadovaujantis teisės normomis.

Perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros specializuotų neteisminių institucijų įkūrimas ir jų veiklos užtikrinimas reikalauja finansinių sąnaudų. Europos Sąjungos valstybėse tokių institucijų finansavimo klausimas yra sprendžiamas įvairiai. Dalyje valstybių peržiūros procedūra specializuotoje institucijoje yra nemokama. Kitose valstybėse už tai reikalinga mokėti fiksuotą mokestį arba procentą nuo pirkimo vertės. Pavyzdžiui, Danijoje yra taikomas fiksuoto dydžio žyminis mokestis. Bulgarijoje, Estijoje peržiūros procedūra apmokestinama priklausomai nuo sutarties vertės²⁸². Taip pat yra valstybių, kuriose

281 Bernal Blay, M.G., *supra* note.

282 Establishing Procurement Review Bodies. *SIGMA* [interaktyvus]. 2013, Brief 25 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.sigmaxweb.org/publications/public-procurement-publications.htm>>.

tiekėjai turi mokėti depozitinio pobūdžio mokesť, kuri yra grąžinamas, jei ginčijamas perkančiosios organizacijos sprendimas pripažįstamas neteisėtu. Taip išsprendus procedūros kaštų padengimo klausimą tiekėjai yra atgrasomi teikti nepagrįstus skundus, tačiau neužtikrinamas lėšų, reikalingų specializuotos institucijos veiklai organizuoti surinkimo.

ES Peržiūros direktyvos yra privalomos taikyti tik tarptautiniams pirkimams. Pirkimuose, kurių vertė nesiekia EK nustatomų tarptautinių pirkimų verčių, perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūra yra reglamentuojama nacionalinės teisės. Nepaisant laisvės supaprastintiems pirkimams pasirinkti kitokią sprendimų peržiūros tvarką, didelė dalis valstybių narių naudoja tą pačią peržiūros procedūrą, kuri numatyta Direktyvose (pavyzdžiui, Austrija, Estija, Kipras). Kita dalis valstybių taiko skirtingas procedūras tarptautiniuose ir supaprastintuose pirkimuose (pavyzdžiui, Bulgarijoje ir Latvijoje).²⁸³ Paprastai supaprastintiems pirkimams taikomos paprastesnės sistemos, kurios teikėjų teisių iš esmės negina tokiu aukštu lygiu kaip reikalaujama ES reguliuojamų tarptautinių pirkimų atveju. Autorės nuomone, paprasčiau yra taikyti vienodas perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūras visų viešųjų pirkimų atžvilgiu. Universali peržiūros sistema taip pat garantuoja daugiau skaidrumo ir turi didesnę prevencinį poveikį.

Apibendrinant reikia atkreipti dėmesį, kad didžiojoje ES valstybių narių dalyje yra taikomas neteisminis perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros modelis, kuris kiekvienoje valstybėje pasižymi savitumu. Tai rodo, kad Peržiūros direktyvų reikalavimai, susiję su specializuotų neteisminių peržiūros institucijų veikla, gali būti perkelti į nacionalinę teisę pritaikant juos prie teisinės sistemos ypatumų.

2.5. Specializuotos perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros privalumai

Atsižvelgiant į tai, kad didelė dalis Europos Sąjungos valstybių narių yra pasirinkusios perkančiųjų organizacijų peržiūrą specializuotose neteisminėse institucijose, yra tikslinga išskirti to priežastis ir nustatyti, kokie yra šio modelio privalumai ir trūkumai lyginant su teismų atliekama priežiūra.

Pasak SIGMA specialistų, išskirtini keli svarbūs argumentai, kodėl valstybės narės, tobulindamos turimas peržiūros sistemas, ar valstybės kandidatės, harmonizuodamos savo nacionalinę teisę su ES teise, turėtų rinktis perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros specializuotoje institucijoje sistemą:

- Procedūra yra paprastesnė ir greitesnė nei teismuose. Šios charakteristikos užtikrina geresnį „skubumo“ kriterijaus realizavimą, kas turi būti specifiniu kiekvienos žalos atlyginimo sistemos bruožu.
- Specializuotos peržiūros institucijos nariai dirba tik ties perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūra. Todėl jie turi galimybę greitai įgyti patirties ir kompetencijos.
- Procedūros teismuose kaštai tiekėjams yra didesni nei specializuotose institucijose, todėl kad čia procedūra trumpesnė ir nebūtinai reikalauja advokato dalyvavimo.²⁸⁴

Šios organizacijos pozicijai pritaria ir mokslininkai. Pavyzdžiui, D. Pachnou teigia, kad didesnė dalis valstybių yra pasirinkusios specializuotą perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros mechanizmą: pirkimų tribunole ar neteisminėje institucijoje, nes procedūra

283 Establishing Procurement Review Bodies. SIGMA [interaktyvus]. 2013, Brief 25 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.sigmaxweb.org/publications/public-procurement-publications.htm>>.

284 *Ibid.*

tokiose institucijose visuomet yra paprastesnė bei greitesnė, kadangi tokiose institucijose sprendžiamos tik viešųjų pirkimų bylos²⁸⁵. Šią nuomonę palaiko ir Lietuvos politikai, inicijuojantys svarstymus dėl viešųjų pirkimų ginčus sprendžiančių asmenų specializacijos poreikio²⁸⁶. Peržiūros direktyvose skiriamas dėmesys neteisminėms specializuotoms institucijoms rodo, kad net Europos Sąjungos politika šiuo klausimu orientuoja valstybes nares pasirinkti perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros specializuotoje institucijoje modelį. K. Wauters nurodo, kad „Europos Komisija skatina valstybes nares rinktis tokią instituciją“²⁸⁷. Tai skatina išsamiau panagrinėti pagrindines priežastis, kodėl peržiūros procedūra specializuotoje neteisminėje institucijoje yra taikoma didesnėje dalyje valstybių narių.

Prieš pradėdamas detaliau aptarinėti išskirtus privalumus, reikalinga atkreipti dėmesį, kad ginčo sprendimas specializuotoje institucijos gali turėti skirtingą teisinį veiklos pagrindą. Visų pirma toks nagrinėjimas gali būti įstatymu įtvirtintas kaip privaloma ikiteisminė ginčų sprendimo tvarka teisiniame modelyje. Tokiu būdu viešųjų pirkimų ginčams teisme gali būti taikomos analogiškos ir kitų ginčų sprendimui taikomoms taisyklės. Tačiau ES reglamentavimas specializuotas peržiūros institucijas pristato ne kaip privalomas ikiteismines, bet kaip institucijas, nagrinėjančias viešųjų pirkimų bylas pirmąja instancija. Šis paaiškinimas yra tikslingas tam, kad nebūtų painiojami šie skirtingi specializuotų institucijų pobūdžiai ir suvokiama, kad viešųjų pirkimų srityje specializuotos peržiūros institucijos turi būti suprantamos kaip alternatyva pirmosios instancijos teismams.

Procedūros paprastumo faktorius iš kitos pusės taip pat gali būti interpretuojamas kaip didesnis procedūros prieinamumas. Dažnai nėra pakankama tik suteikti asmeniui teisę teikti pareiškimą, nes realybėje egzistuoja daug kliūčių jo sėkmingam dalyvavimui teismo procese²⁸⁸. Asmuo, kuris mano, kad jo teisės yra pažeistos, dažnai neturi pakankamos kompetencijos ir patirties pats dalyvauti teisiniame bylos nagrinėjime. Tai veda prie to, jog jam būtina samdytis teisininką ar advokatą, kas didina bylinėjimosi kaštus. Jei jis to nedarytų, rizikuotų savo sėkme, nes netinkamas ir neprofesionalus teisinis interesų gynimas teismuose turi didelę įtaką. Ikiteisminės procedūros gali ir turi būti sumodeliuotos taip, kad kiekvienas ūkio subjektas, kuris gali (geba) pateikti pasiūlymą konkursui, galėtų (gebėtų) tinkamai dalyvauti ir peržiūros procedūroje²⁸⁹. Aiškios ir kiek įmanoma mažiau formalios procedūros taisyklės, paprasti pareiškimų ir kitų dokumentų šablonai, elektroninės terpės naudojimas dokumentų pateikimui yra tik kelios teisinės ir vadybinės priemonės, kurios peržiūros procedūrą galėtų padaryti labiau prieinamą.

285 Pachnou, D. *supra* note.

286 Projekto „Viešųjų pirkimų ginčų sistemos tobulinimas“ ataskaita. *Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos Įmonių teisės ir viešųjų pirkimų politikos departamento Viešųjų pirkimų politikos skyrius* [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-01-06]. <[www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNs\[1\].pdf](http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNs[1].pdf)>; Seimo Pirmininko pavaduotojo K. Komskio pranešimas: parlamentaro išvados po susitikimo su VPT direktoriumi. Lietuvos Respublikos Seimas [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2014-12-29]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=618&p_k=1&p_d=148416>.

287 Trybus, M., et al. *European Public Contract Law, Public Procurement and Beyond*. Brussels: Bruylant, 2013.

288 Tvaronavičienė, A., *supra* note.

289 *Ibid.*

Vertinant bet kokią ginčų sprendimo tvarką, svarbus veiksnys yra pasinaudojimo ja kaina. Nors aukščiau pateiktoje informacijoje nurodyta, kad peržiūros procedūros specializuotoje institucijoje kaštai yra mažesni už bylinėjimosi teisme kaštus, vis dėlto šis klausimas reikalauja detalesnės analizės. Bet kokios procedūros, kuri yra privaloma taikyti, mokesčių nustatymas privalo būti apgalvotas ir racionaliai pagrįdžiamas.

Mokestis už ginčo sprendimo procedūrą iš esmės vaidina du skirtingos prigimties vaidmenis. Visų pirma tokie mokesčiai dažnai traktuojami kaip specializuotos ginčų sprendimo institucijos funkcionavimui reikalingą biudžetą sudarančios / papildančios pajamos. Antras, tačiau ne mažiau svarbus vaidmuo – prevencinis. Asmenys, kurie už reikalavimo nagrinėjimą kompetentingoje institucijoje turi sumokėti tam tikrą sumą pinigų, nebus linkę teikti akivaizdžiai nepagrįstų reikalavimų, kuriais praktikoje dažnai siekiama „atkeršyti“ už nesėkmingai jam susiklosčiusį konkursą ar kito tipo procedūrą.

Kas susiję su perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros kaštais ES, pastebima, kad jie yra labai skirtingi. Pavyzdžiui, Lietuvoje, kur pirmąja instancija ginčus nagrinėja bendrosios kompetencijos teismai, žyminis mokestis viešųjų pirkimų bylose yra 289 eurais, nepaisant pirkimo vertės (atkreiptinas dėmesys, kad iki 2011 m. spalio žyminis mokestis buvo tik 100 Lt, kas atitinka 29 eurus), kuomet Lenkijoje specializuotos institucijos sprendimo apskundimo teisme (šioje valstybėje taikomas neteisminis peržiūros modelis) atveju mokėtinas penkių procentų planuojamos sudaryti pirkimo sutarties vertės dydžio žyminis mokestis. Dėl mokesčio, kaip ribojančio teisminės gynybos prienamumą, buvo kreiptasi į Lenkijos Konstitucinį Tribunalą. 2014 m. sausį pastarasis jo nepripažino ribojančiu teisminės gynybos prienamumą²⁹⁰. Tačiau priešingo pobūdžio sprendimas buvo priimtas 2014 m. balandį²⁹¹, nes 5 milijonus zlotų siekianti suma Konstituciniam Tribunalui pasirodė jau pakankamai didelė. Lyginant skirtingose valstybėse taikomus peržiūros specializuotoje institucijoje mokesčių dydžius, pastebima didelė jų įvairovė. Lenkijoje kreipiantis į Nacionalinę apeliacijų komisiją tiekėjams reikia mokėti nuo 7 500 iki 20 000 zlotų priklausomai nuo pirkimo objekto (prekės, darbai ar paslaugos) ir nuo pirkimo sutarties vertės²⁹². Vengrijoje Viešųjų pirkimų ginčų komisijai mokestis skaičiuojamas proporcingai keliamiems reikalavimams ir potencialios sutarties vertei. Maksimali tokio mokesčio riba siekia apie 80 000 eurų²⁹³. Mūsų kaimyninėje valstybėje Estijoje, Apeliacijų komitete, veikiančiame prie Finansų ministerijos, už perkančiosios organizacijos sprendimų peržiūrą mokama apie 639,11 eurų, jei skundžiamas sprendimas priimtas vykdant supaprastintą pirkimą ir 1278,23 eurų – tarptautinio pirkimo atveju. Už Apeliacijų komiteto sprendimo apskundimą Estijoje teismui mokamas tokio pat dydžio žyminis mokestis.

290 Piaskowski, M.; Liput, J. Poland: court fees in public procurement complaints are constitutional. *Lexology* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=038a8efc-9f29-4130-87ae-650f9047a03d>>.

291 McKenna, C.; Piaskowski, M.; Liput J. Poland: cap on court fees in public procurement complaints ruled unconstitutional. *Lexology* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=c274e5ae-5c7a-4c95-b308-aff2c52d1128>>.

292 Eurozamowiene [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-01-06]. <http://eurozamowienia.pl/tag,17,National_Appeal_Chamber,en.html>.

293 Hungary: important changes in the public procurement laws. *Law now* [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2015-01-06]. <http://www.law-now.com/ealerts/2012/01/hungary-important-changes-in-the-public-procurement-laws?cc_lang=en>.

Nustatant mokesčių reikalinga atkreipti dėmesį į tai, kad kaina, mokama už peržiūrą, negali būti kliūtis smulkiam ir vidutiniam verslui inicijuoti peržiūrą. Europos Sąjungos valstybėse nemažai atvejų, kuomet specializuotos peržiūros institucijos yra laikomos nepasiteisinančiomis tik dėl to, kad už perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrą buvo nustatyti nepaprastai dideli mokesčiai. Be jau analizuoto Lenkijos pavyzdžio, kuomet už perkančiosios organizacijos sprendimo peržiūros procesą imamą mokesčių Konstitucinis Tribunalas pripažino prieštaraujanti Konstitucijai, paminėtinas ir kitos kaimyninės valstybės – Latvijos pavyzdys. Šioje šalyje veikiančiame Pirkimų priežiūros biure perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūra iki 2010 m. vidurio buvo atliekama tiekėjui sumokėjus tam tikrą sumą pinigų, kuri buvo nustatoma proporcingai viešojo pirkimo vertei (nuo 700 iki 142 000 eurų). Toks mokėjimas buvo depozitinio pobūdžio, nes jis būdavo grąžinamas, jei skundas pripažįstamas pagrįstu. 2010 m. balandžio 19 d. Latvijos Konstitucinis teismas priėmė sprendimą Nr. 2009-77-01, kuriuo nustatė, jog tokio pobūdžio mokėjimas laikytinas teisės sąžiningą procesą, kas yra numatyta Konstitucijoje, ribojimu. Nuo to sprendimo Latvijoje, skirtingai nuo kitų regiono valstybių, netaikomas joks mokeskis²⁹⁴. Taigi iš šios užsienio valstybių praktikos matyti, kad ypatingai svarbu numatyti tokį mokesčio dydį, kuris nesukurtų dirbtinių kliūčių ir suinteresuotiems asmenims aktyviai dalyvauti viešųjų pirkimų proceso teisėtumo užtikrinime.

Tačiau specializuotos peržiūros institucijos išlaikymas reikalauja lėšų. Siekiant užtikrinti jos narių nepriklausomumą, kompetenciją ir profesionalumą, jiems būtina mokėti jų statusą atitinkančias algas ir garantuoti geras kitas darbo sąlygas. Taip pat neišvengiamai reikia administruoti tokios institucijos veiklą, aprūpinti ją patalpomis, techninėmis priemonėmis ir pan. Idealiu atveju tokia institucija turėtų išsilaikyti pati, t.y. iš už pareiškimų nagrinėjimą mokamo mokesčio, be papildomų valstybės biudžeto asignavimų. Tačiau tai yra sunkiai pasiekiamo neribojant tokios institucijos paslaugų prieinamumo plačiam tiekėjų ratui. Matome, kad būtina aptarti ir tokios institucijos valstybinio finansavimo galimybę. Nustatant procedūros kainą, taip pat svarbus ir politinės valios klausimas. Viešųjų pirkimų įstatymo pažeidimų nustatymas ir prevencija yra laikoma svarbiu šalies politikos tikslu, todėl sprendimų peržiūrai specializuotose institucijose turi būti skiriamas pakankamas finansavimas, kuris leistų tokioms organizacijoms nereikalauti iš besikreipiančių tiekėjų jokių mokesčių arba imti tik minimalias, prevenciškai prieš akivaizdžiai nepagrįstus skundus nukreiptas rinkliavas.

Nustatant mokesčio už sprendimų peržiūrą dydį, taip pat svarbu užtikrinti, kad piktnaudžiauti savo procesinėmis teisėmis linkę tiekėjai būtų nuo to atbaidomi. Jau buvo kalbėta, kad negali būti nustatyti per dideli mokesčiai, kurie sukurtu kliūtis smulkiam ir vidutiniam sektoriui ginti savo pažeistas teises.

Akivaizdu, kad tik aptartų faktorių savitarpio darnos pagrindu galima nustatyti protinę sąlygą peržiūros procedūros kainą, kuri nebūtų kliūtis smulkiam ir vidutiniam verslui ginti savo teises, leistų bent dalinai padengti tokios specializuotos institucijos veiklos sąnaudas ir atgrasytų savo teisėmis piktnaudžiaujančius tiekėjus nuo nepagrįstų skundų teikimo.

Kitas specializuotos institucijos modelio privalumas yra specialus darbuotojų pasirengimas darbui tokiose institucijose. Ši teisės sritis yra sudėtinga ir gana mažas skaičius

294 Laarmaa, K.; Venckus, T.; Indane, D. *Baltic public procurement review – obligatory and voluntary grounds for exclusion*. Varul, 2014 [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.varul.com/publications/baltic-public-procurement-review-obligatory-and-voluntary-grounds-for-exclusion>>.

asmenų ja domisi. Žmonės be praktinės patirties ir kompetencijų iš esmės sunkiai gali adekvačiai ir profesionaliai vertinti viešųjų pirkimų konfliktines situacijas. Bendrosios kompetencijos ar administraciniuose teismuose dažniausiai nėra specialių skyrių ar padalinių, nagrinėjančių tik viešųjų pirkimų bylas. Nors toks poreikis yra²⁹⁵. Esat tokiai situacijai, natūralu, kad teismų sprendimai tampa nenuspėjamais, nors objektyviai tam ir nėra priežasčių. ES viešųjų pirkimų reguliavimas yra detalus, ETT yra šias nuostatas interpretavęs savo praktikoje, tad sprendimai panašiose bylose iš esmės turėtų būti vienodi ar bent panašūs, bet jokių būdu ne priešingi, juolab, kad problemos viešųjų pirkimų srityje yra labai panašios visose ES valstybėse. Vykdamt viešuosius pirkimus ši koncepcija taip pat pritaikoma, nes šiame procese gana nesunkiai galima išskirti kelias universalias grupes teisinio reguliavimo pažeidimų, kurie yra nuolat besikartojantys visame pasaulyje. Pavyzdžiui, K. Chochowski identifikuoja tokias dažniausiai pasitaikančias viešųjų pirkimų sistemos destrukcijas: sąžiningos konkurencijos ir vienodo vertinimo principų nesilaikymas; nešališkumo ir objektyvumo principų nesilaikymas; viešojo pirkimo nugalėtojo teisių atidavimas kitam asmeniui, nei pagal taisykles išrinktasis; skaidrumo ir/ar rašytinės formos principų nesilaikymas; kitų nei konkursai pirkimo būdų taikymas.²⁹⁶ Tai suponuoja prielaidas, kad asmenys, sprendžiantys viešųjų pirkimų bylas, gali remtis užsienio valstybių gerąja patirtimi ir prisidėti formuojant vienodą praktiką visoje Europos Sąjungos erdvėje, kur veikia labai panašus teisinis viešųjų pirkimų reguliavimas. Taip pat tokie asmenys gali bendradarbiauti su pasaulinėmis viešųjų pirkimų srityje veikiančiomis organizacijomis ir tokiu būdu nuolat plėsti savo akiratį ir didinti profesinę kompetenciją.

Labai svarbus faktorius yra procedūrų trukmė. Procedūrų greitumo atžvilgiu griežtai pasisakoma ir Peržiūros direktyvoje, kur akcentuojama, kad perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūra turi būti „efektyvi ir ypač tokia sparti kaip tik įmanoma“²⁹⁷. Toks tikslas nuolat minimas ir ETT praktikoje²⁹⁸. Procedūros specializuotose institucijose yra lankstesnės ir gali būti suorganizuotos taip, kad būtų užtikrintas jų spartumas. Mažesnis bylų srautas (palyginus su bylų skaičiumi bendrosios kompetencijos teismuose), specialios tokių institucijų darbuotojų žinios ir gebėjimai gali užtikrinti greitesnį procesą, o tai leidžia sumažinti nuostolius ir kaip įmanoma greičiau atstatyti neteisėtai perkančiosios organizacijos sprendimu padarytą žalą. Procesas specializuotose neteisminėse institucijose yra daug spartesnis, lyginant su procesu teismuose. Tai patvirtina ir bylas nagrinėjančių specializuotų institucijų praktika. Pavyzdžiui, Estijos Apeliacijų komitetas žodinio proceso atveju gavęs skundą privalo per 7 darbo dienas surengti posėdį, o po jo per 10 darbo dienų priimti sprendimą. Rašytinio proceso atveju sprendimas priimamas per 10 darbo dienų

295 Pavyzdžiui, apie teisėjų specializacijos poreikį viešųjų pirkimų srityje yra užsimenama: Projekto „Viešųjų pirkimų ginčų sistemos tobulinimas“ ataskaita. Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos Įmonių teisės ir viešųjų pirkimų politikos departamento Viešųjų pirkimų politikos skyrius [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-01-06]. <[www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS\[1\].pdf](http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS[1].pdf)>.

296 *Ibid.*

297 2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/66/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EEB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo. OJ L 335, 20/12/2007, p. 31-46.

298 Pz., Sprendimas Fritsch, Chiari & Partner, Ziviltechniker GmbH ir kiti, C-410/01, EU:C:2003:362.; Sprendimas Lämmerzahl, C-241/06, EU:C:2007:597; Sprendimas Uniplex, C-406/08, EU:C:2010:45 ir pan.

nuo skundo gavimo. Praktikoje šių terminų laikomasi²⁹⁹. Latvijoje specializuota institucija yra įpareigota priimti sprendimą per vieną mėnesį nuo jo gavimo (tiesa palikta galimybė terminą partęsti informavus pareiškėją).³⁰⁰

Labai svarbus veiksnys yra specializuotų neteisminių institucijų reputacija, kuri gali paskatinti rinkos dalyvius pasitikėti jos priimamų sprendimų pagrįstumu. Lietuvoje teismais pasitiki tik apie 45 procentai žmonių, o tokio nepasitikėjimo pagrindinės priežastys yra susijusios su įtariama korupcija ir priimamais neteisringais sprendimais³⁰¹. Kyla retorinis klausimas, ar smulkusis verslininkas, net ir matydamas akivaizdžius savo teisių pažeidimus, bus linkęs investuoti savo laiką ir pinigus tam, kad jo atvejis būtų peržiūrėtas teisme? Svarbu ir tai, kad nepaisant teisės aktuose įtvirtinto ir visomis reikalingomis teisinėmis ir vadybinėmis priemonėmis užtikrinamo nešališkumo ir nepriklausomumo, teismai dažnai perkančiųjų organizacijų sprendimus vertina imdami domėn viešojo intereso faktorių, t.y. net ir ne visai teisėtą elgesį pateisina dėl to tikslo, kodėl pirkimas buvo vykdomas. Kaip pabrėžia A.Colman ir E. Niewiadomska, yra „plačiai pripažįstama, kad perkančiosios organizacijos peržiūros subjektų yra palankiau vertinamos nei privataus sektoriaus atstovai“³⁰². Iš to galima padaryti išvadą, kad peržiūros subjektai save laiko „viešojo intereso sergėtojais“³⁰³ ir dėl to pasitaiko situacijų, kai konkretaus tiekėjo pažeistos teisės nėra apginamos jas aukojant vardan viešojo intereso.

Apibendrinant galima teigti, kad svarbiausi neteisminės perkančiųjų organizacijų sprendimo peržiūros modelio privalumai yra susiję su galimybėmis užtikrinti paprastesnį, greitesnį, pigesnį ir kokybiškesnį procesą institucijoje, kuria visuomenė labiau pasitiki. Žemiau pateiktame paveiksle atvaizduoti pagrindiniai perkančiųjų organizacijų peržiūros specializuotoje institucijoje pranašumai.

299 Laarmaa, K.; Venckus, T.; Indane, D., *supra* note.

300 *Ibid.*

301 „Pasitikėjimas teismais išaugo“ – toliau apgaudinėja save aukščiausi teisėjai. *Tiesos* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.tiesos.lt/index.php/tinklarastis/straipsnis/pasitikejimas-teismais-isaugo-toliau-apgaudineja-save-auksciausi-teisejai>>.

302 Colman, A.; Niewiadomska, E. *Public procurement review and remedies bodies – models for success*. EBRD, 2012 [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-06]. <www.ebrd.com/downloads/research/law/lit12ed.pdf>, p. 27.

303 *Ibid.*

13 pav. Peržiūros specializuotoje institucijoje pranašumai

Tačiau kaip ir kiekvienas teisinis reiškiny, taip ir perkančiosios organizacijos sprendimų peržiūra specializuotoje institucijoje, be teigiamų pusių, turi ir savo trūkumų. Svarbiausiais iš jų galima būti įvardyti pradinius tokių institucijų įsteigimo kaštus, esamos teisinės bazės pakeitimo poreikį, tokios institucijos reputacijos formavimo būtinybę ir panašiai. Tik atlikus gilią kiekvienos nacionalinės teisės sistemos analizę įmanoma pasirinkti tinkamiausią modelį, tačiau specializuota peržiūra visuomet yra labiau socialiai orientuota, nes apsaugo žmones nuo bylinėjimosi ir konflikto išsiplėtojimo, o teismų jurisdikcijai paliekamos svarbias teisines problemas keliančios bylos.

2.6. Alternatyvių ginčų sprendimo būdų taikymo galimybės vykdant perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūras

Alternatyvaus ginčų sprendimo skatinimas gali būti pripažįstamas vienu iš kertinių ES teisės politikos tikslų. Pavyzdžiui, Žaliojoje knygoje dėl alternatyvaus ginčų sprendimo civilinėje ir komercinėje teisėje³⁰⁴, kuri buvo pristatyta Europos Bendrijų Komisijos 2002 m., yra pažymima, kad AGS yra politinis prioritetas, nuolat siekiamas Europos Sąjungos institucijų, kurios rūpinasi alternatyvių priemonių stimuliavimu, joms palankios aplinkos kūrimu ir jų kokybės užtikrinimu. Pasaulyje įvairūs AGS būdai yra labai plačiai taikomi. Ne išimtis ir Lietuva, kurioje derybų išlyga verslo sutartyse yra tapusi įprasta praktika, o mediacija ir arbitražas palengva, bet gana užtikrintai, taip pat skinasi kelią. Teisminė mediacija nuo 2015 m. sausio 1 d. yra pradėta taikyti visuose Lietuvos Respublikos teismuose, o tai sąlygoja poreikį ieškoti atsakymo, ar teisėjai galės siūlyti tokią procedūrą ginčo šalims, kurios teisme yra atsidūrusios dėl perkančiosios organizacijos sprendimo peržiūros.

Alternatyvus ginčų sprendimas doc. dr. Natalijos Kaminskienės apibūdinamas kaip „visuma neformalių, leidžiančių šalims kontroliuoti ginčo sprendimo eigą ir jos rezultatą

304 Green Paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law. European Commission, 2002 [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:2002DC0196>>.

procedūrų, kuriose trečiojo nepriklausomo asmens pagalba sprendžiant ginčą yra galima, bet neprivaloma.³⁰⁵ Ši sąvoka apima tris pagrindines (klasikines) procedūras: derybas, mediaciją ir neįpareigojantį arbitražą, bei eilę mišriųjų ginčų sprendimo procedūrų, kurios jungia skirtingas klasikinių procesų savybes. Specialus alternatyvaus ginčų sprendimo taikymo reguliavimas arba atskirų jo būdų kaip, pavyzdžiui, mediacija, reguliavimas, suponuoja prielaidą, kad ES remia draugiškesnį ginčų sprendimą ir suvokia jo privalumus³⁰⁶.

Ieškant taikesnių ginčų sprendimo būdų reikalinga susipažinti ir su darnaus ginčų sprendimo samprata, kuri pastaraisiais metais yra pradėta formuoti pasaulio mokslininkų darbuose. Ginčų sprendimo būdai, kuomet šalys aktyviai įsitraukia į procesą ir savo pastangomis randa tinkamiausią ginčų sprendimo kelią, gali būti laikomi padedančiais siekti darniojo vystymosi koncepcijos įgyvendinimo teisės srityje, bei vadinami darniais. Darniojo vystymosi koncepcija³⁰⁷ pirmą sykį buvo suformuluota 1987 m. Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos ataskaitoje „Mūsų bendra ateitis“. Šiame dokumente buvo nustatyta, kad „Darnusis vystymasis yra vystymasis, kuris atitinka dabarties poreikius ne-ribodamas ateities kartų tenkinti savuosius“³⁰⁸. Žingsnis po žingsnio darnusis vystymasis buvo pripažintas globalia pasaulio bendruomenės vystymosi vizija, o ši koncepcija tapo svarbiu politikos tikslu.³⁰⁹ Europos Sąjungoje darnusis vystymasis kaip fundamentalus veiklos orientyras pirmą sykį buvo įtvirtintas Amsterdamo sutartyje³¹⁰, kuri buvo pasirašyta 1997 m. Nuo to laiko šis siekis įvairių ES politikos formavimo priemonių pagalba buvo perkeltas į visas viešojo gyvenimo sritis ir kiekvienos valstybės narės strateginio planavimo dokumentus. Darnos poreikis, išryškėjęs visose visuomeninio gyvenimo srityse, taip pat pastebimas ir teisės sferoje, ypač ginčų sprendžiant ginčus. Darniojo ginčų sprendimo pagrindinė idėja yra mažinti šalių tarpusavio susipriešinimą sprendžiant ginčus ir organizuoti proceso eigą taip, kad išspręsdus ginčą šalys galėtų sėkmingai tęsti tarpusavio santykius. Darnumo siekiančiomis procedūromis pasiekta taika esmingai skiriasi nuo įprastos teisinės taikos, kuri tarytum turėtų būti pasiekta teismui priėmus sprendimą byloje ir išspręsdus ginčą iki tokio lygmens, kad teisės požiūriu nebėra galimybių šalims kelti kokius nors reikalavimus. Teisinė taika turėtų būti priešpastatoma socialinei taikai, kuri gali būti drąsiai siejama su šalių tarpusavio santykių atstatymu iki konstruktyvų bendravimą užtikrinančio lygio. Tokia taika yra tvaresnė ir, be abejo, visuomenei naudingesnė. Teismai nėra įpareigoti siekti tokios taikos, jie turi spręsti ginčus, vadovaudamiesi teisės aktais. Teismai neprivalo rūpintis šalių tarpusavio santykiais ir tolimesniu jų vystymusi. Kitaip yra, jei šalys pasirenka taikesnius ginčų sprendimo būdus. Skirtingų ginčų spren-

305 Kaminskienė, N. *Alternatyvusis civilinių ginčų sprendimas*. Vilnius: Registrų centras, 2011, p. 46.

306 Tvaronavičienė, A., *supra* nota.

307 Kanapinskas, V.; Plytnikas, Ž.; Tvaronavičienė, A. Sustainable public procurement: realization of the social aspect in Republic of Lithuania. *Business: Theory and Practice*. Vilnius: Gediminas Technical University, 2014, Vol 16, No 4.

308 Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-02-26]. <www.un-documents.net/our-common-future.pdf>.

309 Liobikienė, G.; Mandravičiūtė, J. Achievements of Lithuanian sustainable development during the integration process into the European Union. *Technological and Economic Development of Economy*, 2011, 17(1), p. 65.

310 Amsterdamo sutartis, iš dalies pakeičianti Europos Sąjungos sutartį, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus. Europos Sąjungos oficialus leidinys, 1997, C 340.

mo būdų darnumas gali būti vertinamas pagal tokius kriterijus: „1) proceso privatumas ir konfidencialumas; 2) gerų ginčo šalių tarpusavio santykių išsaugojimas; 3) emocinės konflikto sprendimo pusės paisymas sprendimo procese; 4) individualus priėjimas prie galimų ginčo išsprendimo variantų; 5) poreikis sprendimą remti abipusiu kompromisu; 6) ginčo sprendimo procedūros efektyvumas; 7) ginčo procedūros patogumas ir prieinamumas; ir 8) situacijos įvertinimas iš šalies.“³¹¹ Visus šiuos kriterijus atitinkančios ginčų sprendimo procedūros galėtų būti laikomos darniomis. Siektina bent dalį šių kriterijų perkelti į ginčų sprendimo praktiką tiek teisminėse, tiek neteisminėse institucijose, sukuriant sistemą, orientuotą į abipusiai suprantamo bei abipusiai sąžiningo sprendimo paieškas. Viešųjų pirkimų ginčų atveju jų sprendimo darnumas taip pat yra labai svarbus. Tarp perkančiųjų organizacijų ir teikėjų užsimezgęs bendradarbiavimo ryšys sprendžiant ginčus dažnai yra negrįžtamai nutraukiamas. Jo išsaugojimas galėtų ateityje leisti šiems subjektams konstruktyviai bendrauti.

Šioje tyrimo vietoje yra tikslinga prisiminti viešųjų pirkimų teisinio santykio rūšis, išskiriant iki viešojo pirkimo pradžios susiklostančius teisinius santykius, viešojo pirkimo metu susiklostančius teisinius santykius ir pasibaigus viešajam pirkimui susiklostančius teisinius santykius.

Iki pirkimo paskelbimo (pirkimo pradžios) susiklostantys teisiniai santykiai yra mažai reglamentuoti teisės normomis ir todėl pirkimo subjektai turi gana plačią pasirinkimo laisvę modeliuoti savo elgesį. ES perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros sistema nėra taikoma šiam pirkimų etapui, todėl kilus konfliktams šiame etape yra natūraliai taikomos derybos, kaip konfidencialus, operatyvus ir efektyvus tokių nesutarimų sureguliuavimo įrankis. Šiame etape taip pat egzistuoja didelė perkančiųjų organizacijų neteisėtų veiksmų rizika, tačiau tuo pačiu iki pirkimo paskelbimo yra apibrėžiamas pirkimo objektas, be ko neįmanomas tolimesnis sklandus pirkimų procesas. Ypatingai svarbu efektyviai išspręsti ginčus iki pirkimo paskelbimo tais atvejais, jei planuojamas tęstinio pobūdžio pirkimas, t.y. toks įsigijimas, kuris turi būti pilnai suderinamas su jau prieš tai įvykdytaisiais (pavyzdžiui, perkamos jau veikiančios informacinės sistemos modernizavimo paslaugos). Šiame etape nėra identifikuotinos kliūčių taikyti derybas, mediaciją ar kitus AGS būdus.

Be abejo, svarbiausiais ginčais laikytini tie, kurie atsiranda jau paskelbus apie viešąjį pirkimą. Perkančiųjų organizacijų sprendimo peržiūra ES lygmeniu yra detalai reglamentuota, bet, kaip bus parodyta vėliau, Peržiūros direktyvose nenumatytos galimybės ginčų sprendimo sistemas papildyti AGS būdais. Taigi vertinant iš viešųjų pirkimų procedūros metu kylančių konfliktų sprendimo taikesniais būdais perspektyvos konstatuotina, kad dabar galiojančiuose ES perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros sistemose nėra galimybės plačiai pritaikyti ir AGS būdus. Maža to, klasikiniai AGS būdai dažnai net yra ES ignoruojami ir vengiama juos taikyti laikant neefektyviais ir atimančiais laiką. Toks požiūris gali būti paaiškinamas skirtinga perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūros ir AGS būdu taikymo paskirtimi. Pirmuoju atveju svarbiausias viešųjų pirkimų peržiūros procedūros tikslas yra priversti praktikoje naudoti viešųjų pirkimų reguliavimą užtikrinant, kad tokių teisės normų pažeidimai arba tyčinės ar netyčinės perkančiųjų

311 Kaminskienė, N.; Žalėnienė, I.; Tvaronavičienė, A. Bringing sustainability into dispute resolution processes. *Journal of security and sustainability issues*, 2014, 4(1), p. 72.

jų organizacijų klaidos galėtų būti ištaisytos³¹². AGS būdais siekiama sutaikyti ginčo šalis ir rasti kompromisinį abiejų šalių poreikius atitinkantį sprendimą³¹³. ES viešųjų pirkimų peržiūros sistemos tikslai akivaizdžiai skiriasi nuo svarbiausių AGS siekinių. Tuo galima būtų iš dalies pateisinti AGS būdų netaikymą sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus, nes gerų ginčo šalių tarpusavio santykių atstatymas nėra peržiūros procedūrų tikslas. Jų atveju yra svarbiau užkirsti kelią ES teisės pažeidimams, o tai tik draugiškomis priemonėmis nepasiekama.

Direktyvoje 92/13/ECC buvo numatyta taikyti sutaičinimo procedūrą. Šio AGS būdo taikymas buvo rekomenduojamas sprendžiant komunalinio sektoriaus pirkimų dalyvių ginčus. Tačiau priėmus naują Peržiūros direktyvą 2007/66/EC, jo buvo atsisakyta kaip neefektyvus. Šis nesėkmingas bandymas į viešųjų pirkimų peržiūrą inkorporuoti draugiškesnio sprendimo procedūrą gali būti kritikuojamas remiantis jo mažu prieinamumu. Kad teisėje įtvirtintos priemonės (ypatingai orientuotos į taikos atstatymą socialiniame teisiniame santykiyje) būtų naudojamos, jos turi būti prieinamos ir lengvai taikomos. Pirkimų dalyviams kaip ir perkančiosioms organizacijoms ES komisijoje taikomos sutaičinimo procedūros iš esmės negali būti laikomos patraukliomis. Kreipimasis į EK reikštų labai platų įtariamo teisės pažeidimo eskalavimą. Tai tikrai nebūtų remiama nacionalinių valdžios institucijų. Sutaikinimas iš esmės turėtų būti kuo mažiau formali procedūra, kuriai vadovautų nešališkas ir neutralus subjektas, negalintis turėti įtakos proceso šalims. EK, kaip ES teisę įgyvendinantis subjektas, negali būti laikoma nepriklausoma ir neutralia, tad jai sutaičintojo vaidmuo nėra tinkamas. Sutaikinimas turėtų būti kiek įmanoma privatesnė procedūra ir kuo mažiau nutolusi tiek tiesiogine, tiek ir netiesiogine prasme nuo ginčo kilimo vietos. Tačiau nepaisant šios kritikos ES pastangos į viešųjų pirkimų peržiūros procedūrą įtraukti sutaičinimo elementą turi būti vertinamos pozityviai. Sutaikymo instituto neprigijimas parodo, kaip svarbu yra prieš įvedant vienokio ar kitokio pobūdžio teisinį reguliavimą, būti išanalizavus siūlomoms teisinėms priemonėms tinkamumą. Taip pat svarbu teisės aktuose numatyti tokių priemonių taikymo sistemą.

ETT praktikoje alternatyvaus ginčų sprendimo būdų derinimas su perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros sistema yra sulaukęs negatyvaus vertinimo. Tokią ETT praktiką iliustruoja sprendimas byloje C-410/01³¹⁴, kur buvo vertinama Austrijos praktika naudoti mediaciją viešųjų pirkimų ginčų sprendime. Šioje valstybėje mediacija buvo viena iš privalomų sąlygų, kuri turėjo būti realizuota, siekiant kreiptis dėl perkančiosios organizacijos sprendimo peržiūros. Šio proceso metu perkančiosioms organizacijoms buvo draudžiama sudaryti sutartis. Tik mediacijos nesėkmingos baigties atveju pirkimo dalyviui buvo leidžiama teikti pareiškimą dėl perkančiosios organizacijos peržiūros procedūros. Tokiu būdu mediacija buvo privaloma sąlyga, sukurta remiantis nacionalinės teisės normomis. Austrijos nacionalinis teismas teiravosi ETT, „ar tiekėjas, kuris iki sutarties sudarymo buvo perkančiosios organizacijos informuotas apie sprendimą sudaryti sutartį su jo konkurentu, ir kuris neišnaudojo nacionalinės teisės numatytų peržiūros procedūrų, kad būtų atidėtas sutarties sudarymas ir galimai pripažinta jo teisė, gali pagrįstai tikinti, kad

312 Establishing Procurement Review Bodies. *SIGMA* [interaktyvus]. 2013, Brief 25 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.sigmaxweb.org/publications/public-procurement-publications.htm>>.

313 Tvaronavičienė, A., *supra* note.

314 Sprendimas Fritsch, Chiari & Partner, Ziviltechniker GmbH ir kiti, C-410/01, EU:C:2003:362.

jis turi interesą sudaryti sutartį ir tuo pačiu inicijuoti peržiūros procedūrą tam, kad pripažintų sprendimą dėl sutarties sudarymo neteisėtu ir reikalauti nuostolių atlyginimo³¹⁵. Šis klausimas, jei būtų kilęs dėl pareigos kreiptis į neteisminę peržiūros instituciją, matyt, būtų buvęs sprendžiamas kitaip, tačiau mediacijos atveju ETT jos privalomumą paneigė. ETT šį klausimą sprendė visų pirma išsiaiškinęs, ar direktyva „leidžia valstybei narei padaryti tiekėjo interesą gauti sutartį, ir tuo pačiu jo teisę pasinaudoti direktyva nustatyta peržiūros procedūra, priklausomu nuo sąlygos, kad prieš tai būtų kreiptasi sutaikinimo“³¹⁶. ETT nurodė, kad tokio pobūdžio sąlygos prieštarauja direktyva siekiamam greitam ir efektyviam peržiūros mechanizmui dėl to, kad kreipimasis į tokio tipo sutaikymo instituciją neišvengiamai atideda peržiūros procedūros pagal direktyvą pradžią, o taip pat dėl to, kad tokia sutaikinimo institucija neturi jokių galių, kurias direktyva reikalauja iš valstybių narių suteikti peržiūros institucijoms, kas daro neįmanomu užtikrinti efektyvų direktyvų taikymą viešųjų pirkimų metu.³¹⁷ Remdamasis šiais argumentais ETT suformavo taisyklę, kad **direktyvos neleidžia jas traktuoti taip, kad tiekėjas, nepasinaudojęs nacionalinės teisės nustatyta peržiūros procedūra, negali kreiptis peržiūros pagal Direktyvų nuostatas.** Taigi tokiu būdu nacionalinei teisei iš esmės apribojamos galios taikyti kitokio pobūdžio privalomas papildomas institucines priemones perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrai.

Atkreiptinas dėmesys, kad ETT byloje Nr. C-410/01 priimtame sprendime vartojama sutaikinimo sąvoka, kai tuo tarpu bylos fabuloje yra kalbama apie mediaciją. Tai rodo šių dviejų iš esmės skirtingų ginčų sprendimo būdų painiojimą. Tačiau, mūsų manymu, sprendimo esmei tai iriškės neturi, nes tiek mediacija, tiek ir sutaikinimas ES teisės, sprendžiant ginčus dėl viešųjų pirkimų, nėra numatyti ir pagal ETT praktiką nėra leidžiami. Norėjęsi atkreipti dėmesį, kad ETT tokią savo nuomonę pareiškė dėl privalomosios mediacijos, kas leidžia daryti išvadą, kad savanoriška mediacija neturėtų būti laikoma pažeidžiančia ES Peržiūros direktyvas, nes šiuo atveju subjektai abipusiu sutikimu pasirinktą mediaciją ir jos pagalba bandytų rasti savo konflikto sprendimą. Tai neprieštarautų ir klasikinei mediacijos teorijai, kadangi procesas būtų grįstas šalių savanoriškumu.

Nepaisant aukščiau išvardytų argumentų, norėjęsi atkreipti dėmesį, kad ES teisė visuomet palieka erdvės nacionalinei teisei savarankiškai modeliuoti taikomas procedūras. AGS būdų taikymo atžvilgiu tokių erdvių yra mažiau ginčų, kylančių iš tarptautinių pirkimų, atveju, tačiau supaprastintų pirkimų konfliktų atveju jų sprendimo procedūras valstybės narės yra laisvos nusistatyti pačios. Taigi valstybės narės turi galimybes AGS būdus inkorporuoti į supaprastintų pirkimų sprendimo procesus. Pavyzdžiui, tokių pirkimų ginčų atveju šalims galėtų būti siūloma mediacija ar sutaikymas.

Kalbant apie AGS būdų taikymą sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus iš pradžių turėtų būti atsakoma į klausimą, ar įmanoma rasti abipusiai priimtą sprendimą (kas yra AGS siekiamybe) ir koks šio sprendimo santykis su viešoju interesu, kuris yra neatsiejamas nuo viešųjų pirkimų.

Pirmojoje darbo dalyje buvo konstatuota, kad viešųjų pirkimų institutas yra tarpšakinio pobūdžio, nes dėl savo ypatingųjų bruožų negali būti vienareikšmiškai priskiriamas

315 Sprendimas Fritsch, Chiari & Partner, Ziviltechniker GmbH ir kiti, C-410/01, EU:C:2003:362.

316 *Ibid.*

317 *Ibid.*

nei administracinės, nei civilinės teisės reguliavimo sferai. Tiriant AGS būdų pritaikymą viešųjų pirkimų ginčų sprendimo procedūrose, būtina jį išnagrinėti tiek administracinės, tiek civilinės teisės požiūriu.

Norint inkorporuoti AGS būdus į viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemą būtina pakeisti požiūrį, vyraujantį administracinėje teisėje, kad viešojoje teisėje nėra kompromisų. Socialiniai pokyčiai formuoja naują požiūrį, kurio esmė yra individo ir visuomenės interesų derinimas. Tai patvirtina ir Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo doktrina, kurioje ne sykį buvo akcentuota, kad demokratinėje visuomenėje neretai kyla konfliktai ir prieštaravimai, kurie privalo būti sprendžiami derinant skirtingus interesus ir siekiant nepažeisti jų pusiausvyros. Konstitucinio Teismo nariai, kalbėdami apie viešųjų ir privačiųjų interesų derinimą, yra pabrėžę, kad „negalima pasiekti teisingumo tenkinant tik vienos grupės arba vieno asmens interesus ir kartu neigiant kitų interesus. Elgiantis vienašališkai, būtų ignoruojama humaniškoji teisės paskirtis, didėtų socialinių konfliktų galimybė. Teisė negali remtis vien tik daugumos ar mažumos interesais, todėl teisėdaroje siekiama derinti interesus panaudojant optimalias šalių susitarimo galimybes.“³¹⁸ Šios išvalgos aktualios ir administracinei, ir civilinei teisei. Taigi net administracinės teisės reguliuojamuose teisiniuose santykiuose galima rasti prielaidų tam tikrai derybinei erdvei identifikuoti. Derybų galimybė šiame procese rodo, kad egzistuoja ne vienas ginčo išsprendimo būdas, ir kūrybiškas priėjimas prie šio klausimo gali padėti rasti teisėtą sprendimo variantą, kuris užtikrintų viešojo ir privataus intereso pusiausvyrą (Konstitucijos³¹⁹ 5 str. 3 d.). Kompromiso leistinumas administracinėje teisėje, autorės nuomone, turi būti įtvirtintas įstatymų leidėjo numatant taikos sutarties tarp ginčo šalių sudarymą ir administraciniame procese. Esant taikos sutarties sudarymo galimybei administracinio proceso metu, galima kalbėti ir apie mediacijos, sutaikymo ar kitų AGS būdų pritaikymą sprendžiant ginčus, kilusius iš administracinių teisinių santykių. 2013 m. įtvirtinta teisė sudaryti taikos sutartį administracinio proceso metu (Administracinių bylų teisenos įstatymo 52(1) straipsnis), suteikė galimybę tvirtinti teismams taikos sutartis, jei jų sudarymas pagal ginčo pobūdį yra galimas. Be abejo, buvo įtvirtinta ir eilė sąlygų tokioms taikos sutartims, pavyzdžiui, jų turinio neprieštaravimas imperatyvioms įstatymų ir kitų teisės aktų nuostatoms, viešajam interesui, trečiųjų suinteresuotų asmenų teisių ar teisėtų interesų nepažeidimas³²⁰. Šie teisinio reguliavimo pokyčiai yra didelis žingsnis link platesnio alternatyvaus ginčų sprendimo būdų taikymo administracinėje teisėje.

Taikos sutarties institutas civilinėje teisėje yra įprastas, kaip ir galimybė prieš kreipiantis į teismus pasirinkti įvairius alternatyvius ginčų sprendimo būdus. Taigi civiliniu teisiniu požiūriu viešuosiuose pirkimuose nėra kliūčių taikyti AGS būdus.

Prisimenant tai, kad viešųjų pirkimų teisinis santykis buvo apibrėžtas kaip specifinis, svarbu atsiminti, kad pozityvioji teisė nedraudžia viešųjų pirkimų ginčų atveju sudaryti taikos sutartis. Šį faktą galima priskirti prie argumentų, kad AGS būdai galėtų būti taikomi ir šioje srityje. Vis dėlto gretinant esmingiausius AGS principus ir viešųjų pirkimų princi-

318 Namavičius, Z.; Stačiokas, S. Viešųjų ir privačių interesu derinimas – darnios civilinės visuomenės ir teisinės valstybės principas. *Lrkt.lt* [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-06]. <www.lrkt.lt/PKonferencijoje/15.pdf>.

319 Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.

320 Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 13-308; 2000, Nr. 85-2566.

pus, pastebima, kad tam tikrais atvejais gali kilti jų kolizijos. Pavyzdžiui, AGS procedūros yra privataus pobūdžio ir jų metu atskleista informacija yra konfidenciali. Viešieji pirkimai yra grindžiami skaidrumo ir viešumo principais, kas suponuoja logišką klausimą, ar taikant AGS šioje srityje nebūtų piktnaudžiaujama privatumu ir konfidencialumu? Nesant viešumo faktoriaus, šalys gali susitarti dėl imperatyvioms teisės normoms prieštaraujančių dalykų. Pavyzdžiui, sudaryti neteisėtą susitarimą, kad kito pirkimo sąlygos bus palankesnės perkančiosios organizacijos veiksmais nepatenkintam tiekėjui, kuo bus pažeidžiamas galbūt kitų rinkoje veikiančių tiekėjų teisės. Tačiau siekiant to išvengti galima būtų pasiūlyti taikos sutarties tvirtinimo teisme galimybę, nes tokio proceso metu teismas įvertintų pasiektą susitarimo atitikimą imperatyvioms įstatymų normoms ir, esant neatitikimams, jo netvirtintų. Rumunijoje mediacija pagal bendrąjį šio AGS būdo teisinį reglamentavimą yra galima ir viešųjų pirkimų procedūrų konfliktų sprendimo procedūrose, tačiau perkančiosios organizacijos šia alternatyva nesinaudoja todėl, kad specializuota peržiūros institucija tokios praktikos neskatina dėl galimo piktnaudžiavimo mediacijos procese³²¹.

Taikant AGS būdus labai svarbus yra tiesioginis abiejų ginčo šalių kontaktas ir jų tarpusavio komunikacija. Didelė dalis ginčų teismų nepasiektų todėl, kad šalys susėstų derybų ir konflikto priežastis išsiaiškintų. Tai yra ypač aktualu tokiose mažose rinkose kaip Lietuvos, nes daugelis tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų jau turi tarpusavio santykių istoriją ir poreikį tuos santykius išsaugoti, nes jų netekimas dažnai gali lemti tam tikrus nuostolius arba didelį papildomą darbo krūvį, kuris būtinas tam, kad naujas tiekėjas sėkmingai vykdytų viešojo pirkimo sutartį.

Aptarus derybų ir mediacijos klausimą, tikslinga bent trumpai aptarti arbitražo vaidmenį viešųjų pirkimų procedūrų ginčų sprendime. Viešųjų pirkimų ginčų arbitruotinumą klausimą yra nagrinėjęs D.Soloveičikas, kuris priėjo išvados, kad „Įvertinant viešųjų pirkimų teisės imperatyvų pradžią, ypač tiek, kiek tai tiesiogiai numatyta VPI ir ES viešųjų pirkimų teisėje, bei vertinant teisės šakos įtaką viešajai tvarkai nacionalinės teismų praktikos kontekste, matyti, kad ginčai dėl viešųjų pirkimų procedūrų negali būti nagrinėjami komerciniame arbitraže, o tai reiškia, kad tokios kategorijos disputai yra nearbitruotini“³²². Su šia išvada tenka sutikti, nes vadovaujantis arbitražo teorija, arbitražas teisingumo nevykdo. Procesas arbitražo teismuose taip pat nėra „tiesioginė pažeistų teisių gynbos ar atstatymo priemonė“³²³, nes jo tikslas yra racionalus ūkiškas konkretaus ginčo išsprendimas suderinant, kiek įmanoma, šalių interesus.

Apibendrinant galima teigti, kad kalbant apie AGS būdų taikymą viešojo pirkimo metu kilusiems ginčams spręsti, reikalinga atkreipti dėmesį į tris esminius faktorius: ES teisinį reguliavimą, kuris to nenumato ir nepalaiko, nacionalinę teisinę aplinką, kurioje nėra kliūčių AGS pritaikymui tokiose ginčuose (ypač kai kalbame apie supaprastintus pirkimus, kurių ES detalai nereguliuoja), ir poreikį balansuoti AGS ir viešųjų pirkimų principus, kas dažnai gali tapti rimta problema dėl jų priešingumo ir nesuderinamumo. Imant domėn visus šiuos tris faktorius, reikalinga konstatuoti, kad AGS būdai tik labai

321 Dragos, D. Alternative dispute resolution mechanisms in the field of public procurement: between effectiveness and constitutionality. *Transylvanian Law Review or Administrative sciences*. 2011, no. 34 E: 98-113, p.112.

322 Soloveičikas, D., *supra* note 63, p. 48.

323 Dominas, G.; Mikelėnas, V. *Tarptautinis komercinis arbitražas*. Vilnius: Justitia, 1995, p. 22.

ribotai ir tik šalių abipusiu sutikimu gali būti taikomi sprendžiant ginčus, kilusius dėl viešųjų pirkimų procedūrų.

Reikalinga aptarti ir AGS būdų pritaikomumą, sprendžiant viešųjų pirkimo sutarčių vykdymo procese kylančius ginčus. Čia ES teisinis reguliavimas yra labai palankus taikesnio konfliktų sprendimo procedūrų taikymui. Pirkimų direktyvose 2004/17/EC ir 2004/18/EC, kaip ir 2014/24/EC ir 2014/25/EC, mediacijos išlygos rekomenduojamos įtraukti į viešųjų pirkimų sutartis. Tai rodo šios procedūros palankų vertinimą ir suvokimą, kad viešųjų pirkimų sutarčių vykdymas glaudžiai siejasi su civiline teise. Kai kuriose valstybėse narėse sprendžiant ginčus, kilusius iš viešųjų pirkimų sutarčių vykdymo, AGS būdai yra taikomi. Pavyzdžiui, Rumunijoje nacionalinė teisė leidžia taikyti AGS būdus sprendžiant viešųjų pirkimų sutarčių vykdymo ginčus. Rumunijos teismo nagrinėjimo įstatyme yra nustatyta, kad vykdant viešųjų pirkimų sutartis kilę ginčai visų pirma turi būti sprendžiami pagal sutaikymo procedūrą, nustatytą Civilinio proceso kodekse, kuri yra vienoda visoms komercinėms sutartims. Sutaikymas inicijuojamas prieš ieškinių pateikimą ir yra privalomas. Taip pat viešųjų pirkimų sutarčių vykdymo ginčų atžvilgiu šalys gali pasirinkti ir mediaciją³²⁴. AGS taip pat dažnai naudojamas viešųjų pirkimų ginčų sprendimui tokiose pasaulio valstybėse, kaip JAV ir Kanada³²⁵. Įdomu paminėti ir tai, kad Lietuvoje kurį laiką mediacija (tarpininkavimas) buvo rekomenduojamas kaip vienas iš viešųjų pirkimų sutarčių ginčų sprendimo būdų. Pagal LR Vyriausybės nutarimu patvirtintų Valstybinio užsakymo sutarties nuostatų 17 punktą: „Iškilusius ginčus dėl sutarties vykdymo šalys turi siekti išspręsti tarpusavio konsultacijose arba tarpininkaujant tretiesiems asmenims. Jeigu šiuo būdu išspręsti ginčo nepavyksta, šalys perduoda ginčą spręsti teismui arba valstybiniam arbitražui ta tvarka, kurią jos nustatė sutartyje arba dėl kurios susitarė vėliau.“³²⁶

Pasibaigus viešajam pirkimui ir sudarius sutartį rodos nelieka priežasčių naudoti AGS ginčams, kylantiems iš sutartinių įsipareigojimų nevykdymo ar netinkamo vykdymo, spręsti. Pasak P. Bolton, „Po sutarties sudarymo, darant prielaidą, kad šiame etape kilę ginčai yra reglamentuojami privatinės teisės, kitaip nei reglamentuojant administracinei teisei, šalys gali naudotis derybomis ar mediacija“³²⁷. Vis dėlto ir šiuo etapu dėl AGS taikymo, o ypačingai dėl arbitražo, kyla problemų.

Viešųjų pirkimų sutarčių vykdymo metu kilusių ginčų atveju labai svarbus yra įpareigojančio arbitražo taikymo lestinumo klausimas. Kaip jau buvo konstatuota, toks ginčų sprendimo būdas viešųjų pirkimų procedūrų metu kilusių konfliktų sprendimui neleistinas. Tačiau kiek kitokia situacija yra ginčų dėl viešųjų pirkimų sutarčių vykdymo atveju. Tam, kad toks ginčų sprendimo būdas galėtų būti taikomas, yra būtina į sutarties sąlygas įtraukti arbitražo išlygą arba sudaryti atskirą susitarimą, iš kurio matytųsi šalių valia atsisakyti teismų jurisdikcijos ir pavesti savo būsimus ar jau kilusius ginčus spręsti arbitražui

324 Dragos, D., *supra* note, p.112.

325 Miller J.R. Alternative Dispute Resolution (ADR): a Public Procurement Best Practice That has Global Application. International Public Procurement Conference Proceedings [interaktyvus]. 2006 [žiūrėta 2015-04-20]. <http://www.ipppa.ws/IPPC2/PROCEEDINGS/Article_24_Miller.pdf>, p. 665.

326 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. birželio 9 d. nutarimas Nr. 444 „Dėl Valstybinio užsakymo konkurso nuostatų, Valstybinio užsakymo sutarties nuostatų, Valstybinio užsakymo įsipareigojimų nevykdymo nuostolių įvertinimo metodikos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 24-716.

327 Ben Aissa et al. Comparative Law on Public Contracts. Briuselis: Bruylant, 2010, p. 300.

(tiek instituciniu, tiek *ad hoc*). Svarbu tai, kad šalims, priėmus tokį susitarimą ar išlygą sutartyje, teismai jau nebegali tokių ginčų nagrinėti, nebent tokios išlygos ar susitarimai prieš tai būtų pripažinti negaliojančiais. Doc. D.Soloveičikas teigia, kad „pagal savo esmę viešojo pirkimo sutartis yra kasdieninis komercinis sandoris, civilinė rangos, atlygintinų paslaugų teikimo arba prekių pirkimo – pardavimo sutartis, kuriai taikomos atitinkamos CK nuostatos, jeigu VPI nenustato kitų ir (arba) specifinių sąlygų ar teisinių reikalavimų.“³²⁸ Toks statusas suponuoja prielaidas kilusius ginčus šalių pasirinkimu spręsti taikant įprastus civilinėje teisėje metodus, tame tarpe ir alternatyviuosius, neišskiriant arbitražo. Tačiau D.Soloveičikas taip pat nurodė, kad toks požiūris yra nepakankamas, nes viešųjų pirkimų sutartis reikia vertinti ne tik kaip civilines, bet ir kaip viešąsias, todėl „arbitražo (arba valstybės) teismas, nagrinėdamas ginčą, kylantį iš viešojo pirkimo sutarties, pirmiausiai privalo *ex officio* įvertinti, ar ieškinio dalyku nesiekama pakeisti viešojo pirkimo sutarties, nes tai prieštarautų minėtoms imperatyvioms nacionalinės ir ES viešųjų pirkimų teisės normoms.“³²⁹ Iš to jis daro išvadą, jog „galima teigti, kad net ir tais atvejais, kai viešojo pirkimo ginčas, vartojant šį terminą plačiąja prasme, yra arbitruotinas, savaime nereiškia, kad būtų nagrinėjantis arbitražo teismas bus laisvas priimti sprendimą arba tenkinti ieškinį, nes pirmiausiai turi būti privalomai vertinama, ar ieškinio reikalavimai nenumato viešojo pirkimo sutarties keitimo, o tai yra draudžiama, išskyrus kai kuriuos retus atvejus (VPI 18 str. 8 d.)“³³⁰. Priešingos nuomonės laikėsi Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, konstatavęs, kas „šalių ginčas dėl viešojo pirkimo sutarties kainos keitimo – nearbitruotinas ginčas, tokio pobūdžio nesutarimai sprendini tik teisme.“³³¹ Savo nutartyje vienodą teismų praktiką Lietuvoje formuojanti teisminė institucija iš esmės mokslinėje doktrinoje išdėstytą poziciją išskaidė į dvi dalis: prie nearbitruotinių ginčų priskyrusi plačiąja prasme tuos ginčus, kurie susiję su imperatyvių specialaus pobūdžio viešųjų pirkimų teisės normų taikymu, o likusių ginčų arbitruotinumą palikusi neapibrėžtu. Vėliau Lietuvos Aukščiausiasis Teismas suformavo taisyklę, kad tie ginčai, kurie kyla ne iš imperatyvių Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatų nevykdymo ar netinkamo vykdymo, gali būti arbitruotini³³². Taigi šiuo metu susiklostė situacija, kad sudarant viešųjų pirkimų sutartį ir į ją inkorporuojant arbitražo išlygą, šalys turi turėti omenyje, kad kilus ginčui bus būtina įvertinti jo pobūdį ir tada nuspręsti į kurią instituciją kreiptis. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktika šiuo klausimu kritikuotina. Autorės nuomone, ginčai susiję su viešųjų pirkimo sutarčių vykdymu gali būti arbitruojami, tačiau arbitrai turėtų taikyti be kitų teisės normų ir viešųjų pirkimų imperatyviasias nuostatas. Kaip gali būti išspręsta ši problema parodo arbitražo taikymas ginčams, kurie kilę iš CMR konvencijos³³³ reguliuojamų teisių santykių. Šios konvencijos 33 str., nurodyta, kad „Vežimo sutartyje gali būti tokia nuostata, kuria pripažįstama arbitražo kompetencija, bet su sąlyga, jeigu ši nuostata numato, kad arbitražas vadovausis šia

328 Soloveičikas, D., *supra* note 63, p. 48.

329 *Ibid.* p. 50.

330 *Ibid.* p. 51

331 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje „WTE Wassertechnik GmbH“ ir AB „Požeminiai darbai“ v. LR Aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra ir UAB „Kauno vandenys“ (bylos Nr. 3K-7-304/2011).

332 Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje Švenčionių miesto savivaldybės administracija v. RUAB „Kašgarija“ ir UAB „Visagino tiekimas ir statyba“ (bylos 3K-3-510/2014).

333 Tarptautinio krovinių vežimo keliais sutarties konvencija (CMR). *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 107-2932.

Konvencija.³³⁴ Tokiu būdu tarp šalių sudaryta išlyga arbitrai yra įpareigojami vadovautis specialiomis teisės normomis, o nesant aiškios šalių valios ginčus spręsti taikant CMR konvenciją, Arbitražo teismas gali tokį ieškinį atmesti, dėl ginčo nearbitruotinumo. Kai kuriose pasaulio valstybėse arbitražas yra plačiai naudojamas ginčams, kilusiems iš viešųjų pirkimų sutarčių, spręsti. Pavyzdžiui, Peru arbitražas taikomas tokiems ginčams spręsti ir labai palaikomas valstybės³³⁵. Ispanijoje arbitražu leidžiama spręsti ginčus, kylančius iš netinkamo viešųjų pirkimų sutarčių vykdymo, kuomet perkančioji organizacija nėra viešojo administravimo subjektas³³⁶ (turima omenyje daugiausiai komunalinio sektoriaus perkančiosios organizacijos). Pietų Afrikos Respublikoje iš viešųjų pirkimų sutarčių kilę ginčai taip pat gali būti sprendžiami arbitražu³³⁷.

Apibendrinat, reikia pasakyti, kad **alternatyvus ginčų sprendimas ir perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūros, numatytos ES teisės ir plačiai interpretuotos ETT praktikoje, neturi sąlyčio taškų dėl skirtingų šių procedūrų tikslų ir prigimties**. Viešųjų pirkimų peržiūra yra teismo pobūdžio procedūra, skirta ES teisės pažeidimų prevencijai, o AGS orientuotas į taikaus, abiejų šalių interesus atitinkančio sprendimo paiešką. Erdvė platesniam AGS taikymui pastebima tik supaprastintų pirkimų ir viešųjų pirkimų sutarčių vykdymo metu kilusių ginčų atveju, kuomet šis institutas galėtų būti naudojamas bendraisiais pagrindais, t.y. neegzistuojant *lex specialis* pirkimų reglamentavimui.

334 Tarptautinio krovinų vežimo kelias sutarties konvencija (CMR). *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 107-2932.

335 Dimitrijevič, A.M. Arbitration as a dispute-solving mechanism in public procurement: a comparative view between peruvian and spanish systems. 4th International Public Procurement Conference, Part I: Comparative Procurement [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.ippa.org/IPPC4/Proceedings/01ComparativeProcurement/Paper1-18.pdf>>.

336 *Ibid.*

337 Ben Aissa et al. *Comparative Law on Public Contracts*. Briuselis: Bruylant, 2010, p. 299.

III. VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ SPRENDIMO SISTEMA LIETUVOS RESPUBLIKOJE

3.1. Viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos susiformavimo raida Lietuvos Respublikoje

Viešųjų pirkimų vykdymas visuomet kelia riziką ginčų tarp viešojo ir privataus sektoriaus kilimui bei priešpriešos tarp viešųjų pirkimų santykių subjektų atsiradimui, todėl nuostatos dėl šių ginčų sprendimo neišvengiamai buvo jau pirmuosiuose teisės aktuose, reglamentavusiuose viešuosius pirkimus. Pavyzdžiui, Valstybinio užsakymo nuostatų, kurie buvo patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu³³⁸, III skyriuje buvo įtvirtintos teisės normos numatančios atsakomybę už valstybinio užsakymo nevykdymą, o IV skyriuje numatyta ginčų dėl valstybinio užsakymo sprendimo tvarka. Šiame teisės akte buvo nustatyta, kad, jei valstybinio užsakymo neįvykdymo atveju atsirado nuostoliai, tai priklausomai nuo to, dėl kieno kaltės šis užsakymas nebuvo įvykdytas, kitai šaliai turi būti atlyginami ne tik patirti nuostoliai, bet ir negautas pelnas. Jeigu valstybinis užsakymas būdavo neįvykdomas dėl vykdytojo (tiekėjo) kaltės, jis be nuostolių ir negauto pelno atlyginimo dar turėjo sumokėti tokio pat dydžio baudą į Lietuvos Respublikos valstybės biudžetą. Vidinius šio santykio subjektų ginčus dėl valstybinio užsakymo priėmimo ir vykdymo sąlygų pagal šį teisės aktą sprendė Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Reikia turėti omenyje, kad tuo metu viešieji pirkimai iš esmės buvo vykdomi centralizuotai, todėl natūralu, kad paskirstant vertybes, kildavo ginčų. Visi kiti ginčai, tame tarpe ir ginčai tarp užsakovų ir vykdytojų (tarp perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų), privalėjo būti sprendžiami bendrąja ūkiniams ginčams spręsti nustatyta tvarka. Kokia buvo tvarka sprendžiami ūkiniai ginčai? Iki 1994 m. Lietuvoje veikė Lietuvos Respublikos valstybinis arbitražas, kuris buvo likviduotas priėmus laikinąjį Lietuvos Respublikos ūkinio teismo įstatymą ir įsteigus Ūkinį teismą. Pagal šio teisės akto 1 straipsnį „Ūkinių ginčų, kylančių iš ūkinės komercinės veiklos, teisminiam nagrinėjimui užtikrinti vietoj Lietuvos Respublikos valstybinio arbitražo įsteigiamas specializuotas Lietuvos Respublikos teismas, vadinamas Lietuvos Respublikos ūkiniu teismu“³³⁹. Taigi viešųjų pirkimų ginčai, kurie pagal Valstybinio užsakymo nuostatus³⁴⁰ priskirti ūkio ginčams, buvo sprendžiami Lietuvos Respublikos valstybiniame arbitraže, o jį panaikinus – Lietuvos Respublikos ūkiniame teisme. Toks bylų, kilusių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, teisingumas galiojo iki 1998 m., kuomet Lietuvos Respublikos ūkinis teismas buvo likviduotas. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos ūkinio teismo likvidavimo įstatymo³⁴¹ 4 straipsniu visos ūkinio teismo bylos po likvidacijos turėjo būti perduotos pagal teisingumą kitiems teismams. 1991 m. valstybinio užsakymo nuostatai

338 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. liepos 25 d. nutarimas Nr. 254 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio užsakymo nuostatų“. *Valstybės žinios*. 1990, Nr. 23-586.

339 Lietuvos Respublikos ūkinio teismo laikinasis įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 9-114.

340 1990 metų redakcijos, nes 1991 metais buvo priimti pakeitimai – Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 15 d. nutarimas Nr. 139 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio užsakymo nuostatų pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*. 1991, Nr. 13-356.

341 Lietuvos Respublikos ūkinio teismo likvidavimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 26-672.

buvo tobulinami³⁴². Vėlesniuose pakeitimuose atsirado keletas naujovių dėl atsakomybės ir ginčų sprendimo. Visų pirma pakeitus 18 straipsnį buvo nustatyta bauda už vengimą sudaryti valstybinio užsakymo sutartį. Nuostatuose buvo nustatyta, kad vykdytojas moka 25 procentų užsakymo vertės dydžio baudą, kuri išieškoma į Lietuvos Respublikos biudžetą pagal užsakovų – ministerijų, valstybinių tarnybų arba savivaldybių ieškinius, pareikštus teisme arba arbitraže priklausomai nuo žinybiškumo. Nuostatų 20 straipsnyje buvo numatyta, kad ginčus tarp užsakovų ir vykdytojų dėl valstybinio užsakymo sutarties sudarymo ir vykdymo nagrinėja teismas arba arbitražas pagal savo kompetenciją. 1995 metais buvo patvirtinti naujos redakcijos Valstybinio užsakymo nuostatai³⁴³, kuriuose panaikintos baudos už vengimą sudaryti valstybinio užsakymo sutartį ir už netinkamą užsakymo vykdymą. Ginčų sprendimą reguliuojančios nuostatos nebuvo keičiamos. Taigi viešųjų pirkimų ginčai buvo nagrinėjami bendrosios kompetencijos teisme arba arbitraže. Iki nepriklausomybės atkūrimo, remiantis TSRS Valstybinio arbitražo įstatymo 9 straipsniu, valstybinis arbitražas sprendė ginčus tarp valstybinių, kooperatinių (išskyrus kolūkius ir valstybines kolūkines įmones, organizacijas ir jų padalinius) ir kitų visuomeninių įmonių, įstaigų ir organizacijų, kilusius sudarant, keičiant, nutraukiant ir vykdant ūkines sutartis, išskyrus atvejus, kuomet tokių ginčų sprendimas TSRS įstatymais priskiriamas kitų organų kompetencijai³⁴⁴. Valstybinis arbitražas buvo pagrindinė institucija ūkiniam ginčams spręsti. V. Staskonis, nagrinėdamas valstybinio arbitražo teisinę prigimtį, ūkinius ginčus apibrėžė taip: „socialistinių organizacijų tarpusavio ginčai, kurie susiję su jų ūkine veikla“³⁴⁵. Šis autorius taip pat nurodė, kad to meto literatūroje ūkinių ginčų dalykas buvo nagrinėjamas plačiaja ir siaurąja prasmėmis. Pasak V. S. Tadevosijano, plačiaja prasme ūkiniai ginčai suprantami kaip ginčai, kylantys tarp socialistinių įmonių ir organizacijų ūkinės veiklos procese. Siaurąja prasme ūkiniais ginčiais šis mokslininkas „laiko tiktaiti tuos ginčus, kurie susiję su turiniais ir organizaciniais santykiais, su įvairių ūkinių prievolių tiek horizontaliai, tiek vertikalčiai priėmimu ir realizacija, t.y. ginčus santykiuose tarp viena kitai nepavaldžių įmonių ir organizacijų bei tarp aukštesnių ir žemesnių organizacijų.“³⁴⁶ Taigi vadovaujantis aukščiau išdėstytomis išvalgomis, galima teigti, kad absoliučiai didžioji dalis ginčų, kilusių valstybinių užsakymų (viešųjų pirkimų) srityje, priskirtų spręsti valstybiniam arbitražui, buvo ūkiniai ginčai. Vėliau jo kompetenciją perėmė ūkinis teismas. Cituotas ūkinio ginčo apibrėžimas, kaip ginčo kilusio iš įmonių ir organizacijų ūkinės veiklos, gali būti pritaikytas ir ginčams, kylantiems iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, nes tiksliai apibrėžia tą veiklos sritį – ūkinę veiklą – kurią moderniojoje teisėje bandome apibrėžti įvairiomis sudėtingomis teisinėmis konstrukcijomis. Valstybinis arbitražas Lietuvos Respublikoje įsteigtas tarybiniais metais, gerokai iki nepriklausomybės atkūrimo.

342 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 15 d. nutarimas Nr. 139 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio užsakymo nuostatų pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*. 1991, Nr. 13-356.

343 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 26 d. nutarimas Nr. 489 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio užsakymo nuostatų“. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 5-90, Nr. 31-97.

344 Grigolovičienė, D., Ažubalytė, R. *Lietuvos teisės saugos institucijų kurso schemos*. Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 2000.

345 Staskonis, J. Ūkinių ginčų nagrinėjimas. Vilnius: LTSR Aukštojo mokslo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, 1971, p. 7.

346 *Ibid.*, p. 7.

Jis veikė iki 1994 m., kuomet įsigaliojo Ūkinio teismo laikinasis įstatymas³⁴⁷, kuris perėmė visas Valstybinio arbitražo iki tol vykdytas funkcijas. Iš šio teisės akto 2 straipsnio turinio seka, kad ūkinis teismas buvo sudėtinė Lietuvos Respublikos teismų sistemos dalis ir teisingumą vykdė, spręsdamas visų Lietuvos Respublikos ūkio subjektų visus ūkinius ginčus, kylančius iš ūkinės komercinės veiklos. Šis teismas veikė iki 1998 m., kuomet buvo likviduotas³⁴⁸. Panaikinus ūkinį teismą, jo kompetencija buvo paskirstyta tarp bendrosios kompetencijos apylinkių ir apygardų teismų. P.Kuconio ir V. Nekrošiaus nuomone įsteigti Ūkinį teismą buvo netikslinga, kadangi rinkos santykiais pagrįstoje ekonominėje sistemoje pagrindiniu šiuos santykius reguliuojančiu teisės aktu tampa Civilinis kodeksas, kartu atsisakant daugelio galiojančių žinybinių instrukcijų, reguliavusių planinės ūkio sistemos funkcionavimą. Be to, jie tvirtina, kad keistokai atrodo situacija, kai paprasčiausią komercinį ginčą šalys priverstos spręsti tik valstybės sostinėje esančiame teisme.³⁴⁹ Neabejotina, kad perejus prie rinkos ekonomikos, pasikeitė ūkinių ginčų specifika ir labai išaugo tokių ginčų skaičius, todėl reformuoti jų sprendimo sistemą tapo būtina.

Atkūrus nepriklausomybę paraleliai su Valstybinio užsakymo nuostatais buvo taikomas ir LRV nutarimas „Dėl prekių (paslaugų) įsigijimo tvarkos biudžetinėse įstaigose“³⁵⁰. Jame specialių ginčų sprendimo normų išskirta nebuvo, tačiau dėl asmenų, vykdančių viešuosius pirkimus atsakomybės buvo pasisakyta labai griežtai. Nuostatų 5 punkte buvo sakoma: „Nustatyti, kad įstaigų vadovams ar komisijoms arba valstybės kontrolės ir revizijos tarnyboms ar aukštesniesiems valdymo organams nustačius, jog prekės (paslaugos) buvo pirktos padidintomis kainomis, taip pat kitus neteisingo kainų taikymo atvejus (nebuvo atsižvelgta į komisijos išvadas arba su ja iš viso nebuvo derinamas kainų teisingumas pagal 2 punkte nustatytą tvarką, nebuvo skelbtas konkursas), asmenys, dėl kurių kaltės padaryta žala, atsako dešimteriopu tikrosios žalos dydžiu. Tuo atveju, kai asmuo negali įstatymų nustatyta tvarka atlyginti viso nuostolių dydžio ir baudos, trūkstama suma išieškoma iš įstaigos darbo užmokesčio fondo“³⁵¹. Tačiau ši nuostata galiojo labai trumpai, nes jau 1993 m. sausį buvo priimti šių nuostatų pakeitimai³⁵², pakeitę ir cituotą punktą. Naujoje redakcijoje vietoj dešimteriopo žalos atlyginimo beliko tik padarytos žalos dydžio atsakomybė. 1992 m. buvo patvirtintas dar vienas viešųjų pirkimų klausimu priimtas LRV nutarimas „Dėl Valstybinio užsakymo konkurso nuostatų, Valstybinio užsakymo sutarties nuostatų, Valstybinio užsakymo įsipareigojimų nevykdymo nuostolių įvertinimo metodikos patvirtinimo“³⁵³. Šiame teisės akte nemažai dėmesio buvo skiriama ginčų sprendimui. Tai natūralu, nes šis dokumentas iš esmės reglamentavo sutartinius teikėjų ir perkančiųjų

347 Lietuvos Respublikos laikinasis ūkinio teismo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 30-534.

348 Lietuvos Respublikos ūkinio teismo likvidavimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 26-672.

349 Kuconis, P.; Nekrošius, V. *Teisėsaugos institucijos*. Vilnius: Justitia, 2000, p. 35.

350 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. 355 „Dėl prekių (paslaugų) įsigijimo tvarkos biudžetinėse įstaigose“. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 20-604.

351 *Ibid.*

352 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. sausio 22 d. nutarimas Nr. 22 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 15 d. nutarimo Nr. 355 dalinio pakeitimo“. *Valstybės žinios*, 1993, Nr. 5-100.

353 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. birželio 9 d. nutarimas Nr. 444 „Dėl Valstybinio užsakymo konkurso nuostatų, Valstybinio užsakymo sutarties nuostatų, Valstybinio užsakymo įsipareigojimų nevykdymo nuostolių įvertinimo metodikos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 24-716.

organizacijų santykius, iš kurių dažniausiai kildavo ginčai. Atsižvelgiant į tai, kad viešųjų pirkimų pagrindu sudarytų sutarčių vykdymo ypatumai nėra šio darbo tyrimo objektu, jie šiame skyriuje plačiau nebus nagrinėjami. Teisingumas buvo nustatytas, kad jei šalims nepavyksta išspręsti ginčo taikiai, jis perduodamas spręsti teismui arba valstybiniam arbitražui šalių sutartyje nustatyta tvarka. 1995 m. LRV priėmė nutarimą „Dėl valstybinio pirkimo laikinųjų taisyklių patvirtinimo“³⁵⁴. Šiuo teisės aktu prasidėjo naujas Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos kūrimo etapas, nes buvo decentralizuoti valstybės poreikiams perkamų prekių, paslaugų ir darbų pirkimai, kuriuos turėjo vykdyti perkančiosios organizacijos. Šis teisės aktas svarbus ir tuo, kad jame buvo pradėtos vartoti šiai dienai Lietuvos viešųjų pirkimų sistemai būdingos sąvokų (pavyzdžiui, pirmą kartą pradėta vartoti „perkančiosios organizacijos“ sąvoka) ir pasiūlyti dabar įprasti pirkimų modeliai. Apie ginčus, kylančius iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, šiame akte buvo kalbama labai lakoniškai. Jo 31 straipsnyje pasakyta, kad „Perkančiosios organizacijos ir pirkimo konkurse dalyvavusių tiekėjų ginčai dėl konkurso rezultatų sprendžiami įstatymų nustatyta tvarka. Kol ginčas neišspręstas, sudaryti remiantis konkurso rezultatais pirkimo sutartį draudžiamą.“

Įstatyminiu lygiu viešųjų pirkimų klausimai Lietuvoje buvo pradėti reglamentuoti tik praėjus penkeriems metams po nepriklausomybės atkūrimo, kai 1996 m. rugpjūčio 13 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas³⁵⁵, kuris įsigaliojo 1997 m. sausio 1 d. Šiame teisės akte ginčų sprendimui ir nuostolių atlyginimui buvo skirtas šeštasis skirsnis. Teisė paduoti skundą buvo suteikta tiekėjui (rangovui), kuris, įstatymo nustatyta tvarka, buvo gavęs pirkimo dokumentus. Taigi subjektų, galinčių skųsti perkančiųjų organizacijų veiksmus, ratas palyginus buvo siauras. Tokį skundą galima buvo pateikti iki pirkimo sutarčių įsigaliojimo. Buvo numatyta, kad skundai paduodami Viešųjų pirkimų tarnybai per 10 dienų nuo tos dienos, kai tiekėjas (rangovas) sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisėtų interesų pažeidimą. Viešųjų pirkimų tarnyba gautą skundą nagrinėdavo, kas rodo, jog tuo laikotarpiu Lietuvos Respublikoje buvo taikoma speciali ikiteisminė viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarka specializuotoje institucijoje. Tam tikri perkančiųjų organizacijų sprendimai apskritai negalėjo būti skundžiami: sprendimai dėl pirkimo būdo pasirinkimo ir sprendimai atmesti visus konkursui pateiktus pasiūlymus. Šio įstatymo 37 straipsnis numatė, kad skundus Viešųjų pirkimų tarnyba turėjo išnagrinėti ir dėl jų priimti sprendimus per 20 dienų. Skundai buvo nagrinėjami vadovaujantis Vyriausybės patvirtintomis skundų nagrinėjimo tvarkos taisyklėmis (nuostatais). Skundo pateikimo faktas skundą nagrinėjančios institucijos sprendimu galėjo sustabdyti pirkimo procedūras, išskyrus atvejus, kai būdavo išsyt nustatoma, kad „skundas nėra tinkamai motyvuotas arba dėl tokio sustabdymo tiekėjas (rangovas) ar perkančioji organizacija gali patirti nuostolių“³⁵⁶. Viešųjų pirkimų tarnybos, kaip valstybės įgaliotos valstybinės institucijos, sprendimai buvo skundžiami teismui. Kadangi tuo metu dar nebuvo įsteigti specializuoti administraciniai teismai, akivaizdu, kad tokios bylos buvo teisingos bendrosios kompetencijos teismui. Taigi į viešųjų pirkimų ginčų sprendimą buvo įtrauktas naujas subjektas – bendrosios kompetencijos teismas, nes iki tol ginčai dėl valstybės užsakymų buvo teis-

354 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. balandžio 12 d. nutarimas Nr. 510 „Dėl valstybinio pirkimo laikinųjų taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 33-778.

355 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (pirma redakcija). *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 84-2000.

356 *Ibid.*

mingi valstybiniam arbitražui, o jį likvidavus – valstybės ūkiniam teismui. Vadovaujantis analizuojamo įstatymo nuostatomis matome, kad dėl nuostolių atlyginimo tiekėjai taip pat galėjo kreiptis į teismą. Nagrinėjamame teisės akte taip pat buvo nuostata dėl tiekėjų atsakomybės. Įstatymo 41 straipsnyje buvo nustatyta, kad „Jei tiekėjas (rangovas) perkančiajai organizacijai pateikia suklastotus dokumentus ar neteisingus duomenis arba nevykdo šio įstatymo ir kitų teisės aktų nustatytų pareigų, perkančioji organizacija įstatymų nustatyta tvarka gali kreiptis į teismą ir išieškoti iš tiekėjo (rangovo) padarytus nuostolius“. Atsakomybės už viešųjų pirkimų įstatymo pažeidimus atveju šis teisės aktas numatė, kad perkančiosios organizacijos vadovai ar kiti įgaliojami asmenys, pažeidę šį įstatymą, įstatymų nustatyta tvarka traukiami materialinėn, administracinėn ar baudžiamojon atsakomybėn. Taip pat buvo įtvirtinta įdomi savo turiniu valstybės padarytos žalos įvertinimo taisyklė, kuri skelbė, kad: „Jeigu prekės arba paslaugos įsigijamos pažeidžiant šio įstatymo reikalavimus, laikoma, jog jų kaina yra padidinta 10 procentų, palyginti su sumokėta už pirkinį, ir kad valstybei padaryta tokio dydžio žala. Jeigu valstybės kontrolės ir revizijos tarnybos ar kitos kompetentingos valdymo institucijos nustato, kad prekės arba paslaugos pirktos didesnėmis kainomis arba pažeidžiant šio įstatymo nustatytą tvarką, taip pat nustato kitus kainų taikymo pažeidimus, asmenys, dėl kurių kaltės padaryta žala, atsako įstatymų nustatyta tvarka (atlygina visą padarytą žalą). Žala išieškoma įstatymų nustatyta tvarka iš kaltų asmenų.“

Pirmasis Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas jau 1999 m. esmingai buvo keičiamas priimant jo naująją redakciją³⁵⁷. Kaip teisingai pažymi A. Surantas, šis teisės aktas buvo sudėtingo darbo, kurio tikslas „į vieną įstatymą perkelti šešių ES direktyvų nuostatas, Pasaulio prekybos organizacijos reikalavimus ir kartu reglamentuoti viešuosius pirkimus, atliekamus mūsų krašte.“³⁵⁸, rezultatas. Reglamentuojant ginčų sprendimą buvo gausu pakeitimų. Naujosios Viešųjų pirkimų įstatymo redakcijos III skyrius buvo skirtas Skundų nagrinėjimo ir nuostolių atlyginimo klausimams. Viena iš svarbiausių naujovių yra asmens, galinčio pateikti pretenziją ar apskūsti perkančiosios organizacijos veiksmus, sąvokos platesnis apibrėžimas, nes pakeistoje normoje vietoj „tiekėjo, gavusio pirkimo dokumentus“, kaip subjekto galinčio inicijuoti sprendimo peržiūrą, buvo nurodytas „kiekvienas pirkimu suinteresuotas tiekėjas“. Taip pat buvo sutrumpintas perkančiosios organizacijos sprendimų apskundimo terminas, kurio pabaiga iki tol buvo siejama su pirkimo sutarties įsigaliojimu. Šis terminas buvo susietas su viešojo pirkimo komisijos sprendimo priėmimu. Šioje įstatymo redakcijoje viena iš pagrindinių naujovių ginčų sprendimo reglamentacijoje laikytina rekomendacija perkančiajai organizacijai teikti pretenzijas. Tiekėjams buvo suteikta teisė reikšti perkančiajai organizacijai raštu per 5 dienas nuo dienos, kurią tiekėjas (rangovas) sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisėtų interesų pažeidimą, pretenziją, kurią perkančioji organizacija turėjo išnagrinėti ne vėliau kaip per 5 dienas. Pretenzijos nagrinėjimo metu pirkimo procedūros turėjo būti sustabdomos (išskyrus atvejus, kai Viešųjų pirkimų tarnyba leisdavo procedūrų nestabdyti esant grėsmei, kad perkančioji organizacija ar tiekėjas (rangovas) patirtų daug didesnius nuostolius už tuos, kuriuos galėtų patirti pretenziją pateikęs tiekėjas (rangovas)). Vis dėlto svarbu konstatuoti,

357 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija aktuali nuo 1999-06-03 iki 1999-10-04). *Valstybės žinios*. 1996, Nr.84-2000.

358 Surantas, A., *supra* note.

kad pretenzijos nagrinėjimas perkančiojoje organizacijoje tuo laikotarpiu nebuvo laikoma privaloma ikiteismine ginčo sprendimo stadija, nes 38 straipsnio 1 dalyje buvo sakoma: „Tiekėjas (rangovas) turi teisę pateikti skundą Viešųjų pirkimų tarnybai ir nepateikęs pretenzijos perkančiajai organizacijai.“³⁵⁹ Tačiau, jeigu pretenzija buvo pateikta, ir perkančioji organizacija jos netenkinio, laiku jos neišnagrinėjo arba tiekėjui nepageidaujant naudotis šia neprivaloma ikiteismine procedūra, per 10 dienų nuo tos dienos, kurią tiekėjas (rangovas) sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisėtų interesų pažeidimą, arba per 5 dienas nuo perkančiosios organizacijos sprendimo apie pretenzijos išnagrinėjimą gavimo, tiekėjas galėjo kreiptis sprendimo peržiūros į Viešųjų pirkimų tarnybą. Esminė naujovė viešųjų pirkimų ginčų reglamentavime, kurią įvedė šis įstatymas, buvo Nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos prie Viešųjų pirkimų tarnybos įsteigimas. Buvo numatyta, kad ši institucija nagrinės skundus dėl viešųjų pirkimų procedūrų. Skundai turėjo būti paduodami per Viešųjų pirkimų tarnybą raštu nurodant pareiškėjo ir perkančiosios organizacijos, kurios sprendimas yra skundžiamas, rekvizitus, aprašant skundžiamus perkančiosios organizacijos neteisėtus veiksmus ar sprendimus, suformuluojant keliamą reikalavimą bei nurodant tiekėjo pasirinkto Nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos nario vardą ir pavardę. Buvo nustatytas 20 d. terminas ginčo šioje komisijoje išsprendimui. Analizuojama Viešųjų pirkimų įstatymo redakcija numatė, kad tiekėjai ir perkančiosios organizacijos gali apskusti komisijos sprendimą teismui. Vadovaujantis Specialios teisėjų kolegijos nutartimis tokių skundų nagrinėjimas buvo priskirtas naujai įkurtiems apygardų administraciniais teismams. Nuostatos, susijusios su teise tiekėjams ir perkančiosioms organizacijoms kreiptis į teismą dėl nuostolių atlyginimo, nebuvo keičiamos. Ši redakcija praplėtė ratą asmenų, kurie atsako už viešųjų pirkimų įstatymo pažeidimus perkančiojoje organizacijoje. Jeigu pirmojoje įstatymo redakcijoje buvo kalbama apie perkančiosios organizacijos vadovus ir jų įgaliotus asmenis, tai naujoje redakcijoje ši nuostata buvo sukonkretinta paminint ir perkančiosios organizacijos pirkimų komisijų narius.

Aukščiau analizuotos viešųjų pirkimų nuostatos, susijusios su ginčų sprendimu, buvo pildomos ir 2002 m.³⁶⁰ Buvo papildytas 41 straipsnio 4 dalies nuostata dėl ginčo išnagrinėjimo termino, nurodant, kad: „Nepriklausoma komisija turi išnagrinėti skundą ir visą pirkimą iš esmės bei priimti atitinkamą sprendimą ne vėliau kaip per 20 dienų nuo skundo gavimo Viešųjų pirkimų tarnyboje dienos. Skundo nagrinėjimo terminą ne ilgiau kaip 20 dienų gali pratęsti Viešųjų pirkimų tarnyba.“³⁶¹ Prie komisijos priimamų sprendimų (1) skundo nepatenkinti ir jį atmesti; (2) skundą patenkinti ir įpareigoti perkančiąją organizaciją panaikinti arba pakeisti sprendimus ar veiksmus; (3) skundą patenkinti ir nutraukti pirkimo procedūras; buvo pridėtas ir ketvirtasis: „(4) skundą patenkinti iš dalies ir įpareigoti perkančiąją organizaciją panaikinti arba pakeisti sprendimus ar veiksmus arba nutraukti pirkimo procedūras.“

359 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija aktuali nuo 1999-06-03 iki 1999-10-04). *Valstybės žinios*. 1996, Nr.84-2000.

360 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 1, 2, 5, 6, 7, 11, 12, 15, 19, 21, 22, 23, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 37, 38, 39, 40, 41 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 49-1885.

361 *Ibid.*

Ginčų sprendimo tvarka esmingai buvo pakeista priėmus naują Lietuvos Respublikos Viešųjų pirkimų įstatymo redakciją³⁶² 2002 m. gruodžio 2 d. (įsigaliojo didžiąja dalimi 2003 m. kovo 1 d.). Būtent šia redakcija buvo atsisakyta ginčų sprendimo specializuotoje neteisminėje institucijoje ir pereita prie modelio, kuomet ginčų dėl viešųjų pirkimų sprendimo kompetencija pavedama bendrosios kompetencijos teismams. Taigi pagal bendrąsias teisingumo taisykles, priklausomai nuo ginčijamos sumos, ieškiniai turėjo būti teikiami apylinkės arba apygardos bendrosios kompetencijos teismams. Pretenzijos nagrinėjimas perkančiojoje organizacijoje išliko neprivaloma ikiteismine ginčo sprendimo procedūra. Lyginant iki tol galiojusią ir naująją redakciją, pastebime, kad įgyvendinant Peržiūros direktyvų reikalavimus terminas pretenzijai pateikti nustatomas ne iki sprendimo apie laimėjusį pasiūlymą priėmimo dienos, o iki pirkimo sutarties sudarymo. Iš esmės naujoji įstatymo redakcija numatė tiekėjui, įtariančiam, kad jo teisėti interesai buvo pažeisti perkančiosios organizacijos veiksmais, rinktis iš trijų alternatyvių teisių gynimo priemonių: pretenzijos perkančiajai organizacijai pateikimo, kreipimosi į teismą ar prašymo dėl sutaikymo pateikimo. Naujoje redakcijoje atsisakyta nuostatos dėl perkančiosios organizacijos nuostolių atlyginimo, tiekėjui pateikus suklastotus dokumentus ar kitaip pažeidus VPĮ, tačiau palikta teisė reikalauti nuostolių atlyginimo pagal kitą (103) šio įstatymo straipsnį: „Jeigu perkančioji organizacija ar tiekėjas neįvykdo šiame Įstatyme ir kituose teisės aktuose nustatytų pareigų arba jas vykdo netinkamai, arba atlieka veiksmus, kuriuos draudžia atlikti šis Įstatymas, nukentėjusioji šalis turi teisę kreiptis į teismą dėl žalos atlyginimo“. Taigi šiuo atveju vietoj dviejų atskirų tiekėjams ir perkančiosioms organizacijoms žalos atlyginimą reguliavusių straipsnių buvo sukurtas vienas apibendrinantis. Įgyvendinant Peržiūros direktivas į nacionalinę teisę taip pat buvo perkeltos su ES teisės viešųjų pirkimų srityje pažeidimų nagrinėjimu susijusios nuostatos. Įtvirtinta perkančiosios organizacijos pareiga ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo pranešimo gavimo dienos pateikti su nagrinėjamu pirkimu susijusią informaciją VPT, ir VPT pareiga atsiskaityti Europos Komisijai patvirtinant, kad pažeidimas yra ištaisytas, argumentuotai paaiškinant, kodėl pažeidimas neištaisytas, jeigu atsisakyta pažeidimą ištaisyti, arba pranešimas, kad yra sustabdytos pirkimo procedūros, jeigu VPT, teismas ar kita institucija priėmė sprendimą sustabdyti pirkimo procedūras.

Svarbios naujovės iš ES teisinio reglamentavimo buvo perkeltos ir įvedant taikinimo institutą sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus. Pagal šio įstatymo 105 straipsnį, atliekant komunalinio sektoriaus perkančiųjų organizacijų pirkimus kiekvienas kandidatas ar dalyvis, kuris mano, kad perkančioji organizacija nesilaikė šio įstatymo reikalavimų ir tuo pažeidė ar pažeis jo teisėtus interesus, turi teisę iki pirkimo pabaigos kreiptis į Europos Komisiją dėl sutaikymo. Prašymas sutaikyti gali būti paduotas ir Viešųjų pirkimų tarnybai, o ji privalo nedelsdama šį prašymą persiųsti Europos Komisijai. Komunalinio sektoriaus perkančiosioms organizacijoms buvo suteikta teisė *a priori* pasitikrinti savo vykdomų procedūrų teisėtumą per jų atestavimo procedūrą, kuri galėjo būti organizuojama pateikus nepriklausomam ekspertui atestuoti savo viešųjų pirkimų procedūras siekiant patvirtinimo, kad šios procedūros atitinka Viešųjų pirkimų įstatymo ir Europos Bendrijų teisės aktų reikalavimus. Lietuvos Respublikos Vyriausybė ar jos įgaliota institucija buvo įpareigota

362 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 118-5296.

patvirtinti perkančiųjų organizacijų, veikiančių vandentvarkos, energetikos, transporto ar telekomunikacijų srityje, viešųjų pirkimų procedūrų atestavimo taisykles ir reikalavimus nepriklausomiems ekspertams³⁶³.

ES 2004 m. priėmus viešųjų pirkimų direktyvas 2004/17 ir 2004/18, Viešųjų pirkimų įstatymą vėl teko keisti dėl būtinybės perkelti į jį naująsias ES teisės nuostatas. 2005 m. gruodžio 22 d. buvo priimtas Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas³⁶⁴, įsigaliojęs 2006 m. sausio 31 d. Svarbiausia naujovė ginčų sprendimo procedūroje dabar buvo ikiteisminės ginčų nagrinėjimo privalomumo įtvirtinimas. Nepasinaudojus šia tvarka, ieškinys teismui negalėjo būti teikiamas. Pakeistas ir skundą paduoti galinčio subjekto įvardijimas, nors galinčių paduoti ieškinį asmenų ratas nesusiaurintas. Iki šiol naudotas „suinteresuoto pirkimu tiekėjo“ terminas pakeičiamas tiesiog „tiekėjo“ terminu. Naujojoje įstatymo redakcijoje tiekėju laikomas kiekvienas ūkio subjektas – fizinis asmuo, privatusis juridinis asmuo, viešasis juridinis asmuo ar tokių asmenų grupė – galintis pasiūlyti ar siūlantis prekes, paslaugas ar darbus. Kita labai svarbi naujovė yra sutrumpinto termino ieškinio pateikimui viešųjų pirkimų bylose nustatymas. Naujos redakcijos Viešųjų pirkimų įstatymo 122 straipsnio 1 d. numatyta, kad tiekėjas turi teisę kreiptis į teismą pateikdamas ieškinį per 10 dienų nuo tos dienos, kurią jis sužinojo ar turėjo sužinoti apie pretenzijos išnagrinėjimą perkančiojoje organizacijoje. Jei pretenzija per nustatytą terminą nebuvo išnagrinėta, tiekėjas turi teisę pateikti ieškinį teismui per 10 dienų nuo tos dienos, kurią pretenzija turėjo būti išnagrinėta. Dabar jau viešųjų pirkimų bylos pirmąja instancija pradėtos nagrinėti tik apygardos teismuose. Teismui taip pat buvo suteikta teisė taikyti laikinąją apsaugos priemonę – pirkimo procedūrų sustabdymą. Naujosios redakcijos įstatyme nustatytas ir maksimalus 60 dienų ieškinio ar apeliacinio skundo išnagrinėjimo terminas, kuris skaičiuojamas nuo bylos iškėlimo ar apeliacinio skundo priėmimo dienos.

Nuo 2006 iki 2008 m. rudens Lietuvos viešųjų pirkimų įstatymo papildymo įstatyme³⁶⁵ buvo keista ir viena labai svarbi ginčų sprendimo nuostata. Šio įstatymo 35 straipsnyje ieškinio ar apeliacinio skundo išnagrinėjimo terminas buvo sutrumpintas nuo 60 iki 45 dienų. Svarbūs ir pakeitimai, leidžiantys naujosios Peržiūros direktyvos įgyvendinimą.

Pagaliau 2010 m. vasario 11 d. buvo priimtas dar vienas įstatymas dėl Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimų³⁶⁶, kuris esmingai pakeitė galiojusius ginčų sprendimo nuostatas. Šis įstatymas inkorporavo į nacionalinę teisę naująją Peržiūros direktyvą. Esminiai pakeitimai susiję su suteikiama tiekėjui teise reikalauti naujų jo teisių gynimo būdų taikymo teismuose. Įsigaliojus šiems pakeitimams teikėjai gali kreiptis į apygardos teismus dėl: 1) laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, įskaitant pirkimo proce-

363 Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas „Dėl perkančiųjų organizacijų, veikiančių vandentvarkos, energetikos, transporto ar telekomunikacijų srityje, viešųjų pirkimų procedūrų atestavimo taisyklių ir reikalavimų nepriklausomiems ekspertams patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 4-82.

364 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 4-102.

365 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 31, 33, 38, 39, 41, 51, 57, 58, 70, 72, 75, 79, 81, 93, 95, 98, 100 straipsnių, IV skyriaus, 1 ir 2 priedėlių ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 81-3179.

366 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 10, 13, 15, 18, 22, 23, 24, 31, 32, 39, 41, 54, 58, 78, 85, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97 straipsnių, V skyriaus pavadinimo ir priedo pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 211, 941, 951, 952 straipsniais ir 98, 99, 100 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 25-1174.

dūros sustabdymą ar perkančiosios organizacijos priimto sprendimo vykdymo sustabdymą; 2) perkančiosios organizacijos sprendimų, kurie neatitinka šio įstatymo reikalavimų, panaikinimo ar pakeitimo; 3) žalos atlyginimo; 4) pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia; 5) alternatyvių sankcijų taikymo. Pretenzijos teikimas perkančiajai organizacijai išliko privaloma prielaida ieškinio nagrinėjimui teisme, o jos pateikimo terminai buvo peržiūrėti ir realizuojant direktyvoje numatytus reikalavimus prailginti. Iki tol tiekėjas pretenziją perkančiajai organizacijai turėjo pateikti per 5 darbo dienas nuo to, kai sužinojo ar turėjo sužinoti apie tariamą savo teisėtą interesų pažeidimą. Įsigaliojus minimiems pakeitimams tiekėjas turi teisę pateikti pretenziją perkančiajai organizacijai, pateikti prašymą ar pareikšti ieškinį teismui (išskyrus ieškinį dėl pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia): 1) per 15 dienų nuo perkančiosios organizacijos pranešimo raštu apie jos priimtą sprendimą išsiuntimo tiekėjams dienos; 2) per 10 dienų (supaprastintų pirkimų atveju – per 5 darbo dienas) nuo paskelbimo apie perkančiosios organizacijos priimtą sprendimą dienos, jeigu šiame įstatyme nėra reikalavimo raštu informuoti tiekėjus apie perkančiosios organizacijos priimtus sprendimus. Taigi ginčų sprendimo procedūrų trukmė buvo prailginta. Ieškinio dėl pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia pateikimui įstatymas dėl Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo nustatė 6 mėnesių senaties terminą, skaičiuojamą nuo pirkimo sutarties sudarymo dienos. Taip pat įstatymas ginčų sprendimo nuostatas dėl senaties termino bylose dėl žalos atlyginimo esmingai papildė. Numatyta, kad tais atvejais, kai tiekėjui padaryta žala kildinama iš neteisėtų perkančiosios organizacijos veiksmų ar sprendimų, tačiau šiame įstatyme nenustatyta pareiga perkančiajai organizacijai raštu informuoti tiekėjus arba paskelbti apie jos veiksmus ar sprendimus, taikomi Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse nustatyti ieškinio pareiškimo senaties terminai. Taip pat buvo įvestas pirkimo sutarties sudarymo atidėjimo terminas. Perkančiosios organizacijos nuo šiol išsiuntusios atsakymą į pretenziją negali sudaryti pirkimo sutarties ne mažiau kaip 15 dienų. Kita labai svarbi naujovė - tai reikalavimas tiekėjui, pateikusiam ieškinį ar prašymą teismui, nedelsiant, bet ne vėliau kaip per 3 darbo dienas, faksu, elektroninėmis priemonėmis ar pasirašytinai per kurjerį pateikti perkančiajai organizacijai prašymo ar ieškinio kopiją su priėmimo žyma ar kitais gavimo teisme įrodymais. Atitinkamai perkančioji organizacija, gavusi tiekėjo prašymo ar ieškinio teismui kopiją, negali sudaryti pirkimo sutarties, kol nesibaigė atidėjimo terminas arba kol perkančioji organizacija negavo teismo pranešimo apie: 1) motyvuotą teismo nutartį, kuria atsisakoma priimti ieškinį; 2) motyvuotą teismo nutartį dėl tiekėjo prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemones atmetimo, kai šis prašymas teisme buvo gautas iki ieškinio pareiškimo; 3) teismo rezoliuciją priimti ieškinį netaikant laikinųjų apsaugos priemonių. Teismas yra įpareigojamas tokius dokumentus perkančiajai organizacijai pateikti nedelsiant, bet ne vėliau kaip per 3 dienas. Detalesnė reglamentacija buvo įgyvendinta ir nustatant laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tvarką. Nurodyta, kad teismas priima motyvuotą nutartį dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, vadovaudamasis ekonomiškumo ir efektyvumo principais bei viešuoju interesu. Čia pat buvo nustatyta, kad teismas gali nuspręsti netaikyti laikinųjų apsaugos priemonių, jeigu jų neigiamos pasekmės galėtų viršyti jų teikiamą naudą. Įgyvendinant direktyvą, pakeitimuose taip pat buvo detalizuotas pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia instituto normų taikymo šios kategorijos bylose procesas. Nustatyta, kad teismas pripažįsta pirkimo sutartį negaliojančia esant įstatyme numatytiems sąlygoms. Šių sąlygų sąrašas nėra baigtinis, kadangi įstatymas leidžia pirkimo sutartį pripažinti negalio-

jančia ir kitais atvejais, kuomet pažeidžiamos imperatyviosios viešųjų pirkimų įstatymo normos. Pakeitimuose taip pat buvo numatytos sąlygos, kuomet teismas negali pripažinti pirkimo sutarties negaliojančia. Analizuojami pakeitimai taip pat papildė galiojusį įstatymą 95² straipsniu, kuriame yra reglamentuojamas alternatyvių sankcijų taikymas. Šiais pakeitimais buvo atsakyta ir komunaliniam sektoriui taikytos taikinimo ir atestavimo sistemos. Buvo atsakyta taip pat ir perkančiųjų organizacijų teisės reikalauti iš tiekėjo nuostolių atlyginimo, o tiekėjų žalos atlyginimo nuostata buvo detalizuota.

Tais pačiais metais įstatymo nuostatos dėl ginčų sprendimo vėl buvo keičiamos³⁶⁷, bet esminis pakeitimas buvo tik vienas – 94 straipsnis buvo papildytas 2 dalimi, kuri numatė, kad perkančiajai organizacijai nustatytu terminu neišnagrinėjus teikėjo pretenzijos, ieškinį teismui jis gali pareikšti per 15 dienų nuo tos dienos, kurią perkančioji organizacija turėjo raštu pranešti apie priimtą sprendimą.

Ginčų sprendimo nuostatos dar buvo keistos ir kitais įstatymais dėl viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo³⁶⁸, kurie bus analizuojami kitame šio darbo skyriuje.

3.2. Lietuvos Respublikoje taikoma perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūra

Lietuvos Respublikoje, kaip ir dar devyniose 9 ES valstybėse narėse, yra taikomas teisminis perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros modelis. Pirmąja instancija viešųjų pirkimų bylas nuo 2003 m. sprendžia šalies bendrosios kompetencijos teismai. Nuo 2006 m. tokios bylos priskirtos nepaisant reikalavimo vertės bendrosios kompetencijos apygardos teismams. Analogiška ginčų sprendimo tvarka Lietuvos Respublikos nacionalinėje teisėje yra taikoma tiek tarptautiniams, tiek ir supaprastintiems pirkimams.

2015 m. pradžioje Lietuvoje galiojusio VPĮ V skyrius „Ginčų nagrinėjimas, žalos atlyginimas, pirkimo sutarties pripažinimas negaliojančia, alternatyvios sankcijos, Europos Sąjungos teisės pažeidimų nagrinėjimas“³⁶⁹ yra skirtas reglamentuoti svarbiausius perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūros klausimus. Šiame poskyryje bus krepiamas dėmesys į procedūrinius perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros aspektus.

Tiekėjui, kuris mano, kad buvo pažeisti ar bus pažeisti jo teisėti interesai, yra suteikta teisė kreiptis į apygardos teismą kaip pirmosios instancijos teismą dėl: perkančiosios organizacijos sprendimų, kurie neatitinka šio įstatymo reikalavimų, panaikinimo ar pakeitimo; žalos atlyginimo; pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia; alternatyvių sankcijų taikymo. Taip pat 93 str. 2 d. įtvirtinta jo teisė teikti prašymą teismui dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka. Tame pačiame straipsnyje taip pat nustatyta privaloma ikiteisminė procedūra perkančiojoje organizacijoje. Įstatyme sakoma, kad tiekėjas, norėdamas iki pirkimo sutarties

367 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 6, 8, 9, 10, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 33, 37, 38, 40, 41, 56, 57, 71, 73, 81, 82, 83, 85, 86, 91, 92, 94, 951, 97 straipsnių, v skyriaus pavadinimo, 1, 2, 4 priedėlių ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 2-36.

368 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 93, 94, 95, 951 ir 952 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 85-4133; Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 10, 33, 85, 92 ir 93 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 85-4137.

369 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija aktuali nuo 2013-10-26). *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 84-2000.

sudarymo ginčyti perkančiosios organizacijos sprendimus ar veiksmus, pirmiausia turi pateikti pretenziją perkančiajai organizacijai šiame skyriuje nustatyta tvarka. Perkančiosios organizacijos sprendimas, priimtas išnagrinėjus tiekėjo pretenziją, gali būti skundžiamas teismui šiame skyriuje nustatyta tvarka.³⁷⁰ Pretenzija turi būti pateikiama per 15 d. nuo perkančiosios organizacijos pranešimo raštu apie jos priimtą sprendimą išsiuntimo tiekėjams dienos arba per 10 d. (supaprastintų pirkimų atveju – per 5 darbo dienas) nuo paskelbimo apie perkančiosios organizacijos priimtą sprendimą dienos, jeigu įstatyme nėra reikalavimo raštu informuoti tiekėjus apie tokius sprendimus. Pretenziją perkančioji organizacija turi išnagrinėti ir priimti motyvuotą sprendimą ne vėliau kaip per 5 darbo dienas nuo pretenzijos gavimo dienos, o apie priimtą sprendimą ne vėliau kaip kitą darbo dieną raštu pranešti pretenziją pateikusiam tiekėjui, suinteresuotiems kandidatams ir suinteresuotiems dalyviams, taip pat juos informuoti apie anksčiau praneštų pirkimo procedūros terminų pasikeitimą. Įdomu, tai, kad pretenzijos nagrinėjimo perkančiojoje organizacijoje tvarka nėra nustatyta VPĮ, kas suponuoja galimybę pačiai perkančiajai organizacijai pasirinkti, kas ir kaip nagrinės pretenziją. Praktikoje Lietuvoje dažniausiai pretenziją nagrinėja ta pati pirkimo komisija, kuri priėmė ginčijamą sprendimą. Gavęs perkančiosios organizacijos sprendimą dėl pretenzijos, tiekėjas turi teisę pareikšti ieškinį teismui per 15 dienų nuo minėto dokumento gavimo. Įstatymo 94 straipsnio 2 dalis nurodo, kad jeigu perkančioji organizacija per nustatytą terminą neišnagrinėja jai pateiktos pretenzijos, tiekėjas turi teisę pateikti prašymą ar pareikšti ieškinį teismui per 15 dienų nuo tos dienos, kurią perkančioji organizacija turėjo raštu pranešti apie priimtą sprendimą pretenziją pateikusiam tiekėjui, suinteresuotiems kandidatams ir suinteresuotiems dalyviams.³⁷¹ Jeigu tiekėjas kreipiasi į teismą dėl pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia, tokiam ieškiniui pareikšti taikomas 6 mėnesių terminas, pradedamas skaičiuoti nuo pirkimo sutarties sudarymo dienos. Taip pat netaikoma privaloma ikiteisinė stadija, t. y. nereikalinga teikti pirmiausiai pretenzijos perkančiajai organizacijai. Šiomis nuostatomis iš esmės yra baigiamas viešųjų pirkimų ginčų sprendimo proceso reguliavimas specialiuoju teisės aktu – Viešųjų pirkimų įstatymu.

2011 m. spalio 1 d. įsigalioję Civilinio proceso kodekso pakeitimai, susiję su viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo ypatumais, yra išdėstyti XXI¹ skyriuje. Nustatyta, kad šia tvarka nagrinėjami visi iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kylantys ginčai, išskyrus ginčus dėl žalos atlyginimo, kurie nagrinėjami bendrąja tvarka. Šiame skyriuje nustatyta tvarka nagrinėjant bylas, visi procesiniai dokumentai įteikiami tik elektroninių ryšių priemonėmis (jei tai įmanoma). Taip pat numatyta galimybė, kad apie atliekamus procesinius veiksmus teismas dalyvaujantiems byloje asmenims gali pranešti telefonu ne vėliau kaip prieš tris darbo dienas iki atliekamo procesinio veiksmo pradžios. Visos tokios bylos nagrinėjamos rašytinio proceso tvarka (tik išimtiniais atvejais, teismo nuožiūra, gali būti skiriama žodinė tvarka). 423³ straipsnyje yra detalieji išvardyti reikalavimai keliami ieškiniui ir reikalaujama kartu su ieškiniu pateikti tokius dokumentus kaip skelbimas apie pirkimą, pirkimo sąlygos, tiekėjo pretenzija ir perkančiosios organizacijos atsakymas į ją, perkančiosios organizacijos sprendimai, apie kuriuos ieškovui buvo pranešta; susirašinėjimo dokumentai dėl pirkimo sąlygų paaiškinimo ar patikslinimo; susirašinėjimo su VPT (jei tai buvo daroma)

370 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija aktuali nuo 2013-10-26). *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 84-2000.

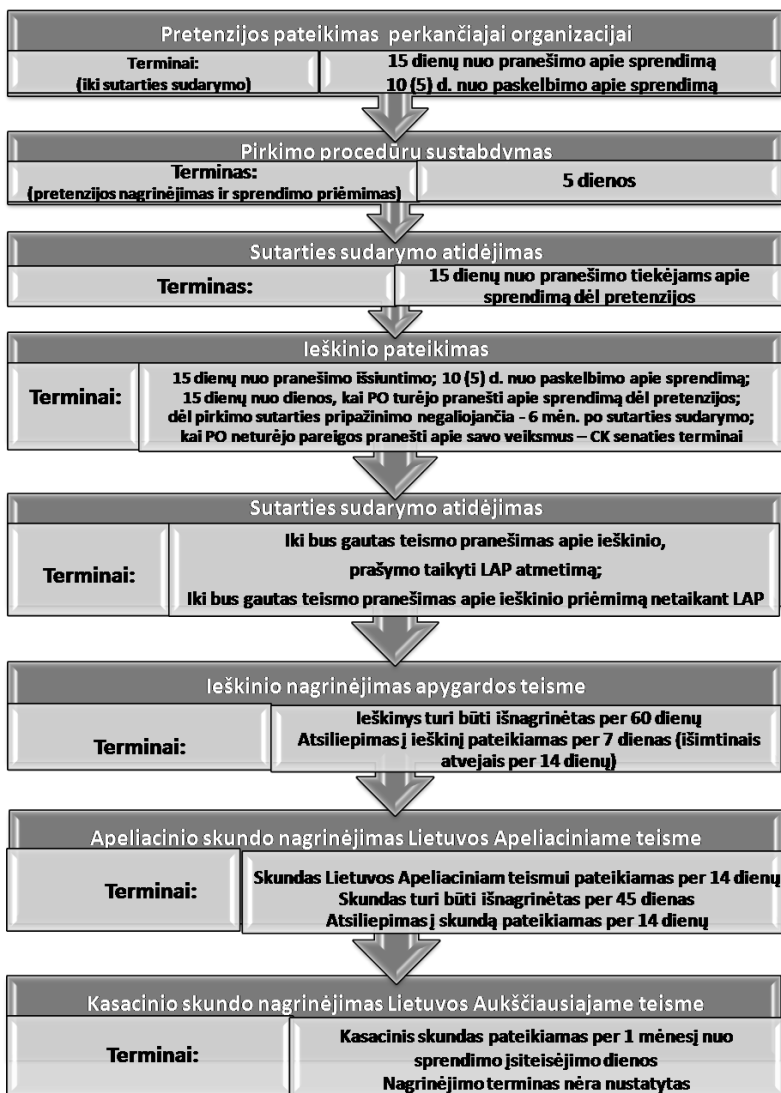
371 *Ibid.*

dokumentai, tiekėjo pasiūlymas (kai ieškinio dalykas nėra tik pirkimo sąlygų ginčijimas); ieškovo turima informacija apie kitų konkurso dalyvių pasiūlymus (kai tai susiję su ieškiniu dalyku ar pagrindu); nuomonė dėl būtinumo į bylą įtraukti kitus asmenis, gauti kompetentingų valstybės institucijų išvadas, ieškovo turimi savo, atsakovo ir kitų suinteresuotų asmenų kontaktiniai elektroninių ryšių priemonių duomenys bei kiti susiję dokumentai ir informacija. Teismai reikalauja gana daug dokumentų, kurie visi yra prieinami VPIS vartotojams, prisijungusiems prie konkretaus pirkimo. Ieškinio priėmimo klausimas teismo yra išsprendžiamas ne vėliau kaip per tris darbo dienas nuo ieškinio gavimo, o priemonės ieškinio trūkumams pašalinti teismas taiko tik tokiu atveju, kai tie trūkumai negali būti pašalinti pasirengimo bylą nagrinėti teisme metu. Vadovaujantis Civilinio proceso kodekso 423⁵ straipsniu atsiliepimams į ieškinį turi būti pateikiamas per teismo nustatytą ne ilgesnį nei 7 dienų terminą (išimtiniais atvejais pagal prašymą šis terminas gali būti teismo pratęsiamas iki 14 dienų). Pasirengimas nagrinėti bylą teisme turi būti baigtas ne vėliau kaip per trisdešimt dienų nuo ieškinio priėmimo dienos ir yra vykdomas paruošiamųjų dokumentų būdu. Pabaigus pasirengimą, skiriama bylos nagrinėjimo diena. Sprendimas turi būti priimtas ne vėliau kaip per 60 dienų nuo ieškinio priėmimo teisme dienos. Apeliacinio skundo padavimui taikomas 14 dienų terminas (skaičiuojamas nuo sprendimo pirmojoje instancijoje priėmimo dienos). Atsiliepimas į apeliacinį skundą turi būti pateiktas per 14 dienų nuo bylos išsiuntimo iš pirmosios instancijos teismo dienos, o sprendimas apeliacinėje instancijoje turi būti priimtas per 45 dienas nuo bylos gavimo apeliacinėje instancijoje dienos. Kasaciniam skundui pateikti nustatytas vieno mėnesio terminas, skaičiuojamas nuo skundžiamo sprendimo įsiteisėjimo dienos.

Apibendrintai Lietuvos perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros sistemą galima pavaizduoti suskaldžius ją į keturias pakopas: privalomą ikiteisminę stadiją perkančiojoje organizacijoje, procesą pirmosios instancijos teisme, procesą apeliacinės instancijos teisme ir kasacijos procesą.

Tokio reglamentavimo dėka tie patys teismai yra kompetentingi spręsti tiek ginčų, kilusių vykdant pirkimo procedūras, bylas, tiek ir ginčų dėl viešojo pirkimo sutarties vykdymo bylas. Bendrosios kompetencijos apygardos teismai taip pat yra įgalioti ieškovo prašymu taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Ikiteisminėje perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros stadijoje šiuo metu Lietuvos Respublikoje nėra numatyta galimybė pateikti prašymą peržiūrai specializuotoje neteisminėje institucijoje. Ikiteisminė pakopa, kaip kreipimosi į teismą sąlyga, apsiriboja tik tiekėjo, kuris pageidauja ginčyti perkančiosios organizacijos sprendimą, pareiga pateikti prieš kreipiantis į teismą pretenziją perkančiajai organizacijai. Tai yra būtinoji sąlyga ginčo nagrinėjimui teisme. Vadovaujantis CPK 137 straipsnio 2 dalies 3 punktu, teismas atsisako priimti ieškinį, jeigu suinteresuotas asmuo, kreipęsis į teismą, nesilaikė tai bylą kategorijai įstatymų nustatytos išankstinio ginčų sprendimo ne teisme tvarkos³⁷². Nustačius, kad prieš kreipdamasis į teismą tiekėjas nepateikė perkančiajai organizacijai pretenzijos, teismas privalo atsisakyti priimti ieškinį.

372 Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340.

14 pav. Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistema

Ši ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimo tvarka su pakeitimais galioja nuo 2003 metų, kai priimant naują Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymą buvo atsisakyta Nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų komisijos. Šios institucijos veikla, kaip pažymima aiškinamuosiuose raštuose, reikalavo per daug laiko sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus. Minėta specializuota viešųjų pirkimų ginčų sprendimo institucija

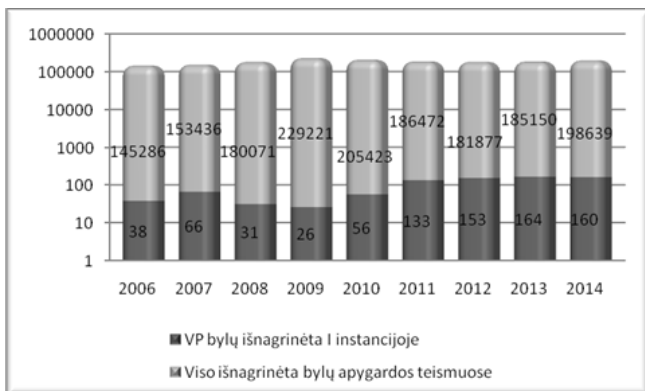
veikė prie Viešųjų pirkimų tarnybos, o kreipimasis į ją buvo privaloma sąlyga siekiant teismo perkančiosios organizacijos sprendimo peržiūros. Nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų komisijos sprendimai buvo skundžiami Vilniaus apygardos administraciniam teismui. Atsisakius šios ikiteisminės viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo institucijos, bylos, kilusios iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, buvo perduotos spręsti bendrosios kompetencijos teismams.

3.3. Viešųjų pirkimų ginčų sprendimo Lietuvoje rezultatų kiekybinis tyrimas

Renkant duomenis kiekybiniam tyrimui buvo naudojamos Infoplex teismų praktikos ir LITEKO viešosios teismų sprendimų duomenų bazėmis³⁷³. Visi duomenų bazėse rasti sprendimai, priimti viešųjų pirkimų bylose (pirmosios instancijos teismuose), buvo peržiūrėti ir iš jų atrinkti tik tie sprendimai, kurie priimti tiekėjų inicijuotose ginčiuose dėl pirkimo procedūros metu priimtų perkančiųjų organizacijų sprendimų neteisėtumo. Infoplex teismų praktikos ir LITEKO viešojoje teismo sprendimų duomenų bazėse surinkti duomenys, kuriuos pateikia teismai. Atsižvelgiant į tai, kad bylų skaitmeninimas visuotinai pradėtas taikyti tik pastaraisiais metais, ne visi sprendimai buvo prieinami tyrimui

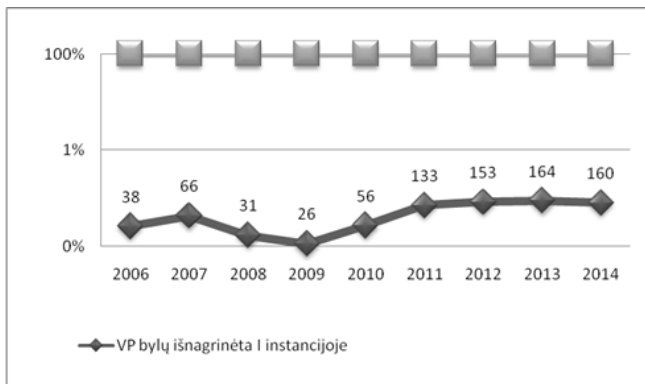
Nepaisant to, kad pastaraisiais metais žiniasklaidoje viešųjų pirkimų tema nuolat vyko ir vyksta diskusijos, ginčų dėl viešųjų pirkimų procedūrų Lietuvos Respublikoje teismuose buvo nagrinėjama labai nedaug. Žemiau pateiktame paveiksle vaizduojamoje diagramoje matyti kiek tokių bylų buvo išnagrinėta bendrosios kompetencijos apygardos teismuose, lyginant su bendroju teismų darbo krūviu.

373 Infoplex teismų praktikos duomenų bazėje vartotojams pateikiami teismų sprendimai ir kiti dokumentai nuo 1995 m. Atsižvelgiant į tai, kad vykdant paiešką pagal bylų kategoriją, rezultatų skaičius buvo ženkliai mažesnis, nei ieškant tik pagal dokumente minimą teisės aktą, buvo naudojamas pastarasis dėmuo. Ieškant bylų buvo pildomi paieškos laukeliai identifikuojantys dokumentą priėmusią instituciją (apygardų teismai), bylos tipą (civilinė byla), dokumentų priėmimo datos, tekste paminėtą teisės aktą (Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas). LITEKO teismo sprendimų duomenų bazė buvo pradėta kurti 2004 m. Vykiant šiam tyrimui reikalingų duomenų paiešką buvo naudojama greitoji paieškos sistema, o pildant paieškos laukelius buvo nurodoma dokumentus priėmusi institucija (apygardų teismai), bylos tipas (civilinė byla), dokumentų priėmimo datos bei žodžiai tekste „viešųjų pirkimų“. Atkreiptinas dėmesys, kad tarp duomenų pateikiamų LITEKO ir Infoplex duomenų bazėse yra skirtumų (detalesnei analizei žr. 2 priede pateiktas lenteles).

15 pav. Visų ir viešųjų pirkimų bylų, išnagrinėtų apygardos teismuose 2006-2014 m., skaičius³⁷⁴

Kaip matoma, bendras bylų skaičius net tūkstančiais kartų viršija viešųjų pirkimų bylų skaičių (164 ginčų dėl viešųjų pirkimų santykių iš bendro 185150 civilinių bylų, išnagrinėtų 2013 metais skaičiaus, ar 160 ginčų dėl viešųjų pirkimų santykių iš bendro 198639 civilinių bylų, išnagrinėtų 2014 metais skaičiaus).

16 pav. Visų ir viešųjų pirkimų bylų, išnagrinėtų apygardos teismuose, santykis³⁷⁵

Pirmos instancijos teismuose 2006-2014 metais išnagrinėtos viešųjų pirkimų bylos tesudaro šimtadalius procento bendro bylų skaičiaus ir nors, kaip matoma logaritminėje

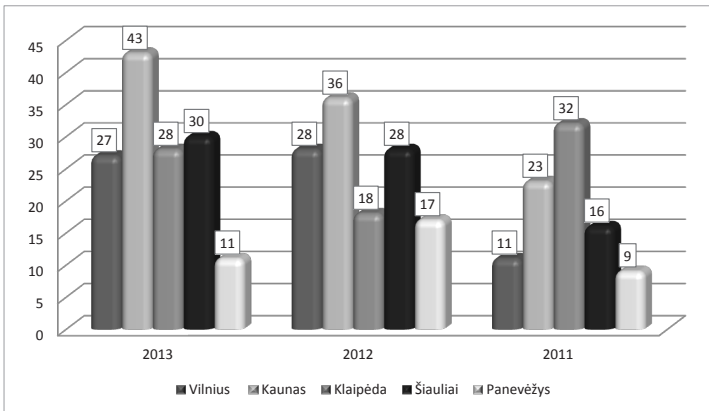
374 Pagal duomenis, pateiktus Nacionalinės teismų administracijos tinklalapyje: Statistika. Nacionalinė teismų administracija [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015-04-22]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuome-nei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>>.

375 *Ibid.*

skalėje 16 paveiksle, nuo 2009 iki 2013 metų rodo tendenciją didėti (nuo 0,01 procento 2009 metais, 0,09 procento 2013 metais), o 2014 m. išlieka apytiksliai 2013 m. lygyje, tačiau vis tiek išlieka mažas.

Analizuojant apygardos teismų sprendimus, priimtus viešųjų pirkimų bylose 2011–2014 metais, buvo nustatyta, kad egzistuoja tam tikri skaitiniai neatitikimai tarp teismų administracijos pateiktų duomenų, kur figūruoja gautų bylų skaičiai, ir tarp šiame tyrime naudotų duomenų iš Infolex ir LITEKO duomenų bazių (priimtų sprendimų). Taip pat pastebimi skirtumai tarp Infolex ir LITEKO pateikiamos informacijos apie priimtus sprendimus. Darytina išvada, kad visuomenei prieinamose teismo sprendimų duomenų bazėse nėra pateikiami visi teismų priimti sprendimai arba juos įvedant taikomi skirtingi klasifikacijos kodai, kas apsunkina reikiamų sprendimų paiešką. Atliekant kiekybinį tyrimą buvo naudojamos duomenis iš abiejų informacinių sistemų: tiek Infolex, tiek LITEKO.

Žemiau pateiktame 17 paveiksle atvaizduotas sprendimų, priimtų viešųjų pirkimų bylose skaičius Lietuvos Respublikos apygardų teismuose 2011–2013 m.

17 pav. Viešųjų pirkimų bylose priimtų sprendimų skaičiaus pasiskirstymas apygardų teismuose³⁷⁶

Per tiriamus trejus metus viešųjų pirkimų bylose Kauno apygardos teisme priimtų sprendimų skaičius žymiai padidėjo. Taip pat įžvelgiama šio skaičiaus augimo tendencija Šiaulių apygardos teisme (nuo 16 sprendimų 2011 metais iki 28 sprendimų 2012 metais ir 30 sprendimų 2013 metais) ir Vilniaus apygardos teisme (nuo 11 sprendimų 2011 metais iki 28 sprendimų 2012 metais ir 27 sprendimų 2013 metais). Klaipėdos ir Panevėžio apygardų teismuose priimtų sprendimų viešųjų pirkimų bylose skaičius taip pat keitėsi: palyginus su 2011 m. duomenimis, 2012-ais metais tokių sprendimų skaičius Panevėžyje padidėjo, o Klaipėdoje, atvirkščiai, sumažėjo, o palyginus su 2012 metais, 2013 m. Klaipėdoje VP bylų skaičius išaugo, o Panevėžyje sumažėjo³⁷⁷. 2014 m. preliminarūs duomenys

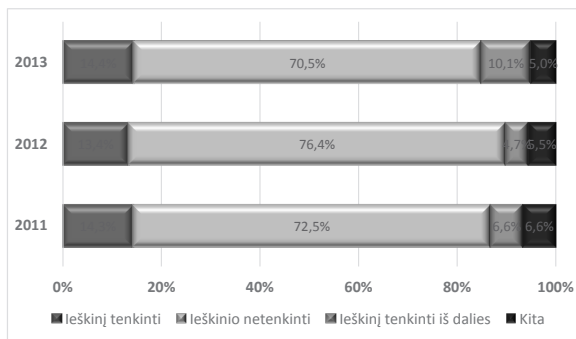
376 Paveikslui sudaryti naudoti Infolex teismų praktikos duomenų bazėje rasti duomenys. Infolex teismų praktika [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015-04-22]. <<http://www.infolex.lt/tp/>>.

377 Disertacijos rengimo metu tiek Infolex, tiek LITEKO duomenų bazėse dar nebuvo pateikti pilni 2014 m. duomenys.

šiuo aspektu nebuvo analizuoti, dėl jų neišsamumo. Tokie pokyčiai neleidžia pagrįstai daryti kokių nors išvadų dėl juos sukėlusių priežasčių.

Palyginimui galime pasinaudoti Europos Komisijos surinktais kiekybiniais duomenimis³⁷⁸ apie valstybių narių nacionalinių peržiūros procedūrų skaičiaus santykį su bendru vykdytų pirkimų skaičiumi 2011 m. Nors daugelyje valstybių narių apskundžiamas santykinai nedidelis procentas vykdytų pirkimų (Kipre - 1%, Lenkijoje - 1,4%, Lietuvoje ir Maltoje - 3%, Estijoje - 4,2%, Suomijoje - 4,9%, Čekijoje - 5%), kai kuriose valstybėse toks procentas yra ženkliai didesnis (Vengrijoje, Rumunijoje, Slovakijoje - 13%, Latvijoje - 14%, Bulgarijoje - 16%, Švedijoje - 19%). Valstybių, kurios Europos Komisijai pateikė duomenis, vidurkis yra 8,5%. Iš pateiktų duomenų matosi, kad Lietuva ženkliai atsilieka pagal pateikiamų peržiūrai perkančiųjų organizacijų sprendimų skaičių nuo ES valstybių narių vidurkio. Iš 2013 m. Europos Komisijos surinktų statistinių duomenų³⁷⁹ didelių pokyčių taip pat nepastebima, tačiau Lietuvos rodiklis yra aukštesnis nei 2011 m. ir sudaro 3 procentus. Palyginus didžiausias procentas viešųjų pirkimų procedūrų yra peržiūrimas Latvijoje (12,3 proc.).

Analizuojant apygardos teismų sprendimus viešųjų pirkimų bylose dėmesys taip pat buvo skiriamas jų turiniui. Žemiau pateiktame paveiksle pavaizduotoje diagramoje matyti, kiek ir kokio pobūdžio sprendimų buvo priimta 2011-2013 m.

18 pav. Pasiskirstymas pagal sprendimo turinį 2011-2013 metais³⁸⁰

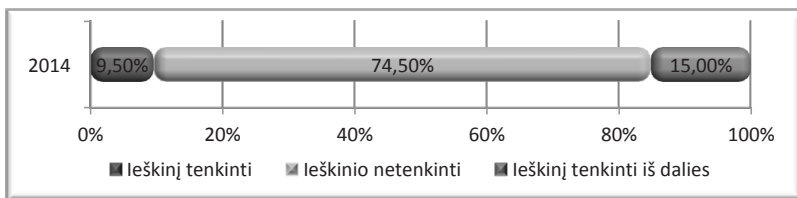
18 paveiksle grafiškai pavaizduota, kokius sprendimus priėmė apygardų teismai viešųjų pirkimų bylose 2011–2013 metais. 2011, 2012, 2013 metais situacija iš esmės buvo pana-

378 European Commission staff working document. Annual Public Procurement Implementation Review [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2015-01-06]. <http://www.google.lt/url?sa=t&rcrt=j&q=&esc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CCKQFjAA&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Finternal_market%2Fpublicprocurement%2Fdocs%2Fimplementation%2F20121011-staff-working-document_en.pdf&ei=NYqmVOybLIP7ywOb64C4Cg&usq=AFQjCNFENES6PnEleNh49-QalNu6lzhuiw&bvm=bv.82001339,d.bGQ>.

379 European Commission staff working document. Annual Public Procurement Implementation Review [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2015-04-20]. <http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/implementation/20140820-staff-working-document_en.pdf>.

380 Vertinami Infoplex teismų praktikos duomenų bazėje rasti duomenys. Infoplex teismų praktika [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015-04-22]. <<http://www.infoplex.lt/tp/>>.

ši. Kaip matoma, kasmet beveik trimis ketvirtadaliais atvejų teismas priimdavo sprendimą ieškinio netenkinti, vidutiniškai tik 14% atvejų ieškiniai buvo tenkinami, 7% – ieškiniai buvo tenkinami iš dalies, apie 6% bylų buvo priimamas kitas sprendimas. Vertinant prelinarius 2014 m. duomenis (19 paveikslas), situacija išlieka panaši.

19 pav. Pasiskirstymas pagal sprendimo turinį 2014 metais³⁸¹

2014 m. buvo priimta daugiau sprendimų, kuriais ieškiniai buvo tenkinami iš dalies ir mažiau sprendimų, kuriais ieškiniai buvo tenkinami visiškai.³⁸²

ES valstybių narių viešųjų pirkimų ginčus nagrinėjančių institucijų duomenimis, pateiktais EK 2011 m.³⁸³ daugelyje tyrime dalyvavusių valstybių tokių skundų sėkmės procentas sudarė apie trečdaliį viso skundų skaičiaus. Pavyzdžiui, Kipre 32%, Vokietijoje 20%, Ispanijoje 24%, Maltoje 29%, Lenkijoje 26%, Rumunijoje 31%, Švedijoje 31%. Čekijoje, šie skaičiai esmingai maži (15%), kuomet keturiose kitose valstybėse yra reikšmingai didesni (Estija 37%, Vengrija 45%, Slovakija 39%, Latvija 37%). Cituojamame tyrime buvo pastebėta, kad trijų pastarųjų valstybių (išskyrus Estiją) paduotų skundų skaičius palyginus su kitomis valstybėmis narėmis taip pat buvo aukštesnis. Šiame EK tyrime Lietuva duomenų apie priimtų sprendimų pobūdį nepateikė, bet iš 18 paveikslas matyti, kad 2011 m. Lietuvoje buvo patenkinta tik 14,3 procento tiekėjų ieškinų, tai dar mažiau nei Čekijoje, kurios rodiklį Komisija įvardijo kaip grėsmingai mažą. 2012 m. Europos Komisijai surinkus duomenis apie perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūrų rezultatus³⁸⁴, nustatyta, kad patenkinama nuo vidutiniškai 26 proc. tiekėjų pareiškimų. Europos Komisija pažymėjo, kad „Vokietijoje ir Lietuvoje šie skaičiai yra ypač maži (tarp mažiau nei

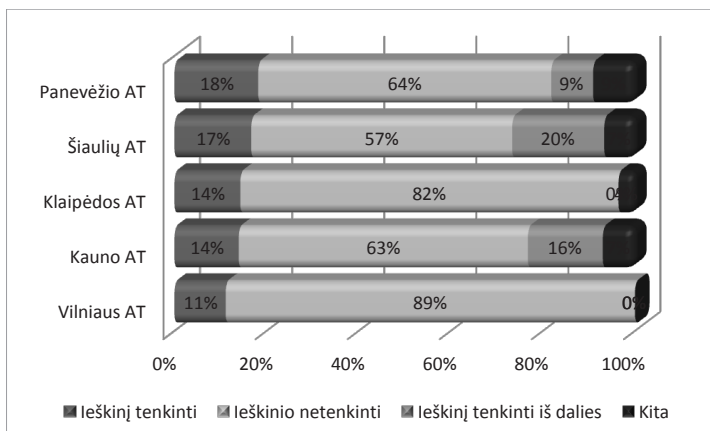
381 Vertinami LITEKO viešojo teismo sprendimų duomenų bazėje pateikti duomenys. LITEKO Lietuvos teismų sprendimų informacinė sistema. Lietuvos nacionalinė teismų administracija [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015-04-22]. <<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/detalipaieska.aspx?detali=2>>.

382 *Ibid.*

383 European Commission staff working document. Annual Public Procurement Implementation Review [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2015-01-06]. <http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CCKQFjAA&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Finternal_market%2Fpublicprocurement%2Fdocs%2Fimplementation%2F20121011-staff-working-document_en.pdf&ei=NYqmVOybLIP7ywOb64C4Cg&usg=AFQjCNFENES6PnLENh49-QalNu6lzhuiw&bvm=bv.82001339,d.bGQ>.

384 European Commission staff working document. Annual Public Procurement Implementation Review [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2015-04-20]. <http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/implementation/20140820-staff-working-document_en.pdf>.

11 proc. ir 16,6 proc.), kai tuo tarpu kitose keturiuose valstybėse narėse šie skaičiai yra gerokai didesni (Kipras 38%, Čekija 35%, Malta 45%, Lenkija 40%)³⁸⁵.

20 pav. Priimtų sprendimų rūšių pasiskirstymas apygardos teismuose 2013 m.³⁸⁶

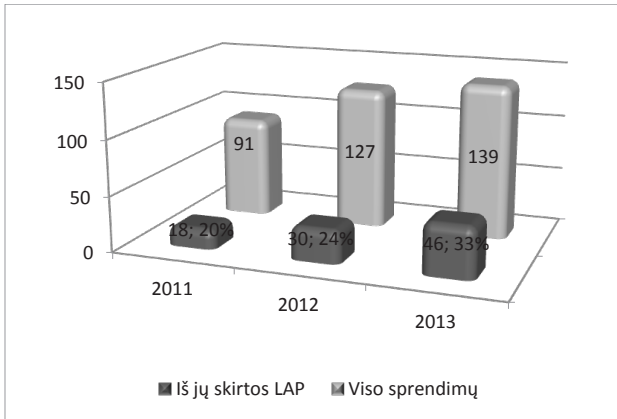
Lyginant rezultatus iš apygardų teismų, matome, kad 2013 metais Vilniaus apygardos teismas priėmė daugiausiai sprendimų ieškinio netenkinti (89 proc.) ir mažiausiai sprendimų ieškinį tenkinti (11 proc.). Palyginus su Vilniaus apygardos teismu, šiek tiek mažiau ieškinių nepatenkino Klaipėdos apygardos teismas (82 proc.). Kauno, Šiaulių ir Panevėžio apygardų teismai buvo priėmę sprendimų ieškinį tenkinti iš dalies (atitinkamai 16, 20 ir 9 proc.). Mažoje dalyje bylų (0-9 proc.) buvo priimtas kitas sprendimas. Mažiausiai ieškinių nepatenkino Šiaulių apygardos teismas (57 proc.). Vertinant preliminarinius 2014 m. duomenis³⁸⁷, Vilniaus apygardos teisme 2014 m. buvo atmesta 90 procentų ieškinių, o 10 procentų patenkinta iš dalies, Kauno apygardoje buvo atmesta 67 procentai ieškinių, 18 procentų patenkinta, o 15 patenkinta iš dalies, Klaipėdos apygardoje buvo atmesta 85 procentai, tenkinta 5 procentai, tenkinta iš dalies 10 procentų, Šiaulių apygardos teisme atmesta 64 procentai, tenkinta 18 procentų, tenkinta iš dalies 18 procentų, Panevėžio apygardoje atmesta 73 procentai, tenkinta iš dalies 23 procentai. Išlieka tendencija, kad Vilniuje atmetamas didžiausias procentas ieškinių. Daugiausiai ieškinių 2014 m. tenkino Kauno ir Šiaulių apygardų teismai.

385 European Commission staff working document. Annual Public Procurement Implementation Review [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2015-04-20]. <http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/implementation/20140820-staff-working-document_en.pdf>.

386 Vertinami Infolex teismų praktikos duomenų bazėje pateikti duomenys. Infolex teismų praktika [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015-04-22]. <<http://www.infolex.lt/tp/>>.

387 Vertinami LITEKO viešojo teismo sprendimų duomenų bazėje pateikti duomenys. LITEKO Lietuvos teismų sprendimų informacinė sistema. Lietuvos nacionalinė teismų administracija [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015-04-22]. <<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/detalipaiska.aspx?detali=2>>.

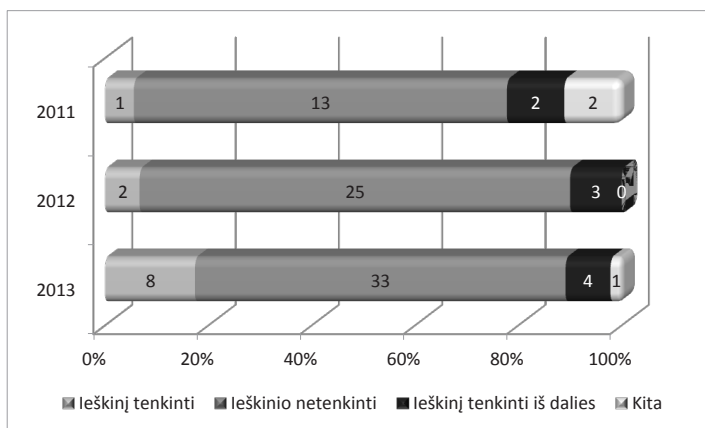
Analizuojant bylas taip pat buvo atkreiptas dėmesys į sprendimo turinį. Iš jo buvo galima nustatyti ar konkrečioje byloje buvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės ar ne.

21 pav. Laikiniųjų apsaugos priemonių taikymo atvejų skaičius viešųjų pirkimų bylose³⁸⁸

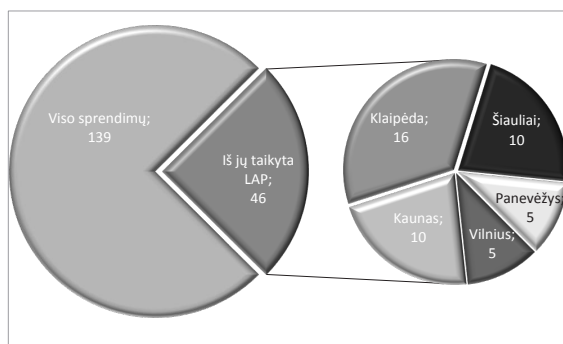
21 paveiksle parodyta, kokioje viešųjų pirkimų bylų dalyje buvo priimtas sprendimas taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Matoma, kad tokių bylų santykinis skaičius kasmet gana ženkliai augo – nuo 19,78 procentų 2011 metais iki 33,09 procentų 2013 metais. 2014 m. preliminarūs duomenys dėl jų neišsamumo nebuvo vertinami. Iš tyrimui parinktų duomenų nėra aišku, kokią dalį tiekėjų prašymų dėl laikiniųjų apsaugos priemonių skyrimo teismai patenkino, nes nėra pasiekiami duomenys, kiek buvo pateikta prašymų dėl tokių priemonių taikymo. Analizuodami duomenis matome, kad tais atvejais, kai buvo taikytos laikinosios apsaugos priemonės, didele dalimi tiekėjų ieškiniai nebuvo patenkinti. Tokie situacijoje išvengiama reali grėsmė ne tik pirkimo proceso sklandumui, bet ir potenciali žala tiek perkančiajai organizacijai, kuri ne dėl savo kaltės laiku negali įsigyti jai reikalingų prekių, paslaugų ar darbų, tiek tiekėjui, kuris negali įvykdyti savo įsipareigojimų. Tokia laikiniųjų apsaugos priemonių taikymo augimo tendencija galimai liudija apie tai, kad teismai jas daugumoje bylų taiko neatsižvelgdami į galimas pasekmes. Aišku, tiesioginė laikiniųjų apsaugos priemonių paskirtis – užkirsti kelią negrįžtamiems neteisėtų veiksmų padariniams, tačiau teismo pareiga yra įvertinti, koku atveju – taikant laikinąsias apsaugos priemones ar leidžiant sudaryti sandorį - pasekmės būtų objektyviai sunkesnės. Duomenys rodo, kad tik mažoje dalyje atvejų laikiniųjų apsaugos priemonių taikymas pasiteisino (22 paveikslas), antai 2013 metais iš 46 LAP taikymo atvejų ieškinys buvo patenkintas tik 8-iose bylose ir 4-iose jis buvo patenkintas iš dalies. Taigi galima teigti, kad 2013 metais LAP taikymas pasiteisino ketvirtadaliu atvejų, o 2011 ir 2012 metais – tik šeštadaliu.

388 Vertinami Infolex duomenų bazėje pateikti duomenys. Infolex teismų praktika [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015-04-22]. <<http://www.infolex.lt/tp/>>.

22 pav. Laikinių apsaugos priemonių ir priimtų sprendimų bylose santykis³⁸⁹

2013 metais daugiausia laikinių apsaugos priemonių pritaikė Klaipėdos apygardos teismas (22), o mažiausiai – Vilniaus ir Panevėžio (po 5), nors išnagrinėtų viešųjų bylų skaičius Vilniaus ir Klaipėdos apygardų teismuose 2013 metais buvo labai panašus (atitinkamai 27 ir 28). LAP taikymą lemia ir jau susiformavusi konkretaus teismo praktika. Beje, Klaipėdos apygardos teismas 82 proc. visų išnagrinėtų viešųjų pirkimų bylų priėmė sprendimą ieškinio netenkinti (Vilniaus – 89 proc.).

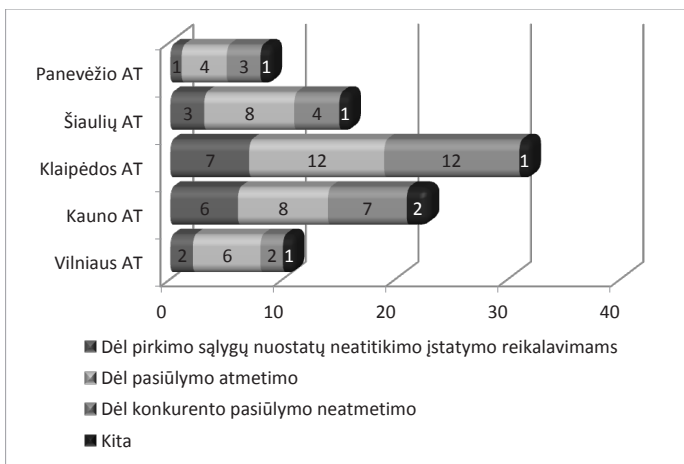

23 pav. Laikinių apsaugos priemonių taikymo viešųjų pirkimų bylose atvejų skaičius pagal apygardas 2013 m.³⁹⁰

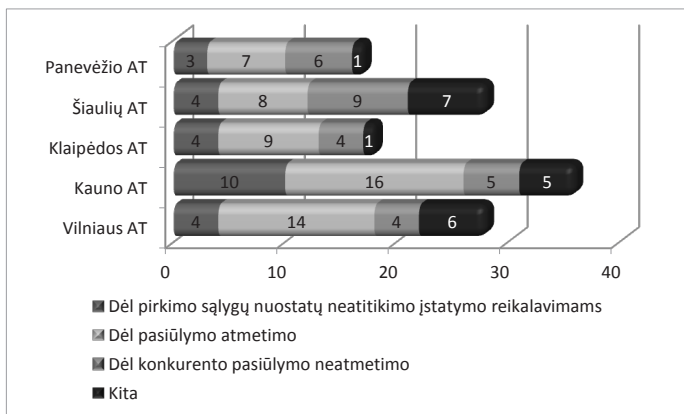
389 Vertinami Infolex teismų praktikos duomenų bazėje pateikti duomenys. Infolex teismų praktika [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015-04-22]. <<http://www.infolex.lt/tp/>>.

390 *Ibid.*

2011-2013 metais daugiausiai į teismą kreipėsi tiekėjai, kurių pasiūlymai buvo atmesti. Kitą pakankamai didelę bylų grupę sudarė ieškiniai dėl konkurentų pasiūlymų neatmetimo. Bylų dėl pirkimo sąlygų neatitikimo įstatymo reikalavimams visose apygardose buvo mažiausiai.

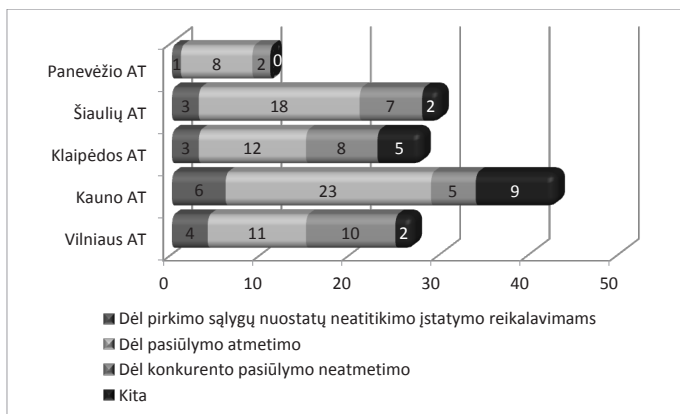

24 pav. Bylų pasiskirstymas pagal reikalavimo tipą ir apygardų teismus, 2011 m.

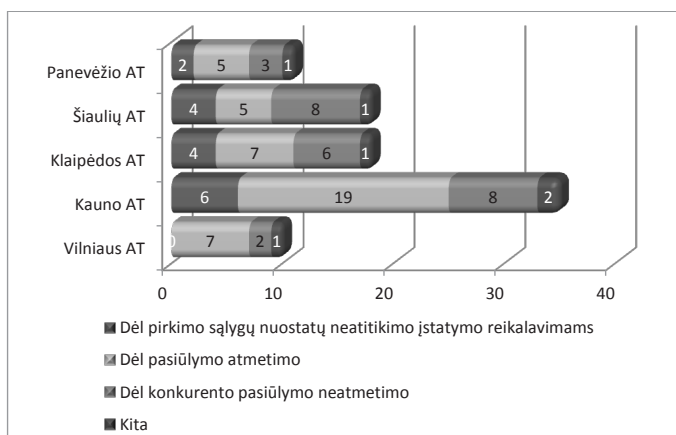

25 pav. Bylų pasiskirstymas pagal reikalavimo tipą ir apygardų teismus, 2012 m.³⁹¹

391 Vertinami Infolex teismų praktikos duomenų bazėje pateikti duomenys. Infolex teismų praktika [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015-04-22]. <<http://www.infolex.lt/tp/>>.

26 pav. Bylų pasiskirstymas pagal reikalavimo tipą ir apygardų teismus, 2013 m.³⁹²

27 pav. Bylų pasiskirstymas pagal reikalavimo tipą ir apygardų teismus, 2014 m.³⁹³

Prie duomenų kategorijos „Kita“ yra priskirtinos bylos dėl pirkimo procedūrų atnaujinimo, pirkimo nutraukimo, klaidingai nurodytos pasiūlymų pateikimo vietos, perkančiosios organizacijos statuso, pretenzijų neišnagrinėjimo, sutarčių pripažinimo negaliojančiomis, netinkamo pirkimų būdo pasirinkimo ir pan. Atsižvelgiant į tai, kad bylų dėl

392 Vertinami Infolex teismų praktikos duomenų bazėje pateikti duomenys. Infolex teismų praktika [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015-04-22]. <<http://www.infolex.lt/tp/>>.

393 Vertinami LITEKO viešojo teismo sprendimų duomenų bazėje pateikti duomenys. LITEKO Lietuvos teismų sprendimų informacinė sistema. Lietuvos nacionalinė teismų administracija [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015-04-22]. <<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/detalipaiska.aspx?detali=2>>.

viešojo pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia buvo rasta labai nedaug (pvz., 2012 m. iš 127 sprendimų, dėl sutarties negaliojimo buvo tik 7 sprendimai, o 2013 m. – iš 139, tik – 6, o 2014 m. išliko panaši situacija), darytina išvada, kad absoliučiai didžioji dalis viešųjų pirkimų ginčų pasiekia teismus iki pirkimo sutarties sudarymo.

Pirkimo sąlygų, kaip neatitinkančių viešųjų pirkimų teisinės reglamentacijos, ginčijimas turėtų būti laikomas pagrindine priemone užtikrinant viešųjų pirkimų procedūrų teisėtumą. Tik iki pasiūlymų pateikimo termino pabaigos yra įmanomas operatyvus ir efektyvus tiekėjų pažeistų teisių ar teisėtų interesų gynimas. Paskelbus pirkimo sąlygas ir tiekėjams identifikavus jų prieštaravimus teisei, perkančioji organizacija be itin didelių laiko praradimų gali sąlygas pataisyti ir tokiu būdu užkirsti kelią situacijoms, kai po vokų atplėšimo procedūros ir kai kurių pasiūlymų atmetimo gimsta teisiniai ginčai dėl iš anksto skelbtų ir visiems viešai prieinamų pirkimo sąlygų turinio. Iš teismų sprendimų dažnai matyti, kad teismai neatsisako nagrinėti ieškinio dėl to, kad tokio tipo pretenzija turėjo būti pareikšta sužinojus apie ginčijamą sąlygą, o ne atmetus konkretų pasiūlymą kaip jos neatitikusį.

Viešųjų pirkimų procese probleminis yra klausimas, kaip užkirsti kelią tiekėjams teikti nepagrįstus ieškinius tuo vilkinant viešųjų pirkimų procedūras ir padarant perkančiosios organizacijos nuostolius. Tačiau statistiniai duomenys neilustruoja, kad perkančiosios organizacijos dažnai naudotųsi piktnaudžiavimą užkardančiomis priemonėmis, kurios Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos yra įvardytos kaip pakankamai efektyvios³⁹⁴. Tyrimo rezultatai rodo, kad 2011 m. tik du kartus buvo prašyta skirti ieškovams baudas už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis. Abu kartus šie prašymai nebuvo patenkinti. 2012 m. tokių prašymų buvo pateikta 9 bylose, tačiau nei vienu atveju jie nebuvo tenkinami. 2013 m. buvo pateikti 8 tokio tipo prašymai, iš jų patenkinti tik du³⁹⁵. 2014 m. buvo teikti 5 tokie prašymai³⁹⁶, tačiau iš jų nebuvo nei vienas patenkintas. Paprastai, atsisakydami skirti baudas už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis, teismai savo sprendimą motyvuodavo tuo, kad nėra akivaizdaus pagrindo, kad ieškovas, pateikdamas ieškinį, piktnaudžiavo procesinėmis teisėmis³⁹⁷ arba, kad nepagrįsto ieškinio pareiškimas pats savaime negali būti pripažįstamas piktnaudžiavimu procesine teise³⁹⁸.

394 Projekto „Viešųjų pirkimų ginčų sistemos tobulinimas“ ataskaita. Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos Įmonių teisės ir viešųjų pirkimų politikos departamento Viešųjų pirkimų politikos skyrius [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-01-06]. <[www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS\[1\].pdf](http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS[1].pdf)>, p. 7.

395 Vertinami Infolex teismų praktikos duomenų bazėje pateikti duomenys. Infolex teismų praktika [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015-04-22]. <<http://www.infolex.lt/tp/>>.

396 Vertinami LITEKO viešojo teismo sprendimų duomenų bazėje pateikti duomenys. LITEKO Lietuvos teismų sprendimų informacinė sistema. Lietuvos nacionalinė teismų administracija [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015-04-22]. <<http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaiska/detalipaieska.aspx?detali=2>>.

397 Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Emsi“ v. VĮ CPO LT (bylos Nr. 2-5236-798/2013).

398 Pvz., Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugpjūčio 23 d. sprendimas civilinėje byloje UAB „AUGUST IR KO“ v. UAB „Varėnos vandenys“ (bylos Nr. 2-2136-260/2013); Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gegužės 6 d. sprendimas civilinėje byloje UAB „Lietrusa“ v. SBĮ „Varėnos kultūros centras“ (bylos Nr. 2-1571-657/2013); Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 31 d. sprendimas civilinėje byloje UAB „Alvinta“ v. Plungės rajono savivaldybės administracija (bylos Nr. 2-1624-253/2013).

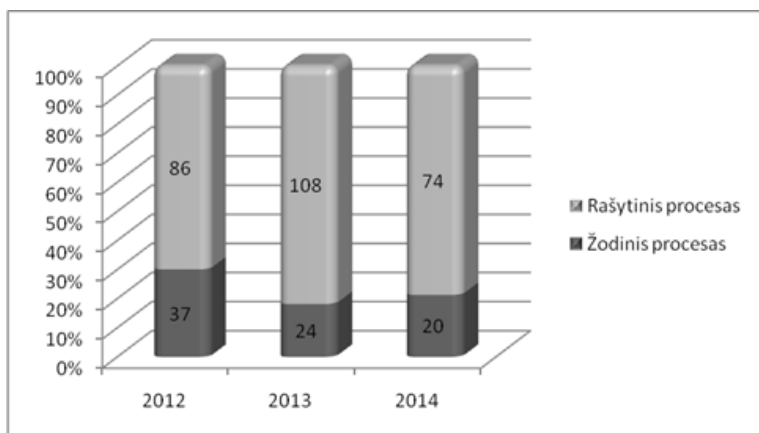
Analizuojant bylas, kuriose buvo paskirtos ieškovams baudos už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis, vienoje iš jų³⁹⁹ buvo skirta 8000 litų bauda, kurios pusę buvo nurodyta sumokėti atsakovui, o kitą pusę į valstybės biudžetą. Baudos skyrimas šiuo atveju nebuvo motyvuojamas. Kitoje byloje bauda už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis buvo skirta teismui nusprendus, jog ieškovas neturi materialinio suinteresuotumo bylos baigtimi. Vilniaus apygardos teismas konstatavo: „ieškovas apskritai neturi subjektyvaus materialinio teisinio suinteresuotumo bylos baigtimi, nes, net ir pripažinus atsakovo veiksmus neteisėtais ir gražinus pirkimo procedūras į momentą iki neteisėtų veiksmų atlikimo ar jas apskritai nutraukus (VPĮ 7 straipsnio 6 dalis), ieškovas, neatitinkantis minimalių kvalifikacijos reikalavimų, objektyviai negalės pateikti Konkurso sąlygas atitinkančio pasiūlymo. Įvertinus ieškovo 2013 m. vasario 22 d. atsakovui per CVP IS pateikto pranešimo, kuriuo siūlomos konsultavimo viešųjų pirkimų srityje paslaugos, turinį (b. l. 92-93) bei minėtas aplinkybes dėl ieškovo objektyvaus neatitikimo Konkurso sąlygose nustatytiems kvalifikacijos reikalavimams, taip pat ieškovo elgesį teikiant pasiūlymą, reiškiant pretenziją, o vėliau praleidus VPĮ nustatytus terminus, ieškinį, darytina išvada, kad ieškovo kreipimasis į teismą negali būti laikomas sąžiningu. Atvirkščiai, bylos medžiaga leidžia teigti, jog yra labiau tikėtina, jog ieškinys buvo pareikštas ne siekiant apginti tariamai ieškovo pažeistas teises ar įstatymo saugomus interesus, ar apskritai ginant viešąjį interesą, tačiau siekiant vilkinti ginčo pirkimo procedūras. Toks ieškovo elgesys laikytinas piktnaudžiavimu jam įstatymo suteikta teise kreiptis į teismą, todėl yra pagrindas už tokį procesiškai nesąžiningą elgesį ieškovui paskirti 3 000 Lt baudą (CPK 95 straipsnio 2 dalis).“⁴⁰⁰

Iš analizuotos teismų praktikos matosi, kad baudos skyrimas už piktnaudžiavimą procesinėmis teisėmis Lietuvoje nėra siejamas su galimu piktnaudžiavimu teikiant ieškinį, o labiau gretinamas su ieškovo elgesiu ginčo sprendimo proceso metu, o tai lemia, jog ši civilinio proceso efektyvumo užtikrinimo priemonė nėra pakankama siekiant užkardyti akivaizdžiai nepagrįstų ieškinių teikimą.

Ieškant galimybių tobulinti viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemą, taip pat yra būtina aptarti, kokia forma Lietuvoje teismuose yra vedami tokie procesai.

399 Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 2 d. sprendimas civilinėje byloje UAB „Vandens ervė“ v. Alytaus apskrities priešgaisrinei gelbėjimo valdyba (bylos Nr. 2-2627-260/2013).

400 Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. balandžio 12 d. sprendimas civilinėje byloje IĮ „Viešųjų pirkimų sprendimai“ v. Ukmergės rajono savivaldybės administracija (bylos Nr. 2-3810-115/2013).

28 pav. Rašytinio ir žodinio proceso tvarka nagrinėtos bylos 2012-2014 m.

Lyginant 2012 ir 2014 m. matosi akivaizdus žodinės proceso formos retesnis naudojimas. 2011 m. rašytine forma buvo organizuojama tik kiek daugiau nei 26 procentai⁴⁰¹, o 2012 m. rašytiniu būdu buvo išnagrinėta jau 74 procentai viešųjų pirkimų bylų. Šis skaičius augo 2013 iki beveik 86 procentų. 2014 m. rašytinė forma buvo taikoma 80 procentų bylų, kuriuose priimti sprendimai buvo analizuojami. Pastebima tendencija, kad žodinių procesų skaičius pastaraisiais metais mažėjo. Tai didele dalimi yra sietina su siekiu tokias bylas išspręsti kuo operatyviau. Tokios tendencijos leidžia daryti išvadą, kad viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimui galima naudoti daugiau technologinių sprendimų, leidžiančių proceso dalyviams ir ginčą sprendžiančiai institucijai keistis reikalingais dokumentais virtualioje erdvėje. Tai, be proceso spartinimo, taip pat yra labai patogiu, kai bylos šalys vykdo veiklą skirtinguose miestuose ar net valstybėse.

Iš pateiktos statistikos matyti, kad Lietuvoje tiekėjai inicijuoja santykinai nedaug ginčų, o tie ieškiniai, kurių atžvilgiu yra priimami teismų sprendimai absoliučia dauguma atveju yra atmetami. Pirmosios instancijos teismai retai taiko laikinąsias apsaugos priemones. Daugelis ieškinių yra pateikiami dėl perkančiųjų organizacijų sprendimų, kuriais buvo atmeti ieškovų arba nebuvo atmeti pagrindinių ieškovų konkurentų pasiūlymai. Tik nedidelė dalis ieškinių yra susiję su neteisėtomis pirkimo sąlygomis, o rečiausiai tiekėjai reikalauja pripažinti sudarytą pirkimo sutartį negaliojančia. Viešųjų pirkimų byloje pastaraisiais metais vyrauja rašytinė bylos nagrinėjimo forma. Kiekybinio tyrimo rezultatai rodo, kad Lietuvoje tiekėjai ženkliai neprisideda prie viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimo. Mažas bylų skaičius ir žemas ieškinių tenkinimo procentinis rodiklis rodo esamos viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarkos problemas, kurios bus įvardytos ir analizuojamos kituose disertacinio tyrimo skyriuose.

401 Žr. 2 priedą.

3.4. Viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarkos Lietuvos Respublikoje pagrindinės problemos ir galimos jų sprendimo kryptys

Išnagrinėjus viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos teisinį reguliavimą, įvertinus ginčo nagrinėjimo trukmę, apimtį ir kiekybinius rezultatus, galima išskirti esmines problemas, su kuriomis susiduriama sprendžiant viešųjų pirkimų ginčus ir pateikti pasiūlymus situacijos gerinimui.

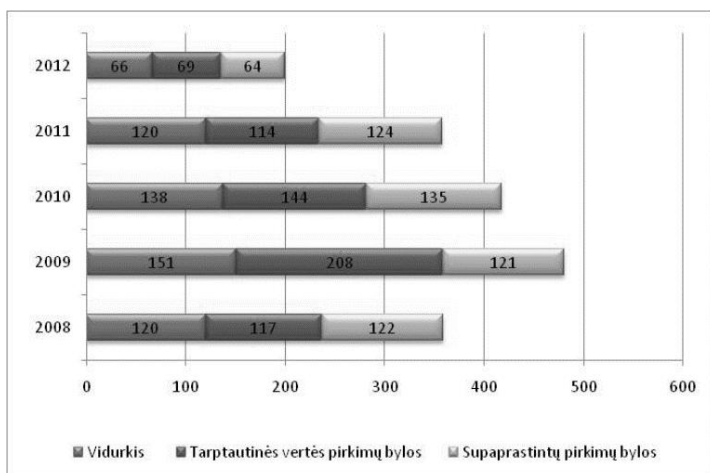
Peržvelgus ankstesniuose skyriuose pristatytą perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros sistemų įvairovę, susipažinus su užsienio valstybių praktika ir išanalizavus Lietuvoje veikiančią modelį, galima išskirti tokius galiojančios viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos trūkumus: per ilga tokių ginčų sprendimo bendrosios kompetencijos teismuose trukmė, procedūros sudėtingumas ir formalumas, neefektyvi ikiteisminė ginčo sprendimo tvarka, teisėjų specializacijos nebuvimas, nevienoda teismų praktika, neefektyvi nepagrįstų ieškinų teikimo prevencijos priemonių sistema, viešųjų pirkimų informacinės sistemos nenaudojimas ginčų sprendimo procese. Šios problemos, kurios gali būti įvardytos ir esamos teisminės peržiūros sistemos trūkumais, gali būti pagrįstos ir argumentuotos ankstesniuose šio disertacinio tyrimo skyriuose pasiektais rezultatais. Žemiau pateikiamas glaustas kiekvienos problemos aptarimas. Vienos iš šių problemų, t.y CVPIS nenaudojimas ginčų sprendimo procese, dėl savo svarbos ir novatoriškumo bus aptariamas detaliau atskirame paskutiniame šios disertacinio tyrimo dalies skyriuje.

Perkančiųjų organizacijų peržiūros sistemoms tiek viešuosius pirkimus reguliuojanti ES teisė, tiek ir ETT praktika vienu iš svarbiausių tikslų kelia procedūros greitį. Pvz., Peržiūros direktyvos 1 str. nurodyta: „Valstybės narės turi imtis reikiamų priemonių užtikrinti, kad sutarčių, kurias apima Direktyvos 2004/18/EB taikymo sritis, atveju perkančiųjų organizacijų priimti sprendimai galėtų būti veiksmingai ir visų pirma kuo greičiau peržiūrėti šios direktyvos 2–2f straipsniuose nurodytomis sąlygomis remiantis tuo, kad tokiais sprendimais buvo pažeisti viešuosius pirkimus reglamentuojantys Bendrijos teisės aktai arba nacionalinės taisyklės, kuriomis tie teisės aktai perkeliama į nacionalinę teisę.“⁴⁰² Ankstesniuose skyriuose aptariant ES valstybių narių praktiką buvo pastebėta, kad tokių bylų nagrinėjimo laikas specializuotose institucijose yra trumpesnis nei teisminėse. Lietuvoje tokių bylų nagrinėjimo trukmės terminas yra nuolat svarstomas klausimas. Nuo 2000 iki 2003 m. Lietuvoje veikiant Nepriklausomai viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijai buvo nustatytas 20 dienų terminas ginčo išsprendimui. Išformavus šią ikiteisminę instituciją, kurį laiką joks maksimalus tokių ginčų nagrinėjimo trukmės terminas nebuvo nustatytas. 2006 m. sausio 1 d. įsigalioję VPĮ pakeitimai⁴⁰³, be kita ko, numatė ir maksimalų ieškinio ar apeliacinis skundo išnagrinėjimo terminą – ne vėliau kaip per 60 dienų nuo bylos iškėlimo ar apeliacinio skundo priėmimo dienos. 2008 m. priimtame įstatyme buvo numatyta ieškinio ar apeliacinio skundo išnagrinėjimo terminą sutrumpinti nuo 60 iki 45 dienų. Pasak D. Soloveičiko, „Šiandienė padėtis rodo, kad Lietuvoje vis sparčiau daugėja teisme inicijuojamų viešųjų pirkimų ginčų, teismai negali išnagrinėti šio pobūdžio bylų per įstatyme numatytą 45 dienų terminą dėl pernelyg didelio nagrinėjamų civilinių bylų

402 2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/66/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EEB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo. OJ L 335, 20/12/2007, p. 31-46.

403 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 4-102.

kiekio.⁴⁰⁴ Nepaisant įstatymo leidėjo pozicijos šiuo klausimu kitimo, praktika rodė, kad teismuose šių terminų nebuvo laikomasi. Analizuojant viešųjų pirkimų tarnybos pateiktus duomenis, matome, kad viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo bendrosios kompetencijos apygardos teismuose iki 2012 m. trukmė dienomis buvo ilga:

29 pav. VPT bylų nagrinėjimo bendrosios kompetencijos teismuose tyrimas⁴⁰⁵

45 dienų terminas galiojo iki 2011 m., kol jį nustačiusi teisės norma buvo panaikinta. Atitinkamai nuo 2011 m. spalio 1 d. įsigaliojo Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso pakeitimai, kurie numatė 60 dienų terminą (prailgintas), kuris jau 2012 m., kaip matyti iš VPT tyrimo duomenų, beveik pasiektas. Įgyvendinus visas CPK nuo 2011 m. spalio 1 d. įsigaliojusias nuostatas, susijusias su viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo ypatumais, darytina prielaida, kad 2013, 2014 metais buvo dar trumpesnė (oficialių duomenų šiuo klausimu nerasta). Kyla pagrįstas klausimas, kokia kaina yra trumpinamas viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo laikas: kokybės, kitų bylų nagrinėjimo laiko ar teisėjų dar labiau didinamo darbo krūvio sąskaita? Be papildomų žmogiškųjų išteklių, orientuotų į darbą su viešųjų pirkimų bylomis, efektyviai ši problema negali būti išspręsta.

Nustatytas 60 dienų terminas, kurį pastaraisiais metais beveik pavyksta pasiekti nagrinėjant viešųjų pirkimų bylas bendrosios kompetencijos apygardų teismuose, nėra pakankamai trumpas, kad užtikrintų kaip įmanomą greitesnį procesą. Kuo greitesnis viešųjų pirkimų ginčų sprendimas yra ypač aktualus bylose, susijusiose su ES lėšų įsisavinimu⁴⁰⁶.

404 Soloveičikas, D., *supra* note 63, p. 35.

405 Viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo teismuose vidutinės trukmės nustatymas. Viešųjų pirkimų tarnyba [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2015-01-06]. <[406 Projekto „Viešųjų pirkimų ginčų sistemos tobulinimas“ ataskaita. Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos](http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.vpt.lt%2Fvpt%2Fuploaded%2FBylu_nagrinejimas_teismuose%2FViesuju%2520pirkimu%2520bylu%2520nagrinejimo%2520teismuose%2520vidutines%2520trukmes%2520nustatymas%25202012%2520m..pdf&ei=F72nVK3dBaPyQPzlcQDA&usq=AFQjCNGghXr7selRW6ib3MSfe5xp4jjOg>.</p>
</div>
<div data-bbox=)

Dažnai šalis susiduria su grėsme prarasti finansavimą dėl pavėluoto prekių, paslaugų ar darbų įsigijimo. Lietuvos Respublikos finansų ministerijos 2012 m. užsakyto Viešųjų pirkimų poveikio Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo efektyvumui vertinimo ataskaitą rengusių ekspertų nuomone: „Nors CPK nustato terminus, per kuriuos turi būti išnagrinėjami viešųjų pirkimų ginčai, laikotarpis, per kurį išnagrinėjami šalių ginčai, daugeliu atveju yra gerokai ilgesnis. Dėl ilgų ginčų sprendimų terminų atsiranda rizika, kad viešasis pirkimas taps neaktualus, bus prarastos projektui skirtos ES finansinės paramos lėšos.“⁴⁰⁷ Sistemos, kuri leistų kuo greičiau išspręsti šios kategorijos ginčus, įgyvendinimas būtų pozityvus reiškinys ginant suinteresuotų subjektų teises ir teisėtus interesus. Bent dvigubai trumpesnis terminas sumažintų perkančiosios organizacijos laiko, kuris vykdant pirkimus yra labai svarbus, nuostolius, o tiekėjams garantuotų operatyvesnį jų pažeistų interesų gynimą. Kitų ES šalių praktika rodo, jog įmanoma pasiekti, kad šios bylos būtų išspręstos per 15 dienų, kaip, pavyzdžiui, Estijoje, arba 20 dienų kaip Rumunijoje ar 30 dienų kaip Latvijoje⁴⁰⁸. Bylų nagrinėjimo trukmė šalyse, taikančiose specializuotos peržiūros modelį, yra trumpesnė.

Dar dvi esamos peržiūros sistemos Lietuvoje problemos – teisėjų nesispecializavimas ir vieningos teismų praktikos nebuvimas. Siūlytina šiuos du trūkumus analizuoti kartu, nes jie yra tarpusavyje labai tarpriai susiję.

Pasak doc. N. Kaminskienės, „Visuotinai pripažinta, kad tam tikrus ginčus turi spręsti arba padėti spręsti specialistai, kadangi „teisėjai-universalai“ ne visada geba užtikrinti absoliučiai visų ginčų pakankamai aukštą sprendimo kokybę.“⁴⁰⁹ Viešieji pirkimai yra sudėtinga ir didelio įsigilinimo reikalaujanti sritis, kur būtinos tiek teisinės, tiek ir kitų sričių žinios, bei suvokimas kaip praktikoje taikomos viešųjų pirkimų teisės normos. Šiuo požiūriu sunku prognozuoti sprendimų viešųjų pirkimų byloje, nes teisėjai turi skirtingą kompetenciją ir kvalifikaciją, todėl gali nevieningai taikyti ir interpretuoti ES ir nacionalinės teisės normas. Nevienodas teismų požiūris į viešųjų pirkimų procedūrų taisykles yra įvardijamas ir viena svarbiausių viešųjų pirkimų sistemos problemų įsivainant Europos Sąjungos struktūrinių fondų finansavimą⁴¹⁰. Atsižvelgiant į tai, kad šiuo metu taikoma

Įmonių teisės ir viešųjų pirkimų politikos departamento Viešųjų pirkimų politikos skyrius [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-01-06]. <[www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS\[1\].pdf](http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS[1].pdf)>.

407 Viešųjų pirkimų poveikio Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo efektyvumui vertinimas. Lietuvos Respublikos finansų ministerija [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2015-05-28]. <http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2011MVP/Viesuju_pirkimu_vertinimo_ataskaita_LT.pdf>.

408 The comparative survey on the national public procurement systems across the ppn. *Public Procurement Network* [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2015-01-06]. <[409 Kaminskienė, N. *Alternatyvusis civilinių ginčų sprendimas*. Vilnius: Registrų centras, 2011, p. 224.](http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&resrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CCcQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.publicprocurementnetwork.org%2Fdocs%2FItalianPresidency%2FComparative%2520survey%2520on%2520PP%2520systems%2520across%2520PPN.pdf&ei=hsanVNG2C6GeywPvuoGQCw&usq=AFQjCNE7HmHtoAPN738T0pVDGQZ3JN2iaA>.</p></div><div data-bbox=)

410 Viešųjų pirkimų poveikio Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo efektyvumui vertinimas. Lietuvos Respublikos finansų ministerija [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2015-05-28]. <http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2011MVP/Viesuju_pirkimu_vertinimo_ataskaita_LT.pdf>.

viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo tvarka galioja jau nuo 2011 metų ir tokių bylų šalys bei ginčus sprendžiantys subjektai turėjo pakankamai laiko su ja susipažinti ir įprasti jos laikytis, praktika rodo, kad iki šiol kyla daugybė neaiškumų, kuriuos sprendžiant dažnai neišlaikomas vienodumas. Vienas iš tokios nevienodos praktikos pavyzdžių yra laikinųjų apsaugos priemonių taikymas. Iš šiame darbe pristatytų statistinių duomenų akivaizdu, kad viešųjų pirkimų bylose šios priemonės yra taikomos palyginus retai. Pavyzdžiui, 2013 m. jos buvo pritaikytos 33 procentuose bylų. Tačiau labiausiai stebina netolygus procentinis laikinųjų apsaugos priemonių pritaikymo atvejų pasiskirstymas pagal apygardų teismus. Pavyzdžiui, 2013 m. Vilniaus apygardos teisme laikinosios apsaugos priemonės buvo pritaikytos tik 19 procentų bylų, kai tuo tarpu Klaipėdos apygardos teisme – daugiau nei 57 procentų bylų. Labai panašus santykis pastebimas ir 2011 bei 2012 metais. Toks didelis skirtumas, neabejotinai rodo, kad laikinųjų apsaugos priemonių skyrimui taikomi nevienodi kriterijai. Kitas procedūrinis aspektas, signalizuojantis apie galimą nevienodą viešųjų pirkimų bylų vertinimą, susijęs su patenkinamų ieškinių skaičiumi. Vilniaus apygardos teisme 2013 m. buvo pilnai patenkinta tik apie 11 procentų ieškinių, kai tuo tarpu Kaune tenkinta apie 37 procentai, o Šiauliuose net 43 procentai ieškinių. Tai tik keletą procesinio pobūdžio pavyzdžių. Dar sudėtingesnė problema identifikuojama, kai pradedamas analizuoti materialinės teisės nuostatų aiškinimas Lietuvos Respublikos teismuose. Į poreikį vienodinti teismų praktiką viešųjų pirkimų bylose ne vieną sykį dėmesį yra atkreipęs Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, kuris yra parengęs ir publikavęs net tris Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalgas⁴¹¹. Toks dėmesys rodo, kad nepaisant to, kad viešųjų pirkimų bylų skaičius lyginant su kitomis civilinėmis bylomis yra nedidelis, dėl jų svarbumo ir sudėtingumo, būtinos gairės, kaip teismams tokio pobūdžio bylas spręsti, kad būtų užtikrinta vienoda praktika, o perkančiosios organizacijos sprendimo teisėtu- mu abejojantys tiekėjai galėtų prognozuoti koks sprendimas konkrečiose situacijoje galėtų būti priimtas.

Teismų praktikos nevienodumas didele dalimi priklauso nuo to, kad teisėjai nesispecializuoja viešųjų pirkimų bylų sprendime. Viena iš prielaidų, kodėl perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūra specializuotoje institucijoje galėtų būti efektyvesnė, yra poreikis, kad tokius ginčus spręstų asmenys, gerai išmanantys viešųjų pirkimų teisinius santykius. Viešieji pirkimai, be abejo, yra labai sudėtingo teisinio reguliavimo reikalaujantis reiškinys. Ginčai, kylantys dėl neteisėtų perkančiųjų organizacijų sprendimų, pasižymi specifiskumu, nes jų aplinkybių suvokimui ir faktinės situacijos išsiaiškinimui būtinas ne tik teisinio reguliavimo išmanymas, bet ir praktinės teisinių nuostatų taikymo konkrečiame teisiniame santykiyje žinios. Taip pat viešųjų pirkimų procedūrų vertinimui būtinas sisteminis požiūris, kadangi atskiros teisės normos šioje sferoje nėra informatyvios. Jas būtina vertinti sistemiškai su kitomis teisės normomis, kas lemia poreikį turėti žinių ir suvokimą, kokie reikalavimai keliami viešųjų pirkimų procedūroms. Galiojant specializuotos peržiūros modeliui, kai specializuota institucija nagrinėja tik viešųjų pirkimų klausimus, savaime suprantama, kad tokios institucijos nariai per trumpą laiką įgytų aukštą kompetenciją, būtiną dirbant tokioje specifinėje srityje, ir formuotų vieningą praktiką viešųjų pirkimų

411 Lietuvos Aukščiausiasis teismas, Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga. Teismų praktika, 2009, 31; Lietuvos Aukščiausiasis teismas, Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga (I). Teismų praktika, 2013, 38; Lietuvos Aukščiausiasis teismas, Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga (II). Teismų praktika, 2013, 39.

bylose, o tai veiktų prevenciškai ir darytų įtaką asmenims, teikiantiems akivaizdžiai nepagrįstus skundus. Kaip reikalauja ES direktyvos, tokių institucijų nariai turėtų atitikti labai aukštus kriterijus, būti skiriami ir atleidžiami iš pareigų iš esmės tokia pat tvarka kaip teisėjai ir vykdant atranką galima būtų reikalauti jų patirties ir žinių būtent viešųjų pirkimų srityje.

ES viešųjų pirkimų teisė, vadovaujantis direktyva 2007/66/EB, leidžia perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrą atlikti specializuotoms neteisminėms institucijoms, kuriose dirba aukštą kompetenciją ir kvalifikaciją viešųjų pirkimų srityje turintys specialistai. 2011 metais Lietuvos Respublikos Ūkio ministerija vykdė projektą „Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos tobulinimas“, kurio ataskaita ne vieną sykį buvo cituota ir ankstesniuose šios disertacijos skyreliuose. Joje, be kita ko, taip pat teigiama, kad „didžioji viešųjų pirkimų sistemos dalyvių dalis palankiai vertina šiuo metu galiojančių ikiteisminių viešųjų pirkimų ginčų reguliavimą ir jo nenorėtų keisti“⁴¹² (turima omenyje pretenzijos pateikimą). Toks vertinimas, atliktas po reprezentatyvios apklausos, būtų rimtas signalas atsisakyti idėjos kurti specializuotą instituciją ir ieškoti kitų kelių viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos tobulinimui. Tačiau metodologinis šio tyrimo pagrindimas, dėl mažo jame dalyvavusių respondentų skaičiaus, negali būti laikomas pagrįstu. Bendras apklausoje dalyvavusių respondentų skaičius – 89, iš jų perkančiosios organizacijos – 65, tiekėjai – 12, teismas – 1, advokatų bendrijos – 5, teisėsaugos institucijos – 2, viešųjų pirkimų kontrolės institucijos – 4. Tokia išvada atrodo skubota ir ne visai objektyvi, nes suprantama, kad perkančiosioms organizacijoms naudinga tokia situacija, kai į ginčų sprendimo subjektus kreipiasi maža dalis tiekėjų.

Ataskaitoje minima, jog advokatų bendrijų atstovai atkreipė dėmesį, kad šiuo metu jau pradėta viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo teismuose reforma. Pakeistas Civilinio proceso kodeksas, todėl poreikis dėl specialios institucijos nereikalingas⁴¹³. Nestebina toks advokatų bendrijų požiūris, turint omenyje, kad įkūrus nepriklausomą ikiteisminio ginčų sprendimo instituciją, jų darbo apimtys gali žymiai sumažėti. 44 proc. respondentų nuomone, galėtų būti įkurta ikiteisminė ginčų nagrinėjimo institucija, kuri būtų nešališka, kuriai įtakos nedarytų kitos valstybės institucijos ar verslo subjektai, nevykdanti viešųjų pirkimų kontrolės.⁴¹⁴

Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos atlikto tyrimo metu buvo analizuojamas teisėjų specializacijos klausimas ir buvo prieita išvados, kad yra tikslinga teisėjams specializuotis viešųjų pirkimų srityje. Tai, kad viešųjų pirkimų bylų skaičius sudaro mažą visų bendrosios kompetencijos nagrinėjamų civilinių bylų dalį, mūsų nuomone, nepagrindžia teisėjų specializacijos būtinybės. Specializaciją būtų labai sunku pasiekti. Apygardos teisme mažiausiai du teisėjai turi specializuotis viešųjų pirkimų bylose (priešingu atveju kils problemų, jei vienas teisėjas bus nušalintas ar nusišalins nuo bylos nagrinėjimo), o dviem teisėjams esami viešųjų pirkimų bylų kiekiai neužtikrins pilno darbo krūvio, kas reikš, kad jie turės nagrinėti ir kitų sričių bylas.

412 Projekto „Viešųjų pirkimų ginčų sistemos tobulinimas“ ataskaita. *Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos Įmonių teisės ir viešųjų pirkimų politikos departamento Viešųjų pirkimų politikos skyrius* [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-01-06]. <[www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS\[1\].pdf](http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS[1].pdf)>. p. 13.

413 *Ibid.*, p. 15.

414 *Ibid.*

Vienodai viešųjų pirkimų teismų praktikai didelę įtaką galėtų turėti ir sistemizuota viešųjų pirkimų bylų paieška, kurioje elektronine forma būtų pateikiami visi specializuotos peržiūros institucijos sprendimai. Esamos sistemos (Liteko, e-teismai, Infolex) dėl bylų gausos ir viešųjų pirkimų bylų išskyrimo filtro nebuvimo apsunkina tiekėjams tokios informacijos prieinamumą ir reikalauja papildomų išlaidų, susijusių su advokatų teisine pagalba, orientuota į būsimo teismo sprendimo prognozavimą.

Dar viena problema, pagrindžianti poreikį reformuoti esamą sistemą, yra veiksmingesnių priemonių kovoje su tiekėjų piktnaudžiavimu savo teisėmis poreikis. Iš atlikto kiekybinio tyrimo matyti, kad vidutiniškai tik apie trečdalis viešųjų pirkimų bylų baigiamos tiekėjų naudai priimtais sprendimais, o savo teisėmis piktnaudžiaujantiems tiekėjams civilinio proceso metu labai retai yra skiriamos baudos už piktnaudžiavimą savo teisėmis. Šios baudos yra skiriamos atsižvelgiant į išskirtinai tiekėjo elgesį proceso metu, t. y. jau po ieškinio pateikimo, nevertinant paties ieškinio išankstinio nepagrįstumo faktoriaus.

Viena iš tokio tiekėjų piktnaudžiavimo priežasčių yra santykinai mažas žyminis mokestis Lietuvoje. Šiuo metu siekiant apginti savo pažeistas teises, tiekėjai turi sumokėti 290 eurų žyminį mokestį. Ši suma neužkardo piktnaudžiavimo savo turimomis teisėmis, nes nesukuria verslo subjektams didelių nuostolių, bylos pralaimėjimo atveju. Šią mūsų nuomonę patvirtina ir kai kurių Lietuvos Respublikos Seimo narių iniciatyvos didinti šią rinkliavą⁴¹⁵. Juk kalbama apie verslo subjektus, kurie pretenduoja tiekti prekes, teikti paslaugas ar atlikti darbus viešojo sektoriaus organizacijoms ir, teikdami pasiūlymus, įrodinėja savo gerą finansinę būklę, kaip vieno iš kvalifikacinių kriterijų atitikimą. Specializuotos institucijos gali turėti lankstesnę ir prie bendrų civilinio proceso dėsningumų mažiau besitaikančią mokėjimo už perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrą sistemą. Verslo subjektams nustatomi pagal numatomą pirkimo sutarties vertę ginčų sprendimo kaštai negalėtų būti laikomi kliūtimi naudotis jų teise į teisminę gynybą, o prastesnę finansinę padėtį įrodžiusios organizacijos galėtų mokėti sumažinto dydžio mokestį.

Siekiant visapusiškai įvertinti tiekėjų piktnaudžiavimą savo teise į teisminę interesų gynybą, būtina šią problemą matyti ne tik iš perkančiųjų organizacijų perspektyvos, bet ir iš tiekėjų pusės. Lyginant su Lietuvoje kasmet įvykdomų pirkimų skaičiumi, tiekėjai labai pasyviai dalyvauja užtikrinant viešųjų pirkimų teisėtumą, t. y. ginant savo pažeistas teises ar teisėtus interesus. Šią situaciją galima sieti su keliomis prielaidomis. Visų pirma, viešieji pirkimai Lietuvoje iš esmės vykdomi laikantis ES ir nacionalinės teisės reikalavimų, todėl tik maža dalis perkančiųjų organizacijų priimamų sprendimų yra ginčytini. Tačiau, visuomenės ir teisėsaugos institucijų požiūris į viešuosius pirkimus, kaip vieną iš esminių korupcijos vešėjimo sferų, šią prielaidą paneigia. Valstybėse, kuriose veikia specializuotos peržiūros institucijos, apskųstų pirkimų procentas dažnai yra didesnis. Tai suponuoja antrąją prielaidą, kad tiekėjai yra nusivylę teismine pažeistų teisių ir interesų gynybos sistema ir Lietuvoje nėra linkę ja naudotis. Tai jau svarbus signalas, kad esamą sistemą būtina keisti.

Teismo procesas yra sudėtingas, formalus ir nelankstus procesas, tad jo supaprastinimas besibylinėjančioms šalims padarytų ginčo sprendimą prieinamesniu. Nepaisant to, kad šiuo metu Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekse nustatyta specifinė viešųjų

415 Seimo nario A. Mazuronio pranešimas: nepagrįstiems tiekėjų skundams bus uždėtas apynasris – Vyriausybė pritarė žyminio mokesčio didinimui [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2015-01-06]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=618&p_d=136867&p_k=1>.

pirkimų ginčų nagrinėjimo tvarka, susipažinus su procesinėmis taisyklėmis ir jų taikymo praktika, darytina išvada, kad pastaroji orientuota į išskirtinai ginčo trukmės mažinimą. Be abejo, teismo procesas visuomet bus formalesnis už ginčo nagrinėjimą kitose institucijose ar taikant alternatyvius ginčų sprendimo būdus. Tačiau reikia pabrėžti, kad procesas specializuotose institucijose yra lankstesnis ir gali būti labiau pritaikytas prie ginčo šalių ir visuomenės poreikių. Procesas galėtų tapti mažiau formalus integravus CVPIS į ginčų sprendimo procesą. Tai atlikus ginčą nagrinėjanti institucija galėtų nereikalauti iš šalių pateikti dokumentų, kurie yra šioje sistemoje. Taip optimizuoti ginčo nagrinėjimo tvarką paprasta būtų įsteigus specializuotą peržiūros instituciją dėl santykinai mažesnio asmenų sprendžiančių tokio tipo ginčus skaičiaus.

Kitas procedūros formalumą mažinantis veiksnys gali būti asmenų, kurie gali atstovauti juridinius asmenis, rato praplėtimas, neapribojant atstovų rato tik asmenimis, turinčiais aukštąjį teisinį išsilavinimą. Aiškesnė ir mažiau formali ginčų nagrinėjimo procedūra leistų šalims nesamdyti advokatų, nes asmenys, tiesiogiai susiję su ginču (pvz., tiekėjų vadovai, pirkimo komisijų pirmininkai), dažnai gali patys geriau paaiškinti savo poziciją nei iš išorės samdyti teisininkai.

Nepaisant teigiamo šiuo metu esančios privalomos pretenzijos pateikimo perkančiajai organizacijai sistemos vertinimo, tenka konstatuoti, kad absoliučioje daugumoje perkančiųjų organizacijų pretenzijas nagrinėja tie patys asmenys, kurie priėmė ginčijamą sprendimą. Vadovaujantis bendruoju teisės principu, kad niekas negali būti teisėju savo paties byloje, būtina atkreipti dėmesį, kad tokia pretenzijos nagrinėjimo tvarka smarkiai mažina egzistuojančios ikiteisminės viešųjų pirkimų ginčų stadijos Lietuvoje veiksmingumą. Suprantama, kad mažose perkančiose organizacijos gali kilti sunkumų įgyvendinant reikalavimą, kad pretenziją nagrinėtų speciali vidinė komisija, tačiau didžiojoje perkančiųjų organizacijų dalyje tokia galimybė yra. Viešųjų pirkimų įstatyme įtvirtinus reikalavimą, kad pretenziją perkančiojoje organizacijoje nagrinėtų speciali komisija, kurios veikloje nedalyvautų ginčijamą sprendimą priėmę nariai, padidėtų vidinė perkančiųjų organizacijų viešųjų pirkimų teisėtumo kontrolės sistemos efektyvumas. Tokia procedūra taip pat sukeltų psichologinį diskomfortą asmenims, pažeidinėjantiems viešųjų pirkimų įstatymą, bei atkreiptų perkančiųjų organizacijų vadovų dėmesį į vadovaujamo subjekto viduje vykstančius procesus.

Perėjus prie viešųjų pirkimų ginčų sprendimo specializuotoje institucijoje, tiekėjo pareiga pateikti perkančiajai organizacijai pretenziją prieš kreipiantis į peržiūros instituciją galėtų galioti toliau. Nors daugelyje ES valstybių to yra atsisakoma, siekiant optimizuoti procesą. Autorės nuomone, tokia sistema galėtų būti ne privaloma, o tiekėjų pasirenkama. Tiekėjui galėtų būti suteikiama teisė, bet ne pareiga, prieš kreipiantis į viešųjų pirkimų ginčus nagrinėjančią instituciją, pateikti pretenziją perkančiajai organizacijai, tačiau turėtų būti išlaikoma perkančiosios organizacijos pareiga operatyviai į pretenziją atsakyti. Pretenzijų teikimas mūsų valstybėje yra prigijęs, nes pirkimų subjektai vertina jo privalumą, tad padarius jį neprivalomu pretenzijų skaičius ženkliai nesumažėtų.

Specializuotos peržiūros institucijos įkūrimas taip pat atlaisvintų apygardos teismus kaip pirmosios instancijos teismus, nuo viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo, o teisėjai galėtų labiau susitelkti ties kitų bylų nagrinėjimu, kas sutrumpintų jų nagrinėjimo terminus ir turėtų pozityvų poveikį visai šalies teismų sistemai. Apeliacinės instancijos teismas, net ir tuo atveju, kai specializuotos peržiūros institucijos sprendimo apskundimo nebū-

tų išvengta, gautų kokybiškesnį sprendimą, kurį peržiūrėti apeliacine tvarka būtų daug paprasčiau. Juo labiau, kad ES valstybių narių praktika rodo, jog specializuotų institucijų sprendimai yra mažiau skundžiami⁴¹⁶. Taigi darytina prielaida, kad sumažėtų ir apeliacinės instancijos darbo krūvis.

Specializuotos ginčų sprendimo institucijos veikla dažnai padidina skundų skaičių. Pavyzdžiui, Darbo ginčo komisijų praktika. Iki specializuotos ikiteisminės institucijos įsteigimo teismus pasiekdavo santykinai mažai individualių darbo ginčų. 2013 metų pradžioje buvo reformuota individualių darbo ginčų, kylančių tarp darbuotojo ir darbdavio, nagrinėjimo tvarka. Pagal naująją tvarką ginčai dėl darbo santykių sprendžiami ne tik teisme, bet ir darbo ginčų komisijose, kurios veikia Valstybinės darbo inspekcijos skyriuose. Tuo tarpu į teismus gali būti kreipiamasi tik nesutinkant su darbo ginčų komisijos sprendimu arba kai darbo santykiai jau nutrūkę. Tai leido ne tik maksimaliai – iki vieno mėnesio – sutrumpinti darbo ginčų sprendimo laiką, suteikė galimybę ginti savo pažeidžiamas teises didesniai skaičiui žmonių, bet ir iš esmės pakeisti darbuotojų ir darbdavių tokių nesutarimų sprendimo būdą. Remiantis Valstybinės darbo inspekcijos pateikiama informacija, per pirmus metus po pertvarkymo bylų skaičius padvigubėjo. Šis skaičius ir faktas, jog vos keletas darbo ginčų komisijų sprendimų buvo apskūsti teismuose rodo, jog tai efektyvus ir reikalingas instrumentas siekiant užtikrinti tiek darbuotojų, tiek darbdavių teises⁴¹⁷. Šis dėsningumas, suveikus visiems ginčo nagrinėjimo specializuotoje institucijoje privalumams, turėtų pasitvirtinti ir viešųjų pirkimų ginčų atveju. Ginčų skaičiaus augimas, viešųjų pirkimų atveju reikštų efektyvesnį procedūrų teisėtumo užtikrinimą ir yra pageidaujamas reiškinys, atsižvelgiant į šiuo metu žemą tiekėjų aktyvumą bei visuomenės pasipiktinimą neskaidriai naudojamomis viešosiomis lėšomis.

Apibendrinant galima teigti, kad Lietuvoje taikant šiuo metu nustatytą viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarką, susiduriama su eile problemų: per ilga ginčų sprendimo trukmė, deklaratyvi ir nefunkcionuojanti nepagrįstų ieškinių teikimo prevencijos priemonių sistema, teisėjų nesispecializavimasis, nevienoda teismų praktika, specializuotos elektroninių viešųjų pirkimų sistemos nenaudojimas ginčų sprendimo procese, sudėtingas ir formalus ginčų nagrinėjimo procesas bei nepakankamai efektyvi ikiteisminė viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarka. Visos šios išvardytos problemos sąlygoja būtinybę tobulinti Lietuvoje taikomą viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarką įkuriant specializuotą tokių ginčų sprendimo instituciją.

416 European Commission staff working document. Annual Public Procurement Implementation Review [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2015-01-06]. <http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&resc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CCkQFjAA&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Finternal_market%2Fpublicprocurement%2Fdocs%2Fimplementation%2F20121011-staff-working-document_en.pdf&ei=NYqMVOybLIP7ywOb64C4Cg&usg=AFQjCNFENES6PnELeNh49-QalNu6lzhuiw&bv=82001339,d.bGQ>.

417 Valstybinės darbo inspekcijos tinklalapis [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-02-26]. <http://www.vdi.lt/Tekstai/Tekstai1.aspx?Tekstai_ID=321>.

3.5. Specializuota viešųjų pirkimų ginčų sprendimo institucija Lietuvoje: 2000–2003 m. veikęs subjektas ir jo statuso, sudarymo bei veiklos organizavimo tobulinimo gairės

Nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos veiklos atkūrimas Lietuvoje dažnai yra laikomas viena iš galimų perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros sistemos tobulinimo krypčių. Šios idėjos gyvybingumą rodo gausybė straipsnių šia tema žiniasklaidoje⁴¹⁸. Analizuojant Lietuvos Respublikos poreikį pereiti prie specializuoto viešųjų pirkimų ginčų sprendimo modelio, svarbu atsakyti į klausimą, ar tokio tipo institucija, kuri veikė Lietuvoje iki 2003 metų, galėtų būti laikoma tinkančia šiam laikui ir ar ji atitiktų ES teisės keliamus teisinius reikalavimus perkančiųjų organizacijų priežiūros institucijoms? Šiame skyriuje bus ieškoma atsakymo į šį klausimą. Taip pat bus analizuojama kokio tipo specializuota viešųjų pirkimų ginčų sprendimo institucija galėtų efektyviau spręsti šias bylas Lietuvoje.

Nepriklausoma viešųjų pirkimų ginčų komisija savo veiklą pradėjo 2000 m. sausio 1 d. Svarbus vaidmuo šios komisijos veikloje buvo suteiktas Viešųjų pirkimų tarnybai, kuri užtikrino naujos institucijos veiklos administracinį ir organizacinį aprūpinimą. Nepriklausoma viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisija buvo sudaroma iš valstybės ir savivaldos institucijų, asociacijų ir visuomeninių organizacijų pasiūlytų asmenų. Šios komisijos narių sąrašą sudaryti ir skelbti viešai buvo įpareigota Viešųjų pirkimų tarnyba. Taip pat ši institucija buvo atsakinga ir už reikalavimų komisijos nariams nustatymą. Nepriklausomos komisijos narių darbo apmokėjimo bei skundų nagrinėjimo Nepriklausomoje komisijoje išlaidų apmokėjimo tvarką nustatė Lietuvos Respublikos Vyriausybė, kuri taip pat buvo atsakinga už skundų nagrinėjimo bei Nepriklausomos komisijos narių nušalinimo nuo ginčų nagrinėjimo sąlygų ir tvarkos nustatymą. Įgyvendinant aukščiau išvardyta Viešųjų pirkimų įstatyme nustatytas pareigas, minėtos institucijos 1999 m. pabaigoje ir 2000 m. pradžioje priėmė visus Nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos veiklai reikalingus teisės aktus:

1. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 24 d. nutarimu Nr. 1467 „Dėl Nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos veiklą reglamentuojančių teisės aktų patvirtinimo“⁴¹⁹ (šis LRV nutarimas 2002 m. buvo keistas⁴²⁰) buvo patvirtinti teisės aktai:

418 Reikia atgaivinti viešųjų pirkimų ginčų komisijas. *Verslo žinios* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://laikrastis.vz.lt/index.php?act=mprasa&sub=article&id=73129&mode=html&z=100>>; Tam tikri viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo ypatumai pagal ES ir nacionalinę teisę. *Vakarai*, 2008 [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.vakarai.lt/article.php?id=136>>; Simėnas, D. Ieško priešnuodžio viešųjų pirkimų vilkintojams. *Verslo žinios* [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://vz.lt/article/2013/10/29/iesko-priesnuodzio-viesuju-pirkimu-vilkintojams?pageno=2>>; K. K. Komskis siūlo keisti skundų dėl viešųjų pirkimų nagrinėjimą. *Bernardinai* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-06-05-k-komskis-siulo-keisti-skundu-del-viesuju-pirkimu-nagrinejima/118491>>.

419 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 24 d. nutarimas Nr. 1467 „Dėl nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos veiklą reglamentuojančių teisės aktų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 110-3236.

420 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 10 d. nutarimas Nr. 1936 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. Gruodžio 24 d. Nutarimo Nr. 1467 „Dėl nepriklausomos viešųjų pirkimų

1.1. Nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos nuostatai;
1.2. Skundų nagrinėjimo bei Nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos narių nušalinimo nuo ginčų nagrinėjimo sąlygos ir tvarka;

1.3. Skundų nagrinėjimo Nepriklausomoje viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijoje išlaidų apmokėjimo tvarka.

2. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 24 d. nutarimas Nr. 1468 „Dėl Nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos narių darbo apmokėjimo tvarkos patvirtinimo“⁴²¹;

3. Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 1999 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. 59 „Dėl Nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos narių sąrašo patvirtinimo“⁴²² (keistas per ginčų komisijos veikimo laiką 4 kartus);

4. Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 1999 m. lapkričio 12 d. įsakymas Nr. 53 „Dėl reikalavimų Nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos nariams bei jų sąrašo sudarymui patvirtinimo“⁴²³.

Vertinant Nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos atitikimą šiuolaikinės ES viešųjų pirkimų teisės reikalavimams, kurie yra keliami perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros institucijoms, būtina atkreipti dėmesį, kad galiojęs reguliavimas ginčų komisijos nariams nustatė tokius reikalavimus: turėti LR pilietybę, aukštąjį išsilavinimą, būti ne jaunesniems nei 23 metų, mokėti valstybinę kalbą, turėti nepriekaištingą reputaciją, būti išklausiusiems viešųjų pirkimų bei skundų nagrinėjimo procedūrų kursus pagal Viešųjų pirkimų tarnybos patvirtintą programą ir išlaikiusiems Nepriklausomos komisijos nario kvalifikacinius egzaminus. Komisijos pirmininkui jokie papildomi reikalavimai minėtame teisės akte nebuvo keliami. Paskyrimo procesą koordinavo Viešųjų pirkimų tarnyba, o kandidatus siūlė valstybės ir savivaldos institucijos, asociacijos, visuomeninės organizacijos. Ginčų nagrinėjimo komisijos nariai taip pat galėjo užsiimti ir kita darbine veikla. Taigi jie šioje institucijoje dirbo tik tuomet, jei būdavo paskirti nagrinėti konkrečią bylą, o ne nuolat. Skirtingai nei buvo Lietuvoje, pagal ES teisinį reguliavimą peržiūros institucija turi būti nuolatinio pobūdžio, jos nariai skiriami ir atleidžiami tokia pat tvarka kaip ir teisėjai. ES Peržiūros direktyvos nustato, kad bent nepriklausomos institucijos pirmininkas turi turėti tokią pačią juridinę ir profesinę kvalifikaciją, kaip teisėjai. Šių labai svarbių kriterijų Nepriklausoma viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisija neatitiko, taigi prielaidų kalbėti apie tokios institucijos atkūrimą nėra, nes ji iš esmės turi būti kitokios sandaros. Kuriant ES teisės reikalavimus atitinkantį perkančiųjų organiza-

ginčų nagrinėjimo komisijos veiklą reglamentuojančių teisės aktų patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2002, nr. 118-5318.

421 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 24 d. nutarimas Nr. 1468 „Dėl nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos narių darbo apmokėjimo tvarkos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 110-3237.

422 Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 1999 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. 59 „Dėl nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos narių sąrašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 1-12.

423 Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 1999 m. lapkričio 12 d. įsakymas Nr. 53 „Dėl reikalavimų nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos nariams bei jų sąrašo sudarymui patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 98-2841.

cijų sprendimų peržiūros subjektą, būtina nustatyti griežtesnius reikalavimus asmenims, sprendžiantiems viešųjų pirkimų ginčus. Taip pat būtina užtikrinti, kad jų skyrimo tvarka būtų tokia pat kaip skiriant apygardos teisėjus, kuriuos vadovaujantis Lietuvos Respublikos teismų įstatymo 70 straipsnyje nustatyta, kad apygardos teisėjus skiria prezidentas, Teisėjų Tarybos teikimu⁴²⁴. Siūlytina, kad tokia pati nuostata būtų taikoma ir asmenims, sprendžiantiems viešųjų pirkimų ginčus. Atsižvelgiant į 2011-2012 m. Lietuvos teismų sprendimų viešųjų pirkimų bylų skaičių, siūlytina, kad tokius ginčus spręsti būtų įdarbinama nuo 6 iki 9 ekspertų, turinčių aukštąjį išsilavinimą ir patirtį dirbant viešųjų pirkimų srityje. Šio darbo 1 priede pateikiamas Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymo projektas, kuriame pristatoma ir autorės siūlomos nuostatos dėl specializuoto subjekto veiklos įstatyminių pagrindų.

Nors tiesiogiai apie peržiūros institucijų statusą Direktyvoje nėra kalbama, atskirose jos nuostatuose dažnai vartojama „nepriklausomos peržiūros institucijos“ sąvoka. Analizuojant Direktyvos konsoliduotos versijos tekstą, pastebima, kad peržiūros institucija turi būti nepriklausoma nuo perkančiosios organizacijos (ši idėja tiesiogiai įtvirtinta Direktyvos konsoliduotos versijos 2 str. 3 d. ir 2 d str. 1 d. ir 3 d.). Atsižvelgiant į tai, kad peržiūros procedūroje galioja šalių procesinio lygiateisiškumo principas (tą įrodo imperatyvus direktyvos reikalavimas procedūros metu išklausti abi puses, įtvirtintas 2 str. 9 d.), darytina išvada, kad peržiūros institucija turi būti nepriklausoma ne tik nuo perkančiosios organizacijos, bet ir nuo tiekėjų. Taigi dėl dviejų subjektų, kurių atžvilgiu privalomas peržiūros institucijos nepriklausomumas, didesnių nuogastavimų nekyla. Vis dėlto, analizuojant nacionalinę teisės sistemą diskutuotinas klausimas dėl peržiūros institucijos nepriklausomumo nuo Viešųjų pirkimų tarnybos. Šio klausimo detalesnis aptarimas yra tikslingas ne tik siekiant įvertinti Nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos esminių veiklos principų atitikimą šiuolaikiniam viešųjų pirkimų reglamentavimui, bet ir svarstant galimybes steigti specializuotą peržiūros instituciją ir modeliuojant galimą jos veiklą.

Vienokio ar kitokio pobūdžio įgalinimus, nagrinėjant tiekėjų skundus, VPT turi nuo pirmųjų Viešųjų pirkimų įstatymo galiojimo dienų. Iki ginčų nagrinėjimo komisijos įkūrimo VPT įstatymu tiesiogiai buvo pavesta nagrinėti skundus dėl perkančiųjų organizacijų sprendimų. Tačiau tokios praktikos buvo atsisakyta įkūrus Nepriklausomą viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisiją. Ją panaikinus ne sykį buvo siūlomi Viešųjų pirkimų procedūrų pakeitimai, kurių tikslas suteikti Viešųjų pirkimų tarnybai įgaliojimus nagrinėti tiekėjų skundus. Pagrindinių tokių pakeitimų nepriėmimo motyvai ne sykį buvo išdėstyti aiškinamuosiuose raštuose. Pvz., LR Seimo Ekonomikos komiteto išvadose dėl 2013 m. pasiūlytų Viešųjų pirkimų įstatymo nuostatų pakeitimo buvo teigiama, kad „pagal Europos Komisijos ekspertų išaiškinimą institucija (šiuo atveju Viešųjų pirkimų tarnyba), kuri vykdo viešųjų pirkimų kontrolę, rengia teisės aktus, moko perkančiąsias organizacijas, neturėtų nagrinėti ir viešųjų pirkimų ginčų. **Ginčus nagrinėjanti institucija turėtų būti nepriklausoma nuo savo pačios priimtų sprendimų vykdamas kitas funkcijas.** Kartu pažymėtina, kad Viešųjų pirkimų tarnybai priskyrus funkciją nagrinėti tiekėjų pretenzijas, reglamentavimas taptų dviprasmiškas, nes pagal Įstatymo V skyriuje nustatytą tvarką tuo pačiu klausimu tiekėjai galėtų kreiptis ir į pačią perkančiąją organizaciją, o vėliau į teismą. Taigi, šiuo metu Įstatyme aiškiai įtvirtinta, kad tiekėjai, gindami savo interesus

424 Lietuvos Respublikos teismų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 46-851.

kreipiasi į perkančiąją organizaciją ir teisną. Tuo tarpu Viešųjų pirkimų tarnyba turi teisę ginti viešąjį interesą (žr. Įstatymo 82 str. 2 d. 10 p.). Galiausiai, pažymėtina, kad Viešųjų pirkimų tarnyba, vykdydama Įstatyme numatytą viešųjų pirkimų kontrolės funkciją ir pasirinkdama tikrinimo objektą, galėtų atsižvelgti į gautus subjektų skundus. Tačiau tokius sprendimus Viešųjų pirkimų tarnyba turėtų priimti savarankiškai ir nešališkai.⁴²⁵ Viešųjų pirkimų tarnyba vykdo pirkimų kontrolę ir šių dviejų funkcijų vykdymas sukurtų situaciją, kuomet įmanomas interesų konfliktas. Taip pat palikus teisę VPT teikti ieškinius ginant viešąjį interesą ir suteikus įgaliojimus nagrinėti tiekėjų skundus, gautūsi paradoksali situacija, kad pareiškėjas ir peržiūros institucija bus vienas ir tas pats asmuo. Ir tai tik tėra tiesioginio interesų susikirtimo grėsmė. Prie netiesioginių grėsmių būtina priskirti riziką, kad ginčą sprendžiantis subjektas pažeis neutralumo principą, kuris paprastai reiškia psichologinį asmeninį ginčą nagrinėjančio subjekto santykį su ginčo šalimis, bei nešališkumą, įprastai pasireiškiantį būtinybe vienodai vertinti abi ginčo šalis ir nei vienai iš jų neteikti pranašumo procese. Nepriklausomumas dažnai suprantamas kaip neutralumo ir nešališkumo sinonimas, tačiau gali būti interpretuojamas ir kaip institucinis nepriklausomumas, t.y. ginčą sprendžiančio asmens nepriklausomumas nuo institucijos, kurioje jis dirba: nuo jos vadovybės, bendradarbių, finansavimą teikiančios ir kontroliuojančios institucijos ar panašios įtakos. Darant išvadą, kad VPT negali būti priskiriamos tiekėjų skundų nagrinėjimo funkcijos dėl didelės funkcijų susikirtimo grėsmės, kitas klausimas, į kurį būtina atsakyti, yra, ar 2000-2003 m. veikusi ginčų nagrinėjimo komisija galėjo būti laikoma nepriklausoma nuo VPT. Išanalizavus teisės aktus, nustatančius šios institucijos funkcionavimo pagrindus, akivaizdus ypatingai tamprus jos ir VPT ryšys. Vadovaujantis Viešųjų pirkimų įstatymu⁴²⁶ 40 straipsnio 1 d. Nepriklausoma viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisija – tai tiekėjų (rangovų) skundus nagrinėjanti komisija, veikianti pagal šį įstatymą bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintus nuostatus. LRV patvirtintuose nuostatuose apie ginčų nagrinėjimo komisijos statusą taip pat nėra kalbama. Akivaizdu, kad nei įstatymu, nei LRV nutarimu nebuvo nustatyti reikalavimai įsteigti naują juridinį asmenį, taigi buvo pasirinktas kelias iš esmės suteikti perkančiosios organizacijos sprendimų peržiūros teisę Viešųjų pirkimų tarnybos specialiam padaliniiui. Sprendžiant šios komisijos nepriklausomumo nuo VPT klausimą, siūlosi išvada, jog tai buvo nuo viešųjų pirkimų kontrolę atliekančios institucijos priklausomas subjektas. Peržiūros institucija turėtų

425 Pagrindinio komiteto išvados dėl Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 6, 7, 82, 9, 10, 13, 18, 22, 24, 28, 33, 35, 39, 40, 56, 85, 86, 87, 90 ir 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto XIIP-545. *Lietuvos Respublikos Seimo ekonomikos komitetas* [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2015-01-06]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=452595&p_query=nepriklausoma%20vie%F0%F8j%F8%20pirkim%F8%20gin%E8%F8%20nagrin%EBjimo%20komisija&p_tr2=2>; Pagrindinio komiteto išvados dėl Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 13, 15, 18, 22, 23, 24, 31, 32, 39, 41, 54, 58, 78, 85, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97 straipsnių ir priedo papildymo ir pakeitimo, įstatymo papildymo 211, 941, 951, 952 straipsniais, įstatymo 98, 99, 100 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto Nr. XIP-1424. *Lietuvos Respublikos Seimo ekonomikos komitetas* [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2015-01-06]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=363328&p_query=nepriklausoma%20vie%F0%F8j%F8%20pirkim%F8%20gin%E8%F8%20nagrin%EBjimo%20komisija&p_tr2=2>.

426 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija aktuali nuo 2000-01-12 iki 2000-03-20). *Valstybės žinios*. 1996, Nr.84-2000.

būti nepriklausoma nuo kontrolės funkcijas atliekančių institucijų. Remiantis bendraisiais teisės principais toks reikalavimas atrodo natūralus ir būtinas šiuolaikinėje teisėje.

Paprastai yra rekomenduojama įsisteigti atskirą instituciją, kurios esminė funkcija ir būtų perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūra. Tokia institucija turėtų turėti atskiro juridinio asmens statusą, atskirą vadovą, finansavimą, narius, infrastruktūrą. Tokios institucijos veikia Slovėnijoje ir Rumunijoje. Slovėnijoje Nacionalinė peržiūros komisija (*The National Review Commission*) yra specializuota, nepriklausoma ir autonominė nacionalinė institucija, kuri nagrinėja viešųjų pirkimų ginčus. Tokia kompetencija jai yra priskirta Viešųjų pirkimų procedūrų peržiūros statymu. Jos prezidentas ir keturi nariai yra skiriami Nacionalinės asamblėjos (Parlamento), penkerių metų kadencijai su galimybe būti perinktiems. Prezidentas ir du iš narių privalo turėti universitetinį teisinį išsilavinimą ir būti išlaikę advokatūros egzaminus. Kiti du nariai turi turėti ekonomikos ar inžinerijos srities universitetinį aukštąjį išsilavinimą.⁴²⁷ Rumunijoje veikia Nacionalinė skundų sprendimo tarnyba (*The National Council for Solving Complaints*), kurios funkcija yra perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūra. Šios institucijos nariai yra valstybės tarnautojai, kurie turi ypatingą statusą (nepriklausomumas, speciali atrankos ir skyrimo procedūra, aukštesni atlyginimai) ir patirtį viešųjų pirkimų srityje. Tarybos nariai atrenkami konkurso būdu, taikant profesinių įgūdžių, reputacijos kriterijų, ir formaliai yra skiriami ministro pirminko. Jie privalo turėti universitetinį išsilavinimą ir bent dvejų metų profesinę patirtį viešųjų pirkimų srityje. Bent pusė Tarybos narių turi būti kvalifikuoti teisininkai.⁴²⁸ Šie du pavyzdžiai demonstruoja, kad ES perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrą atliekančiams subjektams yra keliami gana griežti konkursiniai reikalavimai, kurie vėliau vykstant veiklą yra papildomi eile procedūrinio pobūdžio taisyklių, kurių būtina paisyti. Formuojant tokio pobūdžio instituciją, būtina siekti, kad tai būtų nepriklausomas nuo Viešųjų pirkimų tarnybos juridinis asmuo, o jo darbuotojams, atsakingiems už ginčų sprendimą, būtų taikomi aukšti kvalifikaciniai reikalavimai. Pritartina užsienio valstybių iniciatyvai, reikalauti, kad ne mažiau kaip pusė tokių institucijų narių turėtų aukštąjį teisinį išsilavinimą, tačiau būtina užtikrinti, kad kiti ekspertai turėtų žinių ir įgūdžių įgytų kitose, o ypač statybų, transporto, informacinių technologijų srityse.

Ieškant tinkamo Lietuvai specializuotos perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros modelio, būtina atkreipti dėmesį į poreikį suteikti tokią funkciją atliekančiam subjektui teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Nepriklausoma viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisija tokių įgalinimų neturėjo, o Peržiūros direktyvose aiškiai nustatoma, kad ši funkcija yra būtina.

Nepaisant keliamų iniciatyvų atkurti Nepriklausomą viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisiją, šiandien toks buvusios institucijos atgaivinimas nėra galimas įgyvendinti dėl to, kad jos funkcionavimo pagrindai iš esmės neatitinka perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros institucijoms ES teisės keliamų reikalavimų. Kuriant specializuotą viešųjų pirkimų ginčų sprendimo instituciją Lietuvoje būtina nustatyti griežtus ir ES Peržiūros direktyvas atitinkančius reikalavimus tokios institucijos nepriklausomumui, narių skyrimui, jų kvalifikacijai, institucijos darbo organizavimui. Pasiūlymai, kaip galėtų būti įstatyminiu lygiu reglamentuojama specializuotos viešųjų pirkimų ginčų sprendimo institucijos veikla

427 Establishing Procurement Review Bodies. *SIGMA* [interaktyvus]. 2013, Brief 25 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.sigmaxweb.org/publications/public-procurement-publications.htm>>, p. 10.

428 *Ibid.*, p. 11.

pateikiami šio darbo 1 priede „Lietuvos Respublikos Viešųjų pirkimų įstatymo 93, 94, 95 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 93¹, 93², 93³, 93⁴, 93⁵ straipsniais įstatymo projekto lyginamasis variantas“.

3.6. Viešųjų pirkimų ginčų sprendimas taikant elektronines priemones

Šiuolaikiniame pasaulyje praktiškai joks visuomenės reiškiny, net ir valstybės valdymas, neįsivaizduojamas be informacinių technologijų taikymo. E. valdžia – tai valstybės ir savivaldos institucijų reguliuojamas visuomenės santykių plėtros reiškiny, kurio tikslas – didinti vykdomosios valdžios sprendimų priėmimo skaidrumą, kokybiškiau ir efektyviau teikti visuomenei, verslo subjektams ir institucijoms viešąsias paslaugas ir informaciją, panaudojant tam informacinių technologijų teikiamas galimybes⁴²⁹. E. valdžios sąvoka apjungia visas valdžios funkcijas, kurios yra perkeltos į elektroninę erdvę ir apima visas paslaugas, kokias valdžia gali teikti savo piliečiams⁴³⁰. Informacijos ir ryšių technologijų (IRT) taikymas palieka mažiau vietos korupcijai, padidina valstybės valdymo skaidrumą, sustiprina pasitikėjimą valdžia, sumažina valstybės institucijų veiklos sąnaudas. Išskiriami keturi e. valdžios principai: paslaugų piliečiams kūrimas, valdžios ir jos paslaugų prieinamumo didinimas, įvairių socialinių grupių įtraukimas bei efektyvesnis informacijos kaupimas ir panaudojimas⁴³¹. Šiais laikais modeliuojant viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemą būtina ieškoti elektroninių priemonių pritaikymo šioje sferoje galimybių.

Elektroniniai viešieji pirkimai Lietuvoje pradėti vykdyti 2008 metais, kai buvo įdiegta Viešųjų pirkimų procedūrų informacinė sistema vykdant „Viešųjų pirkimų informacinės sistemos plėtros“ projektą. Vėliau ši sistema buvo sujungta su Viešųjų pirkimų monitoringo informacinė sistema ir Centriniiu viešųjų pirkimų portalu, ši jungtinė sistema buvo pavadinta Centre viešųjų pirkimų informacinė sistema (CVP IS). Lietuvos viešųjų pirkimų sistemos tobulinimo ir plėtros 2009-2013 metų strategijoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. spalio 14 d. nutarimu Nr. 1332, numatytas tikslas pasiekti, kad Lietuvos viešųjų pirkimų sistema funkcionuotų skaidriai ir efektyviai, leistų perkančiosioms organizacijoms mažiausiomis sąnaudomis įsigyti labiausiai jų poreikius atitinkančias prekes, paslaugas ar darbus bei užtikrintų konkurenciją.

2009 metais įsigaliojusiojo Viešųjų pirkimų įstatymo 15¹ straipsnyje buvo numatyta, kad nuo 2009 m. rugsėjo 15 d. perkančiosios organizacijos turi užtikrinti, kad prekių, paslaugų ir darbų viešieji pirkimai, atliekami Centrinės viešųjų pirkimų informacinės sistemos priemonėmis kiekvienais kalendoriniais metais sudarytų ne mažiau kaip 50 procentų perkančiosios organizacijos viešųjų pirkimų bendrosios vertės⁴³². Ši nuostata prisidėjo prie elektroninių pirkimų plėtros ir 2011 metais elektroninėmis CVP IS priemonėmis įvykdyti viešieji pirkimai sudarė daugiau nei 75 procentus, o 2013 metais – 87 procen-

429 Ereminaitė, S.; Junevičius, A. E.valdžios ir e.verslo integravimo viešuosiuose pirkimuose modelis. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. 2011, 57, p. 33-49.

430 Elektroninės asmens tapatybės kortelės tinklalapis [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-02-26]. <<http://www.eid.lt/lt/jus-turite-atk/kaip-pasinaudoti-e.-pasla-ves4.html>>.

431 Ereminaitė, S.; Junevičius, A., *op. cit.*, p. 33-49.

432 Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija aktuali nuo 2009-08-04 iki 2010-03-01). *Valstybės žinios*. 1996, Nr.84-2000, 15¹ str.

tus bendro skelbtų pirkimų skaičiaus⁴³³. Elektroninių pirkimų srityje Lietuva minima kaip viena geriausių šalių Europos Sąjungoje, tiek dėl pasiektų rodiklių, tiek dėl nacionalinės viešųjų pirkimų informacinės sistemos – CVP IS išvystymo⁴³⁴.

Elektroninių viešųjų pirkimų pažangos ataskaitoje nurodoma, kad užtikrindama didesnę viešųjų pirkimų skaidrumą, konfidencialumą, lygiateisiškumą, prieinamumą ir informatyvumą CVP IS pakeitė visų viešųjų pirkimų dalyvių požiūrį į viešuosius pirkimus. Perkeltos į elektroninę erdvę viešųjų pirkimų procedūros, nuo skelbimo apie pirkimą paskelbimo iki vokų atplėšimo, tapo priemone, taupančia tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų lėšas, žmogiškuosius išteklius ir laiko sąnaudas, o informacija apie paskelbtus viešuosius pirkimus tapo prieinama bet kuriam interneto naudotojui, bet kuriuo metu⁴³⁵. Neginčijama, kad Lietuvoje veikianči elektroninė viešųjų pirkimų informacinė sistema sumažino pirkimuose dalyvaujančių subjektų ir perkančiųjų organizacijų administracinę naštą ir visą procesą padarė paprastesnį. ES strateginiuose dokumentuose planuojama plėsti elektroninių priemonių naudojimą viešuosiuose pirkimuose. Pavyzdžiui, 2013 m. birželio 26 d. Europos Komisija išleido komunikatą COM(2013) kurio 453 nuostatoje teigiama, kad: „<...> Perėjus prie visiškai elektroninių viešųjų pirkimų, būtų galima daug sutaupti, sudaryti geresnes sąlygas struktūriškai persvarstyti tam tikras viešojo administravimo sritis ir paskatinti augimą, nes būtų atveriamas vidaus rinka ir skatinamos inovacijos ir supaprastinimas. Tai taip pat sudarytų geresnes sąlygas MVĮ (mažoms ir vidutinėms įmonėms) dalyvauti viešuosiuose pirkimuose, nes sumažėtų administracinė našta, padidėtų verslo galimybių skaidrumas ir sumažėtų dalyvavimo išlaidos.“⁴³⁶ Šiame komunikate elektroniniai viešieji pirkimai taip pat matomi ne tik per modernesnio ir paprastesnio komunikavimo prizmę, bet taip pat yra pristatomi kaip „<...> galimybė iš esmės persvarstyti viešojo administravimo organizacinę struktūrą“⁴³⁷. Taip pat svarbu atkreipti dėmesį, kad nors apie ginčų sprendimo proceso perkėlimą į elektroninę erdvę galimybių komunikate tiesiogiai nekalbama, tačiau prie e. pirkimų privalumų priskiriama ir prielaida, kad visiškai elektroniniai viešieji pirkimai sutrumpintų procedūrų trukmę ir sumažintų bylinėjimosi atvejus: „Visiškai elektroniniai viešieji pirkimai gali padidinti bendrą administravimo efektyvumą, nes sutrumpėtų laikas nuo pirkimo iki apmokėjimo, sumažėtų administracinė našta ir pagerėtų tikrinimo galimybės. Dėl to savo ruožtu sumažėtų korupcijos ir mokesčio sukčiavimo galimybių, padidėtų duomenų saugumas ir būtų mažiau bylinėjimosi atvejų. Lombardijos centrinė perkančioji organizacija 2009 m. įvertino, kad įvedus e. viešuosius pirkimus pirkimo procedūrų trukmė sutrumpėjo 26%, o bylinėjimosi atvejų skaičius sumažėjo 88%“⁴³⁸.

433 VPT 2013 metų elektroninių viešųjų pirkimų pažangos ataskaita. *Viešųjų pirkimų tarnyba* [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-26]. <http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2013/vp/Pazangos_araskaita_EPP2013.pdf>.

434 *Ibid.*

435 *Ibid.*

436 Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Visiškai elektroniniai viešieji pirkimai viešajam administravimui modernizuoti“. 2013 m. birželio 26 d. COM(2013) (453 galutinis).

437 *Ibid.*

438 *Ibid.*

Į visiškai elektroninių pirkimų sąvoką įeina tokie segmentai kaip e. pranešimo, e. priegos prie pirkimų dokumentų, e. pasiūlymų pateikimo. Naujas segmentas – e. sąskaitos faktūros. Europos Komisijos paskaičiavimais, e.sąskaitų faktūrų taikymas viešuosiuose pirkimuose visoje Europos Sąjungoje leistų sutaupyti iki 2,3 mlrd. eurų viešiesiems pirkimams skirtų lėšų⁴³⁹. 2015 m. pradžioje, įgyvendinus projektą „Elektroninės paslaugos „E. sąskaita“ sukūrimas“, Lietuvos valstybės institucijos ir įstaigos vykdydamos viešųjų pirkimų sutartis vietoje popierinių sąskaitų faktūrų galės naudoti elektroninius atsisakymo dokumentus – e. sąskaitas. Įgyvendinus šį projektą, Viešųjų pirkimų tarnyba ir kitos kontroliuojančios institucijos turės galimybę gauti ir reikalinga sutarčių vykdymo kontrolei informaciją⁴⁴⁰. Ši pažanga, be abejo, turės pozityvios įtakos kasdieniam viešųjų pirkimų specialistų darbui bei sukurs galimybes patogesnei procedūrų kontrolei. Po e. sąskaitų funkcionalumo įgyvendinimo vienas iš kitų viešųjų pirkimų platesnio perkėlimo į elektroninę erdvę iššūkių galėtų būti e. perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūra.

Turint omenyje platų įvairių visuomeninių procesų migravimą į elektroninę erdvę, būtina nustatyti galimybę ginčus taip pat spręsti naudojantis informacinėmis technologijomis. Technologijų pažanga siūlo naujas galimybes ir iššūkius ginčų sprendimo srityje. Technologijų panaudojimas įvairių ginčų sprendime sparčiai auga, jos tampa vis sudėtingesnėmis. Nuo paprasto dokumentų pateikimo elektroniniu formatu, pasaulio valstybių praktikose galima rasti sudėtingų daugiapakopių viso proceso administravimą atliekančių sistemų. Akivaizdu, kad „technologijos gali padėti žymiai efektyviau tvarkyti dokumentus ir sumažinti laiką bei išteklius reikalingus išspręsti didelį panašių ginčų skaičių“⁴⁴¹. Tuo pačiu jos sukuria plataus masto prieinamumą prie procedūros bet kuriuo metu ir iš bet kurios pasaulio vietos, kas yra aktualu globalizacijos fone.

Pasak Philippe, ODR (angl. *online dispute resolution*) platformą sudaro elektroninės komunikacijos generavimo, siuntimo, gavimo, saugojimo, apsikeitimo ar kitokio apdoravimo, be to, tai būtų tvarkymo sistema⁴⁴². Šis mokslininkas nurodo, jog projektuojant efektyvų ODR įrankį, turėtų būti automatizuotos pagrindinės bylų tvarkymo funkcijos, tokios kaip registravimas, patvirtinimas, pranešimas ginčų sprendimo institucijai, priminimas apie terminus ir rezultatų fiksavimas. Gerai suprojektuota ODR platforma pabrėžia ginčo sprendimo proceso skaidrumą, šalis jaučia, kad viskas vyksta sąžiningai ir dėl to labiau pa-

439 E-invoicing in public procurement: another step towards end-to-end e-procurement. *Lithuanian Presidency of the Council of the European Union* [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.eu2013.lt/en/news/features/e-invoicing-in-public-procurement-another-step-towards-end-to-end-e-procurement>>.

440 Popierinius dokumentus pamažu keis elektroniniai. LR Finansų ministerija [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-06]. <http://www.finmin.lt/web/finmin/naujienos?erp_item=naujiena_002465>.

441 Gill, Ch.; Williams, J.; Brennan C.; Hirst C. *Models of Alternative Dispute Resolution (ADR) A report for the Legal Ombudsman* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-05]. <<http://www.legalombudsman.org.uk/downloads/documents/research/Models-Alternative-Dispute-Resolution-Report-141031.pdf>>.

442 Philippe, M.. ODR redress system for consumer disputes. *International Journal of Online Dispute Resolution*. 2014, Issue 1. Cituota iš Gill, Ch.; Williams, J.; Brennan C.; Hirst C. *Models of Alternative Dispute Resolution (ADR) A report for the Legal Ombudsman* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-05]. <<http://www.legalombudsman.org.uk/downloads/documents/research/Models-Alternative-Dispute-Resolution-Report-141031.pdf>>.

sitiki tokia sistema⁴⁴³. Iš pateiktų įžvalgų matyti, kad viešųjų pirkimų ginčų sprendimui yra reikalingos paminėtos savybės, kurios šį procesą padarytų skaidresniu ir respektabilesniu.

Ginčų sprendimas interneto pagalba ir tam taikomos platformos turėtų smarkiai išplisti atsižvelgiant į ES reglamentavimą, kuris apims naujos ODR platformos kūrimą ginčams, atsirandantiems iš internetu sudarytų sandorių⁴⁴⁴. Numatytas interaktyvus interneto puslapis su vienu įvesties tašku klientams, siekiantiems išspręsti ginčą neteisminiu būdu. Tokia platforma sujungs visus nacionalinius alternatyvaus ginčų sprendimo asmenis ir veiks visomis ES kalbomis. Ši platforma nukreips klientą į atitinkamą alternatyvų ginčų sprendimo paslaugų teikėją; numatoma, kad ji pradės veikti 2016 metų sausį⁴⁴⁵. Tokios iniciatyvos rodo, kad virtualus ginčų sprendimas yra ateities dalykas ir laikui bėgant tai bus įprasta procedūra tiek asmenims, kurie dirba elektroninėje erdvėje, tiek gyventojams, kurie yra šioje erdvėje teikiamų paslaugų ir siūlomų prekių vartotojai.

2013 m. liepos 1 d. Lietuvoje padarytas labai svarbus žingsnis plėtojant e. valdžią – startavo Lietuvos teismų elektroninių paslaugų portalas www.e.teismas.lt, kuriame gyventojai ir įmonės gali gauti ir pateikti teismui procesinius dokumentus, klausytis nagrinėjamų bylų garso įrašų, susipažinti su bylos medžiaga, mokėti žyminį mokesčių ir baudas. Prisijungti prie elektroninės teismų sistemos galima per elektroninę bankininkystę, naudojantis asmens tapatybės kortele su elektroniniu parašu arba gavus iš teismo tiesioginius prisijungimo duomenis. Prie elektroninės teismų sistemos fiziniai ir juridiniai asmenys jungiasi ne tik iš Lietuvos, bet ir kitų šalių. E. teismo sistemos įdiegtos taip pat daugelyje pasaulio šalių. Iš šios gerosios praktikos matyti, kad ir teismai plačiai naudoja specializuotas ginčų sprendimo informacines sistemas. Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad tokios sistemos yra skirtos tik ginčo sprendimo procedūrai, o ne kitiems su ginču susijusiems procesams.

Analizuoiant mokslinę literatūrą ir kitus šaltinius viešųjų pirkimų tema, pastebima, kad viešųjų pirkimų peržiūrą nagrinėjama kaip atskira nuo pačių viešųjų pirkimų proceso procedūra. Analogiškai, elektroninės viešųjų pirkimų sistemos nukreiptos į pačių pirkimų proceso įgyvendinimą ir jose kaupiami ir analizuojami duomenys apsiriboja pirkimo procedūrų atlikimo fiksavimu, sutarties sudarymu ir įvykdymu, neįtraukiant informacijos apie pretenzijos ar ieškinio pateikimą, turinį, nagrinėjimą ir rezultatą. Suprantama, objektyvumo tikslais peržiūros procedūra turi būti atskirta nuo paties pirkimo proceso, tačiau visumoje tai vienos sistemos dalys, kurios yra tarpusavyje susijusios bei gali ir turi būti

443 Philippe, M.. ODR redress system for consumer disputes. *International Journal of Online Dispute Resolution*. 2014, Issue 1. Cituota iš Gill, Ch.; Williams, J.; Brennan C.; Hirst C. *Models of Alternative Dispute Resolution (ADR) A report for the Legal Ombudsman* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-05]. <<http://www.legalombudsman.org.uk/downloads/documents/research/Models-Alternative-Dispute-Resolution-Report-141031.pdf>>.

444 Hodges, C.; Benohr, I.; Creutzfeldt-Banda, N. Consumer to business dispute resolution: the power of CADR. ERA Forum. 2012, Vol. 13, no. 2: 199-225. Cituota iš Gill, Ch.; Williams, J.; Brennan C.; Hirst C. *Models of Alternative Dispute Resolution (ADR) A report for the Legal Ombudsman* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-05]. <<http://www.legalombudsman.org.uk/downloads/documents/research/Models-Alternative-Dispute-Resolution-Report-141031.pdf>>.

445 Gill, Ch.; Williams, J.; Brennan C.; Hirst C. *Models of Alternative Dispute Resolution (ADR) A report for the Legal Ombudsman* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-05]. <<http://www.legalombudsman.org.uk/downloads/documents/research/Models-Alternative-Dispute-Resolution-Report-141031.pdf>>.

integruotos, tai gali būti pasiekama elektroniniu lygmeniu. Tai būtų dar vienas žingsnis skaitmeninant viešuosius pirkimus.

S.Ereminaitė, vertindama elektroninių viešųjų pirkimų brandą, akcentuoja, kad „Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų teisinėje bazėje būtina numatyti vadybinius elektroninių viešųjų pirkimų sprendimus (pirkimo planavimas, komitetų sudarymas, perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų atsakomybės bei funkcijų apibrėžimas, komercinių pasiūlymų vertinimo procedūros detalizavimas, sutarčių vykdymo monitoringo užtikrinimas)⁴⁴⁶. Tam reikia pritarti, nes iki šiol viešieji pirkimai stokoja kokybiškos vadybos, ne išimtis ir elektroniniai pirkimai. Tačiau norėtųsi ir pirkimų procedūras integruoti su sprendimų peržiūros procedūromis, tuo taupant žmogiškuosius ir finansinius išteklius bei laiką. Jeigu visiškai elektroniniai viešieji pirkimai Lietuvoje gana lengvai prigijo, tai ženklas, kad tiek perkančiosios organizacijos, tiek tiekėjai yra pakankamo kompiuterinio raštingumo, kad galėtų toje pat erdvėje, kur gimsta ginčas, jį ir spręsti.

Viešųjų pirkimų tarnyba 2013 metų elektroninių viešųjų pirkimų pažangos ataskaitoje pažymi, kad „pagrindinė problema yra ta, kad CVP IS, kaip ir bet kuri kita informacinė sistema, sensta morališkai ir tampa stabdančia grandimi viešųjų pirkimų procese (pvz., nėra pritaikyta aukcionams, yra nelanksti, sudėtinga atlikti modifikavimus ir integracijas su kitomis valstybės informacinėmis sistemomis, brangiai kainuoja priežiūra). Todėl, nors CVP IS atlieka savo darbą, tačiau jau šiandien būtina galvoti apie visos viešųjų pirkimų informacinės sistemos kokybinį atnaujinimą, kuriant iš esmės naujo lygmens informacinę sistemą, užtikrinti visiškai elektroninius pirkimus, plėtoti e. valdžią, integruoti jos elementus, tikslinga įdiegti papildomą peržiūros modulį. Toks modulis leistų tiekėjams ar kitiems suinteresuotiems asmenims inicijuoti viešojo pirkimo peržiūrą bet kurioje stadijoje be papildomų procedūrų ar kreipimosi į teisines paslaugas teikiančius asmenis. Tiekėjo darbuotojai, kurie geba parengti pasiūlymą ir pateikti jį per CVPIS perkančiajai organizacijai, gebės ir surašyti pareiškimą dėl pažeistų teisių gynbos. Šio proceso optimizavimui turėtų būti sukurtos vieningos formos, kurias parengtų ir pildytų pats bei teiktų tiekėjams kaip šablonus peržiūrą inicijuojantis asmuo. Tokiu būdu pateikus skundą, būtų automatiškai stabdomos visos pirkimo procedūros ir visi elektroninėje sistemoje esantys dokumentai būtų pateikti peržiūrinčiai institucijai. Tokioje sistemoje svarbu, kad visi pirkimo procedūros dokumentai būtų įkelti ir saugomi sistemoje, t.y. elektroninėje terpėje turi būti surinkti visi su pirkimu susiję dokumentai nuo pat jų suformavimo momento. Tai padidintų visos elektroninių pirkimų sistemos skaidrumą, sumažintų neteisėtų veiksmų galimybes ir korupcinio elgesio tikimybę, neleidžiant perkančiajai organizacijai pakeisti jau atliktų procedūrų rezultatų, pavyzdžiui, pakoreguoti pirkimo komisijos posėdžio protokolą arba įtraukti dokumentą ankstesne data. Tokiu principu veikianti sistema galėtų automatiškai programinėmis priemonėmis informuoti Viešųjų pirkimų ar kitą prižiūrinčią tarnybą apie neatliktą arba pavėluotai atliktą privalomą procedūrą ar apskustą sprendimą ir pagelbėtų formuojant planinių patikrinimų strategijas (tokia funkcija šiuo metu veikia iš dalies VPT

446 Ereminaitė, S. Elektroninių viešųjų pirkimų brandos vertinimo aspektai. *Viešoji politika ir administravimas*. 2013, t. 12, Nr. 43, p. 569.

447 VPT 2013 metų elektroninių viešųjų pirkimų pažangos ataskaita. *Viešųjų pirkimų tarnyba* [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-26]. <http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2013/vp/Pazangos_araskaita_EPP2013.pdf>.

IS, kai pavėluotai teikiant ataskaitą sistemoje automatiškai užsideda šauktukas ir atkreipiamas Viešųjų pirkimų tarnybos dėmesys). Tokia schema gali apimti pretenzijos pateikimą perkančiajai organizacijai arba funkcionuoti be šios stadijos. Žinoma yra tikslingesnis pilnos apimties peržiūros sistemos sukūrimas įtraukiant ir ikiteisminę stadiją perkančiojoje organizacijoje. Užsienio valstybių tiekėjų atžvilgiu (turint omenyje, kad esame ES bendrosios rinkos dalimi) elektroninė ginčų sprendimo sistema būtų didelė paskata teikti skundą ir ginti savo pažeistus interesus, tuo pačiu užtikrinant viešųjų pirkimų teisėtumą.

Elektroninės peržiūros sistemos sukūrimas taip pat būtų labai naudingas ir Viešųjų pirkimų tarnybai atliekant pagrindinės šiuos procesus kontroliuojančios institucijos vaidmenį. Suskaitmeninta informacija visuomet yra lengviau analizuojama įvairiais pjūviais. Naudojant šiuolaikines programines įrangas, tikėtina, kad bus gaunami išsamesni statistiniai duomenys, leisiantys nustatyti tikrąją situaciją ir įgalinantys identifikuoti problemas bei ieškoti jų sprendimo. Statistinių duomenų prieinamumas taip pat būtų naudingas mokslui, nes šiuo metu individualių ir nefinansuojamų projektinių finansavimu tyrimų atveju viešųjų pirkimų srityje galima rasti labai mažai patikimų statistinių duomenų.

Apibendrinant išdėstytą medžiagą galima teigti, kad efektyvesniam viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimui per perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrą yra būtina ieškoti technologinių galimybių ir finansavimo suintegruoti viešųjų pirkimų informacinę sistemą su nauju perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros moduliu, kas įgalintų teikti pareiškimus dėl peržiūros elektroninėmis priemonėmis, leistų ginčą spręsti paskirtiems asmenims susipažinti su visa elektroninio pirkimo dokumentacija tiesiogiai informacinėje sistemoje bei įgalintų visą peržiūros procedūrą vykdyti elektroninėje erdvėje, kas leistų sutaupyti laiko, išvengti atskiro dokumentų pateikimo bei suteiktų galimybę ginčą sprendžiantiems asmenims susipažinti su objektyvia ir autentiška visa pirkimo medžiaga.

IŠVADOS

Atliktas viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarkos tyrimas parodė, kad ginamieji disertacijos teiginiai pasitvirtino. Ginamųjų teiginių teisingumą patvirtina ir daugelis tyrimo išvadų:

1. Viešieji pirkimai yra sistema politinių, teisinių, vadybinių ir kitų socialinių elementų, kurie sujungiami tam, kad būtų realizuoti tarptautinės, ES ir nacionalinės teisės plačiai pripažinti viešųjų pirkimų principai: lygiateisiškumas, nediskriminavimas, abipusis pripažinimas, proporcingumas ir skaidrumas. Sklandus viešųjų pirkimų sistemos funkcionavimas ypatingai priklauso nuo jų teisinio reguliavimo objektyvumo ir adaptavimo aktualiai ekonominei, socialinei aplinkai.

2. Per šimtmečius susiformavęs viešųjų pirkimų institutas yra tarpšakinio pobūdžio, nes negali būti vienareikšmiškai priskiriamas kuriai nors administracinės ar civilinės teisės reguliavimo sričiai, nes jo reguliuojami teisiniai santykiai yra saviti ir turi abiejų minėtų teisės šakų bruožų.

3. Viešųjų pirkimų instituto normų įgyvendinimo užtikrinimas yra judri daugianarė sistema, kurioje tarpusavyje sąveikauja įvairūs subjektai, atliekantys skirtingo pobūdžio institucinės, funkcinės ir procedūrinės priežiūros veiklas. Tiekėjų inicijuojamas perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrėjimas, kaip viena iš viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimo teisinių priemonių, leidžia kontroliuoti visus rinkoje vykdomus viešuosius pirkimus, todėl tokios procedūros atlikimo tvarka ir jos efektyvumas turi būti laikomi ypatingai svarbiais.

4. Viešųjų pirkimų teisinis ginčas tai iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kylantis tiekėjo ir perkančiosios organizacijos nesutarimas dėl pastarosios priimto sprendimo, kuriuo galimai pažeidžiamos tiekėjo teisės ar teisėti interesai. ES viešųjų pirkimų teisėje įtvirtinti reikalavimai dėl perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūros į Lietuvos Respublikos nacionalinę teisę buvo perkelti tobulinant viešųjų pirkimų teisinių ginčų sprendimo tvarką, tačiau nekeičiant šios procedūros pavadinimo.

5. ES teisėje viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimui yra skiriamas didelis dėmesys. Tai vienintelė sritis, kurioje įtvirtinta detali tvarka, kaip valstybių narių teisės sistemose turi būti užtikrinamas ES teisės įgyvendinimas ir eliminuojami jos pažeidimai. Peržiūros direktyvose nustatyti konkretūs reikalavimai institucijoms, kurios yra atsakingos už ginčijamų perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrą. Perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūrinius aspektus ne kartą yra analizavęs bei aiškinęs ir ETT, kurio praktikoje akcentuojama būtinybė valstybėms narėms sukurti maksimaliai efektyvią ir sparčią procedūrą, kuri būtų prieinama plačiam ratui asmenų, pageidaujančių ginti savo galimai pažeistus interesus.

6. Įvertinus ES valstybėse narėse taikomas perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros sistemas, pastebime, kad didžioji dalis šalių yra pasirinkusios perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrą specializuotose institucijose. Svarbiausi faktoriai, skatinantys rinktis perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrą specializuotoje institucijoje, yra susiję su galimybėmis užtikrinti paprastesnę, greitesnę, pigesnę ir kokybiškesnę procesą, kuri organizuojančiu subjektu visuomenė labiau pasitiki.

7. Alternatyvus ginčų sprendimas ir perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūros, numatytos ES direktyvose ir plačiai interpretuotos ETT praktikoje, pasižymi skirtingais tikslais ir prigimtimi. Viešųjų pirkimų peržiūra yra teisiąmojo pobūdžio procedūra, skirta ES teisės pažeidimų prevencijai, o alternatyvus ginčų sprendimas yra orientuotas į taiką, abiejų šalių interesus atitinkančio sprendimo paiešką.

8. Viešųjų pirkimų instituto nuostatos dėl tokio tipo teisinių ginčų sprendimo Lietuvoje pradėtos kurti atkūrus nepriklausomybę, o jų turiniui didelę įtaką turėjo poreikis įgyvendinti ES Peržiūros direktyvų reikalavimus. Šiuo metu Lietuvos Respublikoje yra taikoma teisminė ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimo tvarka, papildyta privaloma ikiteismine tokių bylų sprendimo pretenzine procedūra – tiekėjas, kuris pageidauja ginčyti perkančiosios organizacijos sprendimą teisme, iki ieškinio pateikimo privalo pateikti pretenziją perkančiajai organizacijai.

9. Kiekybinio tyrimo rezultatai parodė, kad Lietuvoje teismuose yra išsprendžiama santykinai nedaug ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių. Ieškiniai, kurių atžvilgiu yra priimami teismų sprendimai dauguma atveju yra atmetami, laikinosios apsaugos priemonės santykinai retai pritaikomos. Tokie duomenys signalizuoja, kad šandien Lietuvoje tiekėjai mažai prisideda prie viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimo.

10. Lietuvoje taikant išskirtinai teisminę perkančiosios organizacijos sprendimų peržiūros tvarką susiduriama su eile problemų: per ilga ginčų sprendimo trukmė, deklaratyvi ir nefunkcionuojanti nepagrįstų ieškinių teikimo prevencijos priemonių sistema, teisėjų specializacijos nebuvimas, nevienoda teismų praktika, specializuotos elektroninių viešųjų pirkimų sistemos nenaudojimas ginčų sprendimo procese, sudėtingas ir formalus ginčų nagrinėjimo procesas bei nepakankamai efektyvi ikiteisminė viešųjų pirkimų ginčų sprendimo stadija. Visos šios išvardyto problemos suponuoja poreikį ieškoti viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos tobulinimo galimybių.

11. Viena realiausių ir labiausiai užsienio valstybių praktikoje pasiteisinusių viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos tobulinimo krypčių yra specializuotos neteisminės peržiūros įgyvendinimas. Atkreiptinas dėmesys, kad nepaisant keliamų iniciatyvų atkurti Nepriklausomą viešųjų pirkimų ginčų sprendimo komisiją, šandien toks buvusios institucijos atgaivinimas nėra galima dėl to, kad jos funkcionavimo pagrindai iš esmės neatitiktų ES teisės perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros institucijoms keliamų reikalavimų. Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje turėtų būti įsteigta ES reikalavimus tokio tipo perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros institucijai pilnai atitinkanti organizacija, kuri operatyviai ir kokybiškai spręstų viešųjų pirkimų ginčus, kylančius dėl neteisėtų perkančiųjų organizacijų sprendimų.

12. Esamos viešųjų pirkimų informacinės sistemos integravimas su naujai sukurtu ginčų dėl perkančiųjų organizacijų sprendimų funkcionalumu įgalintų tiekėjus teikti pareiškimus dėl peržiūros elektroninėmis priemonėmis, ginčą spręsti paskirtiems asmenims susipažinti su visa elektroninio pirkimo dokumentacija tiesiogiai informacinėje sistemoje bei visą peržiūros procedūrą vykdyti elektroninėje erdvėje.

PASIŪLYMAI

1. Rekomenduotume įstatymų leidėjui, viešųjų pirkimų politiką formuojančioms institucijoms, Viešųjų pirkimų tarnybai bei Lietuvos Respublikos teismams stiprinti viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimą tobulinant ginčų tarp tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų sprendimo tvarką:

1.1. Siūloma papildyti Viešųjų pirkimų įstatymą detalizuojant šiuo metu galiojančios išankstinės ginčo nagrinėjimo ne teisme tvarkos taikymo nuostatas dėl perkančiųjų organizacijų gautų tiekėjų pretenzijų nagrinėjimo tvarkos. Rekomenduojama papildyti Viešųjų pirkimų įstatymo 94¹ straipsnį 4 dalimi ir ją išdėstyti taip: „Pretenziją perkančiojoje organizacijoje nagrinėja perkančiosios organizacijos vadovo sudaryta speciali komisija, kurios nariais negali būti asmenys dalyvavę priimant ginčijamą sprendimą. Pretenzijos nagrinėjimo komisija išnagrinęjusi pretenziją teikia išvadą perkančiosios organizacijos vadovui. Perkančiosios organizacijos vadovas pasirašo priimtą sprendimą dėl pretenzijos.“;

1.2. Siūloma Lietuvos Respublikos bendrosios kompetencijos teismams atkreipti dėmesį į būtinybę nuosekliai laikytis ES ir nacionalinės teisės reikalavimų, apibrėžiančių tiekėjų ieškinių dėl perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrėjimo pateikimo terminus. Skundžiant perkančiųjų organizacijų sprendimus, susijusius su pasiūlymu vertinimu, pirmiausiai būtina išsiaiškinti, ar ginčijamas sprendimas yra susijęs su netinkama pirkimo sąlygų formuluote ar su netinkamu pirkimo sąlygų taikymu konkrečiau tiekėjo atžvilgiu. Pirmuoju atveju reikalinga atsakyti nagrinėti ieškinį, jeigu jis pateiktas vėliau nei per 10 dienų (supaprastintų pirkimų atveju – per 5 darbo dienas) nuo paskelbimo apie perkančiosios organizacijos priimtą sprendimą dienos, kas šiuo atveju prilygsta viešam paskelbimui apie vykdomą pirkimą (Viešųjų pirkimų įstatymo 96 straipsnio 1 d. 2 p.);

2. Siūlytumėme įstatymų leidėjui suvienodinti nacionaliniuose teisės aktuose ir ES teisės aktuose vartojamas sąvokas, kurioms šiandien suteikiama tapati reikšmė. Rekomenduojama Lietuvos teisėkūroje naudoti ne viešųjų pirkimų ginčų ar ginčų dėl viešųjų pirkimų teisinių santykių sprendimo sąvoką, bet ES teisėje įprastą perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūros sąvoką;

3. Rekomenduotumėme Lietuvos Respublikos ūkio ministerijai, kaip viešųjų pirkimų politiką formuojančiam subjektui, atsižvelgiant į autorės šiame disertaciniame darbe pateiktas išvadas, inicijuoti šiuo metu Lietuvoje veikiančios teisminės viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos reformą, įsteigiant specializuotą nepriklausomą instituciją, kuri kokybiškai, greitai ir efektyviai spręstų ginčus, kylančius dėl perkančiųjų organizacijų priimtų sprendimų teisėtumo. Disertacijos 1 priede pateikiamas Viešųjų pirkimų įstatymo 93, 94, 95 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 93¹, 93², 93³, 93⁴, 93⁵ straipsniais įstatymo projektas (lyginamasis variantas), kuriame yra apibrėžta siūlomos steigti institucijos kompetencija ir kiti jos veiklos pagrindai.

4. Siūlytumėme Viešųjų pirkimų tarnybai optimizuoti viešųjų pirkimų ginčų sprendimo procesą, ginčus sprendžiantiems subjektams suteikiant prieigą prie konkretaus pirkimo, atliekamo ar atlikto elektroniniu būdu, dokumentų CVP IS. Įsteigus specializuotą viešųjų pirkimų ginčų sprendimo instituciją, ši sistema taip pat turėtų būti papildyta viešųjų pirkimų ginčų sprendimo moduliu, kuris leistų teikti ir gauti procesinius dokumentus elektronine forma, priskirti ginčo sprendime dalyvaujantiems asmenims skirtingos apimties teises susipažinti ir naudoti sistemoje esančią informaciją apie pirkimą, kurio metu priimtas perkančiosios organizacijos sprendimas yra ginčijamas.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Tarptautinės sutartys

1. Amsterdamo sutartis, iš dalies pakeičianti Europos Sąjungos sutartį, Europos Bendrijų steigimo sutartis ir tam tikrus su jomis susijusius aktus. *Europos Sąjungos oficialus leidinys*, 1997, C 340.
2. Tarptautinio krovininių vežimo keliais sutarties konvencija (CMR). *Valstybės žinios*, 1998, Nr. 107-2932.

Europos Sąjungos norminiai aktai

3. 1971 m. liepos 26 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 71/305/EEB dėl viešojo darbų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo. OJ L 185, 16/8/1971 p. 5.
4. 1976 m. gruodžio 21 d. Tarybos Direktyva 77/62/EEB dėl viešojo prekių pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo. OJ L 13, 15/1/1977 p. 1.
5. 1989 m. gruodžio 21 d. Europos Bendrijų Tarybos direktyva 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo. OJ L 395, 30/12/1989 p. 0033-0035.
6. 1989 m. gruodžio 21 d. Tarybos direktyva 89/665/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, susijusių su peržiūros procedūrų taikymu sudarant viešojo prekių pirkimo ir viešojo darbų pirkimo sutartis, derinimo. OJ L 395, 30/12/1989 p. 0033-0035.
7. 1992 m. birželio 18 d. Tarybos direktyva 92/50/EEB dėl viešojo paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos koordinavimo. OJ L 209, 24/07/1992 p. 0001-0024.
8. 1992 m. vasario 25 d. Tarybos direktyva 92/13/EEB dėl įstatymų ir kitų teisės aktų, reglamentuojančių Bendrijos taisyklių taikymą viešųjų pirkimų tvarkai vandens, energetikos, transporto ir telekomunikacijų sektoriuose, suderinimo. OJ L 076, 23/03/1992 p. 0014-0020.
9. 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/18/EB dėl viešojo darbų, prekių ir paslaugų pirkimo sutarčių sudarymo tvarkos derinimo. OJ L 134, 30/04/2004 p. 0114-0240.
10. 2004 m. kovo 31 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2004/17/EB dėl subjektų, vykdančių veiklą vandens, energetikos, transporto ir pašto paslaugų sektoriuose, vykdomų pirkimų tvarkos derinimo, OJ L 134, 2004 4 30, p. 1-113.
11. 2007 m. gruodžio 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2007/66/EB iš dalies keičianti Tarybos direktyvas 89/665/EEB ir 92/13/EEB dėl viešųjų sutarčių suteikimo peržiūros procedūrų veiksmingumo didinimo. OJ L 335, 20/12/2007, p. 31-46.
12. 2009 m. liepos 13 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2009/81/EB dėl darbų, prekių ir paslaugų pirkimo tam tikrų sutarčių, kurias sudaro perkančiosios organizacijos ar subjektai gynybos ir saugumo srityse, sudarymo tvarkos derinimo ir iš dalies keičianti direktyvas 2004/17/EB ir 2004/18/EB. OJ L 216, 20.8.2009, p. 76-136.
13. 2014 m. vasario 26 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/24/ES dėl viešųjų pirkimų, kuria panaikinama Direktyva 2004/18/EB. OJ L 94, 28/3/2014, p. 65-242.
14. ES sutarties suvestinė redakcija. OJ C 340, 10/11/1997, p. 173-306.
15. Europos Sąjungos sutartis ir Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo suvestinės redakcijos. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2010.

16. Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Visiškai elektroniniai viešieji pirkimai viešajam administravimui modernizuoti“. 2013 m. birželio 26 d. COM(2013) (453 galutinis).

Lietuvos Respublikos norminiai aktai

17. Lietuvos mokslo tarybos 2012 m. sausio 30 d. nutarimas Nr. VII-94 „Dėl apeliacijų dėl mokslo (sklaidos) projektų ar ataskaitų įvertinimo teikimo ir nagrinėjimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 18-842.
18. Lietuvos Respublikos administracinės naštos mažinimo įstatymas. *Valstybės žinios*, 2012, Nr. 136-6957.
19. Lietuvos Respublikos administracinių bylų teisenos įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 13-308; 2000, Nr. 85-2566.
20. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 36-1340.
21. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 74-2262.
22. Lietuvos Respublikos investicijų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 66-2127.
23. Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 92-2141.
24. Lietuvos Respublikos Konstitucija. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 33-1014.
25. Lietuvos Respublikos korupcijos prevencijos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 57-2297.
26. Lietuvos Respublikos laikinasis ūkinio teismo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 30-534.
27. Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 54-2140.
28. Lietuvos Respublikos prokuratūros įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 81-1514.
29. Lietuvos Respublikos specialiųjų tyrimų tarnybos įstatymas. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 41-1162.
30. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas. *Valstybės žinios*, 1994, Nr. 46-851.
31. Lietuvos Respublikos ūkinio teismo laikinasis įstatymas. *Valstybės žinios*. 1994, Nr. 9-114.
32. Lietuvos Respublikos ūkinio teismo likvidavimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 26-672.
33. Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas DĖL Perkančiųjų organizacijų, veikiančių vandentvarkos, energetikos, transporto ar telekomunikacijų srityje, viešųjų pirkimų procedūrų atestavimo taisyklių ir reikalavimų nepriklausomiems ekspertams patvirtinimo. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 4-82.
34. Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1998, Nr. 54-1492.
35. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės įstatymas. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 51-1243.
36. Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 60-1945.
37. Lietuvos Respublikos viešojo pirkimo įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 56-1809.
38. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija aktuali nuo 1997-01-01 iki 1997-12-09). *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 84-2000.
39. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija aktuali nuo 1997-12-09 iki 1999-06-02). *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 84-2000.

40. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija aktuali nuo 1999-06-03 iki 1999-10-04). *Valstybės žinios*. 1996, Nr.84-2000.
41. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija aktuali nuo 1999-10-05 iki 2000-01-11). *Valstybės žinios*. 1996, Nr.84-2000.
42. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija aktuali nuo 2000-01-12 iki 2000-03-20). *Valstybės žinios*. 1996, Nr.84-2000.
43. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija aktuali nuo 2004-07-08 iki 2006-01-30). *Valstybės žinios*. 1996, Nr.84-2000.
44. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija aktuali nuo 2009-08-04 iki 2010-03-01). *Valstybės žinios*. 1996, Nr.84-2000.
45. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas (redakcija aktuali nuo 2013-10-26). *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 84-2000.
46. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymas. *Valstybės žinios*. 1996, Nr. 84-2000.
47. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 1, 2, 5, 6, 7, 11, 12, 15, 19, 21, 22, 23, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 33, 34, 37, 38, 39, 40, 41 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 49-1885.
48. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 10, 33, 85, 92 ir 93 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 85-4137.
49. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 6, 8, 9, 10, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 33, 37, 38, 40, 41, 56, 57, 71, 73, 81, 82, 83, 85, 86, 91, 92, 94, 951, 97 straipsnių, v skyriaus pavadinimo, 1, 2, 4 priedėlių ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 2-36.
50. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 10, 13, 15, 18, 22, 23, 24, 31, 32, 39, 41, 54, 58, 78, 85, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97 straipsnių, V skyriaus pavadinimo ir priedo pakeitimo ir papildymo, įstatymo papildymo 211, 941, 951, 952 straipsniais ir 98, 99, 100 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymas. *Valstybės žinios*. 2010, Nr. 25-1174.
51. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 16, 17, 18, 19, 22, 23, 24, 27, 28, 30, 31, 33, 38, 39, 41, 51, 57, 58, 70, 72, 75, 79, 81, 93, 95, 98, 100 straipsnių, IV skyriaus, 1 ir 2 priedėlių ir priedo pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 81-3179.
52. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 93, 94, 95, 951 ir 952 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2011, Nr. 85-4133.
53. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2006, Nr. 4-102.
54. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymas. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 118-5296.
55. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1990 m. liepos 25 d. nutarimas Nr. 254 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio užsakymo nuostatų“. *Valstybės žinios*. 1990, Nr. 23-586.
56. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. balandžio 15 d. nutarimas Nr. 139 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio užsakymo nuostatų pakeitimo ir papildymo“. *Valstybės žinios*. 1991, Nr. 13-356.
57. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1991 m. lapkričio 26 d. nutarimas Nr. 489 „Dėl Lietuvos Respublikos valstybinio užsakymo nuostatų“. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 5-90, Nr. 31-97.

58. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. birželio 9 d. nutarimas Nr. 444 „Dėl Valstybinio užsakymo konkurso nuostatų, Valstybinio užsakymo sutarties nuostatų, Valstybinio užsakymo išsipareigojimų nevykdymo nuostolių įvertinimo metodikos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1992, Nr. 24-716.
59. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 15 d. nutarimas Nr. 355 „Dėl prekių (paslaugų) įsigijimo tvarkos biudžetinėse įstaigose“. *Valstybės žinios*, 1992, Nr. 20-604.
60. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. sausio 22 d. nutarimas Nr. 22 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1992 m. gegužės 15 d. nutarimo Nr. 355 dalinio pakeitimo“. *Valstybės žinios*, 1993, Nr. 5-100.
61. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. balandžio 12 d. nutarimas Nr. 510 „Dėl valstybinio pirkimo laikinųjų taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1995, Nr. 33-778.
62. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 24 d. nutarimas Nr. 1467 „Dėl nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos veiklą reglamentuojančių teisės aktų patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 110-3236.
63. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. gruodžio 24 d. nutarimas Nr. 1468 „Dėl nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos narių darbo apmokėjimo tvarkos patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 110-3237.
64. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2002 m. gruodžio 10 d. nutarimas Nr. 1936 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. Gruodžio 24 d. Nutarimo Nr. 1467 „Dėl nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos veiklą reglamentuojančių teisės aktų patvirtinimo“ pakeitimo“. *Valstybės žinios*. 2002, Nr. 118-5318.
65. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. birželio 25 d. nutarimas Nr. 841 „Dėl žemės, esamų pastatų ar kitų nekilnojamųjų daiktų pirkimų arba nuomos ar teisių į šiuos daiktus įsigijimų tvarkos aprašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2003, Nr. 64-2899.
66. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. birželio 23 d. Nr. 792 „Dėl įgaliojimų suteikimo įgyvendinant Lietuvos Respublikos koncesijų įstatymo 201 straipsnį“. *Valstybės žinios*, 2004, Nr. 100-3715.
67. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007 m. gruodžio 19 d. nutarimas Nr. 1443 „Dėl projektų administravimo ir finansavimo taisyklių patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2008, Nr. 4-132.
68. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. lapkričio 11 d. nutarimas Nr. 1480 „Dėl viešojo ir privataus sektorių partnerystės“. *Valstybės žinios*. 2009, Nr. 137-5998.
69. Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 1999 m. gruodžio 28 d. įsakymas Nr. 59 „Dėl nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos narių sąrašo patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 2000, Nr. 1-12.
70. Viešųjų pirkimų tarnybos prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės direktoriaus 1999 m. lapkričio 12 d. įsakymas Nr. 53 „Dėl reikalavimų nepriklausomos viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos nariams bei jų sąrašo sudarymui patvirtinimo“. *Valstybės žinios*. 1999, Nr. 98-2841.

Europos Teisingumo Teismo praktika

71. Sprendimas Josef Köllensperger GmbH & Co, C-103/97, EU:C:1999:52.
72. Sprendimas Europos Komisija, C-214/00, EU:C:2003:276.
73. Sprendimas Europos Komisija, C-236/95, EU:C:1996:341.
74. Sprendimas Van Gend en Loos, C-26/62, EU:C:1963:1.
75. Sprendimas Firma Molkerei-Zentrale Westfalen/Lippe GmbH, C-28/67, EU:C:1968:17.

76. Sprendimas Santex SpA, C-327/00, EU:C:2003:109.
77. Sprendimas Fritsch, Chiari & Partner, Ziviltechniker GmbH ir kiti, C-410/01, EU:C:2003:362.
78. Sprendimas Europos Bendrijų Komisija, C-433/93, EU:C:1995:263.
79. Sprendimas Universale-Bau AG, Bietergemeinschaft: 1) Hinteregger&SöhneBauges.m.b.H. Salzburg, 2) ÖSTÜ-STETTIN Hoch- und Tiefbau GmbH, C-470/99, EU:C:2002:746.
80. Sprendimas Alba Forni, C-61/13, dar nepaskelbtas.
81. Sprendimas Alcatel Austria AG ir kiti, Siemens AG Österreich and Sag-Schrack Anlagentechnik AG, C-81/98, EU:C:1999:534.
82. Sprendimas Hospital Ingenieure Krankenhaustechnik Planungs-Gesellschaft mbH, C-92/00, EU:C:2002:379.
83. Sprendimas Dumez, T-126/95, EU:T:1995:189.
84. Sprendimas Fastweb SpA, C-100/12, EU:C:2013:448.
85. Sprendimas GrossmannAirService, C-230/02, EU:C:2004:93.
86. Sprendimas Lämmerzahl GmbH, C-241/06, EU:C:2007:597.
87. Sprendimas Lämmerzahl, C-241/06, EU:C:2007:597.
88. Sprendimas Uniplex (UK) Ltd, C-406/08, EU:C:2010:45.
89. Sprendimas Uniplex, C-406/08, EU:C:2010:45.
90. Sprendimas CS Communications & Systems Austria GmbH, C-424/01, EU:C:2003:21.
91. Sprendimas Varec SA, C-450/06, EU:C:2008:91.
92. Sprendimas Europos Komisija, C-456/08, EU:C:2010:46.
93. Sprendimas Symvoulou Apochetefseon Lefkosias, C-570/08, EU:C:2010:621.
94. Sprendimas Europos Komisija, C-48/10, EU:C:2010:704.
95. Sprendimas Makedoniko Metro and Michaniki AE, C-57/01, EU:C:2003:47.
96. Sprendimas Stadt Halle and RPL Recyclingpark Lochau GmbH, C-26/03, EU:C:2005:5.

Lietuvos Respublikos teismų praktika

97. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gegužės 6 d. sprendimas civilinėje byloje UAB „Lietrusa“ v. SBI „Varėnos kultūros centras“ (bylos Nr. 2-1571-657/2013).
98. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 2 d. sprendimas civilinėje byloje UAB „Vandens erdvė“ v. Alytaus apskrities priešgaisrinei gelbėjimo valdyba (bylos Nr. 2-2627-260/2013).
99. Kauno apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. rugpjūčio 23 d. sprendimas civilinėje byloje UAB „AUGUST IR KO“ v. UAB „Varėnos vandenys“ (bylos Nr. 2-2136-260/2013).
100. Klaipėdos apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. gruodžio 31 d. sprendimas civilinėje byloje UAB „Alvinta“ v. Plungės rajono savivaldybės administracija (bylos Nr. 2-1624-253/2013).
101. Lietuvos apeliacinio teismo 2011 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje *eVigilo Ltd v. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui prie VRM* (bylos Nr. 2-1295/2011).
102. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2011 m. gruodžio 7 d. nutartis civilinėje byloje *eVigilo Ltd v. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentui prie VRM* (bylos Nr. 3K-7-404/2011).

103. Lietuvos Aukščiausiojo teismo 2011 m. spalio 17 d. nutartis civilinėje byloje „WTE Wassertechnik GmbH“ ir AB „Požeminiai darbai“ v. LR Aplinkos ministerijos Aplinkos projektų valdymo agentūra ir UAB „Kauno vandenys“ (bylos Nr. 3K-7-304/2011).
104. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2012 m. sausio 4 d. nutartis civilinėje byloje Kultūros paveldo departamentas prie Kultūros ministerijos v. Biržų rajono savivaldybė ir Nacionalinė žemės tarnyba prie Žemės ūkio ministerijos Biržų žemėtvarkos skyrius (bylos Nr. 3K-3-109/2012).
105. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. lapkričio 20 d. nutartis civilinėje byloje Švenčionių miesto savivaldybės administracija v. RUAB „Kašgarija“ ir UAB „Visagino tiekimas ir statyba“ (bylos Nr. 3K-3-510/2014).
106. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus išplėstinės teisėjų kolegijos 2000 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje P.Micevičius v. J.Anusauskas, Marijampolės apskrities viršininke administracija (bylos Nr. 3K-7-989/2000).
107. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 10 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Kotesa“ v. UAB „Autoera“ (bylos Nr. 3K-3-102/2011).
108. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. kovo 26 d. nutartis administracinėje byloje UAB „Litesko“ v. Viešųjų pirkimų tarnyba (bylos Nr. A-602-1252-12).
109. Specialiosios teisėjų kolegijos 2003 m. rugsėjo 1 d. nutartis dėl bylos teismingumo pagal Vilniaus apygardos teismo prašymą byloje UAB „Sinerta“ v. Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarija (bylos Nr. 251-1539-2003).
110. Specialiosios teisėjų kolegijos 2005 m. gruodžio 20 d. nutartis dėl bylos teismingumo pagal Vilniaus apygardos teismo prašymą byloje AB „Lietuvos radijo ir televizijos centras“ ir UAB „Balticum TV“ v. Lietuvos Respublikos ryšių reguliavimo tarnyba (bylos Nr. 2-2414-45/2005).
111. Specialiosios teisėjų kolegijos 2009 m. birželio 18 d. nutartis dėl bylos teismingumo pagal Vilniaus apygardos teismo prašymą byloje UAB „Unimodus“ ir UAB „Promo sportas“ v. Valstybinė kelių transporto inspekcija prie SM (bylos Nr. 2-3912-392/2009).
112. Specialiosios teisėjų kolegijos 2011 m. sausio 3 d. nutartis dėl bylos teismingumo pagal Trakų rajono apylinkės teismo prašymą byloje Vyriausybės atstovas Vilniaus apskrityje v. Elektrėnų savivaldybės taryba ir UAB „I-landa“.
113. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2011 m. spalio 24 d. nutartis administracinėje byloje Vilniaus miesto savivaldybės administracija v. Viešųjų pirkimų tarnyba (bylos Nr. I-2934-561/2011).
114. Vilniaus apygardos administracinio teismo 2013 m. vasario 15 d. nutartis administracinėje byloje Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė v. Vilniaus miesto savivaldybės administracija (bylos Nr. I-847-365/2013).
115. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. balandžio 12 d. sprendimas civilinėje byloje II „Viešųjų pirkimų sprendimai“ v. Ukmergės rajono savivaldybės administracija (bylos Nr. 2-3810-115/2013).
116. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus 2013 m. spalio 11 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Emsi“ v. VĮ CPO LT (bylos Nr. 2-5236-798/2013).

Specialioji literatūra

117. Administracinių teismų praktika. I dalis. Vilnius: LVAT, 2001
118. Alauskaitė-Riabceva, A.; Dičkus, M. *Viešieji pirkimai*. Vadovėlis. Socialinių mokslų kolegija. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2013.

119. Ambrazevičienė, R. Teisėtumo užtikrinimo priemonės vykdant viešuosius pirkimus. *Jurisprudencija: mokslo darbai*. 2003, 46 (38): 107-115.
120. Andruškevičius, A. *Administracinė teisė: bendrieji teorijos klausimai, valdymo aktų institutas, ginčo santykių jurisprudenciniai aspektai*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2008.
121. Andruškevičius, A. *Administracinės teisės principai ir normų ribos*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2004.
122. Andruškevičius, A.; Paškevičienė, L. *Viešojo administravimo teisiniai pagrindai*. Mokomoji knyga. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2011.
123. Arrowsmith, S. *The Law of Public and Utilities Procurement*. 3rd ed: Volume 1. London: Sweet & Maxwell Ltd, 2014.
124. Arrowsmith, S. *The Law of Public and Utilities Procurement*. London: Sweet & Maxwell, 2005.
125. Arrowsmith, S.; Treumer, S. Competitive dialogue in EU law: critical review. *Competitive dialogue in EU procurement*. New York: Cambridge University Press, 2012: 3-143.
126. Bagdanskis, T.; Usonis, J. Problems of Qualifying an Employment Relationship and Undeclared Work in Lithuania. *Jurisprudencija*. 2011, 18 (3): 1101-1122.
127. Baranauskas, E.; Karulaitytė-Kvinauskienė, I.; Kiršienė, J.; Pakalniškis, V.; Papirtis, L.V.; Petrauskaitė, D.; Ruškytė, R.; Vitkevičius, P. *Civilinė teisė. Bendroji dalis. Vadovėlis*. Vilnius: Mykolo Romerio universiteto Leidybos centras, 2007.
128. Barn, R.E. *Foreword: Four Senses of The Public Law-Private Law Distinction*. 1968, 9 Harv. J. L. & Pub. Pol'y 267.
129. Bartoshek, M. *Rimskojepravo: ponjatija, terminy, opredelenija* [Romanian Law: Concepts, Terms, Definitions]. Moskva: 1989.
130. Baublys L., et al. *Teisės teorijos įvadas*. 2 leidimas. Vilnius: MES, 2012.
131. Ben Aissa et al. *Comparative Law on Public Contracts*. Briuselis: Bruylant, 2010.
132. Bernal Blay, M.G. The Spanish Remedies System in Public Procurement: Strengths and Opportunities for Improvement. *European Procurement & Public Private Partnership Law Review*. Berlin: Lexxion, 2013, 8 (2): 118-131.
133. Bovis, Ch. H. *European Public Procurement Law*. Camberley: Edward Elgar Publishing, 2007.
134. Bovis, Ch. H. *European Public Procurement Law*. Second edition. Camberley: Edward Elgar Publishing, 2012.
135. Bovis, Ch. H. *Public procurement in the European Union*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2005.
136. Buškevičiūtė, J.; Raipa, A. Šiuolaikinių sprendimų rengimas viešajame sektoriuje. *Viešojo politika ir administravimas*, 2010 (34): 21-31.
137. Callender, G. A Short History of Procurement. In Nagel, P. *Supply Chain Management: A Procurement Perspective*. Melbourne: Hargreen Publishing, 2003: 2-9.
138. Chochowski K. *Patologie systemu zamówień publicznych. Patologie w administracji publicznej*. Red. Suwaj P.J.; Kijowski D.R. Wolters Kluwer. Warszawa, 2009.
139. Corbin, L. Legal Analysis and Terminology. *The Yale Law Journal*. 1919, 29 (2).
140. Dominas, G.; Mikelėnas, V. *Tarptautinis komercinis arbitražas*. Vilnius: Justitia, 1995.
141. Dragos, D. Alternative dispute resolution mechanisms in the field of public procurement: between effectiveness and constitutionality. *Transylvanian Law Review or Administrative sciences*. 2011, 34 E: 98-113.

142. Engelbrekt, K. EU Enlargement and the Emboldening of Institutional Integrity in Central and Eastern Europe: The 'Tough Test' of Public Procurement. *European Law Journal*, 2011, 17 (2): 230–251.
143. Ereminaitė S. Viešųjų pirkimų korupcijos apraiškų galimybės. *Tiltas į ateitį = The Bridge to the Future*. Kauno technologijos universitetas. Kaunas: Technologija, 2009, 1 (3): 32-34.
144. Ereminaitė, S. Elektroninių viešųjų pirkimų brandos vertinimo aspektai. *Viešoji politika ir administravimas*. 2013, 12 (43): 567–580.
145. Ereminaitė, S. Elektroninių viešųjų pirkimų samprata ir veikimo principai integruotoje Europos Sąjungos rinkoje. *Europos integracijos studijos: jaunųjų mokslininkų darbai*. Kauno technologijos universitetas. Kaunas: Technologija, 2010, 1: 37-42.
146. Ereminaitė, S. Institucinės ekonomikos teorijų raiška viešųjų pirkimų procese. *Viešoji politika ir administravimas*. 2014, 13 (2): 275-289.
147. Ereminaitė, S.; Junevičius A. Viešųjų pirkimų tvarkos optimizavimo ir efektyvumo didinimo galimybės. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. 2010, 54: 67-84.
148. Ereminaitė, S.; Junevičius, A. E. valdžios ir e. verslo integravimo viešuosiuose pirkimuose modelis. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. 2011, 57: 33-49.
149. Freeman, A.; Mensch, E. Public-Private Distinction in American Law and Life. *Buffalo Law Review*. 1987, 36 (2).
150. Gineitienė, Z. Viešųjų pirkimų organizavimo efektyvumas Lietuvoje. *Business development possibilities in the new European area: scientific proceedings*. Vilnius: 2006, part 1.
151. Gordon, Z. Charakter prawny postępowania o udzielenie zamówienia publicznego. *Pięciolecie funkcjonowania Krajowej Izby Odwoławczej w systemie zamówień publicznych*. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, 2012.
152. Grigolovičienė, D., Ažubalytė, R. *Lietuvos teisėsaugos institucijų kurso schemas*. Vilnius: Lietuvos teisės akademija, 2000.
153. Harland, Ch., Telgen, J., Callender, G. International Research Study of Public Procurement. *The SAGE Handbook of Strategic Supply Management*. London, 2013: 372-399.
154. Hessami, Z. Politicalcorruption, public procurement, and budgetcomposition: Theory and evidence from OECD countries. *European Journal of PoliticalEconomy*, 2014, 34: 372–389.
155. Horwitz, M.J. The History of the Public/Private Distinction. *University of Pennsylvania Law Review*, Vol. 130, No. 6, 1982.
156. Kaminskienė, N. *Alternatyvusis civilinių ginčų sprendimas*. Vilnius: Registrų centras, 2011.
157. Kaminskienė, N.; Žalėnienė, I.; Tvaronavičienė, A. Bringing sustainability into dispute resolution processes. *Journal of security and sustainability issues: international entrepreneurial perspectives and innovative outcomes*, 2014, 4 (1): 69-77.
158. Kanapinskas, V.; Plytnikas, Ž.; Tvaronavičienė, A. Sustainable public procurement: realization of the social aspect in Republic of Lithuania. *Business: Theory and Practice*. Vilnius: Gediminas Technical University. 2014, 16 (4): 302-315.
159. Kavaliauskaitė, V. *Contracting of public services in local self-government institutions*. Doctoral Dissertation (03 S). Kaunas: Kaunas University of Technology, 2012.
160. Kazlauskienė, R. Teisės skirstymo į viešąją ir privatinę idėja bei jos reikšmė Lietuvos statutų sistemai. *Jurisprudencija*, 2008, 1 (103): 72-78.
161. Kenstavičius, D. Konfidencialumo reikalavimų teisiniai pagrindai viešuosiuose pirkimuose. *Jurisprudencija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014, 21 (3): 803-821.

162. Kostkevičius G. Dėl teisinių santykių, susiklosčiusių vykdant viešųjų pirkimų procedūras, kvalifikavimo. *Teisės problemos*, 2005, 4 (50).
163. Kuconis, P.; Nekrošius, V. *Teisėsaugos institucijos*. Vilnius: Justitia, 2000.
164. Kuncevičius, G.; Kosmačaitė, V. Viešųjų pirkimų taikant įprastą komercinę praktiką teorinis aspektas. *Jurisprudencija: mokslo darbai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008, 3 (105): 90-95.
165. Lang, G. From Slow and Simple to Rapid but Complex Remarks on the Evolution of the Polish Remedies System. *European Procurement & Public Private Partnership Law Review*, 2013, 8 (2): 132-142.
166. Lietuvos Aukščiausiasis teismas, Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga. Teismų praktika, 2009, 31.
167. Lietuvos Aukščiausiasis teismas, Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga (I). Teismų praktika, 2013, 38.
168. Lietuvos Aukščiausiasis teismas, Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga (II). Teismų praktika, 2013, 39.
169. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2009 m. rugsėjo 3 d. Viešųjų pirkimų reglamentavimo ir teismų praktikos apžvalga Nr. 31.
170. Liobikienė, G.; Mandravičiūtė, J. Achievements of Lithuaniansustainable development during the integration process into the European Union. *Technological and Economic Development of Economy*, 2011, 17 (1): 62–73.
171. Livshic, R.Z. *Teorija prava* [Theory of Law]. Moskva: Bek, 2001.
172. Lukjanova, E.G. *Teorija processualnogo prava* [Theory of Procedural Law]. Moksva: Norma, 2003.
173. Merryman, J.H. *Public Law-Private Law Distinction in European and American Law*. 1986, 17 J. Pub. L. 3.
174. Mikelėnas, V., et al. *Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Pirmoji knyga. Bendrosios nuostatos*. Vilnius: Justitia, 2001.
175. Mitus, A. Zjawiska patologiczne w systemie zamówień publicznych. *Patologie w administracji publicznej*. Warszawa: Wolters Kluwer Polska, 2009.
176. Niedziela, A. *Zamówienia Sektorowe*. Warszawa, 2006.
177. Novikovienė, L.; Novikovas, A. Skaidrumo principo įgyvendinimas viešuosiuose pirkimuose - priemonė mažinti korupcijos grėsmę. *Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika*. Lietuvos kriminalistų draugija, Lietuvos teismo ekspertizės centras, Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakultetas. Vilnius: VPU I-kla, 2011.
178. Obsciaja teorija gosudarstva i prava [General Theory of State and Law]. Akademichiski kurs/otv. red. M.N. Maršenko. Moskva: 1998.
179. Pachnou, D. *The Effectiveness of Bidder Remedies for Enforcing the EC Public Procurement Rules: A Case Study of the Public Works Sector in the United Kingdom and Greece*. Nottingham: University of Nottingham press, 2003.
180. Page, H.R. *Public purchasing and materials management*. Lanham: Lexington Books, 1980.
181. Palidauskaitė, J. Korupcija viešuosiuose pirkimuose: nuo teorinės apibrėžties iki atvejo studijos (I dalis). *Viešojo politika ir administravimas*, 2010 (32): 74–84.
182. Palidauskaitė, J. Korupcijos ir atsakomybės problema viešojo administravimo sistemoje. *Viešojo politika ir administravimas*, 2005 (13): 25-38.
183. Palidauskaitė, J.; Ereminaitė, S. Korupcija viešuosiuose pirkimuose: nuo teorinės apibrėžties iki atvejo studijos (II dalis). *Viešojo politika ir administravimas*, 2010 (33): 93-102.

184. Paužaitė-Kulvinskienė, J. *Administracinė justicija: Teorija ir praktika*. Vilnius: Justitia, 2005.
185. Paužaitė-Kulvinskienė, J. Kiti ginčo sprendimo būdai administracinių bylų teisenoje ir jų praktinio taikymo problemos. *Teisė*, 2013 (86): 36-56.
186. Peter, B.G. *Pathologies of Public Bureaucracy*. Warszawa: Oficyna, 2009.
187. Prawo zamówień publicznych. Komentarz, red. T. Czajkowski, Warszawa 2004.
188. Raipa, A. Viešoji politika ir viešasis administravimas: raida, struktūra ir sąveika. *Viešoji politika ir administravimas*, 2002 (1): 11-20.
189. Raščius, D. Viešųjų pirkimų principų analizė ir jų taikymas laikantis konfidencialumo reikalavimų. *Vadyba*, 2010, 1 (17): 45-52.
190. Rodenbeck, A.J. *The Anatomy of the Law A Presentation of the Parts of the Body of the Law*. 1925.
191. Rosenfeld, M. Rethinking the boundaries between public law and private law for the twenty first century: An introduction. *International Journal of Constitutional Law*, 2013, 11 (1): 125-128.
192. Sakalauskaitė, E. Tiekėjų kvalifikacijos reikalavimai ir kai kurie probleminiai jų nustatymo aspektai. *Socialinių mokslų studijos: mokslo darbai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, 5 (2): 593-615.
193. Sauliūnas, D. Alternatyvūs ginčų sprendimo būdai internetu (Online ADR). *Jurisprudencija*, 2003, 41 (33): 39-48.
194. Šerpytis, K. *Viešųjų pirkimų centralizavimo finansinės naudos valstybei vertinimas (Lietuvos atvejo tyrimas)*. Daktaro disertacija (04 S). Vilnius, 2011.
195. Šerpytis, K.; Gineitienė, Z. Konkurencijos ir pirkimo apimties poveikis kainai viešųjų pirkimų konkursuose. *Socialinių mokslų studijos*, 2011, 3 (2): 473-485.
196. Šerpytis, K.; Gineitienė, Z. Viešųjų pirkimų organizavimo efektyvumas Lietuvoje. *Business development possibilities in the new European area: scientific proceedings, 23-24 September, 2005*, Vilnius. 2005, 1: 147-157.
197. Šerpytis, K.; Gineitienė, Z. Viešųjų pirkimų organizavimo ypatumai sveikatos apsaugos sistemoje. *Socialinių mokslų studijos: mokslo darbai*, 2012, 4 (4): 1487-1502.
198. Shershenevich, G. F. *Obshhaja teorija prava* [General Theory of Law]. II tomas. Moskva, 1995.
199. Soloveičikas, D. Efektyvumo principas ir laikinosios apsaugos priemonės bei žalos atlyginimas kaip tiekėjų teisių gynimo priemonės vykdant viešuosius pirkimus. *Teisė*, 2009, 70: 67-85.
200. Soloveičikas, D. Lithuania: sustainable procurement regulation under Lithuanian law. *European Procurement and Public Private Partnership Law Review*. Berlin: Lexxion Verlagsgesellschaft mbH, 2013, 1.
201. Soloveičikas, D. Neįprastai mažos pasiūlytos kainos koncepcijos taikymo ypatumai pagal Europos Sąjungos ir Lietuvos viešųjų pirkimų teisę. *Teisė: mokslo darbai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2008, 67: 7-24.
202. Soloveičikas, D. Reabilitacijos doktrina viešųjų pirkimų teisėje. *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012: 637-661.
203. Soloveičikas, D. Tiekėjų teisių gynimo priemonių sistemos reforma Lietuvoje: laikinosios apsaugos priemonės ir žalos atlyginimas. *Justitia*, 2010, 2 (74).

204. Soloveičikas, D. Vidaus pirkimai kaip viešojo pirkimo sutarties išimtis. *Teisė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009, 71: 53-69.
205. Soloveičikas, D. Viešųjų pirkimų ginčų arbitruotinum problema. *Teisė*, 2010, 75: 35-54.
206. Soloveičikas, D. Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas. *Teisė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014, 91: 42-63.
207. Soloveičikas, D., Šimanskis K. Viešojo pirkimo sutarties negaliojimas pagal Europos Sąjungos ir Lietuvos teisę. *Teisė*. 2012, 83: 98-117.
208. Soloveičikas, D.; Šimanskis K. Viešojo pirkimo sutarties pripažinimas negaliojančia pagal Lietuvos teismų praktiką. *Teisė*. 2012, 84: 46-65.
209. Staskonis, J. Ūkinių ginčų nagrinėjimas. Vilnius: LTSR Aukštojo mokslo ir specialiojo vidurinio mokslo ministerija, 1971.
210. Stonys, A. Viešoji ir privatinė teisė: pamatinės klasifikacijos problemos. *Teisė*, 2012, 82: 120-132.
211. Surantas, A. Viešųjų pirkimų teisinės bazės raida. *VPT prie LRV informacinis biuletėnis*, 2002, 1 (2).
212. Štavičienė Ž. Viešojo ir privataus sektorių partnerystės poreikis ir galimybės Lietuvoje. *Socialinių mokslų studijos*, 2011, 3 (3): 789-815.
213. Szostak, R. Polski model rozpoznawania sporów przedumownych z zakresu zamówień publicznych – z perspektywy jego rozwoju. *Pięciolecie funkcjonowania Krajowej Izby Odwoławczej w systemie zamówień publicznych*. Warszawa, 2012: 1-26.
214. Thai, K.V. Public procurement re-examined. *Journal of Public Procurement*, 2001, 1 (1): 9-50.
215. Tidikis. R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003.
216. Trepte, P. *Public procurement in the EU: a practitioner's guide*. New York: Oxford University Press, 2007.
217. Trybus, M., et al. *European Public Contract Law, Public Procurement and Beyond*. Brussels: Bruylant, 2013.
218. Tvaronavičienė, A. Pre-litigation dispute resolution procedures in public procurement within European Union. *Batumi International Conference on Law & Politics. Conference proceedings*. Batumi: Institute for Academic Development, 2014.
219. Tvaronavičienė, A. Public Procurement as One of the Instruments Promoting Innovations: Case of Lithuania. In *Raišienė A.G. Aleksandravičius P., Gudžinskienė V. et al. Outlines of Social Innovations in Lithuania*. Kocani: ESPublishing, 2013: 46-63.
220. Tvaronavičienė, A., Višinskis, V. The Concept of Contracting Authority under Public Procurement Law and Problems of Acquisition of Such Status in National Law of the Republic of Lithuania. *European Scientific Journal*, 2014, 10 (14): 48-62.
221. Urbonavičius, S. Koncesijos samprata ir teisinis reguliavimas. *Socialinių mokslų studijos*, 2010, 3 (7): 257-275.
222. Vaišvila, A. *Teisės teorija*. 4 leidimas. Vilnius: Justitia, 2013.
223. Valančius, V. Kai kurie bendrosios kompetencijos, konstitucinių ir administracinių teismų santykio aspektai. *Jurisprudencija*, 2004, 51 (43): 70-79.
224. Valančius, V.; Kavalnė S. *Europos Sąjungos teisės įgyvendinimas Lietuvos administracinėje teisėje*. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2009.
225. Van der Eyden, T. *Public management of society: rediscovering French institutional engineering in the European context*. Ios Per. Inc., 2003.

226. Vansevičius, S. *Valstybės ir teisės teorija*. Vilnius: Justitia, 2000.
227. Vasilecas, O., Saulis, A., Paliulis, N.K., Vaičiulis, R. S. Managerial aspects of evaluation of information systems procurement--Informacinių sistemų pirkimo įvertinimo vadybiniai aspektai. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2007, 41: 169-181.
228. Vėlyvis, S., Abramavičienė, G. Kai kurios teisės kreiptis į teismą bendrosios sąlygos. *Jurisprudencija*, 2006, 80: 123-133.
229. Vengrauskas, V., et al. Smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių vaidmuo Lietuvos viešųjų pirkimų rinkoje. *Viešasis administravimas*, 2008, 3: 29-35.
230. Weinrib, E.J. *The Idea of Private Law*. Oxford: Oxford University press, 2012.

Kiti šaltiniai

231. „Pasitikėjimas teismais išaugo“ – toliau apgaudinėja save aukščiausi teisėjai. Tiesos [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.tiesos.lt/index.php/tinklarastis/straipsnis/pasitikejimas-teismais-isaugo-toliau-apgaudineja-save-auksciausi-teisejai>>.
232. Apie ES vidinę rinką. Istorija ir svarbiausi įvykiai. *ESrinka.lt* [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-09-09]. <http://www.esrinka.lt/lt/es-vidaus-rinka_91/istorija-ir-svarbiausi-ivykiai.html>.
233. Biurokratizmas ir korupcija užkerta kelią viešiesiems pirkimams. *Maga.lt* [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://maga.lt/84084>>.
234. Bylų nagrinėjimo statistikos ataskaitos. *Teismai.lt* [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-12-10]. <<http://www.teismai.lt/lt/teismai/teismai-statistika/123>>.
235. Čapas, D. Kodėl užsienio investuotojas akcentuoja, kad Lietuvoje klesti biurokratizmas (I). *Verslaspolitika.lt* [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.verslaspolitika.lt/kodel-uzsienio-investuotojas-akcentuoja-kad-lietuvoje-klesti-biurokratizmas-i/>>.
236. Colman, A.; Niewiadomska, E. Public procurement review and remedies bodies – models for success [interaktyvus]. EBRD: 2012 [žiūrėta 2015-01-06]. <www.ebrd.com/downloads/research/law/lit12ed.pdf>.
237. Dimitrijevic, A.M. Arbitration as a dispute-solving mechanism in public procurement: a comparative view between Peruvian and Spanish systems. 4th International Public Procurement Conference, Part I: Comparative Procurement [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.ipa.org/IPPC4/Proceedings/01ComparativeProcurement/Paper1-18.pdf>>.
238. Draft of recommendation for public procurement of innovation organisers. Vilnius: Public Procurement Office [interaktyvus]. [žiūrėta 2013-08-22]. <<http://vpt.lt/rtmp8/dtd/index.php?pid=121189211391&lan=LT>>.
239. E-invoicing in public procurement: another step towards end-to-end e-procurement. *Lithuanian Presidency of the Council of the European Union* [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.eu2013.lt/en/news/features/e-invoicing-in-public-procurement-another-step-towards-end-to-end-e-procurement>>.
240. Elektroninės asmens tapatybės kortelės tinklalapis [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-02-26]. <<http://www.eid.lt/lt/jus-turite-atk/kaip-pasinaudoti-e-pasla-ves4.html>>.
241. Establishing Procurement Review Bodies. *SIGMA* [interaktyvus]. 2013, Brief 25 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.sigmaweb.org/publications/public-procurement-publications.htm>>.
242. European Commission staff working document. Annual Public Procurement Implementation Review [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&>

- q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CCKqFjAA&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Finternal_market%2Fpublicprocurement%2Fdocs%2Fimplementation%2F20121011-staff-working-document_en.pdf&ei=NYqmVOybLIP7ywOb64C4Cg&usg=AFQjCNFENES6PnELeNh49-QalNu6lzhiuw&bvm=bv.82001339,d.bGQ>.
243. European Commission staff working document. Annual Public Procurement Implementation Review [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2015-04-20]. <http://ec.europa.eu/internal_market/publicprocurement/docs/implementation/20140820-staff-working-document_en.pdf>.
244. Eurozamuviene [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-01-06]. <http://eurozamowienia.pl/tag,17,National_Appeal_Chamber,en.html>
245. Fazekas, M., et al. Corruption manual for beginners - "Corruption techniques" in public procurement with examples from Hungary. Discussion papers, 2013, 39. [interaktyvus]. Institute of Economics, Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences: 2013. [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://econ.core.hu/file/download/mtdp/MTDP1339.pdf>>.
246. Fejoe, J. The Danish System for Review and Remedies. Pranešimas 2008 m. vasario 26-27 d. konferencijoje Ankaroje „Public Procurement Review and Remedies“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-07]. <www.sigmaweb.org/publications/40442826.ppt>.
247. Futaj, D. et al. Substantial changes to Slovak Public Procurement [interaktyvus]. IFLR: 2013 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.iflr.com/Article/3229312/Search/Results/Substantial-changes-to-Slovak-public-procurement.html?PageId=201716&Keywords=slovakia&OrderType=1&PageMove=1>>.
248. Gill, Ch.; Williams, J.; Brennan C.; Hirst C. Models of Alternative Dispute Resolution (ADR) A report for the Legal Ombudsman [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-05]. <<http://www.legalombudsman.org.uk/downloads/documents/research/Models-Alternative-Dispute-Resolution-Report-141031.pdf>>.
249. Green Paper on alternative dispute resolution in civil and commercial law [interaktyvus]. Europos Komisija: 2002 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/ALL/?uri=CELEX:52002DC0196>>.
250. Grybauskaitė: skaidrūs viešieji pirkimai – būtini kovai su korupcija. Alfa.lt [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.alfa.lt/straipsnis/10772676/grybauskaites-iskaidrus-viesieji-pirkimai-butini-kovai-su-korupcija>>.
251. Guide on Dealing With Innovative Solutions In Public Procurement. 10 elements of good practice [interaktyvus]. Europos Komisija: 2007 [žiūrėta 2013-08-22]. <http://www.ukmin.lt/uploads/documents/imported/lt/veikla/veiklos_sritys/viesieji-pirkimai/darnieji_vp/inovatyvus/Inovatyviu%20pirk%20vadovas.pdf>.
252. Gvozdaitė, L. Viešieji pirkimai – vis dar liūnas. *Eversus.lt* [interaktyvus]. 2009 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://finansai.eversus.lt/naujienos/980>>.
253. Hodges, C.; Benohr, I.; Creutzfeldt-Banda, N. Consumer to business dispute resolution: the power of CADR. ERA Forum. 2012, Vol. 13, no. 2: 199-225. Cituota iš Gill, Ch.; Williams, J.; Brennan C.; Hirst C. Models of Alternative Dispute Resolution (ADR) A report for the Legal Ombudsman [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-05]. <<http://www.legalombudsman.org.uk/downloads/documents/research/Models-Alternative-Dispute-Resolution-Report-141031.pdf>>.
254. Hungary: important changes in the public procurement laws. *Law now* [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2015-01-06]. <http://www.law-now.com/ealerts/2012/01/hungary-important-changes-in-the-public-procurement-laws?cc_lang=en>.

255. Infolex teismų praktika [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015-04-22]. < <http://www.infolex.lt/tp/>>.
256. Išankstinio tyrimo ataskaita. Viešųjų pirkimų sistemos apžvalga. *Valstybės kontrolė* [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-12-28]. <<https://www.vkontrolė.lt/failas.aspx?id=2475>>.
257. Jančiauskas, I. Viešųjų pirkimų korupcijos kaina šokiruoja. *Vilniaus diena* [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2014-12-28]. <http://www.diena.lt/naujienos/verslas/ekonomika/viesuju-pirkimu-korupcijos-kaina-sokiruoja-428476#.VJ_j5sDACc>.
258. Juknevičiūtė, R. Viešųjų pirkimų tarnybos vadovas Žydrūnas Plytnikas: Valstybė tapo politikų verslu. *Respublika.lt* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2014-12-28]. <http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvas_politika/viesuju_pirkimu_tarnybos_vadovas_zydrunas_plytnikas_brvalstybe_tapo_politiku_verslu/>.
259. K. Komskis siūlo keisti skundų dėl viešųjų pirkimų nagrinėjimą. *Bernardinai* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2014-06-05-k-komskis-siulo-keisti-skundu-del-viesuju-pirkimu-nagrinesjima/118491>>.
260. Kas yra e. valdžia ir kaip pasinaudoti e. paslaugomis? *Eid.lt* [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-06]. < <http://www.eid.lt/lt/jus-turite-atk/kaip-pasinaudoti-e-pasla-ves4.html>>.
261. Laarmaa, K.; Venckus, T.; Indane, D. Baltic public procurement review – obligatory and voluntary grounds for exclusion [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.varul.com/publications/baltic-public-procurement-review-obligatory-and-voluntary-grounds-for-exclusion>>.
262. Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybos 2013 m. veiklos ataskaita. Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnyba [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-02-21]. <<http://www.stt.lt/lt/menu/stt-veikla/veiklos-rezultatai/>>.
263. Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybos 2013 m. veiklos ataskaita. Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnyba [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-04-21]. <<http://www.stt.lt/lt/menu/stt-veikla/veiklos-rezultatai/>>.
264. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2013 m. veiklos ataskaita. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-26]. <http://www.fntt.lt/uploads/docs/2013_VRM_ATASKAITA.pdf>.
265. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos 2014 m. veiklos ataskaita. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015-04-21]. <http://www.fntt.lt/uploads/docs/2014_VRM_ATASKAITA.pdf>.
266. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo I-III skyrių komentaras. Vilnius: Advokatų kontora „LAWIN Lideika, Petrauskas, Valiūnas ir partneriai“ [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2015-01-06]. <http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/121030_VPI_I-III_skyri%C5%B3_komentaras_fn.pdf>.
267. Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymo projekto aiškinamasis raštas. *Lietuvos Respublikos ūkio ministerija* [interaktyvus]. 2002 [žiūrėta 2015-01-26]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=169268&p_tr2=2>.
268. Lietuvos verslininkai mano, kad situacija viešuosiuose pirkimuose nesikeičia. *Kysiai.lt* [interaktyvus]. 2009 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.kysiai.lt/lietuvas-verslininkai-mano-kad-situacija-viesuosiuose-pirkimuose-nesikeicia.html>>.
269. LITEKO Lietuvos teismų sprendimų informacinė sistema. Lietuvos nacionalinė teismų administracija [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015-04-22]. < <http://liteko.teismai.lt/viesasprendimupaieska/detalipaieska.aspx?detali=2>>.
270. McKenna, C.; Piaskowski, M.; Liput J. Poland: cap on court fees in public procurement complaints ruled unconstitutional. *Lexology* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-06].

- <<http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=c274e5ae-5c7a-4c95-b308-aff2c52d1128>>.
271. Miller J.R. Alternative Dispute Resolution (ADR): a Public Procurement Best Practice That has Global Application. International Public Procurement Conference Proceedings [interaktyvus]. 2006 [žiūrėta 2015-04-20]. <http://www.ippa.ws/IPPC2/PROCEEDINGS/Article_24_Miller.pdf>.
272. MutualExchangeExperienceandbenchmarkingonpublicprocurement. *Publicprocurement network* [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-06]. <http://www.publicprocurementnetwork.org/index.php?option=com_content&view=article&id=60&Itemid=54>.
273. Nacionalinės teismų administracijos tinklalapis [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-12-26]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>>.
274. Namavičius, Z.; Stačiokas, S. Viešųjų ir privačių interesų derinimas – darnios civilinės visuomenės ir teisinės valstybės principas. *Lrkt.lt* [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-06]. <www.lrkt.lt/PKonferencijose/15.pdf>.
275. Nikitenka, D. Viešieji pirkimai – korupcijos džiunglės. Vakarų ekspresas [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.ve.lt/naujienos/lietuva/vakaru-lietuva/viesieji-pirkimai---korupcijos-dziungles-521165/>>.
276. Pagrindinio komiteto išvados dėl Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 6, 7, 8, 13, 15, 18, 22, 23, 24, 31, 32, 39, 41, 54, 58, 78, 85, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97 straipsnių ir priedo papildymo ir pakeitimo, įstatymo papildymo 211, 941, 951, 952 straipsniais, įstatymo 98, 99, 100 straipsnių pripažinimo netekusiais galios įstatymo projekto Nr. XIP-1424. *Lietuvos Respublikos Seimo ekonomikos komitetas* [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2015-01-06]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=363328&p_query=nepriklausoma%20vie%F0%F8j%F8%20pirkim%F8%20gin%E8%F8%20nagrin %EBjimo%20komisija&p_tr2=2>.
277. Pagrindinio komiteto išvados dėl Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo 2, 4, 6, 7, 82, 9, 10, 13, 18, 22, 24, 28, 33, 35, 39, 40, 56, 85, 86, 87, 90 ir 92 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto XIIIP-545. *Lietuvos Respublikos Seimo ekonomikos komitetas* [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2015-01-06]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=452595&p_query=nepriklausoma%20vie%F0%F8j%F8%20pirkim%F8%20gin%E8%F8%20nagrin%EBjimo%20komisija&p_tr2=2>.
278. Philippe, M.. ODR redress system for consumer disputes. International Journal of Online Dispute Resolution. 2014, Issue 1. Cituota iš Gill, Ch.; Williams, J.; Brennan C.; Hirst C. Models of Alternative Dispute Resolution (ADR) A report for the Legal Ombudsman [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-05]. <<http://www.legalombudsman.org.uk/downloads/documents/research/Models-Alternative-Dispute-Resolution-Report-141031.pdf>>.
279. Piaskowski, M.; Liput, J. Poland: court fees in public procurement complaints are constitutional. Lexology [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=038a8efc-9f29-4130-87ae-650f9047a03d>>.
280. Politikai vieną landą užlopo, bet kitą atveria. *Veidas.lt* [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-12-29]. <<http://www.veidas.lt/tag/plytnikas>>.
281. Popierinius dokumentus pamažu keis elektroniniai. LR Finansų ministerija [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-06]. <http://www.finmin.lt/web/finmin/naujienos?erp_item=naujiena_002465>.
282. Projekto „Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos tobulinimas“ ataskaita. *Lietuvos*

- Respublikos ūkio ministerijos Įmonių teisės ir viešųjų pirkimų politikos departamento Viešųjų pirkimų politikos skyrius [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-01-06]. <[www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS\[1\].pdf](http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS[1].pdf)>.
283. Public procurement briefs. SIGMA [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.sigmaxweb.org/publications/public-procurement-briefs.htm>>.
284. Public procurement in the European Union. Guide to the community rules on public procurement of services other than in the water, energy, transport and telecommunications sectors directive [interaktyvus]. Europos Komisija [žiūrėta 2014-09-09]. <http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0CDMQFjAB&url=http%3A%2F%2Fec.europa.eu%2Finternal_market%2Fpublicprocurement%2Fdocs%2Fguidelines%2Fservices_en.pdf&ei=dKiFU8DUNMTV4QSZi4CwCA&usg=AFQjCNHvy6NTJExpxvvhQpkxg9x-DsGWw&bvmb=bv.67720277,d.bGE>.
285. Public Procurement Remedies Systems in EU Member States. SIGMA [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.slideshare.net/fullscreen/SIGMA2013/presentation-on-public-procurement-review-system-in-eu-member-states-cazan/1>>.
286. Public Procurement Review and Remedies Systems in the European Union. SIGMA [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-04-20]. <<http://www.sigmaxweb.org/publications/public-procurement-publications.htm>>.
287. Public procurement: Commission welcomes adoption of Directive improving rights of rejected bidders. Europos komisija [interaktyvus]. 2007 [žiūrėta 2015-01-06]. <http://europa.eu/rapid/press-release_IP-07-1700_en.htm?locale=en>.
288. Public Procurement: Greace. *Lex mundi* [interkatyvus]. 2012 [žiūrėta 2015-01-06]. <www.lexmundi.com/Document.asp?DocID=4974>.
289. Reikia atgaivinti viešųjų pirkimų ginčų komisijas. *Verslo žinios* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://laikrastis.vz.lt/index.php?act=mprasa&sub=article&id=73129&mode=html&z=100>>.
290. Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-02-26] <<http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>>.
291. Seimo nario A. Mazuronio pranešimas: nepagrįstiems tiekėjų skundams bus uždėtas apynasris – Vyriausybė pritarė žyminio mokesčio didinimui [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2015-01-06]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=618&p_d=136867&p_k=1>.
292. Seimo Pirmininko pavaduotojo K. Komskio pranešimas: parlamentaro išvados po susitikimo su VPT direktoriais [interaktyvus]. Lietuvos Respublikos Seimas: 2014 [žiūrėta 2014-12-29]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=618&p_k=1&p_d=148416>.
293. Seikalis, T. Viešieji pirkimai Lietuvoje: prieš 70 metų ir dabar. *Delfi.lt* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2014-05-28]. <<http://verslas.delfi.lt/archive/article.php?id=64650573>>.
294. Simėnas, D. Ieško priešnuodžio viešųjų pirkimų vilkintojams. *Verslo žinios* [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://vz.lt/article/2013/10/29/iesko-priesnuodzio-viesuju-pirkimu-vilkintojams?page=2>>.
295. Statistika. Nacionalinė teismų administracija [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-04-22]. <<http://www.teismai.lt/lt/visuomenei-ir-ziniasklaidai/statistika/106>>.
296. Summary table of draft transposition of Directive 2007/66/EC into Member States' law. *Public Procurement Network* [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.publicprocurementnetwork.org/docs/mutual/Summary%20transposition%20table%20MS.pdf>>.

297. Sutarčių žinynas / Advokatų kontora “Sutkienė, Pilkauskas, ir partneriai”, Advokatų kontora “Norcous partners”, Advokatų kontora “Jurevičius, Balčiūnas & Bartkus”, Advokatų kontora “Saladžius ir partneriai”, Regija Borenius, Advokatės V. Gražulytės kontora, Advokatų kontora “Soloveičikas, Markauskas, Aviža”. *Verslo žinios*, Vilnius, 2006.
298. Sutkus V. Viešieji pirkimai: ko reikia, kad svarbūs projektai neįstrigtų teismų labirintuose? Delfi.lt [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-04-20]. <<http://www.delfi.lt/verslas/verslas/v-sutkus-viesieji-pirkimai-ko-reikia-kad-svarbus-projektai-neistrigtu-teismu-labirintuose.d?id=66632306#ixzz3XpclVM6X><http://www.delfi.lt/verslas/verslas/v-sutkus-viesieji-pirkimai-ko-reikia-kad-svarbus-projektai-neistrigtu-teismu-labirintuose.d?id=66632306>>.
299. Tam tikri viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo ypatumai pagal ES ir nacionalinę teisę. *Vakarai* [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.vakarai.lt/article.php?id=136>>.
300. The comparative survey on the national public procurement systems across the ppn. *Public Procurement Network* [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2015-01-06]. <<http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&cad=rja&uact=8&ved=0CCcQFjAB&url=http%3A%2F%2Fwww.publicprocurementnetwork.org%2Fdocs%2FItalianPresidency%2FComparative%2520survey%2520on%2520PP%2520systems%2520across%2520PPN.pdf&ei=hsanVNG2C6GeywPvuoGQCw&usg=AFQjCNE7HmHtoAPN738TOpVDGQZ3JN2iaA>>.
301. UNCITRAL modelinis įstatymas [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-09-09]. <http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/procurement_infrastructure/1994Model.html>.
302. Už viešųjų pirkimų tvarkos pažeidimus Seimas laisvės atimti neleido. *Kauno diena* [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://kauno.diena.lt/naujienos/ekonomika/uz-viesuju-pirkimu-tvarkos-pazeidimus-seimas-laisves-atimti-neleido-200147#ixzz3NC0iRQRy>>.
303. Valstybės kontrolė 2013 m. veiklos ataskaita [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-04-21]. <<https://www.vkontrole.lt/page.aspx?id=9>>.
304. Valstybės kontrolė 2014 m. veiklos ataskaita [interaktyvus]. 2015 [žiūrėta 2015-04-21]. <<https://www.vkontrole.lt/page.aspx?id=9>>.
305. Valstybinės darbo inspekcijos tinklalapis [interaktyvus]. [žiūrėta 2015-02-26] <http://www.vdi.lt/Tekstai/Tekstai1.aspx?Tekstai_ID=321>.
306. Viešieji pirkimai – didžiausias korupcijos kanalas? *Ekonomika.lt* [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://ekonomika.balsas.lt/naujiena/viesieji-pirkimai-didziausias-korupcijos-kanalas-3891.html>>.
307. Viešieji pirkimai: kur yra pažeidimas, ten turi būti ir atsakomybė. *Verslo žinios* [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://vz.lt/?PublicationId=22e000fe-2d97-4ca5-ba60-b490f0b10404#ixzz3NC0Ff2de>>.
308. Viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimo teismuose vidutinės trukmės nustatymas. Viešųjų pirkimų tarnyba [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2015-01-06]. <http://www.google.lt/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&cad=rja&uact=8&ved=0CB8QFjAA&url=http%3A%2F%2Fwww.vpt.lt%2Fvpt%2Fuploaded%2FBylu_nagrinejimas_teismuose%2FVi esuju%2520pirkimu%2520bylu%2520nagrinejimo%2520teismuose%2520vidutines%2520trukmes%2520nustatymas%25202012%2520m..pdf&ei=F72nVK3dBaPXyQPzloCQDA&usg=AFQjCNGghXr7selRW6ib3MSfe5xpj4jjOg>.
309. Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymo projektas (nauja redakcija), Nr. IXP-1716, 2002-06-19.

310. Viešųjų pirkimų poveikio Europos Sąjungos struktūrinės paramos panaudojimo efektyvumui vertinimas. Lietuvos Respublikos finansų ministerija [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-05-28]. <http://www.esparama.lt/es_parama_pletra/failai/fm/failai/Vertinimas_ESSP_Neringos/Ataskaitos_2011MVP/Viesuju_pirkimu_vertinimo_ataskaita_LT.pdf>.
311. Viešųjų pirkimų tarnybos 2011 m. veiklos ataskaita. Viešųjų pirkimų tarnyba [interaktyvus]. 2012 [žiūrėta 2015-04-20]. <<http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2012/VP%20Ataskaita%202012.pdf>>.
312. Viešųjų pirkimų tarnybos 2012 m. veiklos ataskaita. Viešųjų pirkimų tarnyba [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2012/vp/ATASKAITA%202012%20GALUTINE.pdf>>.
313. Viešųjų pirkimų tarnybos 2013 m. veiklos ataskaita. Viešųjų pirkimų tarnyba [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2014-12-28]. <www.vpt.lt/vpt/uploaded/2013/.../VEIKLOS_ATASKAITA_FIN_2013.pdf>.
314. Viešuosiuose pirkimuose nedalyvauja 7 iš 8 įmonių, *Delfi.lt* [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.delfi.lt/verslas/verslas/viesuosiuose-pirkimuose-nedalyvauja-7-is-8-imoniu.d?id=16462892>>.
315. Vileikienė, E. Lietuvos gyventojų požiūris į teismus. Nacionalinė teismų administracija [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2014-12-20]. <<http://www.teismai.lt/dokumentai/gyventoju%20apklausa%20%28teismai%29%202013.pdf>>.
316. VPT 2013 metų elektroninių viešųjų pirkimų pažangos ataskaita. Viešųjų pirkimų tarnyba [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-26]. <http://www.vpt.lt/vpt/uploaded/2013/vp/Pazangos_araskaita_EPP2013.pdf>.
317. VPT: Viešiesiems pirkimams reikia profesionalių specialistų. Viešųjų pirkimų tarnyba [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.vpt.lt/rtmp8/dtd/index.php?nid=1221469311&module=news&lan=LT>>.
318. What are contracting authorities? *SIGMA* [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta: 20150106]. <<http://www.sigmaweb.org/publications/public-procurement-publications.htm>>.
319. Želnienė, L. Tikrasis „tvarkiečių“ veidas: jei partijos nariai sulaukė įtarimų – pakeisim įstatymus. 15 min.lt [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/tikrasis-tvarkieciu-veidas-jei-partijos-nariai-sulauke-itarimu-pakeisim-istatymus-56-474639>>.

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETAS

Agnė Tvaronavičienė

VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ SPRENDIMO TVARKOS
YPATUMAI IR EFEKTYVUMAS

Daktaro disertacijos santrauka
Socialiniai mokslai, Teisė (01 S)

Vilnius, 2015

Daktaro disertacija rengta 2010–2015 m. Mykolo Romerio universitete.

Mokslinis vadovas:

prof. dr. Algimantas Urmonas (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S).

Disertacija ginama viešame Teisės mokslo krypties tarybos posėdyje 2015 m. birželio 17 d. 13 val. Mykolo Romerio universiteto I-414 aud. (Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius).

Pirmininkas:

prof. dr. Gediminas Mesonis (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S).

Nariai:

prof. dr. Eglė Bilevičiūtė (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S);

prof. dr. Julija Kiršienė (Vytauto Didžiojo universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S);

prof. dr. Kazimieras Meilius (Mykolo Romerio universitetas, socialiniai mokslai, teisė, 01 S);

prof. dr. Jānis Načisčionis (Turības universitetas, Latvijos Republika, socialiniai mokslai, teisė, 01 S).

Daktaro disertacijos santrauka išsiusta 2015 m. gegužės 15 d.

Daktaro disertaciją galima peržiūrėti Lietuvos nacionalinėje Martyno Mažvydo bibliotekoje (Gedimino pr. 51, LT-01504 Vilnius) bei Mykolo Romerio universiteto bibliotekose (Ateities g. 20, LT-08303 ir Valakupių g. 5, LT-10101 Vilnius; V. Putvinskio g. 70, LT-44211 Kaunas).

VIŠEJŲ PIRKIMŲ GINČŲ SPRENDIMO TVARKOS YPATUMAI IR EFEKTYVUMAS

Santrauka

Viešieji pirkimai kaip priemonė, kurios dėka viešojo sektoriaus organizacijos išsityja jų funkcijoms vykdyti būtinų prekių, darbų ir paslaugų, šiandien gali būti vadinama sudėtinga daugiianare sistema, kurios pagrindinis tikslas – skaidrus ir efektyvus viešųjų finansų panaudojimas. Pasak žymaus Jungtinių Amerikos Valstijų viešųjų pirkimų specialisto K.V. Thai, „Viešųjų finansų literatūroje nurodoma, kad valstybės valdžia yra įsitraukusi į keturias pagrindines ekonomines veiklas: (a) teisinės bazės visoms ekonominėms veikloms nustatymas, (b) pajamų perskirstymas per mokesčius ir išlaidas; (c) socialinių prekių ir paslaugų, kaip nacionalinė gynyba, viešasis saugumas, išsilavinimas ir infrastruktūra (tiltai ir keliai), laisvo prieinamumo visuomenei užtikrinimas; ir (d) prekių, paslaugų ir ilgalaikio turto pirkimas“⁴⁴⁸. Taigi viešieji pirkimai yra ypatingos svarbos viešojo administravimo subjektų veikla (susijusi bent su dviem paskutinėms aukščiau išvardytomis valdžios funkcijomis), kurios skaidrumas, kokybė ir efektyvumas yra svarbūs valstybės vystymuisi. Tam, kad viešojo administravimo subjektai nepiktnaudžiautų disponuodami viešaisiais finansais, yra būtinas atitinkamas teisinis reguliavimas, kuris nustatytų elgesio taisykles bei numatytų procedūras padarytų pažeidimų prevencijai ir ištaisymui. Šiandien pasaulyje toks teisinis reguliavimas yra nustatytas tarptautiniu, Europos Sąjungos ir nacionaliniais lygmenimis, o viešųjų pirkimų procedūras, viešųjų pirkimų sutarčių vykdymą ir viešųjų pirkimų kontrolę reglamentuojančios teisės normos sudaro viešųjų pirkimų institutą.

Atsižvelgiant į tai, kad viešųjų pirkimų tinkamas vykdymas yra viešasis visuomenės interesas, akivaizdu, kad bet kokie šio proceso nesklandumai ar neatitikimai pozityviajai teisei sukelia sudėtingas pasekmes įvairioms visuomenės grupėms. Be pačių perkančiųjų organizacijų ir konkursuose dalyvaujančių teikėjų, „patologinių pirkimų“⁴⁴⁹ atveju smarkiai nukenčia visa visuomenė, daroma žala ir šalies ekonomikai. Visų pirma dėl to, kad laiku neįvykdžius pirkimo gali sutrikti viešojo administravimo sektoriaus veikla. Antra, bet ne mažiau svarbu, yra tai, kad vykdant viešuosius pirkimus yra sukuriama palanki aplinka korupcinio pobūdžio veikoms⁴⁵⁰. Didelė viešojo sektoriaus perkamoji galia ir vie-

448 Thai, K.V. Public procurement re-examined. *Journal of Public Procurement*, 2001, 1(1), p. 9.

449 „Patologija“ – tai medicinos terminas, tačiau pastaraisiais metais jis gana dažnai vartojamas ir kitų sričių mokslininkų – ypač viešojo administravimo sistemų kritikų. Pasak B.G.Peters, viešasis administravimas ir apskritai didelės organizacijos turi eilę problemų ir trūkumų, kurie mokslininkų dažnai vadinami „patologijomis“ tam, kad būtų lengviau analizuoti viešojo sektoriaus problemas prilyginant jas medicinos mokslo tiriamoms patologijoms. (Peter B.G. *Pathologies of Public Bureaucracy*, *Patologie w administracji publicznej (Viešojo administravimo patologijos)* red. Suwaj P.J., Kijowski D.R. Varšuva: Oficyna, 2009, p. 24.). Viešųjų pirkimų erdveje „patologiniais pirkimais“ galime metaforiškai vadinti pirkimus, kurie vykdomi nesilaikant imperatyvių teisės normų ar bendrųjų viešųjų pirkimų principų reikalavimų ir nesiekiant vieno svarbiausiųjų viešųjų pirkimų tikslų – racionalaus viešųjų finansų panaudojimo.

450 Paminėtini tokie moksliniai šaltiniai, kaip pvz.: Palidauskaitė J., Eriminaitė S. Korupcija viešuosiuose pirkimuose: nuo teorinės apibrėžties iki atvejo studijos (I dalis). *Viešoji politika ir administravimas*,

šo bei privataus intereso sandūra šioje srityje sukurią palankią aplinką piktnaudžiauti tarnybine padėtimi ir pažeisti imperatyvias viešųjų pirkimų vykdymą reguliuojančias teises normas. Dažnai ši rizika realizuojasi per nusikalstamas veikas. Visuomenė nusivilia tuo, kad viešuosiuose pirkimuose yra sąlygos atsirasti korupcijai ir todėl jos netenkinta viešųjų pirkimų vykdymo tvarka tokia, kokia ji dabar yra. Dėl plataus viešųjų pirkimų masto⁴⁵¹ kontroliuojančios ir teisėsaugos institucijos nėra pajėgios užtikrinti visų vykdomų šalyje pirkimų atitikimo teisės reikalavimams. Statistiniai jų veiklos duomenys rodo, kad tik labai nedidelė dalis pirkimų yra patikrinami⁴⁵². Štai kodėl pagrindinis vaidmuo kovoje su nesąžiningu perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų elgesiu yra paliekamas kitiems tiekėjams, kurių teisės šiame procese buvo pažeistos. Jie, gindami savo interesus, inicijuoja teises procedūras, kurių tikslas – iširti ar ginčijami perkančiųjų organizacijų sprendimai neprieštarauja teisės aktuose nustatytiems reikalavimams. Tokiu būdu sukuriamas viešųjų pirkimų proceso pagalbinis kontrolinis mechanizmas, kurio efektyvumas didele dalimi priklauso nuo viešųjų pirkimų politikos, teisinio reguliavimo, kontroliuojančiųjų ir teisminių institucijų požiūrio į perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų ginčus bei pačios tokių ginčų sprendimo tvarkos paprastumo, prieinamumo ir efektyvumo.

Tyrimo problema

Kiekvienoje valstybėje tinkamam viešųjų pirkimų vykdymui didelę įtaką turi kryptingą ir nuosekli šios srities valstybės viešoji politika bei jos įgyvendinimui parenkamą

2010, Nr. 32, p. 74–84; Fazekas M. et al. Corruption manual for beginners – “Corruption techniques” in public procurement with examples from Hungary. Discussion papers, 2013/39. Institute of Economics, Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://econ.core.hu/file/download/mtdp/MTDP1339.pdf>>; Hessamī, Z. Political corruption, public procurement, and budget composition: Theory and evidence from OECD countries. European Journal of Political Economy, Volume 34, June 2014, Pages 372–389 ir pan. Apie tai plačiai diskutuojama ir Lietuvos žiniasklaidoje, pvz., Viešieji pirkimai – didžiausias korupcijos kanalas? Ekonomika.lt [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://ekonomika.balsas.lt/naujiena/viesieji-pirkimai-didziausias-korupcijos-kanalas-3891.html>>; Nikitenka D. Viešieji pirkimai – korupcijos džiunglės. Vakarų ekspresas [interaktyvus]. 2010 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.ve.lt/naujienos/lietuva/vakaru-lietuva/viesieji-pirkimai---korupcijos-dziungles-521165/>>; Jančauskas I. Viešųjų pirkimų korupcijos kaina šokiruoja. Vilniaus diena [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2014-12-28]. <http://www.diena.lt/naujienos/verslas/ekonomika/viesuju-pirkimu-korupcijos-kaina_sokiruoja_428476#.VJ_j5sDACc>; Grybauskaitė: skaidrūs viešieji pirkimai – būtini kovai su korupcija. Alfa.lt [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.alfa.lt/straipsnis/10772676/grybauskaitė-skaidrus-viesieji-pirkimai-butini-kovai-su-korupcija>> ir panašiai.

451 Lietuvoje Viešųjų pirkimų tarnybos duomenimis 2013 m. vien tik Viešųjų pirkimų centrinio portalo informacinėje sistemoje buvo užsiregistravusios virš 8 000 perkančiųjų organizacijų. Perkant viešųjų pirkimų būdu buvo išleista daugiau nei 10 milijardų litų (2013 m. veiklos ataskaita. Viešųjų pirkimų tarnyba [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2014-12-28]. www.vpt.lt/vpt/uploaded/2013/.../VEIKLOS_ATASKAITA_FIN_2013.pdf, p. 9).

452 Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnybos veiklos ataskaita. Lietuvos Respublikos Specialiųjų tyrimų tarnyba [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-02-21]. <<http://www.stt.lt/lt/menu/stt-veikla/veiklos-rezultatai/>>, p. 21; Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnybos 2013 m. veiklos ataskaita (VRM 2013 m. ataskaitos dalis). Lietuvos Respublikos Vidaus reikalų ministerija [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-01-26]. <http://www.fntt.lt/uploads/docs/2013_VRM_ATASKAITA.pdf>, p. 31; 2013 m. veiklos ataskaita. Viešųjų pirkimų tarnyba [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2014-12-28]. <www.vpt.lt/vpt/uploaded/2013/.../VEIKLOS_ATASKAITA_FIN_2013.pdf>, p. 22.

vadybinių ir teisinių priemonių tinkamumas. Vis dėlto politiniai prioritetai nuolat kinta, jų įgyvendinimas yra fragmentiškas ir dažnai apsiribojantis renkamu institucijų kadencijos trukme, pasirenkamos priemonės neefektyvios, priimti teisės aktai sukelia visuomenės nepasitenkinimą, didina administracinę naštą, o deklaruoti tikslai taip ir lieka nepasiekti. Šiandien yra susiklosčiusi gana paradoksali situacija – daugelį metų kurta, reformuota ir nuolat tobulinama viešųjų pirkimų sistema vis dar sulaukia ne mažai kritikos tiek iš perkančiųjų organizacijų, realiai vykdančių pirkimus, ir tiekėjų, siekiančių juose dalyvauti ir laimėti, tiek ir iš valstybės institucijų (Seimo, Vyriausybės, ministerijų, Valstybės kontrolės, teisėsaugos institucijų), nustatančių viešųjų pirkimų vykdymo tvarką, bei visuomenės, kuri vykstančius procesus stebi, analizuoja ir vertina. Nepasitenkinimą lemia įvairūs motyvai. Pavyzdžiui, perkančiosios organizacijos eskaluoja perdėto pirkimų reglamentavimo problemą, esą reglamentacijos per didelis detalumas kliudo efektyviam pirkimo procesui, sukelia didelę administracinę naštą⁴⁵³, kontroliuojančios institucijos reiškia nepasitenkinimą akivaizdžiai nepakankama viešuosius pirkimus vykdančių specialistų kvalifikacija⁴⁵⁴, prastu pirkimų planavimu⁴⁵⁵, sąžiningi verslo subjektai dėl korupcijos viešuosiuose pirkimuose nepatenkinti netenkamomis potencialiomis pajamomis⁴⁵⁶, visuomenė nusivylusi „nebaudžiamumu“ už viešųjų pirkimų tvarkos pažeidimus⁴⁵⁷. Natūralu, kad tokie tvirtinimai yra susiję su juos išreiškiančių subjektų įvairaus pobūdžio interesais. Perkančiosios organizacijos ir tiekėjai siekia plačios veiklos laisvės, kuri nebūtų ribojama teisės aktu reikalavimais, kontroliuojančios institucijos ir visuomenė reikalauja griežto procedūrinio reglamentavimo tam, kad būtų išvengta piktnaudžiavimo vykdant įsigijimus⁴⁵⁸. Teisminis

453 Viešuosiuose pirkimuose nedalyvauja 7 iš 8 įmonių, Delfi.lt [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.delfi.lt/verslas/verslas/viesuosiuose-pirkimuose-nedalyvauja-7-is-8-imoniu.d?id=16462892>>; Biurokratizmas ir korupcija užkerta kelią viešiesiems pirkimams, Maga.lt [interaktyvus]. 2008 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://maga.lt/84084>>; Čapas D. Kodėl užsienio investuotojas akcentuoja, kad Lietuvoje klesti biurokratizmas (I), Verslaspolitika.lt [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.verslaspolitika.lt/kodel-uzsienio-investuotojas-akcentuoja-kad-lietuvoje-klesti-biurokratizmas-i/>>.

454 VPT: Viešiesiems pirkimams reikia profesionalių specialistų, Viešųjų pirkimų tarnyba [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.vpt.lt/rtmp8/dtd/index.php?nid=1221469311&module=news&lan=LT>>; Išankstinio tyrimo ataskaita; Viešųjų pirkimų sistemos apžvalga. Valstybės kontrolė [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-12-28]. <<https://www.vkontrolė.lt/failas.aspx?id=2475>>.

455 Išankstinio tyrimo ataskaita. Viešųjų pirkimų sistemos apžvalga. Valstybės kontrolė [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://s://www.vkontrolė.lt/failas.aspx?id=2475>>.

456 Lietuvos verslininkai mano, kad situacija viešuosiuose pirkimuose nesikeičia. Kyšiai.lt [interaktyvus]. 2009 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.kysiai.lt/lietuvis-verslininkai-mano-kad-situacija-viesuosiuose-pirkimuose-nesikeicia.html>>.

457 Želnieienė L. Tikrasis „tvarkiečių“ veidas: jei partijos nariai sulaukė įtarimų – pakeisim įstatymus, 15 min.lt [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/tikrasis-tvarkieciu-veidas-jei-partijos-nariai-sulauke-itarimu-pakeisim-istatymus-56-474639>>; Viešieji pirkimai: kur yra pažeidimas, ten turi būti ir atsakomybė. Verslo žinios [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta: 2014-12-28]. <<http://vz.lt/?PublicationId=22e000fe-2d97-4ca5-ba60-b490f0b10404#ixzz3NC0Ff2de>>; Už viešųjų pirkimų tvarkos pažeidimus Seimas laisvės atimti neleido. Kauno diena [interaktyvus]. 2013 [žiūrėta: 2014-12-28]. <<http://kauno.diena.lt/naujienos/ekonomika/uz-viesuju-pirkimu-tvarkos-pazeidimus-seimas-laisves-atimti-neleido-200147#ixzz3NC0iRQRy>>.

458 Sutkus V. Viešieji pirkimai: ko reikia, kad svarbūs projektai neįstrigtų teismų labirintuose? Delfi.lt [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2015-04-20]. <<http://www.delfi.lt/verslas/verslas/v-sutkus-viesieji-pirkimai-ko-reikia-kad-svarbus-projektai-neistrigtu-teismu-labirintuose.d?id=66632306>>.

viešųjų pirkimų bylų nagrinėjimas vis dar ilgai trunka. Be to, perkančiosios organizacijos sprendimo apskundimo teismui galimybė dažnai piktnaudžiauja tiekėjai, teikdami nepagrįstus ieškinius. Šios išvalgos, leidžia daryti išvadą, kad Lietuvoje dar nėra sukurta optimali ir efektyviai veikianti viešųjų pirkimų sistema ir šis institutas, kaip sudėtingą įvairius interesus derinti verčiantį socialinį reiškinį reglamentuojančių teisės normų visuma, reikalauja detalių mokslinių tyrimų. Iki šiol Lietuvos mokslininkų akiratyje viešieji pirkimai figūravo tik epizodiškai. Šio disertacinio tyrimo centre autorės nuomone svarbiausia problema – būtinybė užtikrinti, kad tiekėjai, kurių teisės galimai yra pažeistos viešųjų pirkimų procedūrų metu, aktyviai dalyvautų užtikrinant viešųjų pirkimų teisėtumą. Svarbumas grindžiamas tuo, kad teisinis reguliavimas yra efektyvus tik tuomet, kai stropiai laikomasi nustatytų taisyklių, o pažeidimo atvejams yra sukurta veiksminga jų neutralizavimo sistema, kuri eliminuoja iš teisinių santykių kilusį pažeidimą kaip galima operatyviau ir kiek įmanoma atstato iki teisės pažeidimo buvusių padėtį. ES valstybėse narėse, viešojo administravimo subjektams vykdant viešuosius pirkimus, tiekėjai turi teisę kreiptis į kompetentingas institucijas dėl konkretaus perkančiosios organizacijos sprendimo peržiūros, kas Lietuvoje realizuojama tiekėjams teikiant ieškinį bendrosios kompetencijos teismui. Procedūriniai ginčų sprendimo aspektai dažnai turi lemiamą įtaką proceso veiksmingumui. Pažeistų teisių viešųjų pirkimų atveju gynyba neabejotinai privalo būti lengvai prieinama, kiek įmanoma paprastesnė, tačiau tuo pačiu ir užkardanti ilgą skundų nagrinėjimo procesą. Atsižvelgiant į tai, **pagrindinė tiriama problema yra šiuo metu Lietuvoje taikomos ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimo tvarkos (perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūros) nepilnas viešųjų pirkimų proceso subjektų poreikių atitikimas sąlygojantis efektyvios viešųjų pirkimų teisėtumo kontrolės įgyvendinimo neužtikrinimą.**

Tyrimo aktualumas

Neveiksminga ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimo tvarka paliečia labai platų subjektų ratą: perkančiąsias organizacijas, visus galimus prekių, paslaugų ir darbų pardavėjus, viešuosius pirkimus kontroliuojančias institucijas ir, nors ir netiesiogiai, visus viešojo administravimo subjektų paslaugomis besinaudojančius šalies gyventojus. Štai kodėl ši sritis turi būti tiriama ir atsižvelgiant į mokslinių tyrimų rezultatus nuolat tobulinama.

Šis tyrimas yra aktualus teoriniu požiūriu dėl to, kad viešųjų pirkimų tyrimai mūsų valstybėje pradėti vykdyti tik prieš dvylika metų⁴⁵⁹ ir iki šiol nėra ištirta didelė dalis viešųjų pirkimų probleminių klausimų ir net gi nėra suformuota vieningų šio instituto priskyrimo administracinei ar civilinei teisei nuostatų. Viena iš tokių sričių – viešųjų pirkimų ginčų sprendimas, kas ES teisės aktuose yra įvardijama kaip perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūra. Iki šiol vykdydami pavienius tyrimus, mokslininkai apsiribodavo tik praktikai aktualiausių klausimų analize, o netirtais palikdavo svarbiausius teorinius klausimus, į kuriuos rasti atsakymus yra būtina siekiant sukurti tvirtą pagrindą praktinio pobūdžio tyrimams. Pavyzdžiui, įvairių teisės šakų mokslininkai, skirtingai suvokdami viešųjų pirkimų instituto vietą bei jo svarbą teisės sistemoje, dar nėra išgryninę aiškiau

459 Pirmuoju moksliniu darbu teisės srityje viešųjų pirkimų tematika galima įvardyti R. Ambrazevičienės straipsnį (Ambrazevičienė R. Teisėtumo užtikrinimo priemonės vykdant viešuosius pirkimus. Jurisprudencija: mokslo darbai. Vilnius: Lietuvos teisės universiteto Leidybos centras. 2003, t. 46(38).)

doktrininio požiūrio į viešojo pirkimo teisinį santykį, kas reikalinga ne tik tiriant iš tokių santykių kilusių ginčų sprendimo savitumą, bet ir būtina teisėkūros subjektams, kuriantiems teisinį reguliavimą viešųjų pirkimų ginčų sprendimo srityje. Tai atveda ir prie tyrimo praktinio aktualumo, kuris gali būti pagrįstas tuo, kad viešųjų pirkimų ginčai ir ilgas bei komplikotas jų nagrinėjimas teisme tokioje santykinai mažoje valstybėje kaip Lietuva neabejotinai skaldo verslo bendruomenę, mažina viešųjų pirkimų sutarčių sėkmingo įvykdymo procentą, bei, kas svarbiausia, gimdo nepasitikėjimą pačia viešųjų pirkimų procedūra: pavyzdžiui, nemaža dalis verslininkų skelbia iš vis nebedalyvaujantys viešuosiuose pirkimuose, dėl plačiai vešančios korupcijos šioje srityje⁴⁶⁰. Šis tyrimas yra aktualus ir dėl to, kad nors šiai dienai viešųjų pirkimų institutas Lietuvoje sulaukia nedaug mokslininkų dėmesio, tačiau jo atžvilgiu daug praktikų ir net pačių įstatymų leidyboje dalyvaujančių subjektų pažeria kritikos, kas sąlygoja poreikį tirti šį institutą ir ieškoti moksliskai pagrįstų galimybių jo tobulinimui tam, kad išvengti deklaratyvaus pobūdžio neįgyvendinamų strateginių dokumentų nuostatų perkėlimo į norminę bazę tuo sukuriant sudėtingus galvosūkius pirkimų subjektams, kuriems tokių nuostatų vykdymas yra sudėtingas kasdienis darbas.

Tyrimo naujumas ir jo reikšmė

Viešieji pirkimai kaip mokslinių tyrimų objektas Lietuvoje iki šiol buvo tiriamas tik fragmentiškai, neapimant detalios viešųjų pirkimų instituto savitumo ir iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kilusių ginčų sprendimo tvarkos problematikos analizės. Disertacinio tyrimo naujumą pagrindžia autorės įsitikinimas, kad šiandien mokslas dar nėra pateikęs atsakymų į su šioje disertacijoje suformuluota moksline problema susijusius klausimus, o tai padaryti yra būtina atsivėlgiant į viešųjų pirkimų ginčų efektyvaus sprendimo užtikrinimo svarbą valstybei ir jos vystymuisi.

Viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimas per perkančiųjų organizacijų sprendimų priežiūrą, kurią inicijuoja pirkimais suinteresuoti tiekėjai, t.y. per viešųjų pirkimų ginčų sprendimą, tema, kuria, kaip jau buvo minėta apibrėžiant tyrimo aktualumą, ne vieną sykį buvo diskutuojama visuomenėje. Tokios diskusijos netruko persikelti ir į institucijas, turinčias sprendimų priėmimo galią. Tiek Lietuvos Respublikos Seime, tiek Ūkio ministerijoje ir pačioje Viešųjų pirkimų tarnyboje⁴⁶¹ buvo keliamas viešųjų pirkimų ginčų sprendimo specializavimo, steigiant specializuotą instituciją klausimas. Tai rodo, jog toks poreikis yra įvertintas ne tik visuomenėje, bet ir sprendimus priimančiose institucijose. Bet kokios nusistovėjusios tvarkos reformos visuomet privalo būti gerai apgalvotos ir apskaičiuotos.

460 Pvz., Gvozdaite L. Viešieji pirkimai – vis dar liūnas. Eversus.lt [interaktyvus]. 2009 [žiūrėta 2014-12-28]. <<http://finansai.eversus.lt/naujienos/980>>. Juknevičiūtė R. Viešųjų pirkimų tarnybos vadovas Žydrūnas Plytnikas: Valstybė tapo politikų verslu. Respublika.lt [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta: 2014-12-28]. <http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvas_politika/viesuju_pirkimu_tarnybos_vadovas_zydrunas_plytnikas_brvalstybe_tapo_politiku_verslu/> .

461 Politikai vieną landą užlopo, bet kitą atveria. *Veidas.lt* [interaktyvus]. [žiūrėta 2014-12-29]. <<http://www.veidas.lt/tag/plytnikas>>; Seimo Pirmininko pavaduotojo K. Komskio pranešimas: parlamentaro išvados po susitikimo su VPT direktoriumi. Lietuvos Respublikos Seimas [interaktyvus]. 2014 [žiūrėta 2014-12-29]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=618&p_k=1&p_d=148416>; Projekto „Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos tobulinimas“ ataskaita. Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos Įmonių teisės ir viešųjų pirkimų politikos departamento Viešųjų pirkimų politikos skyrius [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-01-06]. <[www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS\[1\].pdf](http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS[1].pdf)>.

Deja, tikrovėje to dažnai pritrūksta, dėl ko naujovės sunkiai prigyja arba veikia neefektyviai. Valstybinės valdžios institucijų ir mokslo sektoriaus bendradarbiavimas tokiose situacijose yra viena iš galimybių pasidalinti sukauptomis žiniomis ir įvertinti rengiamus pokyčius plačiu mastu. Šio darbo praktinis pritaikumas Lietuvoje didžiąja dalimi pasireiškia tuo, kad detali šiuo metu taikomos viešųjų pirkimų ginčų sprendimo procedūros analizė ir išvalgos kaip ją galima būtų patobulinti galės būti panaudojamos vystant tokių ginčų sprendimo sistemą ir suvokiant tiekėjų vaidmens svarbą kovoje su neteisėtais perkančiųjų organizacijų sprendimais. Šis disertacinis tyrimas taip pat gali būti suvokiamas kaip dialogo tarp mokslo atstovų ir valstybės institucijų, formuojančių viešųjų pirkimų politiką, pradžia, kadangi jo rezultatai polemizuoja su oficialiąja nuomone analizuojamu klausimu.⁴⁶² Tikimasi, kad tokių diskusijų pagalba bus randamas efektyviausias analizuojamo klausimo sprendimas, leisiantis efektyviai užkardyti viešųjų pirkimų teisinio reglamentavimo pažeidimus.

Disertacinio darbo rezultatų praktinis pritaikomumas, autorės nuomone, neapsiriboja nacionaline teisės sistema, nes jie galės būti pritaikomas ir kitų valstybių moksle bei praktikoje, kuomet yra būtina įvertinti kitų valstybių patirtį ir pasisemti idėjų kaip analogišką institutą galima formuoti skirtingais būdais atsižvelgiant į konkrečios valstybės poreikius. Ypatinai šis darbas bus aktualus to paties geopolitinio regiono subjektams dėl panašaus mentaliteto bei istorinės praeities, nes nuolat yra susiduriama su panašaus pobūdžio problemomis, kurias sprendžiant įmanoma išvengti klaidų ir pasiekti gerų rezultatų greičiau. Darbas turi būti įdomus ir užsienio valstybių mokslininkams, kurie nagrinėja šią tematiką lyginamuoju pobūdžiu.

Tyrimo objektas

Atsižvelgiant į viešųjų pirkimų socialinių, politinių ir teisinių problemų visumą ir pagrindinę tyrimo problemą, **mokslinio tyrimo objektas** yra ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimo tvarka.

Šio disertacinio tyrimo dėka, būtų užpildytos tam tikros spragos teisės moksle, susijusios su nepakankamu sisteminiu viešųjų pirkimų instituto, o ypač jo dalies, susijusios su viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarka, ištyrimu, o tyrimo rezultatai galėtų būti praktiškai panaudoti efektyvesniam viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimui Lietuvoje.

Disertacinio darbo tikslas ir uždaviniai

Disertacinio darbo tikslas yra atskleisti Lietuvoje taikomos ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimo tvarkos ypatumus ir jos veiksmingumą. Tam, kad įgyvendinti šį tikslą nustatomi tokie **disertacinio darbo uždaviniai**:

1. atskleisti viešųjų pirkimų instituto sampratą bei ypatumus;
2. išanalizuoti Europos Sąjungos teisės ir Lietuvos Respublikos teisės reikalavimus perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrai (ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimui);

462 Projekto „Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo sistemos tobulinimas“ ataskaita. Lietuvos Respublikos ūkio ministerijos Įmonių teisės ir viešųjų pirkimų politikos departamento Viešųjų pirkimų politikos skyrius [interaktyvus]. 2011 [žiūrėta 2014-01-06]. <[www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS\[1\].pdf](http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS[1].pdf)>.

3. įvertinti viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos Lietuvos Respublikoje raidą ir ją lėmusius faktorius;

4. išanalizuoti šiuo metu Lietuvos Respublikoje taikomos viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarkos ypatumus bei pagrindines problemas.

Ginamieji teiginiai:

1. Viešųjų pirkimų institutas yra tarpšakinio pobūdžio ir negali būti įvardijamas nei administracinės teisės, nei civilinės teisės institutu.

2. Tiekėjų teisė apskūsti perkančiųjų organizacijų sprendimus privalo būti traktuojama pagrindine viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimo teisine priemone.

3. ES teisės aktuose nustatyta perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūra neintegruoja savyje galimybių plačiai taikyti alternatyvaus ginčų sprendimo metodus.

4. Esama viešųjų pirkimų ginčų sprendimo institucinė ir funkcinė tvarka Lietuvoje tik iš dalies užtikrina viešųjų pirkimų teisėtumą. Tikslinga įsteigti nepriklausomą specializuotą viešųjų pirkimų ginčų sprendimo instituciją, kurios veikla užtikrintų tokių ginčų sprendimo kokybės, operatyvumo ir nepriklausomumo darną.

Disertacijos struktūra

Disertacijos struktūra yra pasirinkta atsižvelgiant į disertacinio darbo tyrimo objektą, tikslą bei uždavinius. Pagrindinės darbo dalys yra įvadas, dėstomoji dalis, kuri susideda iš trijų skyrių, išvados, literatūros sąrašas, santraukos lietuvių ir anglų kalbomis, bei dviejų priedų, kurių viename pateikiamas siūlomas Viešųjų pirkimų įstatymo pakeitimo įstatymo projekto lyginamasis variantas, o antrame pateikiami autorės atlikto kiekybinio tyrimo duomenys.

Pirmasis disertacijos skyrius „Viešųjų pirkimų instituto samprata ir jo ypatumai“ susideda iš 5 poskyrių, kuriuose aprašoma viešųjų pirkimų sistema, atskleidžiama viešųjų pirkimų instituto samprata ir jos susiformavimo raida, nagrinėjama jo priskirtinumo viešosios ar privatinės teisės reguliavimo sritims problema, analizuojama viešųjų pirkimo instituto normų reikalavimų įgyvendinimo sistema bei atskleidžiama viešųjų pirkimų ginčo samprata.

Antrasis disertacijos skyrius „Perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūra“ skirta ES teisės bei valstybių narių praktikos ją įgyvendinant viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimo srityje analizei. Išsamiai analizuojami perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūrą reglamentuojantys ES teisės aktai, sisteminami ir nagrinėjami iki šiol atliktų tyrimų apie ES valstybėse narėse taikomas perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros sistemas duomenys, ieškoma specializuotos peržiūros sistemos privalumų bei įvertinama galimybė perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūros metu taikyti alternatyvaus ginčų sprendimo būdus.

Trečiasis disertacijos skyrius „Viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarka Lietuvos Respublikoje“ yra skirtas istorinei Lietuvos viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarkos raidos analizei bei taikomo šiuo metu tvarkos ypatumų tyrimams. Lyginant Lietuvoje taikomą tvarką su užsienio valstybėse taikomomis procedūromis ir atsižvelgiant į kiekybinio tyrimo metu išvelgtus dėsningumus yra išskiriamos esminės praktinės problemos ir ieškoma būdų kaip jas galima būtų išspręsti.

Disertacijos pabaigoje pateikiamos tyrimo metu padarytos išvados ir pasiūlymai kaip galima būtų tobulinti šiuo metu Lietuvos Respublikos teisės sistemoje taikomą ginčų, ky- lančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimo tvarką, siekiant efektyvesnio viešųjų pirkimų procedūrų vykdymo.

Tyrimų apžvalga

Viešųjų pirkimų analizė mūsų valstybės teisės moksle yra gana fragmentiška ir iki šiol apsiribojo tik dalies šio sudėtingo ir įvairialypio instituto probleminių klausimų analize. Tai leidžia užtikrintai daryti išvadą, kad šiandien viešieji pirkimai dar nėra pilnai ištirta sritis ir egzistuoja poreikis analizuoti esamas teises normas, nagrinėti sistemaiškai jų tai- kymo praktikoje ypatumus bei atskleisti galimus alternatyvius konkrečių viešųjų pirkimų procedūrų aspektų reglamentavimo būdus.

Įvardijant mokslininkus, kurių mokslinių tyrimų sritys yra susijusios su viešaisiais pirkimais, būtina paminėti D. Soloveičiką, kuris šia tematika yra publikavęs daugiau nei dešimt mokslinių straipsnių Lietuvos ir užsienio moksliniuose leidiniuose. Šis moksl- ninkas yra analizavęs viešųjų pirkimų instituto skirtingus probleminius klausimus, pvz., rehabilitacijos doktriną viešuosiuose pirkimuose⁴⁶³, viešųjų pirkimų tikslų problemą⁴⁶⁴, vidaus pirkimų specifiką⁴⁶⁵, neįprastai mažos kainos problematiką⁴⁶⁶, darniųjų pirkimų koncepciją⁴⁶⁷ ir t.t. Taip pat yra parengęs metodinių priemonių, skirtų palengvinti kas- dienį viešųjų pirkimų specialisto darbą⁴⁶⁸. Be šio mokslininko turi būti paminėti ir kiti tyrėjai G.Kuncevičius ir V.Kosmačaitė⁴⁶⁹, E.Sakalauskaitė⁴⁷⁰, D. Raščius⁴⁷¹, L.Novikovienė

463 Soloveičikas, D. Rehabilitacijos doktrina viešųjų pirkimų teisėje. *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Vilniaus universitetas, 2012: 637-661.

464 Soloveičikas, D. Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas. *Teisė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2014, 91: 42-63.

465 Soloveičikas, D. Vidaus pirkimai kaip viešojo pirkimo sutarties išimtis. *Teisė*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2009, 71: 53-69.

466 Soloveičikas, D. Neįprastai mažos pasiūlytos kainos koncepcijos taikymo ypatumai pagal Europos Sąjungos ir Lietuvos viešųjų pirkimų teisę. *Teisė: mokslo darbai*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla. 2008, t. 67.

467 Soloveičikas D. Lithuania: sustainable procurement regulation under Lithuanian law. *European Procurement and Public Private Partnership Law Review*. Berlin: Lexxion Verlagsgesellschaft mbH. 2013, 1.

468 P.vz., Sutarčių žinynas / Advokatų kontora "Sutkienė, Pilkauskas, ir partneriai", Advokatų kontora "Norcoux partners", Advokatų kontora "Jurevičius, Balčiūnas & Bartkus", Advokatų kontora "Saladžius ir partneriai", Regija Borenus, Advokatės V. Gražulytės kontora, Advokatų kontora "Soloveičikas, Markauskas, Aviža". *Verslo žinios*, Vilnius, 2006.

469 Kuncevičius, G.; Kosmačaitė, V. Viešųjų pirkimų taikant įprastą komercinę praktiką teorinis aspektas. *Jurisprudencija: mokslo darbai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008, 3(105).

470 Sakalauskaitė, E. Tiekėjų kvalifikacijos reikalavimai ir kai kurie probleminiai jų nustatymo aspektai. *Socialinių mokslų studijos: mokslo darbai*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013, 5(2): 593-615.

471 Raščius, D. Viešųjų pirkimų principų analizė ir jų taikymas laikantis konfidencialumo reikalavimų. *Vadyba*, 2010, 1 (17).

ir A. Novikovas⁴⁷², D. Kenstavičius⁴⁷³, kurie viešųjų pirkimų instituto probleminius klausimus yra nagrinėję pavieniuose mažesnės apimties mokslo darbuose. Viešųjų pirkimų tematika yra parašyta ir apginta dešimtys teisės magistro baigiamųjų darbų visuose šalies universitetuose. Nepaisant tokio didelio antrosios pakopos studentų susidomėjimo šia tyrimų sritimi, apginto nėra nei vieno teisės krypties disertacinio tyrimo. Kelios disertacijos yra rengiamos.

Viešieji pirkimai ne vien tik teisės mokslo akiratyje figūruojantis tyrimo objektas. Nemažai darbų šia tematika yra parengę ir publikavę kitų mokslo sričių atstovai J. Palidaukaitė, S. Briedienė (Eriminaitė), A. Junevičius, K. Šerpytis, Z. Gineitienė⁴⁷⁴, O. Vasilecas su bendraautoriais⁴⁷⁵ ir kiti mokslininkai. J. Palidaukaitė viešuosius pirkimus tyrė iš viešojo administravimo mokslo pozicijų ir savo moksliniuose darbuose didelį dėmesį skyrė valstybės tarnautojų etikai, atsakomybei, politinei kultūrai o taip pat korupcijos ir viešųjų pirkimų klausimams⁴⁷⁶. Vadybos srities mokslo atstovė S. Briedienė (Ereminaitė) savo darbuose⁴⁷⁷ viešųjų pirkimų problematiką nagrinėjo tirdama net keletą probleminių klausimų, tačiau didžiausią dėmesį yra skyrusi elektroniniams viešiesiems pirkimams (dalis darbų, parengta su bendraautoriumi Kauno Technologijos universiteto profesoriumi A. Junevičiumi) ir korupcijos viešuosiuose pirkimuose tyrimams (kartu su bendraautore

- 472 Novikoviėnė L., Novikovas A. Skaidrumo principo įgyvendinimas viešuosiuose pirkimuose – priemonė mažinti korupcijos grėsmę. *Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika*. Lietuvos kriminalistų draugija, Lietuvos teismo ekspertizės centras, Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakultetas. Vilnius : VPU I-kl., 2011.
- 473 Kenstavičius, D. Konfidencialumo reikalavimų teisiniai pagrindai viešuosiuose pirkimuose. *Jurisprudencija*. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2014, 21(3): 803-821.
- 474 Šerpytis, K.; Gineitienė, Z. Konkurencijos ir pirkimo apimties poveikis kainai viešųjų pirkimų konkursuose. *Socialinių mokslų studijos*, 2011, 3 (2): 473-485; Šerpytis, K.; Gineitienė, Z. Viešųjų pirkimų organizavimo ypatumai sveikatos apsaugos sistemoje. *Socialinių mokslų studijos: mokslo darbai*, 2012, 4(4): 1487-1502; Šerpytis, K.; Gineitienė, Z. Viešųjų pirkimų organizavimo efektyvumas Lietuvoje. *Business development possibilities in the new European area : scientific proceedings*, 23-24 September, 2005, Vilnius. Pt. 1. 2005: 147-157; Gineitienė, Z. Viešųjų pirkimų organizavimo efektyvumas Lietuvoje. *Business development possibilities in the new European area: scientific proceedings*. Vilnius. 2006, part 1; Vengrauskas, V., et al. Smulkiojo ir vidutinio verslo įmonių vaidmuo Lietuvos viešųjų pirkimų rinkoje. *Viešasis administravimas*, 2008, 3.
- 475 Vasilecas, O., Saulis, A., Paliulis, N.K., Vaičiulis, R. S. Managerial aspects of evaluation of information systems procurement--Informacinių sistemų pirkimo įvertinimo vadybiniai aspektai. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2007, 41: 169-181.
- 476 Pzv., Palidaukaitė, J. Korupcijos ir atsakomybės problema viešojo administravimo sistemoje. *Viešoji politika ir administravimas*, 2005 (13): 25-38; Palidaukaitė, J.; Ereminaitė, S. Korupcija viešuosiuose pirkimuose : nuo teorinės apibrėžties iki atvejo studijos (II dalis). *Viešoji politika ir administravimas*, 2010 (33): 93-102.
- 477 Ereminaitė, S. Institucinės ekonomikos teorijų raiška viešųjų pirkimų procese. *Viešoji politika ir administravimas*. 2014, t. 13, Nr. 2; Ereminaitė, S. Elektroninių viešųjų pirkimų brandos vertinimo aspektai. *Viešoji politika ir administravimas*. 2013, t. 12, Nr. 43: 567–580; Ereminaitė, S.; Junevičius, A. E.valdžios ir e.verslo integravimo viešuosiuose pirkimuose modelis. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. 2011, 57, p. 33-49; Ereminaitė, S.; Junevičius A. Viešųjų pirkimų tvarkos optimizavimo ir efektyvumo didinimo galimybės. *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. 2010, 54; Ereminaitė S. Viešųjų pirkimų korupcijos apraiškų galimybės. *Tiltas į ateitį = The Bridge to the Future*. Kauno technologijos universitetas. Kaunas: Technologija, 2009, 1 (3): 32-34; Ereminaitė, S. Elektroninių viešųjų pirkimų samprata ir veikimo principai integruotoje Europos Sąjungos rinkoje. *Europos integracijos studijos: jaunuųjų mokslininkų darbai*. Kauno technologijos universitetas. Kaunas: Technologija, 2010, 1.

J. Palidauskaite). Viešųjų pirkimų klausimai buvo nagrinėjami Z. Gineitienės ir K. Šerpyčio. Pastarojo mokslininko disertacija⁴⁷⁸, apginta 2011 metais Vilniaus universitete buvo pirmasis tokios apimties ir lygmens mokslinis tyrimas Lietuvoje (antroji disertacija buvo apginta 2012 m. Kauno Technologijos universitete⁴⁷⁹). 2013 m. buvo išleistas ir pirmasis Lietuvoje aukštųjų mokyklų studentams skirtas vadovėlis „Viešieji pirkimai“⁴⁸⁰. Paminėti mokslininkai ir jų atlikti tyrimai viešųjų pirkimų plotmėje pasižymi tuo, kad buvo nagrinėjamos įvairios atskiros viešųjų pirkimų problemos. Vis dėlto šie darbai, turint omenyje viešųjų pirkimų svarbą ir viešojo sektoriaus perkamąją galią, nėra apimantys visus probleminius klausimus ir vis dar palieka ateičiai platų potencialių tyrimų lauką visuose socialinių mokslų srityse. Viešieji pirkimai, kaip reikškinys pasižymintis ne tik tarpšakinio požymiu teisės moksle, bet ir apskritai tarpdiscipliniškumu⁴⁸¹, ir neabejotinai yra tinkama erdvė įvairaus pobūdžio moksliniams tyrimams.

Šio disertacinio tyrimo centre esanti ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimo tvarka Lietuvoje iki šiol kompleksiskai nebuvo analizuojama. Tam tikri fragmentiniai bandymai nagrinėti šią temą yra pastebimi jau minėto D.Soloveičiko taip pat G. Kostkevičiaus, R.Ambrazevičienės, J.Paužaitės-Kulvinskienės darbuose. D. Soloveičikas yra nagrinėjęs viešųjų pirkimų ginčų arbitruotinumą⁴⁸², laikinųjų apsaugos priemonių taikymo bei žalos atlyginimo klausimus viešuosiuose pirkimuose (kaip pažeistų tiekėjų teisių gynimo būdus)⁴⁸³, kartu su bendraautoriumi Karoliu Šimanskiu, yra analizavęs viešųjų pirkimų sutarčių negaliojimo klausimus⁴⁸⁴, tačiau detalai nėra analizavęs pačios ginčų tarp tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų procedūros klausimų. G. Kostkevičius viešųjų pirkimų ginčų sprendimo procedūros klausimus yra palietęs savo darbe, kuriame analizavo viešųjų pirkimų teisinio santykio prigimtį⁴⁸⁵. Šis autorius nagrinėjo ir procedūrinius tokio tipo ginčų sprendimo klausimus, nes tai yra tiesiogiai susiję su nu-

478 Šerpytis, K. *Viešųjų pirkimų centralizavimo finansinės naudos valstybei vertinimas (Lietuvos atvejo tyrimas)*. Daktaro disertacija (04 S). Vilnius, 2011.

479 Kavaliauskaitė, V. *Contracting of public services in local self-government institutions*. Doctoral Dissertation (03 S). Kaunas University of Technology, 2012.

480 Alauskaitė-Riabceva, A.; Dičkus, M. *Viešieji pirkimai*. Vadovėlis. Socialinių mokslų kolegija. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2013.

481 Viešieji pirkimai neabejotinai gali būti ir yra ne tik teisės, bet ir ekonomikos mokslo tyrimo objektas, taip pat susijęs ir su vadybos, psichologijos, etikos ir kt. mokslais. Atsižvelgiant į tai, kad būdami detalai reglamentuoti teisės normomis, viešieji pirkimai taip pat privalo paklusti ir bendriesiems ekonomikos dėsniams bei aibei kitų veiksmų, jie traktuotini ne tik kaip teisės institutas, bet ir turi būti laikomi tam tikru socialiniu reiškiniu, kuris dėl savo įvairiapusiškumo gali pasitarnauti kaip labai svarbus viešosios valstybės politikos įgyvendinimo instrumentas ne tik skaidraus ir efektyvaus valstybės lėšų panaudojimo, bet ir kitose srityje.

482 Soloveičikas, D. Viešųjų pirkimų ginčų arbitruotinumą problema. *Teisė*, 2010, 75: 35-54.

483 Soloveičikas, D. Efektyvumo principas ir laikinosios apsaugos priemonės bei žalos atlyginimas kaip tiekėjų teisių gynimo priemonės vykdant viešuosius pirkimus. *Teisė*, 2009, 70: 67-85; Soloveičikas, D. Tiekėjų teisių gynimo priemonių sistemos reforma Lietuvoje: laikinosios apsaugos priemonės ir žalos atlyginimas. *Justitia*, 2010, 2 (74).

484 Soloveičikas, D.; Šimanskis K. Viešojo pirkimo sutarties pripažinimas negaliojančia pagal Lietuvos teismų praktiką. *Teisė*. 2012, 84: 46-65; Soloveičikas, D., Šimanskis K. Viešojo pirkimo sutarties negaliojimas pagal Europos Sąjungos ir Lietuvos teisę. *Teisė*. 2012, 83: 98-117.

485 Kostkevičius, G. Dėl teisinių santykių, susiklosčiusių vykdant viešųjų pirkimų procedūras, kvalifikavimo. *Teisės problemos*, 2005, 4(50): 63.

statymu, kokiai teisės šakai priskirtinas viešųjų pirkimų teisinis santykis. Gana glaustai su perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūra susijęs ir R. Ambrazevičienės straipsnis⁴⁸⁶, kuriame buvo analizuojamos teisėtumo užtikrinimo viešuosiuose pirkimuose teisinės priemonės. J. Paužaitės–Kulvinskienės darbuose⁴⁸⁷ viešųjų pirkimų ginčų sprendimo procedūra nagrinėjama greta kitų sudėtingų atvejų, kuomet yra sunku nuspręsti kokia teisea konkretus ginčas turėtų būti sprendžiamas. Taip pat paminėtini ir A. Andruškevičiaus darbai⁴⁸⁸, kuriuose viešųjų pirkimų prigimties klausimas taip pat buvo analizuotas. Administraciniu teisiniu požiūriu šie darbai tiriant šio disertacinio tyrimo objektą ypatingai vertingi kaip pradinis taškas, tolimesnei analizei.

Viešųjų pirkimų probleminiai klausimai užsienio moksle yra labai plačiai tiriami tiek teisininkų, tiek ir kitų mokslų sričių atstovų, o ypač vadybos, ekonomikos, politologijos, sociologijos. Peržvelgiant tyrimus, kurie atlikti šioje srityje, akivaizdu, jog jų yra labai daug ir įvairių. Fundamentalūs darbai šia tema yra padaryti tokių žymių pasaulio mokslininkų kaip Notingamo universiteto (Didžioji Britanija) profesorių P. Trepte⁴⁸⁹ ir S. Arrowsmith⁴⁹⁰, Hulo universiteto (Didžioji Britanija) profesoriaus Ch. Bovis⁴⁹¹, Stokholmo universiteto (Švedija) docento Kjell Engelbrekt⁴⁹² tyrimai.

Glaudžiai su šios disertacijos tyrimo objektu – ginčų sprendimo tvarka – susijusių tyrimų pasaulyje yra gerokai mažiau. Paminėtini tokie mokslininkai kaip Zd. Gordon, tyręs viešųjų pirkimų teisinio santykio ypatumus ir analizavęs iš tokių santykių kilusių ginčų sprendimo specifiką⁴⁹³, R. Szostak, nagrinėjęs Lenkijos viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos vystymąsi ir jo perspektyvas⁴⁹⁴, K. Chochowski, tyręs patologinius viešuosius pir-

486 Ambrazevičienė, R. Teisėtumo užtikrinimo priemonės vykdant viešuosius pirkimus. *Jurisprudencija: mokslo darbai*. 2003, 46(38): 107-115.

487 Paužaitė–Kulvinskienė, J. *Administracinė justicija: Teorija ir praktika*. Vilnius: Justitia, 2005; Paužaitė–Kulvinskienė, J. Kiti ginčo sprendimo būdai administracinių bylų teisenoje ir jų praktinio taikymo problemos. *Teisė*, 2013, t. 86.

488 Andruškevičius, A. *Administracinė teisė: bendrieji teorijos klausimai, valdymo aktų institutas, ginčo santykių jurisprudenciniai aspektai*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2008; Andruškevičius, A. *Administracinės teisės principai ir normų ribos*. Vilnius: VĮ Registrų centro Teisinės informacijos departamentas, 2004. p. 34; Andruškevičius, A.; Paškevičienė, L. *Viešojo administravimo teisiniai pagrindai*. Mokomoji knyga. Vilnius: Valstybės įmonė Registrų centras, 2011.

489 Trepte, P. *Public procurement in the EU: a practitioner's guide*. New York: Oxford University Press, 2007.

490 Arrowsmith, S. *The Law of Public and Utilities Procurement*. 3rd ed: Volume 1. London: Sweet & Maxwell Ltd, 2014; Arrowsmith, S. *The Law of Public and Utilities Procurement*. London: Sweet & Maxwell, 2005; Arrowsmith, S.; Treumer, S. *Competitive dialogue in EU law: critical review. Competitive dialogue in EU procurement*. New York: Cambridge University Press, 2012: 3-143 ir pan.

491 Bovis, Ch. H. *Public procurement in the European Union*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2005; Bovis, Ch. H. *European Public Procurement Law*. Second edition. Camberley: Edward Elgar Publishing, 2012.

492 Engelbrekt, K. EU Enlargement and the Emboldening of Institutional Integrity in Central and Eastern Europe: The 'Tough Test' of Public Procurement. *European Law Journal*, 2011, vol. 17, no. 2: 230–251.

493 Gordon, Zd. Charakter prawny postępowania o udzielenie zamówienia publicznego. *Pięćciolecie funkcjonowania Krajowej Izby Odwoławczej w systemie zamówień publicznych*. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, 2012.

494 Szostak, R. Polski model rozpoznawania sporów przedumownych z zakresu zamówień publicznych – z perspektywy jego rozwoju. *Pięćciolecie funkcjonowania Krajowej Izby Odwoławczej w systemie zamówień publicznych*. Warszawa, 2012: 1-26.

kimus⁴⁹⁵, D. Pachnou, kurio disertacija buvo skirta efektyviausio perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros metodo paieškai⁴⁹⁶, Bernal Blay, analizavęs Ispanijos žalos atlyginimo sistemą⁴⁹⁷ ir kiti mokslininkai, kurių tyrimų rezultatai buvo panaudoti rengiant šią disertaciją.

Šis disertacinis darbas yra orientuotas į nacionalinės teisės ypatumų analizę. Tad net ir artimos tematikos užsienio mokslininkų darbai negali būti vertinami kaip pilnai užpildantys mokslinių tyrimų šioje srityje nišą. Ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių, sprendimo tvarka Lietuvos Respublikoje privalo ir buvo šiame darbe tirama kaip unikalus ir tik bendruosius Europos Sąjungos viešųjų pirkimų teisės reikalavimus atitikti turintis reiškinys. Nepaisant universaliųjų visoms valstybėms taikomų ES viešųjų pirkimų teisės gairių, svarbu atsiminti, kad šie nurodymai valstybės nares pasiekia didžiąja dalimi direktyvų forma, kas leidžia įgyvendinti šias normines taisykles pasirinkus labiausiai nacionalinei teisės sistemai ir susiformavusiai praktikai priimtina būdą.

Darbo metodologija

Rengiant šią disertaciją buvo naudojami klasikiniai teisės moksle tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, sisteminė analizė, lyginamoji analizė, dokumentų analizė, meta analizė, apibendrinimas. Praktinių problemų identifikavimui ir jų tyrimo poreikio pagrindimui buvo atliktas kiekybinis teismo sprendimų viešųjų pirkimų bylose tyrimas.

Trumpai pagrindžiant, kodėl buvo pasirinkti aukščiau išvardyti metodai, galima pasakyti, kad mokslinės literatūros analizės dėka buvo susipažinta su jau atliktais panašios tematikos moksliniais tyrimais Lietuvos Respublikoje ir užsienio valstybėse. Pasinaudojant jau atliktų tyrimų duomenimis įmanoma pasiekti geresnių rezultatų ir tuo patenkinti mokslinio darbo naujumo kriterijų.

Lyginamasis metodas buvo naudojamas siekiant nustatyti pagrindinius mūsų šalyje taikomos viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarkos ypatumus lyginant su kitose valstybėse egzistuojančiu teisiniu reguliavimu. Lyginamoji analizė taip pat buvo atlikta istoriniu požiūriu gretinant Lietuvoje skirtingais viešųjų pirkimų instituto raidos momentais taikytas tvarkas. Taip pat lyginamasis metodas buvo pasitelktas Europos Sąjungos teisės viešųjų pirkimų srityje perkėlimo į Lietuvos nacionalinę teisę analizei.

Sisteminė analizė metodas yra vienas iš svarbiausių siekiant atskleisti bet kokio reiškinio vidinę struktūrą ir organizaciją, nustatyti jo ryšius su kitais reiškiniais, identifikuoti veiksnius, turinčius poveikį tiriamojo reiškinio genezei. Sisteminė analizė metodas skatina sisteminį požiūrį į tyrimo objektą ir padeda jį matyti platesnėje egzistuojančių socialinių-teisinių sąveikų plotmėje. Sisteminė analizė metodo pagalba perkančiųjų organizacijų peržiūros sistema buvo nagrinėjama kaip ES ir Lietuvos teisinių sistemų da-

495 Chochowski K. *Patologie systemu zamówień publicznych. Patologie w administracji publicznej*. Red. Suwaj P.J., Kijowski D.R. Wolters Kluwer. Warszawa, 2009.

496 Pachnou, D. *The Effectiveness of Bidder Remedies for Enforcing the EC Public Procurement Rules: A Case Study of the Public Works Sector in the United Kingdom and Greece*. Nottingham: University of Nottingham press, 2003.

497 Bernal Blay, M.G. The Spanish Remedies System in Public Procurement: Strengths and Opportunities for Improvement. *European Procurement & Public Private Partnership Law Review*. Berlin: Lexxion, 2013, vol. 8, issue 2:118-131.

lis, atskleidžiant jos santykį su kitais sistemos elementais.⁴⁹⁸ Tai leido identifikuoti tyrimo objekto ypatumus, išryškinant jo esminius bruožus bei sukuriant jo reformavimui vizijas, atitinkančias supranacionalinį teisinį reguliavimą.

Dokumentų analizės metodas, dažnai pelnytai vadinamas klasikiniu teisės krypties mokslo metodu, šiame darbe buvo naudojamas kaip pagrindinis įrankis. Jo pagalba buvo ištirtas su perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūra susijęs teisinis reguliavimas bei teismų praktika. Būtent šių pagrindinių šaltinių analizė, įgalino identifikuoti esminius tyrimo objekto bruožus bei ypatumus.

Metaanalizės metodo pagalba įmanoma pasiekti labai vertingų rezultatų, nes išanalizavus kitų tyrėjų atliktus tyrimus ir sisteminio mąstymo pagalba įvertinus jų pasiektus rezultatus galima padaryti naujo lygmens išvadas, kurių pirminiai tyrėjai nepadarė ar negalėjo padaryti todėl, kad jiems nebuvo žinomi kitų tyrėjų gauti rezultatai.

Apibendrinimo metodas buvo naudojamas apdorojant įvairių tyrimo metu naudotą informaciją ir formuluojant posyrių bei viso tyrimo išvadas. Apibendrinus teisės ir kitų sričių mokslininkų nuomones, teismų praktiką taip pat buvo nustatytos problemos, kurių sprendimui tyrimo eigoje buvo pateiktos rekomendacijos.

Atliekant kiekybinį teismo sprendimų viešųjų pirkimų bylose tyrimą, buvo analizuojamas jų turinys ir renkami skaitiniai duomenys atspindintys jų turinį. Vėliau statistinės analizės pagalba šie duomenys buvo įvertinti ir interpretuoti.

Rengiant disertacinį tyrimą taip pat buvo naudojami ir kiti tyrimų metodai, pvz., abstrakcijos, alternatyvų, analogijos, sintezės metodai.

Išvados ir pasiūlymai

Atliktas viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarkos tyrimas parodė, kad ginamieji disertacijos teiginiai pasitvirtino. Ginamųjų teiginių teisingumą patvirtina ir daugelis tyrimo išvadų:

1. Viešieji pirkimai yra sistema politinių, teisinių, vadybinių ir kitų socialinių elementų, kurie sujungiami tam, kad būtų pasiekti tarptautinės, ES ir nacionalinės teisės plačiai pripažinti viešųjų pirkimų principai: lygiateisiškumas, nediskriminavimas, abipusis pripažinimas, proporcingumas ir skaidrumas. Sklandus viešųjų pirkimų sistemos funkcionavimas ypatingai priklauso nuo jų teisinio reguliavimo objektyvumo ir adaptavimo aktualiai ekonominei, socialinei aplinkai.

2. Per šimtmečius susiformavęs viešųjų pirkimų institutas yra tarpšakinio pobūdžio, nes negali būti vienareikšmiškai priskiriamas kuriai nors administracinės ar civilinės teisės reguliavimo sričiai, nes jo reguliuojami teisiniai santykiai yra saviti ir turi abiejų minėtų teisės šakų bruožų.

3. Viešųjų pirkimų instituto normų įgyvendinimo užtikrinimas yra judri daigianarė sistema, kurioje tarpusavyje sąveikauja įvairūs subjektai, atliekantys skirtingo pobūdžio institucinės, funkcinės ir procedūrinės priežiūros veiklas. Tiekėjų inicijuojamas perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrėjimas, kaip viena iš viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimo teisinių priemonių, leidžia kontroliuoti visus rinkoje vykdomus viešuosius pirkimus, todėl tokios procedūros atlikimo tvarka ir jos efektyvumas turi būti laikomas ypatingai svarbiais.

498 Tidikis, R. *Socialinių mokslų tyrimų metodologija*. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003, p. 427.

4. Viešųjų pirkimų teisinis ginčas tai iš viešųjų pirkimų teisinių santykių kylantis tiekėjo ir perkančiosios organizacijos nesutarimas dėl pastarosios priimto sprendimo, kuriuo galimai pažeidžiamos tiekėjo teisės ar teisėti interesai. ES viešųjų pirkimų teisėje įtvirtinti reikalavimai dėl perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūros į Lietuvos Respublikos nacionalinę teisę buvo perkelti tobulinant viešųjų pirkimų teisinių ginčų sprendimo tvarką, tačiau nekeičiant šios procedūros pavadinimo.

5. ES teisėje viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimui yra skiriamas didelis dėmesys. Tai vienintelė sritis, kurioje įtvirtinta detali tvarka, kaip valstybių narių teisės sistemose turi būti užtikrinamas ES teisės įgyvendinimas ir eliminuojami jos pažeidimai. Peržiūros direktyvose nustatyti konkretūs reikalavimai institucijoms, kurios yra atsakingos už ginčiamų perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrą. Perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūrinius aspektus ne kartą yra analizavęs bei aiškinęs ir ETT, kurio praktikoje akcentuojama būtinybė valstybėms narėms sukurti maksimaliai efektyvią ir sparčią procedūrą, kuri būtų prieinama plačiam ratui asmenų, pageidaujančių ginti savo galimai pažeistus interesus.

6. Įvertinus ES valstybėse narėse taikomas perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros sistemas, pastebime, kad didžioji dalis šalių yra pasirinkusios perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrą specializuotose institucijose. Svarbiausi faktoriai, skatinantys rinktis perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrą specializuotoje institucijoje, yra susiję su galimybėmis užtikrinti paprastesnį, greitesnį, pigesnį ir kokybiškesnį procesą, kurį organizuojančiu subjektu visuomenė labiau pasitiki.

7. Alternatyvus ginčų sprendimas ir perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūros, numatytos ES direktyvose ir plačiai interpretuotos ETT praktikoje, pasižymi skirtingais tikslais ir prigimtimi. Viešųjų pirkimų peržiūra yra teisiamao pobūdžio procedūra, skirta ES teisės pažeidimų prevencijai, o alternatyvus ginčų sprendimas yra orientuotas į taikaus, abiejų šalių interesus atitinkančio sprendimo paiešką.

8. Viešųjų pirkimų instituto nuostatos dėl tokio tipo teisinių ginčų sprendimo Lietuvoje pradėtos kurti atkūrus nepriklausomybę, o jų turiniui didelę įtaką turėjo poreikis įgyvendinti ES Peržiūros direktyvų reikalavimus. Šiuo metu Lietuvos Respublikoje yra taikoma teisminė ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių sprendimo tvarka, papildyta privaloma ikiteismine tokių bylų sprendimo pretenzine procedūra – tiekėjas, kuris pageidauja ginčyti perkančiosios organizacijos sprendimą teisme, iki ieškinio pateikimo privalo pateikti pretenziją perkančiajai organizacijai.

9. Kiekybinio tyrimo rezultatai parodė, kad Lietuvoje teismuose yra išsprendžiama santykinai nedaug ginčų, kylančių iš viešųjų pirkimų teisinių santykių. Ieškiniai, kurių atžvilgiu yra priimami teismų sprendimai, dauguma atveju yra atmetami, laikinosios apsaugos priemonės santykinai retai pritaikomos. Tokie duomenys signalizuoja, kad šiandien Lietuvoje tiekėjai mažai prisideda prie viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimo.

10. Lietuvoje taikant išskirtinai teisminę perkančiosios organizacijos sprendimų peržiūros tvarką susiduriama su eile problemų: per ilga ginčų sprendimo trukmė, deklaratyvi ir nefunkcionuojanti nepagrįstų ieškinių teikimo prevencijos priemonių sistema, teisėjų specializacijos nebuvimas, nevienoda teismų praktika, specializuotos elektroninių viešųjų pirkimų sistemos nenaudojimas ginčų sprendimo procese, sudėtingas ir formalus ginčų nagrinėjimo procesas bei nepakankamai efektyvi ikiteisminė viešųjų pirkimų ginčų spren-

dimo stadija. Visos šios išvardyto problemos suponuoja poreikį ieškoti viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos tobulinimo galimybių.

11. Viena realiausių ir labiausiai užsienio valstybių praktikoje pasiteisinusi viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos tobulinimo krypčių yra specializuotos neteisminės peržiūros įgyvendinimas. Atkreiptinas dėmesys, kad nepaisant keliamų iniciatyvų atkurti Nepriklausomą viešųjų pirkimų ginčų sprendimo komisiją, šiandien toks buvusios institucijos atgaivinimas nėra galima dėl to, kad jos funkcionavimo pagrindai iš esmės neatitiktų ES teisės perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros institucijoms keliamų reikalavimų. Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje turėtų būti įsteigta ES reikalavimus tokio tipo perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros institucijai pilnai atitinkanti organizacija, kuri operatyviai ir kokybiškai spręstų viešųjų pirkimų ginčus, kylančius dėl neteisėtų perkančiųjų organizacijų sprendimų.

12. Esamos viešųjų pirkimų informacinės sistemos integravimas su naujai sukurtu ginčų dėl perkančiųjų organizacijų sprendimų funkcionalumu įgalintų tiekėjus teikti pareiškimus dėl peržiūros elektroninėmis priemonėmis, ginčą spręsti paskirtiems asmenims susipažinti su visa elektroninio pirkimo dokumentacija tiesiogiai informacinėje sistemoje bei visą peržiūros procedūrą vykdyti elektroninėje erdvėje.

Siekiant tobulinti šiuo metu galiojančią viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarką, teikiami tokie pasiūlymai:

1. Rekomenduotume įstatymų leidėjui, viešųjų pirkimų politiką formuojančioms institucijoms, Viešųjų pirkimų tarnybai bei Lietuvos Respublikos teismams stiprinti viešųjų pirkimų teisėtumo užtikrinimą tobulinant ginčų tarp tiekėjų ir perkančiųjų organizacijų sprendimo tvarką:

1.1. Siūloma papildyti Viešųjų pirkimų įstatymą detalizuojant šiuo metu galiojančios išankstinės ginčo nagrinėjimo ne teisme tvarkos taikymo nuostatas dėl perkančiųjų organizacijų gautų tiekėjų pretenzijų nagrinėjimo tvarkos. Rekomenduojama papildyti Viešųjų pirkimų įstatymo 94¹ straipsnį 4 dalimi ir ją išdėstyti taip: „Pretenziją perkančiojoje organizacijoje nagrinėja perkančiosios organizacijos vadovo sudaryta speciali komisija, kurios nariais negali būti asmenys dalyvavę priimant ginčijamą sprendimą. Pretenzijos nagrinėjimo komisija išnagrinėjusi pretenziją teikia išvadą perkančiosios organizacijos vadovui. Perkančiosios organizacijos vadovas pasirašo priimtą sprendimą dėl pretenzijos.“;

1.2. Siūloma Lietuvos Respublikos bendrosios kompetencijos teismams atkreipti dėmesį į būtinybę nuosekliai laikytis ES ir nacionalinės teisės reikalavimų, apibrėžiančių tiekėjų ieškinių dėl perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūrėjimo pateikimo terminus. Skundžiant perkančiųjų organizacijų sprendimus, susijusius su pasiūlymu vertinimu, pirmiausiai būtina išsiaiškinti ar ginčijamas sprendimas yra susijęs su netinkama pirkimo sąlygų formuluote ar su netinkamu pirkimo sąlygų taikymu konkrečiau tiekėjo atžvilgiu. Pirmuoju atveju reikalinga atsakyti nagrinėti ieškinį, jeigu jis pateiktas vėliau nei 10 dienų (supaprastintų pirkimų atveju – per 5 darbo dienas) nuo paskelbimo apie perkančiosios organizacijos priimtą sprendimą dienos, kas šiuo atveju prilygsta viešam paskelbimui apie vykdomą pirkimą (Viešųjų pirkimų įstatymo 96 straipsnio 1 d. 2 p);

1.3. Siūlytumėme įstatymų leidėjui suvienodinti nacionaliniuose teisės aktuose ir ES teisės aktuose vartojamas sąvokas, kurioms šiandien suteikiama tapati reikšmė. Rekomenduojama Lietuvos teisėkūroje naudoti ne viešųjų pirkimų ginčų ar ginčų dėl viešųjų pir-

kimų teisinių santykių sprendimo sąvoką, bet ES teisėje įprastą perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūros sąvoką;

2. Rekomenduotumėme Lietuvos Respublikos Ūkio ministerijai kaip viešųjų pirkimų politiką formuojančiam subjektui, atsižvelgiant į autorės šiame disertaciniame darbe prietas išvadas, inicijuoti šiuo metu Lietuvoje veikiančios teisminės viešųjų pirkimų ginčų sprendimo sistemos reformą, įsteigiant specializuotą nepriklausomą instituciją, kuri kokybiškai, greitai ir efektyviai spręstų ginčus, kylančius dėl perkančiųjų organizacijų priimtų sprendimų teisėtumo. Disertacijos 1 priede pateikiamas Viešųjų pirkimų įstatymo 93, 94, 95 straipsnių pakeitimo ir papildymo ir įstatymo papildymo 93¹, 93², 93³, 93⁴, 93⁵ straipsniais įstatymo projektas (lyginamasis variantas), kuriame yra apibrėžta siūlomos steigti institucijos kompetencija ir kiti jos veiklos pagrindai.

3. Siūlytumėme Viešųjų pirkimų tarnybai optimizuoti viešųjų pirkimų ginčų sprendimo procesą, ginčus sprendžiantiems subjektams suteikiant prieigą prie konkretaus pirkimo, atliekamo ar atlikto elektroniniu būdu, dokumentų CVP IS. Įsteigus specializuotą viešųjų pirkimų ginčų sprendimo instituciją, ši sistema taip pat turėtų būti papildyta viešųjų pirkimų ginčų sprendimo moduliu, kuris leistų teikti ir gauti procesinius dokumentus elektronine forma, priskirti ginčo sprendime dalyvaujantiems asmenims skirtingos apimties teises susipažinti ir naudoti sistemoje esančią informaciją apie pirkimą, kurio metu priimtas perkančiosios organizacijos sprendimas yra ginčijamas.

AUTORĖS PUBLIKACIJOS DISERTACIJOS TEMA

1. Kanapinskas, V.; Plytnikas, Ž.; Tvaronavičienė, A. Sustainable public procurement: realization of the social aspect in Republic of Lithuania (Darnieji viešieji pirkimai: socialinio aspekto realizacija Lietuvos Respublikoje). *Business: Theory and Practice*, 2014, 16(4): 302-315.
2. Kanapinskas, V.; Plytnikas, Ž.; Tvaronavičienė, A. In-house procurement exception: threat for sustainable procedure of public procurement? (Vidaus sandorių išimtis: grėsmė viešųjų pirkimų procedūros darnumui?). *Journal of Security and Sustainability Issues*, 2014, 4(2): 147-158.
3. Kaminskienė, N.; Žalėnienė, I.; Tvaronavičienė, A. Bringing sustainability into dispute resolution processes (Darnumas ginčų sprendimo procese). *Journal of Security and Sustainability Issues*, 2014, 4(1): 69-77.
4. Tvaronavičienė A. Pre-litigation dispute resolution procedures in public procurement within European Union (Ikiteisminės viešųjų pirkimų ginčų sprendimo procedūros Europos Sąjungoje). Batumi International Conference on Law & Politics. Conference proceedings. Batumi: Institute for Academic Development, 2014.
5. Tvaronavičienė A., Višinskis V. The Concept Of Contracting Authority Under Public Procurement Law and Problems of Acquisition of Such Status in National Law o the Republic of Lithuania (Perkančiosios organizacijos samprata ir šio statuso įgyjimo probleminiai klausimai Lietuvos Respublikos nacionalinėje teisėje). *European Scientific Journal*, 2014, 10(14): 48-62.
6. Tvaronavičienė A. Public Procurement as One of the Instruments Promoting Innovations: Case of Lithuania (p. 46-63) (Viešieji pirkimai kaip vienas iš inovacijų skatinančių instrumentų). Raišienė A.G. Aleksandravičius P., Gudzinskienė V. et al. Outlines of Social Innovations in Lithuania (Monografija). Kocani: ESI Publishing, 2013.
7. Kaminskienė N., Račelytė D., Tvaronavičienė A. et al. Mediacija (vadovėlis). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
8. Tvaronavičienė A. Viešųjų pirkimų kaip vieno iš darnaus vystymosi koncepcijos įgyvendinimo instrumentų naudojimo Lietuvos Respublikoje galimybės. *Verslas: teorija ir praktika*, 2012, 13(3): 197-207.
9. Žalėnienė I., Tvaronavičienė A. The Main Features and Development Trends of Mediation in Lithuania: The Opportunities for Lawyers (Mediacijos Lietuvoje pagrindiniai bruožai ir vystymosi tendencijos: galimybės teisininkams). *Jurisprudencija*, 2010, 1(119): 227-242.

AUTORĖS PRANEŠIMAI KONFERENCIJOSE DISERTACIJOS TEMA

1. Alternatyvus ginčų sprendimas viešajame sektoriuje: ką galime rinktis? Praktinė konferencija „Arbitražas ir mediacija verslo ginčiuose: kodėl verta rinktis?“. Vilnius: 2014.
2. Pre-litigation dispute resolution procedures in public procurement within European Union (Ikiteisminės viešųjų pirkimų ginčų sprendimo procedūros Europos Sąjungoje). Batumi International Conference on Law & Politics, Batumi: 2014.
3. Public Procurement as One of the Instruments Promoting Innovations: Case of Lithuania (Viešieji pirkimai kaip vienas iš inovacijų skatinimo instrumentų). MRU SOCIN: 2013. Vilnius: 2013.

GYVENIMO APRAŠYMAS

IŠSILAVINIMAS:

2010–2015 m.	Teisės krypties doktorantūros iššęstinės studijos, Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas.
2006–2009 m.	Vadybos ir verslo administravimo magistras, Vilniaus Gedimino technikos universitetas.
2005–2007 m.	Teisės magistras, Civilinės teisės specializacija, Mykolo Romerio universitetas, Teisės fakultetas.
2001–2005 m.	Teisės bakalauras, Teisės ir valdymo programa, Mykolo Romerio universitetas, Valstybinio valdymo fakultetas.

DARBO PATIRTIS:

2015 m. – dabar	Mokslinio žurnalo International Comparative Jurisprudence asocijuotoji redaktorė.
2014 m. – dabar	Mediatorė – ekspertė projekte „Mediacijos įgyvendinimas Probacijos tarnybose“, Mykolo Romerio universitetas, Projektų rengimo centras.
2013 m. – dabar	Mokslo darbų leidinio „Jurisprudencija“ vykdančioji redaktorė.
2013 m. – dabar	Lietuvos arbitražo teismo pirmininkė.
2012 m. – dabar	Mykolo Romerio universiteto Socialinių technologijų fakulteto, Komunikacijos ir mediacijos instituto lektorė.
2006–2008 m.	AB Lietuvos pašto Pirkimų skyriaus viršininkė.
2004–2006 m.	AB Lietuvos pašto Teisės ir personalo skyriaus vyresnioji juriskonsultė.

MOKSLINĖS STAŽUOTĖS:

2014 m. liepa	Vroclavo universiteto (Lenkija), Teisės, administravimo ir ekonomikos fakultetas (stažuotės trukmė 14 d.).
2012 m. kovas	Vroclavo universiteto (Lenkija), Teisės, administravimo ir ekonomikos fakultetas (stažuotės trukmė 14 d.).

MYKOLAS ROMERIS UNIVERSITY

Agnė Tvaronavičienė

THE PARTICULARITIES AND EFFECTIVENESS
OF PUBLIC PROCUREMENT DISPUTE
RESOLUTION PROCEDURE

Summary of the Doctoral Dissertation
Social Sciences, Law (01 S)

Vilnius, 2015

The Doctoral Dissertation was written in 2010–2015 at Mykolas Romeris University.

Scientific Supervisor:

Prof. Dr. Algimantas Urmonas (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, 01 S).

The public defence of the Doctoral Dissertation will take place at the Law Research Council at Mykolas Romeris University on 17 June 2015 at 13.00 (Room I-414, Ateities str. 20, LT-08303, Vilnius).

Chairman:

Prof. Dr. Gediminas Mesonis (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, 01 S).

Members:

Prof. Dr. Eglė Bilevičiūtė (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, 01 S);

Prof. dr. Julija Kiršienė (Vytautas Magnus University, Social Sciences, Law, 01 S);

Prof. dr. Kazimieras Meilius (Mykolas Romeris University, Social Sciences, Law, 01 S);

Prof. dr. Jānis Načisčionis (Turība University, Latvia, Social Sciences, Law, 01 S).

The summary of the Doctoral Dissertation was sent out on 15 May 2015.

The Doctoral Dissertation is available at Martynas Mažvydas National Library of Lithuania (Gedimino ave. 51, Vilnius) and the libraries of Mykolas Romeris University (Ateities str. 20 and Valakupių str. 5, Vilnius; V. Putvinskio str. 70, Kaunas).

THE PARTICULARITIES AND EFFECTIVENESS OF PUBLIC PROCUREMENT DISPUTE RESOLUTION PROCEDURE

Summary

Today, public procurement as a measure for public sector institutions to purchase supplies, services or works necessary for their functioning, can be referred to as a complex multi-component system, the main objective of which is transparent and efficient use of public funds. According to K.V.Thai, the famous public procurement specialist from the USA, “In the public finance literature, government is involved in four major economic activities: (a) providing the legal framework for all economic activities, (b) redistributing income through taxation and spending; (b) providing public goods and services freely available to the public such as national defence, public safety, education, and infrastructure (bridges and roads); and (c) purchasing goods, services and capital assets⁴⁹⁹. Thus public procurement is a public administration entities’ activity of extraordinary importance (related to at least two latter above mentioned functions of the authority), the transparency, quality and efficiency thereof are important to the development of the state. In order to prevent the misuse of public finances disposed by public administration entities, the appropriate legal regulation is essential, which would set out the rules of conduct and procedures for prevention and remediation thereof. In today’s world, such legal regulation is established at international, European and national levels, and legal norms governing procurement procedures, performance of public procurement contracts, and control thereof make public procurement institution.

Due to the fact that proper operation of public procurement corresponds to the public interest, it is clear that any faults of this process or nonconformity to the positive law would cause complex consequences for various groups of society. Apart from the contracting authority and the tenderer, in the case of “pathological procurement”⁵⁰⁰ the society as a whole is severely affected as well as the national economy is damaged. First of all, due to the fact that a procurement failure can disturb the functioning of the public administration sector. Second, but no less important, is the fact that public procurement is creating a favourable environment for corruption-related offences⁵⁰¹. Large purchasing

499 Thai, K.V. Public procurement re-examined. *Journal of Public Procurement*, 2001, 1(1), p. 9.

500 “Pathology” shall mean a medical term, but in recent years it is quite often used in different areas of study, especially in public administration systems critics. According B.G.Peters, public administration and large organization in general has a number of problems and shortcomings, which scientists often call “pathologies” in order to simplify analysis of the public sector issues as if they were investigated pathologies in the field of medical science. (Peter B.G. *Pathologies of Public Bureaucracy*, Patologie w administracji publicznej, red. Suwaj P.J., Kijowski D.R. Warsaw: Oficyna, 2009). In the field of public procurement, as “pathological purchases” can metaphorically be called procurement made in breach of mandatory rules or general principles of public procurement requirements and not aimed at one of the key objectives of the procurement, i.e. the rational use of public finances.

501 For instance, the following scientific resources should be mentioned: Palidauskaitė J., Eriminaitė S. Corruption in Public Procurement: from the theoretical definition to the case study (part I). *Viešoji politika ir administravimas*, 2010, No. 32, p. 74–84; Fazekas M. et al. Corruption manual for beginners –

power of the public sector as well as junction of public and private interest in this field create a favourable environment for abuse of office and violate the mandatory legal rules governing the execution of procurement. Often this risk is realized through criminal acts. The society is disillusioned that public procurement has the potential for corruption and so they are not satisfied with the procurement procedure as it is now. For large-scale of procurement⁵⁰² controlling and law enforcement authorities are not adequate to ensure that all procurement to be carried out in compliance with legal requirements. Statistical data show that as much as a small part of procurement is verified⁵⁰³. That's why other suppliers whose rights have been violated in the process play a key role in the fight against fraudulent behaviour of contracting authorities and suppliers. Protecting their interests, they initiate legal proceedings that aim to examine whether the contested decisions of contracting authorities are in compliance with the requirements of the legislation. This provides a procurement process with an auxiliary control mechanism, whose effectiveness is largely depends on public procurement policy, regulatory, legal regulation, approach of controlling and judicial authorities to disputes between contracting authorities and suppliers, and simplicity, accessibility and efficiency of settlement procedures of such disputes.

“Corruption techniques” in public procurement with examples from Hungary. Discussion papers, 2013/39. Institute of Economics, Centre for Economic and Regional Studies, Hungarian Academy of Sciences [interactive]. 2013 [accessed 2014-12-28]. <<http://econ.core.hu/file/download/mtdp/MTDP1339.pdf>>; Hessami, Z. Political corruption, public procurement, and budget composition: Theory and evidence from OECD countries. *European Journal of Political Economy*, Volume 34, June 2014, Pages 372–389 and etc. This was widely discussed in Lithuanian media as well, for example, Is Public Procurement the Biggest Channel for Corruption? *Ekonomika.lt* [interactive], 2011. [accessed 2014-12-28]. <<http://ekonomika.balsas.lt/naujiena/viesieji-pirkimai-didziausias-korupcijos-kanalas-3891.html>>; Nikitenka D. Public Procurement is Corruption Jungle (Viesieji pirkimai – korupcijos dziungles). *Vakarų ekspresas* [interactive]. 2010 [accessed 2014-12-28]. <<http://www.ve.lt/naujienos/lietuva/vakaru-lietuva/viesieji-pirkimai---korupcijos-dziungles-521165/>>; Jančauskas I. Corruption Price in Public Procurement is Shocking (Viešųjų pirkimų korupcijos kaina šokiruoja). *Vilniaus diena* [interactive], 2013. [accessed 2014-12-28]. <http://www.diena.lt/naujienos/verslas/ekonomika/viesuju-pirkimu-korupcijos-kaina-sokiruoja-428476#.VJ_j5sDACc>; Grybauskaitė: Transparent Public Procurement is Essential for the Fight with Corruption (Grybauskaitė: skaidrūs viešieji pirkimai – būtini kovai su korupcija). *Alfa.lt* [interactive]. 2011 [accessed 2014-12-28]. <<http://www.alfa.lt/straipsnis/10772676/grybauskaite-skaidrus-viesieji-pirkimai-butini-kovai-su-korupcija>> etc.

- 502 In Lithuania, according to Public Procurement Office's data in 2013, as much as over 8,000 contracting authorities were registered with the central portal of the Public Procurement Information System. More than 10 billion litas have been spent in public procurement process (2013 Activity Report). Public Procurement Office [interactive]. 2014 [accessed 2014-12-28]. <www.vpt.lt/vpt/uploaded/2013/.../VEIKLOS_ATASKAITA_FIN_2013.pdf>).
- 503 For example, the Lithuanian Special Investigation Service Activity Report. Lithuanian Special Investigation Service [interactive], 2014. [accessed 2015-02-21]. <<http://www.stt.lt/lt/menu/stt-veikla/veiklos-rezultatai/>>; Financial Crime Investigation Service Activity Report of 2013 (Part of Ministry of Interior Report of 2013). Ministry of Interior of the Republic of Lithuania [interactive]. 2014 [accessed 2015-01-26]. <http://www.fntt.lt/uploads/docs/2013_VRM_ATASKAITA.pdf>; Activity Report of 2013. Public Procurement Office [interactive]. 2014 [accessed 2014-12-28]. <www.vpt.lt/vpt/uploaded/2013/.../VEIKLOS_ATASKAITA_FIN_2013.pdf>).

The research problem

In every state, the proper performance of public procurement is significantly affected by a targeted and coherent public policy in the field and adequacy of managerial and legal measures for its implementation. However, political priorities are constantly changing, their implementation is fragmented and often limited to the term of office of elected institutions, ineffective measures are selected, adopted legislation cause public discontent and increase the administrative burden, and declared objectives have not been met. Today, the current situation is rather paradoxical - the public procurement system that has been developed for many years, reformed and is constantly being improved, still receives much criticism from both contracting entities actually engaged in procurement and suppliers aimed to participate and win, as well as from state institutions (the Seimas, Government, ministries, the National Audit Office, law enforcement institutions) establishing the procedures for public procurement, and the public, which monitors, analyses and evaluates the processes. The resentment is determined by various motives. For instance, contracting authorities escalate the problem of excessive procurement regulation, allegedly excessively detailed regulation precludes the effective purchase process, and a significant administrative burden⁵⁰⁴, controlling authorities express dissatisfaction for obviously inadequate qualification of procurement professionals engaged⁵⁰⁵, and poor procurement planning⁵⁰⁶, honest businesses dissatisfied with lost potential revenue due to corruption in public procurement⁵⁰⁷, society disappointed by “impunity” for procurement infringements⁵⁰⁸. Naturally, such claims are related to a wide range of interest

- 504 7 out of 8 entities do not participate in public procurement (Viešuosiuose pirkimuose nedalyvauja 7 iš 8 įmonių), Delfi.lt [interactive]. 2008 [accessed 2014-12-28]. <<http://www.delfi.lt/verslas/verslas/viesuosiuose-pirkimuose-nedalyvauja-7-is-8-imoniu.d?id=16462892>>; (Bureaucracy and corruption preclude public procurement) Biurokratizmas ir korupcija užkerta kelią viešiesiems pirkimams, Mags.lt [interactive]. 2008 [accessed 2014-12-28]. <<http://mags.lt/84084>>; Čapas D. Why foreign investor emphasizes that bureaucracy thrives in Lithuania (I) (Kodėl užsienio investuotojas akcentuoja, kad Lietuvoje klesti biurokratizmas (I)), Verslaspolitika.lt [interactive]. 2013 [accessed 2014-12-28]. <<http://www.verslaspolitika.lt/kodel-uzsienio-investuotojas-akcentuoja-kad-lietuvoje-klesti-biurokratizmas-i/>>.
- 505 PPO: Public procurement needs professional specialists (Viešiesiems pirkimams reikia profesionalių specialistų), Public Procurement Office [interactive]. 2011 [accessed 2014-12-28]. <<http://www.vpt.lt/rtmp8/dtd/index.php?nid=1221469311&module=news&lan=LT>>; The Preliminary Investigation Report; Public Procurement System Review. The National Audit Office [interactive]. 2011 [accessed 2014-12-28]. <<http://s://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=2475>>.
- 506 The Preliminary Investigation Report Public Procurement System Review The National Audit Office [interactive]. 2011 [accessed 2014-12-28]. <<https://www.vkontrole.lt/failas.aspx?id=2475>>.
- 507 Lithuanian businessmen think that the situation does not change in public procurement. Kyšiai.lt [interactive]. 2009 [accessed 2014-12-28]. <<http://www.kysiai.lt/lietuvos-verslininkai-mano-kad-situacija-viesuosiuose-pirkimuose-nesikeicia.html>>.
- 508 Želnieienė L. Actual face of Order and Justice party: if party members received allegations we shall change the laws (Tikrasis „tvarkiečių“ veidas: jei partijos nariai sulaukė įtarimų – pakeisim įstatymus), 15 min.lt [interactive]. 2014 [accessed 2014-12-28]. <<http://www.15min.lt/naujiena/aktuali/lietuva/tikrasis-tvarkieciu-veidas-jei-partijos-nariai-sulauke-itarimu-pakeisim-istatymus-56-474639>>; Public procurement: where an infringement takes place there must be a responsibility (Viešieji pirkimai: kur yra pažeidimas, ten turi būti ir atsakomybė). Verslo žinios [interactive]. 2014 [accessed 2014-12-28]. <<http://vz.lt/?PublicationId=22e000fe-2d97-4ca5-ba60-b490f0b10404#ixzz3NC0F2de>>; The Seimas allowed to take away freedom for infringements of procurement procedure (Už viešųjų

of subjects expressing them. Contracting authorities and suppliers seek broad freedom of activity, which would not be limited by legislative requirements; controlling authorities and the public demand for a strict procedural regulations in order to prevent abuse in procurement. Judicial proceedings of procurement cases are still time-consuming. Furthermore, suppliers often abuse the possibility of an appeal of contracting authority's decision by filing unsubstantiated claims to the court. These insights suggest that Lithuania has not yet developed an optimal and efficiently functioning public procurement system; and the institution, as a complex aggregate of legal rules regulating a social phenomenon forcing to combine a wide range of interests, requires detailed research. Until now, public procurement researches appeared in the spotlight of Lithuanian scientists only episodically. In the author's opinion, this dissertation research focuses on the main problem, i.e. the need to ensure that the suppliers whose rights may have been violated during the procurement process, are actively involved in ensuring the legality of the procurement. The relevance is based on the fact that the legal regulation is effective only in the case of diligent compliance with rules; and for the cases of violation an effective neutralization system has been introduced, which eliminates infringements originated from the legal relations as expeditiously as possible and restores the situation previous to the offence to the most possible extent. In the EU member states, when public administration entities perform public procurement, the suppliers have the right to apply to the competent authorities for a review of the specific decision of the contracting authority. In Lithuania, this is realised through supplier's action for the seizing of dispute resulting from the legal relations of the procurement before the ordinary courts. Procedural aspects of the dispute resolution often have a decisive impact on the efficiency of the process. Defence of violated rights in the case of public procurement certainly must be easily accessible, as simple as possible, but at the same time preventing long-lasting process. In this context, **the main problem under investigation is the current incomplete compliance of public procurement dispute resolution procedure in Lithuania (procedures of contracting authorities' decisions' review) with public procurement participants' needs that determines failure to ensure effective implementation of control upon procurement's legality.**

The relevance of the research

Ineffective procedure of public procurement disputes resolution affects a very wide range of subjects: contracting authorities, suppliers of all possible goods, services and works, procurement controlling authorities, and albeit indirectly, all people using the services of public administration bodies. That is why this area should be examined and constantly improved, taking into account the results of the research.

This study is relevant to the theoretical point of view due to the fact that the procurement studies in our country commenced as late as twelve years ago⁵⁰⁹ and so far

pirkimų tvarkos pažeidimus Seimas laisvės atimti neleido). Kauno diena [interactive]. 2013 [accessed 2014-12-28]. <<http://kauno.diena.lt/naujienos/ekonomika/uz-viesuju-pirkimu-tvarkos-pazeidimus-seimas-laisves-atimti-neleido-200147#ixzz3NC0iRQRy>>.

509 The first scientific work in the field of public procurement can be named the article by Ambrasevičiene R. (Ambrasevičiėnė R. Legality assurance measures in public procurement (Teisėtumo užtikrinimo priemonės vykdant viešuosius pirkimus)). *Jurisprudencija: mokslo darbai*. Vilnius: The Publishing Centre of the Law university of Lithuania. 2003, t. 46(38).)

a large part of the procurement problems is not known, and the uniform assignment of this institution to the provisions of administrative or civil law has not been even formed. One of such areas is public procurement dispute resolution which in the EU legislation is named as review procedure of contracting authorities' decisions. So far, while conducting individual studies, the researchers confined themselves to an analysis of the most pressing issues in practice, and the key theoretical issues have not been studied; to find answers thereto is essential to create a solid foundation for practical research. For example, scholars of the various branches of law, differently understanding the place of the institution of public procurement and its importance to the legal system, have not yet identified clear doctrinal approach to the legal relationship of public procurement, that is both needed for the investigation of particularity of resolution of disputes arising from such relation and necessary for legislative entities creating the legal regulation of public procurement dispute resolution. This brings us to the practical relevance of the study, which can be based on the fact that public procurement disputes and their long and complicated investigation in court in a relatively small country like Lithuania, certainly degrades the business community, reduce percentage of successful completion of procurement contracts, and, more importantly, gives birth to distrust of the public procurement procedure: for example, a number of entrepreneurs announce no longer undergoing public procurement, for widespread corruption in this field⁵¹⁰. Together, this research is relevant for the fact that although today public procurement institution in Lithuania receives little attention from scientists, however, it is the subject for criticism from many practitioners and even the actors involved in the legislative process, resulting in the need to investigate this institution and seek scientifically grounded opportunities for its improvement in order to avoid transposition of unenforceable provisions of strategic documents of the declarative nature to the regulatory framework thus creating complex puzzles for procurement participants to which execution of such provisions is a difficult daily work.

Novelty and significance of the research

In Lithuania, public procurement as a scientific research object has so far been studied only in fragments, not covering in details peculiarities of the procurement institute and analysis of the problems arising from procurement dispute resolution procedure. The novelty of the research is justified by the author's conviction that today science has not yet submitted a response to the issues related to problem formulated in this thesis, and to do so is necessary in the view of the importance of effective public procurement dispute resolution to the State and its development.

Ensuring the legality of public procurement through the contracting authorities' decisions' review initiated by the interested suppliers, i.e. through public procurement dispute resolution, constitutes the topic, which, as already mentioned in defining the

510 Eg., Gvozditė L. Public procurement is still quagmire (Viešieji pirkimai – vis dar liūnas). Eversus.lt [interactive]. 2009 [accessed 2014-12-28]. <<http://finansai.eversus.lt/naujienos/980>>; Juknevičiūtė R. Head of Public Procurement Office Žydrūnas Plytnikas: A state has become a business for politicians (Viešųjų pirkimų tarnybos vadovas Žydrūnas Plytnikas: Valstybė tapo politikų verslu). Respublika. lt [interactive]. 2014 [accessed 2014-12-28]. <http://www.respublika.lt/lt/naujienos/lietuva/lietuvos_politika/viesuju_pirkimu_tarnybos_vadovas_zydrunas_plytnikas_brvalstybe_tapo_politiku_verslu/>.

relevance of the study, has been repeatedly discussed in the society. Such discussions were quick to move to institutions that have decision-making power. As the Seimas of the Republic of Lithuania, as the Ministry of Economy and the Procurement Office itself⁵¹¹ raised the procurement dispute resolution issue through the establishment of a specialized body. This suggests that such need is assessed not only in society but also in decision-making bodies. Any reform of practices must always be well thought out and calculated. Unfortunately the reality is often lacking such calculation, which leads to innovations hardly naturalize or operate inefficiently. In such situations, the co-operation of state authorities and science sector is one of the opportunities to share expertise and evaluate planned changes on a large scale. Largely, the practical applicability of the thesis in Lithuania manifests itself in the fact that the detailed analysis of the current public procurement dispute resolution procedure and the insight on how it can be improved could be used in a development of dispute resolution system and an understanding of the importance of the role of suppliers in the fight against illegal decisions of contracting authorities. This dissertation research can also be seen as a beginning of a dialogue between science and the public authorities, public procurement policy makers, as its disputes with the results of the official view of the issue in question.⁵¹² It is expected that such discussions will help find the most effective solution of the issue, leading to more effective prevention of irregularities in legal regulation of public procurement.

Practical applicability of the results of the dissertation, in the author's opinion, is not limited to the national legal system, because they can be applied to other countries' science and practice, when it is necessary to evaluate the experience of other countries and get ideas how an analogous institution can be shaped in different ways according to the specific needs of the state. Particularly relevant this work will be to the subjects to the same geopolitical region's entities for their similar mentality and historical past, due to continuous facing of similar challenges to be solved avoiding mistakes and achieve good results quickly. The dissertation should be interesting to foreign scientists as well who examine the comparative nature of this theme.

Object of the research

In the view of the entirety of social, political and legal problems and the main problem of the research, **the object of the research** is public procurement disputes resolution procedure.

511 Politicians patch up one nostril, but another opens (Politikai vieną landą užlopo, bet kitą atveria). *Veidas.lt* [interactive]. [accessed 2014-12-29]. <<http://www.veidas.lt/tag/plytnikas>>; Deputy Chairman of the Seimas K. Komskis message: parliamentary conclusions after a meeting with the director of the PPO. The Seimas of the Republic of Lithuania [interactive]. 2014 [accessed 2014-12-29]. <http://www3.lrs.lt/pls/inter/w5_show?p_r=618&p_k=1&p_d=148416>; Project Report "Procurement Dispute Resolution System Improvement". Public Procurement Policy Division of the Ministry of Economy of the Republic of Lithuania [interactive]. 2011 [accessed 2014-01-06]. <[www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS\[1\].pdf](http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS[1].pdf)>.

512 Project Report "Procurement Dispute Resolution System Improvement". Public Procurement Policy Division of the Ministry of Economy of the Republic of Lithuania [interactive]. 2011 [accessed 2014-01-06]. <[www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS\[1\].pdf](http://www.ukmin.lt/uploads/documents/Viesieji%20pirkimai/VPGNS[1].pdf)>.

This dissertation research would fill certain gaps in the science related to the lack of a systematic analysis of the procurement institution, and especially the section relating to the procurement dispute resolution procedures; and the results could be of practical use to more efficiently ensure the legality of procurement in Lithuania.

Aim and tasks of the dissertation

The aim of the dissertation is to reveal the peculiarities of the public procurement dispute resolution procedure and its effectiveness. The following **tasks** were identified in order to implement the aim of the dissertation:

1. to reveal the institution of public procurement and peculiarities thereof;
2. to analyse the requirements for review of decisions of contracting authorities in the European Union law and the law of the Republic of Lithuania (the disputes arising from the legal relation of procurement);
3. to assess the dispute resolution system evolution in the Republic of Lithuania and the factor which determined it;
4. to analyse the Republic of Lithuania is currently subject to the procurement procedure for dispute settlement and the peculiarities of the main problems.

The defended statements

1. Suppliers' right to appeal against decisions of contracting authorities must be considered a major legislative instrument to ensure the legality of the public procurement.
2. Public procurement institution is a cross-sectoral in its nature and cannot be named an institution of neither administrative law nor civil law.
3. Under EU law, review procedure of decisions of contracting authorities does not integrate the functionality of wide application of alternative dispute resolution methods.
4. The existing institutional and functional public procurement dispute resolution procedures in Lithuania ensure the legality of the procurement only partially. It is appropriate to establish an independent specialized procurement dispute resolution body to ensure coherence of such dispute resolution quality, timeliness and independence.

Structure of the dissertation

Structure of the dissertation is chosen according to the dissertation research subject, purpose and goals. The main parts of the work is an introduction, enacting part, which consists of three chapters, conclusions, references, summaries in the Lithuanian and English languages, as well as two appendices, one of which contains the proposed draft amendment to the Law on Public Procurement and the second presents a quantitative analysis of research data.

The first chapter of the thesis "Concept of the Public Procurement Institution and Its Characteristics" consists of five sub-sections, which describe the system of public procurement, conception and development of the public procurement institution is disclosed, its attributability to the regulatory field of the public or private law is analysed, system of implementation of the requirements of the provisions of the public procurement institution is examined, and the concept of the public procurement dispute is revealed.

The second chapter of the thesis Review Procedure of Contracting Authority's Decisions is dedicated to the analysis of public procurement legality assurance in the EU law and its implementation practice of Member States in the implementation. The paper analyses in detail contracting authorities' decisions' review procedure in the EU legislation, systematise and examines the studies conducted so far on the EU Member States review systems, searches for specialised advantages and disadvantages of the review system and assess the feasibility of application of alternative dispute resolution methods in the field of a public procurement dispute resolution.

The third chapter of the thesis Public Procurement Dispute Resolution Procedure is dedicated to the analysis of the historical development of public procurement dispute resolution procedure in Lithuania as well as to the research of the features of the current procedure. While comparing Lithuanian procedure to the arrangements in foreign countries and taking into account the regularities found out in quantitative study significant practical problems are identified and the ways how they can be solved are searched for.

At the end of the dissertation, conclusions are presented as well as proposals for how to improve the existing public procurement dispute resolution procedure in the legal system of Lithuania in order to ensure more efficient procurement procedures.

Overview of researches

Research of public procurement in law science of our state is quite fragmented and so far limited to the analysis of only a part of problematic issues of this complex and multi-faceted institution. This allows to confidently conclude that today public procurement is not fully explored area and there is a need to analyse the existing legal norms, systematically examine the peculiarities of application thereof in practice and reveal possible alternative specific regulatory methods for the procurement procedures.

Identifying scientists whose research areas related to public procurement, it is necessary to mention D. Soloveičikas, who has published more than a dozen scientific articles on this topic in Lithuanian and foreign scientific journals. The researcher analysed different problematic issues of the procurement institution, e.g. rehabilitation doctrine in public procurement⁵¹³, problem of the aim in public procurement⁵¹⁴, in-house procurement specifics⁵¹⁵, unusually low price problems⁵¹⁶, concept of sustainable public procurement⁵¹⁷

513 Soloveičikas, D. Rehabilitation doctrine in the law of public procurement (Reabilitacijos doktrina viešųjų pirkimų teisėje). *Nepriklausomos Lietuvos teisė: praeitis, dabartis ir ateitis: recenzuotų mokslinių straipsnių rinkinys*. Vilnius: Vilnius University, 2012: 637-661.

514 Soloveičikas, D. Aims of the Law of Public Procurement and Implementation Thereof (Viešųjų pirkimų teisės tikslai ir jų įgyvendinimas). *Teisė*. Vilnius: Vilnius University Press, 2014, 91: 42-63.

515 Soloveičikas, D. In-house Procurement As Exemption to Public Procurement Contract (Vidaus pirkimai kaip viešojo pirkimo sutarties išimtis). *Teisė*. Vilnius: Vilnius University Press, 2009, 71: 53-69.

516 Soloveičikas, D. Peculiarities of the Application of the Concept of Unusually Low Price offered by the the European Union and the Lithuanian Public Procurement Law (Neįprastai mažos pasiūlytos kainos koncepcijos taikymo ypatumai pagal Europos Sąjungos ir Lietuvos viešųjų pirkimų teisę). *Teisė: mokslo darbai*. Vilnius: Vilnius University Press. 2008, v. 67.

517 Soloveičikas D. Lithuania: Sustainable Procurement Regulation under Lithuanian Law. *European Procurement and Public Private Partnership Law Review*. Berlin: Lexxion Verlagsgesellschaft mbH. 2013, 1.

and so on. He has also developed some methodological tools for practitioners to facilitate the daily work of the procurement specialist⁵¹⁸. Besides this scholar, other researchers should be mentioned, such as G.Kuncevičius and V.Kosmačaitė⁵¹⁹, E.Sakalauskaitė⁵²⁰, D. Raščius⁵²¹, L.Novikovienė and A.Novikovas⁵²², D. Kenstavičius⁵²³, who examined problematic issues of the procurement institution in single smaller scale scholarly works. Dozens master's theses on public procurement topics are written and defended in all the country's universities. Despite such a large postgraduate research interest in this area, neither one defended any dissertation research in law science. Some dissertations are being developed.

Procurement is the object appearing in the spotlight of not only legal science research. A number of papers on the topic is prepared and published by other scientific disciplines representatives J. Palidaukaitė, S. Briedienė (Eriminaitė), A. Junevičius, K.Šerpytis, Z. Gineitienė⁵²⁴, O. Vasilecas at al.⁵²⁵ and other scholars. J. Palidaukaitė studied public

-
- 518 Eg. Contract Guide / Law Firm "Sutkienė, Pilkauskas, and Partners", Law Firm "Norcou partners", Law Firm "Jurevičius, Balčiūnas & Bartkus", Law Firm "Saladžius ir partneriai", Regija Borenius, Law Firm of V. Gražulytė, Law Firm "Soloveičikas, Markauskas, Aviža". *Verslo žinios*, Vilnius, 2006.
- 519 Kuncevičius, G.; Kosmačaitė, V. Theoretical Aspect of Public Procurement by the Ordinary Commercial Practice (Viešųjų pirkimų taikant įprastą komercinę praktiką teorinis aspektas). *Jurisprudencija: mokslo darbai*. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2008, 3(105).
- 520 Sakalauskaitė, E. Qualification Requirements for Suppliers and Some Problematic Aspects of their Determination (Tiekėjų kvalifikacijos reikalavimai ir kai kurie probleminiai jų nustatymo aspektai). *Socialinių mokslų studijos: mokslo darbai*. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2013, 5(2): 593-615.
- 521 Raščius, D. Analysis of Procurement Principles and Application Thereof in accordance with the Requirements of Confidentiality (Viešųjų pirkimų principų analizė ir jų taikymas laikantis konfidencialumo reikalavimų). *Vadyba*, 2010, 1 (17).
- 522 Novikovienė L., Novikovas A. Implementation of the Transparency Principle in Public Procurement is a Tool to Reduce the Threat of Corruption (Skaidrumo principo įgyvendinimas viešuosiuose pirkimuose - priemonė mažinti korupcijos grėsmę). *Kriminalistika ir teismo ekspertizė: mokslas, studijos, praktika*. Lithuanian Society of Criminalists, Lithuania Forensic Science Center, Šiauliai University Faculty of Social Sciences. Vilnius: Publishing house of the Lithuanian University of Educational Sciences, 2011.
- 523 Kenstavičius, D. Legal Framework of Confidentiality requirement in Public Procurement (Konfidencialumo reikalavimų teisiniai pagrindai viešuosiuose pirkimuose). *Jurisprudencija*. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2014, 21(3): 803-821.
- 524 Šerpytis, K.; Gineitienė, Z. Impact of Competition And Scope Of the Contract To the Price In Public Procurement tenders (Konkurencijos ir pirkimo apimtys poveikis kainai viešųjų pirkimų konkurse). *Socialinių mokslų studijos*, 2011, 3 (2): 473-485; Šerpytis, K.; Gineitienė, Z. Peculiarities of Public Procurement in the Health Care System (Viešųjų pirkimų organizavimo ypatumai sveikatos apsaugos sistemoje). *Socialinių mokslų studijos: mokslo darbai*, 2012, 4(4): 1487-1502; Šerpytis, K.; Gineitienė, Z. Public Procurement Efficiency in Lithuania (Viešųjų pirkimų organizavimo efektyvumas Lietuvoje). *Business development possibilities in the new European area : scientific proceedings, 23-24 September, 2005*, Vilnius. Pt. 1. 2005: 147-157; Gineitienė, Z. Public Procurement Efficiency in Lithuania (Viešųjų pirkimų organizavimo efektyvumas Lietuvoje). *Business development possibilities in the new European area: scientific proceedings*. Vilnius. 2006, part 1; Vengrauskas, V., et al. Small and Medium Enterprises in the Lithuanian Public Procurement Market (Smulkiąjo ir vidutinio verslo įmonių vaidmuo Lietuvos viešųjų pirkimų rinkoje). *Viešasis administravimas*, 2008, 3.
- 525 Vasilecas, O., Saulis, A., Paliulis, N.K., Vaičiulis, R. S. Managerial aspects of evaluation of information systems procurement (Informacinių sistemų pirkimo įvertinimo vadybiniai aspektai). *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. Kaunas: Publishing House of Vytautas Magnus University, 2007, 41: 169-181.

procurement from public administration science positions and their research paid great attention to the ethics of public servants, responsibilities and political culture thereof as well as to corruption and procurement issues⁵²⁶. In the works of managerial science representative S. Briedienė (Ereminaitė)⁵²⁷, public procurement problems are investigated by several considerations, however the scholar mainly focused on electronic public procurement (some works developed together with co-author Kaunas Technology University Professor A. Junevičius) and corruption in public procurement (together with co-author J. Paliduskaitė). Public procurement issues were researched by Z. Gineitienė and K. Šerpytis as well. Dissertation thesis of the latter scientist⁵²⁸, defended in 2011 in Vilnius University, has been the first scientific research of such scope and level in Lithuania (the second thesis was defended in 2012 in ISM University of Management and Economics⁵²⁹). In 2013, the first in Lithuania high school students textbook “Public Procurement” was released⁵³⁰. Mentioned scientists and their researches in procurement framework are characterised by dealing with individual procurement problems. However, these works, given the importance of public procurement and public sector purchasing power, are not covering all the problematic issues and still leave a space for potential future research in all fields of social sciences. Public procurement as a phenomenon characterised by not only an interbranch feature in law science but interdisciplinary character in general⁵³¹, and it undoubtedly is the right space for different types of research.

- 526 Eg. Paliduskaitė, J. The Problem Of Corruption And Responsibility In the Public Administration System (Korupcijos ir atsakomybės problema viešojo administravimo sistemoje). *Viešoji politika ir administravimas*, 2005 (13): 25-38; Paliduskaitė, J.; Ereminaitė, S. Corruption in Public Procurement: from the Theoretical Definition to the Case Study (part II) (Korupcija viešuosiuose pirkimuose : nuo teorinės apibrėžties iki atvejo studijos (II dalis)). *Viešoji politika ir administravimas*, 2010 (33): 93-102.
- 527 Ereminaitė, S. Expression of Institutional Economics Theories in the Procurement Process (Institucinės ekonomikos teorijų raiška viešųjų pirkimų procese). *Viešoji politika ir administravimas*. 2014, t. 13, Nr. 2; Ereminaitė, S. E-procurement Maturity Assessment Aspects (Elektroninių viešųjų pirkimų brandos vertinimo aspektai). *Viešoji politika ir administravimas*. 2013, v. 12, No. 43: 567–580; Ereminaitė, S.; Junevičius, A. Integration of E-government and E-business in Public Procurement Model (E.valdžios ir e.verslo integravimo viešuosiuose pirkimuose modelis). *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. 2011, 57, p. 33–49; Ereminaitė, S.; Junevičius A. Possibilities of Improvement of the Optimization and Efficiency of Procurement Procedures (Viešųjų pirkimų tvarkos optimizavimo ir efektyvumo didinimo galimybės). *Organizacijų vadyba: sisteminiai tyrimai*. 2010, 54; Ereminaitė S. Opportunities for Corruption in Public Procurement (Viešųjų pirkimų korupcijos apraiškų galimybės). *Tiltas į ateitį = The Bridge to the Future*. Kaunas Technology University. Kaunas: Technologija, 2009, 1 (3): 32-34; Ereminaitė, S. E-procurement Concept and Principles of Operation in an Integrated European Union Market (Elektroninių viešųjų pirkimų samprata ir veikimo principai integruotoje Europos Sąjungos rinkoje). *Europos integracijos studijos: jaunųjų mokslininkų darbai*. Kaunas Technology University. Kaunas: Technologija, 2010, 1.
- 528 Šerpytis, K. *Assessment of Financial Benefit of Public Procurement Centralization to the State (Lithuania Case Study) (Viešųjų pirkimų centralizavimo finansinės naudos valstybei vertinimas (Lietuvos atvejo tyrimas))*. Doctoral dissertation (04 S). Vilnius, 2011.
- 529 Kavaliauskaitė, V. *Contracting of public services in local self-government institutions*. Doctoral Dissertation (03 S). Kaunas University of Technology, 2012.
- 530 Alauskaitė-Riabceva, A.; Dičkus, M. *Public Procurement (Viešieji pirkimai)*. Textbook. College of Social Sciences. Klaipėda: S.Jokužis Publishing and Printing House, 2013.
- 531 Procurement certainly can be, and is an object for not only law but also economics scientific research, and is also associated with management, psychology, ethics and other sciences. Due to the fact that being in detail regulated by legislation, public procurement must also obey the general

Public procurement dispute resolution system being in the centre of this dissertation, to date has not been analysed in complex in Lithuania. Certain fragmentary attempts to deal with this topic are noticed in the works by D.Soloveičikas, G. Kostkevičius, R.Ambrazevičienė, J. Paužaitė-Kulvinskienė. D. Soloveičikas has examined a problem of arbitrability of public procurement disputes⁵³², interim measures and damages issues in public procurement (such as remedies for damaged suppliers' rights)⁵³³, together with co-author Karolis Šimanskis, analysed issues of invalidity of public procurement contracts⁵³⁴, but have not in detail analysed resolution of disputes between suppliers and contracting authorities procedure itself. G. Kostkevičius has touched issues of public procurement dispute resolution procedure in their work, which analysed the nature of legal relationship in procurement⁵³⁵. The author examined the procedural matters of such dispute resolution as well, because it is directly related to the determination of attributability of legal relationship of procurement to the legal branch. R.Ambrazevičienė article, which analysed legal instruments for legality assurance in public procurement, is quite succinctly relating to the procedure of review of contracting authorities' decisions⁵³⁶. In J. Paužaitė-Kulvinskienė works⁵³⁷ procurement dispute resolution procedure is analysed in addition to other complex cases where it is difficult to decide what justice should be applied to the specific dispute. It is worth to mention works by A. Andruškevičius⁵³⁸, where the nature

rules of economic discipline and lots of other factors, they should be interpreted not only as a legal institution, but to be regarded as a social phenomenon, which because of its versatility can serve as a very important public policy instrument for not only transparent and efficient use of public funds, but also in other areas.

- 532 Soloveičikas, D. Problem of Arbitrability of Public Procurement Disputes (Viešųjų pirkimų ginčų arbitruotinumo problema). *Teisė*, 2010, 75: 35-54.
- 533 Soloveičikas, D. The Principle of Effectiveness and the Interim Measures and Compensation as the Remedies in Public Procurement (Efektyvumo principas ir laikinosios apsaugos priemonės bei žalos atlyginimas kaip tiekėjų teisių gynimo priemonės vykdant viešuosius pirkimus). *Teisė*, 2009, 70: 67-85; Soloveičikas, D. Suppliers' Remedies System Reform in Lithuania: Interim Measures and Compensation (Tiekėjų teisių gynimo priemonių sistemos reforma Lietuvoje : laikinosios apsaugos priemonės ir žalos atlyginimas). *Justitia*, 2010, 2 (74).
- 534 Soloveičikas, D.; Šimanskis K. Public contract invalidation by Lithuanian case law (Viešojo pirkimo sutarties pripažinimas negaliojančia pagal Lietuvos teismų praktiką). *Teisė*. 2012, 84: 46-65; Soloveičikas, D., Šimanskis K. Public contract invalidation by European Union and Lithuanian law (Viešojo pirkimo sutarties negaliojimas pagal Europos Sąjungos ir Lietuvos teisę). *Teisė*. 2012, 83: 98-117.
- 535 Kostkevičius, G. Regarding Qualification of Legal Relations in Procurement Procedures (Dėl teisinių santykių, susiklosčiusių vykdant viešųjų pirkimų procedūras, kvalifikavimo). *Teisės problemos*, 2005, 4(50): 63.
- 536 Ambrazevičienė, R. Legality Assurance in Public Procurement (Teisėtumo užtikrinimo priemonės vykdant viešuosius pirkimus). *Jurisprudencija: mokslo darbai*. 2003, 46(38): 107-115.
- 537 Paužaitė-Kulvinskienė, J. *Administracinė justicija: Teorija ir praktika*. Vilnius: Justitia, 2005; Paužaitė-Kulvinskienė, J. Other Methods of Dispute Resolution in Administrative Process, and their Practical Application Problems (Kiti ginčo sprendimo būdai administracinių bylų teisenoje ir jų praktinio taikymo problemos). *Teisė*, 2013, t. 86.
- 538 Andruškevičius, A. *Administrative law: general theory, managerial act institution, dispute relations jurisprudential aspects (Administracinė teisė: bendrieji teorijos klausimai, valdymo aktų institutas, ginčo santykių jurisprudenciniai aspektai)*. Vilnius: SE Centre of Registers, Legal Information Department, 2008; Andruškevičius, A. *Principles and Limits of Administrative Law (Administracinės teisės principai ir normų ribos)*. Vilnius: SE Centre of Registers, Legal Information Department, 2004.

of public procurement has also been analysed. From an administrative and legal point of view, these works are especially valuable for investigation of the object of this dissertation as a starting point for further analysis.

In foreign science, problematic issues of procurement are widely studied both by lawyers and representatives of other sciences, especially in management, economics, political science, sociology. Reviewing the studies carried out in this area, it is clear that they are numerous and diverse. The most fundamental work on this topic is made by world-famous scientists such as Professors of the University of Nottingham (UK) P.Trepte⁵³⁹ and S. Arrowsmith⁵⁴⁰, Professor Ch. Bovis at University of Hull (UK)⁵⁴¹, Associate Professor of Stockholm University (Sweden) Kjell Engelbrekt⁵⁴².

There are much less researches closely related with the subject of the dissertation - a dispute resolution procedure. Works by the following scientists are worth mentioning: Zd. Gordon, who researched the procurement legal relationship characteristics and analysed the specifics of relations arising from such dispute resolution⁵⁴³, R. Szostak, who analysed the Polish public procurement dispute resolution system and its development prospects⁵⁴⁴, K. Chochowski, who investigated pathological public procurement⁵⁴⁵, D. Pachnou, whose thesis was dedicated to the most efficient review method for decisions of contracting authorities⁵⁴⁶, Bernal Blay, who analysed the Spanish system of compensation⁵⁴⁷ and other scholars, whose results were used to develop this thesis.

p. 34; Andruškevičius, A.; Paškevičienė, L. *Legal basis for public administration (Viešojo administravimo teisiniai pagrindai)*. Textbook. Vilnius: State Enterprise Centre of Registers, 2011.

- 539 Trepte, P. *Public procurement in the EU: a practitioner's guide*. New York: Oxford University Press, 2007.
- 540 Arrowsmith, S. *The Law of Public and Utilities Procurement*. 3rd ed: Volume 1. London: Sweet & Maxwell Ltd, 2014; Arrowsmith, S. *The Law of Public and Utilities Procurement*. London: Sweet & Maxwell, 2005; Arrowsmith, S.; Treumer, S. *Competitive dialogue in EU law: critical review. Competitive dialogue in EU procurement*. New York: Cambridge University Press, 2012: 3-143 etc.
- 541 Bovis, Ch. H. *Public procurement in the European Union*. Hampshire: Palgrave Macmillan, 2005; Bovis, Ch. H. *European Public Procurement Law*. Second edition. Camberley: Edward Elgar Publishing, 2012.
- 542 Engelbrekt, K. EU Enlargement and the Emboldening of Institutional Integrity in Central and Eastern Europe: The 'Tough Test' of Public Procurement. *European Law Journal*, 2011, vol. 17, no. 2: 230–251.
- 543 Gordon, Zd. Charakter prawny postępowania o udzielenie zamówienia publicznego. *Pięćciolecie funkcjonowania Krajowej Izby Odwoławczej w systemie zamówień publicznych*. Uniwersytet Mikołaja Kopernika w Toruniu, 2012.
- 544 Szostak, R. Polski model rozpoznawania sporów przedumownych z zakresu zamówień publicznych – z perspektywy jego rozwoju. *Pięćciolecie funkcjonowania Krajowej Izby Odwoławczej w systemie zamówień publicznych*. Warszawa, 2012: 1-26.
- 545 Chochowski K. Patologie systemu zamówień publicznych. *Patologie w administracji publicznej*. Red. Suwaj P.J., Kijowski D.R. Wolters Kluwer. Warszawa, 2009.
- 546 Pachnou, D. *The Effectiveness of Bidder Remedies for Enforcing the EC Public Procurement Rules: A Case Study of the Public Works Sector in the United Kingdom and Greece*. Nottingham: University of Nottingham press, 2003.
- 547 Bernal Blay, M.G. The Spanish Remedies System in Public Procurement: Strengths and Opportunities for Improvement. *European Procurement & Public Private Partnership Law Review*. Berlin: Lexxion, 2013, vol. 8, issue 2:118-131.

This dissertation is focused on analysis of characteristics of the national law. So foreign scholars' works even closely themed cannot be regarded as completing the niche of research in this field. Procedure of public procurement dispute resolution in the Republic of Lithuania must be and has been investigated in this work as unique phenomenon conforming only the general requirements of European public procurement law. Despite universal public procurement legal guidelines to all the countries of the EU, it is important to remember that these instructions reach Member States largely in the form of directives, which enables the implementation of these regulatory rules by selecting the most reasonable method for national legal system and practice.

Methodology

For the preparation of this thesis the following classical legal science research methods were used: analysis of scientific literature, systemic analysis, comparative analysis, document analysis, meta-analysis, generalization. For the identification of practical problems and the need to justify a study thereof, a quantitative survey of judgements in procurement cases has been performed.

To briefly justify the reasons for choosing the methods listed above, it can be said that thanks to the analysis of scientific literature the author has been familiarized with the accomplished scientific researches in similar areas in the Republic of Lithuania and foreign countries. Using data of the studies already carried out it is possible to achieve better results and meet the scientific criteria for novelty.

Comparative method was used to identify the key public procurement dispute resolution procedure peculiarities specific to our country in comparison with legal regulation existing other countries. Comparative analysis was also carried out in historical perspective by comparing different procedures applied in different moments of the public procurement institution development in Lithuania. The comparative method was also adopted for the analysis of the European Union law on public procurement transposition to the national law of Lithuania.

Systematic analysis method is one of the most important ones in order to reveal internal structure and organization of any phenomenon, to determine its relations with other phenomena, to identify the factors affecting the genesis of the phenomenon under investigation. Systematic analysis method promotes a systematic approach to the research object and helps seeing it in the broader social-legal interactions framework. Systematic analysis method used to examine the contracting authorities review system as a part of the EU and Lithuanian systems of law, revealing its relationship with other elements of the system⁵⁴⁸. This made it possible to identify the specific peculiarities of the object of investigation, highlighting its key features and creating visions of reforming its corresponding supranational legal regulation.

The document analysis method, often deservedly referred to as the classical method in law science, has been used as the main tool in this work. With its help legal regulation and case-law relating to the procedure for reviewing decisions of contracting authorities

548 Tidikis. R. *Social Science Research Methodology (Socialinių mokslų tyrimų metodologija)*. Vilnius: Law university of Lithuania, 2003, p. 427.

were investigated. It is the analysis of these main sources enabled the identification of the essential features and identity of the object of investigation.

A meta-analysis method enabled to achieve very valuable results, as the analysis of other researchers' studies and assessment of their results by systematic thinking can make a new level of conclusions which the primary investigators did not or could not make due to unawareness of the results obtained by other researchers.

Generalisation method has been used for the treatment of various information obtained during the research and for the formulation of subdivisions and the whole research conclusions. Generalisation of the law scholars and other scientists advice and the case-law allowed identifying the problems, for the solution thereof in the course of the study recommendations have been presented.

In quantitative study of judgements in public procurement cases their content has been analysed and numerical data reflecting their content has been collected. Subsequently, the statistical analysis helped evaluate and interpret the data.

Other research methods were used in the preparation of the thesis as well, for example, methods of abstraction, alternatives, analogy and synthesis.

Conclusions

Summarizing the results of the research it should be held that the defended statements proved true. The following main conclusions were made:

1. Public procurement is a system of political, legal and managerial and other social elements joined together in order to achieve widely accepted procurement principles of equal treatment, non-discrimination, mutual recognition, proportionality and transparency. The smooth functioning of the public procurement system especially depends on the legal regulation. Institution of public procurement, as the aggregate of legal rules governing public procurement legal relationship, have developed over the centuries and can be named as cross-sectoral in its nature.

2. It cannot be assigned unambiguously to neither public nor private law regulatory field, because legal relationship regulated by the rules of public procurement are specific and has characteristics of both branches of law.

3. Ensuring the implementation of the rules of public procurement is multiple dynamic system in which various entities performing different types of surveillance activities interacts against each other. Review of decisions of contracting authorities initiated by the suppliers as one of the legislative measures of public procurement legality assurance, would allow controlling all of the public procurement market, therefore the review of such level shall be considered especially important.

4. Public procurement legal dispute is a disagreement arising out of the legal relations of the public procurement between the supplier and the contracting authority upon the latter's decision that can be vulnerable to the supplier's rights or legitimate interests. The provisions of the EU public procurement law concerning review procedures of contracting authorities' decisions were transposed to the national law of the Republic of Lithuania by improving public procurement dispute resolution procedure, but without changing its name.

5. In the EU law, public procurement's legality assurance system is an issue of high importance. This is the only area, where the detail order how EU law should be implemented in national legal systems and how the infringement of it should be eliminated is set up. Review Directives establishes concrete requirements for institutions, which are responsible for the review of contracting authorities' decisions. These procedural matters were also analysed and explained by ECJ, which emphasizes the necessity for member countries to create maximum effective and rapid procedure, which may be available for wide circle of tenderers who seek to defend their violated rights

6. Having evaluated the review of decisions of contracting authorities systems in the EU Member States, it can be noticed that the majority of countries are opting for a review of decisions of contracting authorities in specialised bodies. The most important factors that promote the contracting authorities' decisions' review procedure by a specialized institution are related to the possibility to ensure a simpler, faster, cheaper and better quality process managed by the body of more public trust.

7. Alternative dispute resolution and review of decisions of contracting authorities procedures, laid down in the EU directives and widely interpreted by the ECJ in practice, have different purposes and nature. Review of the procurement is the trial procedure in its nature, designed for the prevention of infringements of the EU law, and alternative dispute resolution is oriented towards the search for a peaceful solution, corresponding to the interests of both parties.

8. Provisions of the public procurement institution concerning this type of dispute resolution in Lithuania started to be developed after the restoration of the independence, and their contents were significantly influenced by the need for the implementation of the EU Review Directives. In the Republic of Lithuania, currently, judicial procedure for resolution of disputes arising from the procurement legal relations is applied, it is supplemented by a mandatory pre-judicial claim procedure - a supplier who wishes to challenge the contracting authority's decision in court, before the submission of the application must submit a claim to the contracting authority.

9. The results of quantitative research revealed that in Lithuanian courts a small number of public procurement cases is resolved. Claims in this area mostly are rejected and in such disputes interim measures are rarely applied. Such results shows, that today in Lithuania tenderers do not play their significant role in implementing public procurement law.

10. In Lithuania, it is encountered a number of problems due to exclusively judicial procedures for the review of the decisions of the contracting authority: too long dispute resolution, declarative and not functional system of unmeritorious claims provision preventive measures, the absence of specialisation of judges, the uneven judicial practice, failure to use specialised electronic procurement system for a dispute resolution process, complex and formal dispute resolution process and insufficiently effective pre-litigation procurement dispute resolution stage. All of the listed problems imply the need to look for the possibilities of improvement of procurement dispute resolution system.

11. One of the most realistic and most practice proven in foreign countries trend of improving existing public procurement dispute resolution system is the establishment of a specialised non-judicial body. It should be noted, that despite of recently raised initiatives to restore the Independent Public Procurement Dispute Resolution Commission,

today such a revitalization of the former institution is not possible due to the fact that its operations are essentially incompatible with the EU requirements for contracting authorities' decisions' review body. In Lithuania new specialised review body should be established. This organization should strictly fulfil all requirements of the EU review directives and would rapidly and qualitatively resolute public procurement disputes.

12. An integration of the existing public procurement information system with the newly created disputes over decisions of contracting authorities functionality would enable suppliers to provide statements for review by electronic means, the persons designated to solve the dispute to have access to all electronic procurement documentation directly in the information system and the entire review procedure to carry out in cyberspace.

Proposals

1. We suggest the legislator, public procurement policy-makers, the Public Procurement Office and the courts of the Republic of Lithuania to strengthen the assurance of legitimacy of public procurement by improving disputes between suppliers and contracting authorities' resolution procedure:

1.1. It is proposed to supplement the Law on Public Procurement with the provisions of current pre-court dispute resolution procedure concerning suppliers' claims handling procedures in contracting authorities. It is recommended to supplement Article 94¹ of the Law on Public Procurement by Part 4: "Claim to the contracting authority shall be examined by a special commission formed by the head of the contracting authority; members of the commission cannot be persons who participated in the adoption of the contested decision. The commission having examined the claim shall report its conclusion to the head of the contracting authority. The head of the contracting authority shall sign the decision on the claim."

1.2. It is proposed for general jurisdiction courts of the Republic of Lithuania to draw attention to the need to be consistent with the EU and national law requirements defining deadlines for filing supplier claims concerning the decision of contracting authorities. Challenging the contracting authority's decision relating to the assessment of the proposal it is essential to ascertain whether the contested decision is concerned with the wrong wording of the terms or improper application of the terms of the contract for specific supplies. In the first case it is necessary to refuse to consider the application, if submitted later than 10 days (in the case of simplified procurement - within 5 working days) from the date of publication of the contracting authority's decision what in this case is equivalent to the public announcement about the ongoing procurement (Law on Public Procurement p. 2 p. 1 of Article 96).

2. We suggest the legislator to harmonize the concepts used in national legislation and in the EU legislation that today are given the identical value. It is recommended in Lithuania legislation to use not the concept of public procurement dispute resolution or resolution of dispute raised from the legal relationship of public procurement, but usual for the EU law concept of contracting authority's decision review procedure.

3. We would recommend to the Ministry of Economy of the Republic of Lithuania as public procurement policy-maker, according to the author's conclusions, to initiate a reform of currently operating procurement dispute settlement system, by the establishment

of a specialized independent body that would high-quality, quickly and efficiently resolve disputes arising out of contracting authorities' decisions legitimacy. In Appendix 1 to the Dissertation, the draft Law on Public Procurement amending Chapter V of the law, which defines the competence and other grounds for activity of the proposed establishment.

4. We suggest the Public Procurement Office to optimize the public procurement disputes resolution process by giving the resolving bodies an access to a given procurement carried out electronically and its documents in CVPIS. The establishment of a specialised public procurement dispute resolution body, this system should also be complemented by the public procurement dispute resolution module, which would allow providing and receiving procedural documents in electronic form, assigning different scope of rights to persons involved in dispute settlement to access and use the information about the purchase, which resulted into challenging the contracting authority's decision.

PUBLICATIONS ON PUBLIC PROCUREMENT AND DISPUTE RESOLUTION

1. Kanapinskas, V.; Plytnikas, Ž.; Tvaronavičienė, A. Sustainable public procurement: realization of the social aspect in Republic of Lithuania. *Business: Theory and Practice*, 2014, 16(4): 302-315.
2. Kanapinskas, V.; Plytnikas, Ž.; Tvaronavičienė, A. In-house procurement exception: threat for sustainable procedure of public procurement? *Journal of Security and Sustainability Issues*, 2014, 4(2): 147-158.
3. Kaminskienė, N.; Žalėnienė, I.; Tvaronavičienė, A. Bringing sustainability into dispute resolution processes. *Journal of Security and Sustainability Issues*, 2014, 4(1): 69-77.
4. Tvaronavičienė A. Pre-litigation dispute resolution procedures in public procurement within European Union. Batumi International Conference on Law & Politics proceedings. Batumi: Institute for Academic Development, 2014.
5. Tvaronavičienė A., Višinskis V. The Concept of Contracting Authority under Public Procurement Law and Problems of Acquisition of Such Status in National Law of the Republic of Lithuania. *European Scientific Journal*, 2014, 10(14): 48-62.
6. Tvaronavičienė A. Public Procurement as One of the Instruments Promoting Innovations: Case of Lithuania (p. 46-63). In Raišienė A.G. Aleksandravičius P., Gudzinskienė V. et al. *Outlines of Social Innovations in Lithuania* (Edited book). Kocani: ESI Publishing, 2013.
7. Kaminskienė N., Račelytė D., Tvaronavičienė A. et al. *Mediacija (Mediation)* (study book). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2013.
8. Tvaronavičienė A. Viešųjų pirkimų kaip vieno iš darnaus vystymosi koncepcijos įgyvendinimo instrumentų naudojimo Lietuvos Respublikoje galimybės (Public procurement as one of the instruments of implementation of concept of sustainable development). *Business: Theory and Practice*, 2012, 13 (3): 197-207.
9. Žalėnienė I., Tvaronavičienė A. The Main Features and Development Trends of Mediation in Lithuania: The Opportunities for Lawyers. *Jurisprudencija*, 2010, 1(119): 227-242.

PRESENTATIONS IN CONFERENCES

1. Alternatyvus ginčų sprendimas viešajame sektoriuje: ką galime rinktis? (Alternative dispute resolution in public sector: what can we choose?). Practical conference „Arbitražas ir mediacija verslo ginčiuose: kodėl verta rinktis?“ („Arbitration and mediation in business disputes: Why it is worth to choose?“, Vilnius: 2014.
2. Pre-litigation dispute resolution procedures in public procurement within European Union. Batumi International Conference on Law & Politics, Batumi: 2014.
3. Public Procurement as One of the Instruments Promoting Innovations: Case of Lithuania. MRU SOCIN: 2013. Vilnius: 2013.

CURRICULUM VITAE

EDUCATION:

2010–2015	Ph.D. part time studies, Mykolas Romeris university, Faculty of Law.
2006–2009	Master degree in Management and Business Administration, Vilnius Gediminas Technical University.
2005–2007	Master degree in Law, Civil Law Specialisation, Mykolas Romeris University, Faculty of Law.
2001–2005	Bachelor of Law, Program of Law and Management, Mykolas Romeris University, Faculty of Public Management.

WORK EXPERIENCE:

2015 – present	Associate editor of scientific journal International Comparative Jurisprudence, Mykolas Romeris University.
2014 – present	Mediator – expert in project „Implementation of Mediation in Probation offices“, Mykolas Romeris University.
2013 – present	Managing editor of scientific works „Jurisprudence“, Mykolas Romeris University.
2013 – present	Chairperson of Lithuanian Court of Arbitration.
2012 – present	Lecturer at Institute of Communication and Mediation, Faculty of Social technologies, Mykolas Romeris University.
2006–2008	Head of Procurement Office, JSC Lithuanian post.
2004–2006	Senior Jurisconsult at Department of Law and Personnel, JSC Lithuanian Post.

RESEARCH INTERNSHIPS:

July 2014	Wroclaw University (Poland), Faculty of Law, Administration and Economics (duration 14 days).
March 2012	Wroclaw University (Poland), Faculty of Law, Administration and Economics (duration 14 days).

PRIEDAI

PRIEDAS NR. 1

Projekto lyginamasis variantas

LIETUVOS RESPUBLIKOS VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ ĮSTATYMO 93, 94, 95 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR PAPILDYMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 93¹, 93², 93³, 93⁴, 93⁵ STRAIPSNIAIS ĮSTATYMAS

2015 m. d. Nr.
Vilnius

1 straipsnis. Įstatymo 93 straipsnio pakeitimas

Pakeisti įstatymo 93 straipsnį ir išdėstyti jį taip:

„1. Tiekėjas, kuris mano, kad perkančioji organizacija nesilaikė šio įstatymo reikalavimų ir tuo pažeidė ar pažeis jo teisėtus interesus, šiame skyriuje nustatyta tvarka gali kreiptis į apygardos teismą, kaip pirmosios instancijos teismą, dėl:

1) (neteko galios nuo 2011-10-01);

2) Perkančiosios organizacijos sprendimų, kurie neatitinka šio įstatymo reikalavimų, panaikinimo ar pakeitimo;

3) Žalos atlyginimo;

4) Pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia;

5) Alternatyvių sankcijų taikymo. **iki pirkimo sutarties sudarymo gali kreiptis į Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisiją dėl perkančiosios organizacijos sprendimų, kurie neatitinka šio įstatymo reikalavimų, panaikinimo ar pakeitimo.**

2. Tiekėjas gali pateikti prašymą teismui dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka. Tiekėjas, kuris mano, kad perkančioji organizacija nesilaikė šio įstatymo reikalavimų ir tuo pažeidė ar pažeis jo teisėtus interesus, šiame skyriuje nustatyta tvarka po pirkimo sutarties sudarymo gali kreiptis į bendrosios kompetencijos apygardos teismą dėl:

1) žalos atlyginimo;

2) pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia;

3) alternatyvių sankcijų taikymo.

3. Tiekėjas, norėdamas iki pirkimo sutarties sudarymo ginčyti perkančiosios organizacijos sprendimus ar veiksmus, pirmiausia turi pateikti pretenziją perkančiajai organizacijai šiame skyriuje nustatyta tvarka. Pretenzija turi būti pateikta faksu, elektroninėmis priemonėmis ar pasirašytinai per kurjerį. Perkančiosios organizacijos sprendimas, priimtas išnagrinėjus tiekėjo pretenziją, gali būti skundžiamas teismui šiame skyriuje nustatyta tvarka. Tiekėjas, kreipdamasis į Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisiją, gali pateikti prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo šiame įstatyme nustatyta tvarka.

4. Tiekėjas, kreipdamasis į bendrosios kompetencijos apygardos teismą, gali pateikti prašymą teismui dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso nustatyta tvarka.

5. Tiekėjas, norėdamas iki pirkimo sutarties sudarymo ginčyti perkančiosios organizacijos sprendimus ar veiksmus, turi teisę pateikti pretenziją perkančiajai organizacijai šiame skyriuje nustatyta tvarka. Pretenzija turi būti pateikta faksu, elektroninėmis priemonėmis ar pasirašytinai per kurjerį. Perkančiosios organizacijos sprendimas, priimtas išnagrinėjus tiekėjo pretenziją, gali būti skundžiamas Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijai šiame skyriuje nustatyta tvarka. Tiekėjas turi teisę kreiptis į Viešųjų pirkimų ginčų sprendimo komisiją ir nepasinaudojęs teise teikti pretenziją perkančiajai organizacijai.“

2 straipsnis. Įstatymo papildymas 93¹ straipsniu

Papildyti Įstatymą 93¹ straipsniu:

„93¹ straipsnis. Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisija

1. Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisija – tai tiekėjų pareiškimus dėl perkančiųjų organizacijų sprendimų neatitikimo šiam Įstatymui nagrinėjantis nepriklausomas viešasis juridinis asmuo, veikiantis pagal šį įstatymą bei Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintus nuostatus. Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijai vadovauja pirmininkas.

2. Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisiją sudaro 9 nariai, kuriuos penkerių metų kadencijai skiria ir atleidžia Lietuvos Respublikos Prezidentas, Teisėjų tarybos teikimu. Narių kadencijų skaičius nėra ribojamas.

3. Reikalavimus Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos nariams, jų darbo apmokėjimo bei pareiškimų nagrinėjimo Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijoje išlaidų apmokėjimo tvarką, ginčo nagrinėjimo tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtinti Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos nuostatai.“

3 straipsnis. Įstatymo papildymas 93² straipsniu

Papildyti Įstatymą 93² straipsniu:

„93² straipsnis. Pareiškimo Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijai forma ir turinys

1. Pareiškimas Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijai pateikiamas raštu. Jame nurodoma:

- 1) tiekėjo pavadinimas, adresas ir juridinio asmens kodas;
 - 2) perkančiosios organizacijos, kurios veiksmai ar sprendimai, atliekant viešąjį pirkimą, yra skundžiami, pavadinimas, adresas ir juridinio asmens kodas;
 - 3) duomenys apie pirkimą, kurio metu priimtas ginčijamas sprendimas;
 - 4) tiekėjo reikalavimai.
2. Tiekėjas prie pareiškimo prideda reikalavimus pagrindžiančius dokumentus, kurie nėra prieinami Centrinėje viešųjų pirkimų informacinėje sistemoje.
3. Pareiškimai Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijai pateikiami lietuvių kalba.

4. Tiekėjas pateikdamas pareiškimą sumoka Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijai Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatyto dydžio įmoką pareiškimo nagrinėjimo išlaidoms apmokėti.“

4 straipsnis. Įstatymo papildymas 93³ straipsniu

Papildyti Įstatymą 93³ straipsniu:

„93³ straipsnis. Pareiškimų nagrinėjimo Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijoje tvarka ir terminai

1. Viešųjų pirkimų ginčų sprendimo komisija nagrinėja tik tuos tiekėjų pareiškimus, kurie gauti iki pirkimo sutarties sudarymo.

2. Pareiškimą nagrinėja Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos kolegija, kurią sudaro 3 Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos pirmininko paskirti nariai. Skirdamas narius Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos pirmininkas paskiria kolegijos pirmininką.

3. Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisija turi išnagrinėti pareiškimą ir priimti sprendimą ne vėliau kaip per 14 dienų nuo pareiškimo gavimo. Pareiškimo nagrinėjimo terminas ne ilgiau kaip 7 dienoms gali būti pratęsiamas Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos pirmininko sprendimu.

4. Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisija, išnagrinėjusi pareiškimą, turi teisę:

1) pareiškimo nepatenkinti ir jį atmesti;

2) pareiškimą patenkinti ir įpareigoti perkančiąją organizaciją panaikinti arba pakeisti sprendimus ar veiksmus;

3) pareiškimą patenkinti ir nutraukti pirkimo procedūras;

4) pareiškimą tenkinti iš dalies ir įpareigoti perkančiąją organizaciją panaikinti arba pakeisti sprendimus ar veiksmus arba nutraukti pirkimo procedūras.

5. Pareiškimų nagrinėjimo bei Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos narių nušalinimo nuo ginčų nagrinėjimo sąlygas ir tvarką nustato Lietuvos Respublikos Vyriausybė.

6. Pareiškimai Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijoje nagrinėjami rašytine tvarka. Išimtiniais atvejais Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos kolegija, manydama, kad tai yra būtina, gali nuspręsti pareiškimą nagrinėti žodinio proceso tvarka.“

5 straipsnis. Įstatymo papildymas 93⁴ straipsniu

Papildyti Įstatymą 93⁴ straipsniu:

„93⁴ straipsnis. Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos sprendimų apskundimas

Tiekėjas ir perkančioji organizacija turi teisę Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos sprendimus įstatymų nustatyta tvarka apskųsti bendrosios kompetencijos apygardos teismui.“

6 straipsnis. Įstatymo papildymas 93⁵ straipsniu

Papildyti Įstatymą 93⁵ straipsniu:

„93⁵ straipsnis. Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos taikomos laikinosios apsaugos priemonės ir jų taikymo tvarka

1. Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisija, gavusi prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, turi teisę vadovaudamasis ekonomiškumo, efektyvumo ir proporcingumo principais ir viešuoju interesu jas pritaikyti. Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisija gali netaikyti laikinųjų apsaugos priemonių, jeigu jų neigiamos pasekmės galėtų viršyti jų teikiamą naudą.

2. Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisija gali taikyti tokias laikinasias apsaugos priemones:

- 1) viešojo pirkimo konkurso procedūrų sustabdymas;
- 2) įpareigojimas perkančiajai organizacijai nesudaryti viešojo pirkimo sutarties;
- 3) perkančiosios organizacijos priimto sprendimo įgyvendinimo sustabdymas.

3. Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisija, gavusi tiekėjo prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, privalo nedelsdama, bet ne vėliau kaip kitą darbo dieną faksu, elektroninėmis priemonėmis ar pasirašytinai per kurjerį pateikti perkančiajai organizacijai prašymo kopiją su gavimo Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijoje įrodymais.

4. Perkančioji organizacija, gavusi tiekėjo prašymo dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo kopiją, negali sudaryti pirkimo sutarties, kol nesibaigė atidėjimo terminas ir kol perkančioji organizacija negavo Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos pranešimo apie motyvuotą atsisakymą tenkinti tiekėjo prašymą taikyti laikinasias apsaugos priemones.

5. Jeigu dėl tiekėjo prašymo taikyti laikinasias apsaugos priemones pateikimo Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijai pratęsimi anksčiau tiekėjams pranešti pirkimo procedūrų terminai, apie tai perkančioji organizacija išsiunčia tiekėjams pranešimus ir nurodo terminų pratęsimu priežastis.

6. Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisija, gavusi prašymą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, privalo jį išnagrinėti ne vėliau kaip per 7 dienas.“

7 straipsnis. Įstatymo 94 straipsnio pavadinimo bei 1 ir 2 dalių pakeitimas

Pakeisti įstatymo 94 straipsnio pavadinimą ir 1 ir 2 dalis ir išdėstyti juos taip:

„94 straipsnis. Pretenzijos pateikimo perkančiajai organizacijai ir pareiškimo pateikimo **Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijai** teismui terminai

1. Tiekėjas turi teisę pateikti pretenziją perkančiajai organizacijai ar pateikti prašymą ar pareikšti ieškinį teismui **pareiškimą Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijai** (išskyrus ieškinį dėl pirkimo sutarties pripažinimo negaliojančia):

1) per 15 dienų nuo perkančiosios organizacijos pranešimo raštu apie jos priimtą sprendimą išsiuntimo tiekėjams dienos;

2) per 10 dienų (supaprastintų pirkimų atveju – per 5 darbo dienas) nuo paskelbimo apie perkančiosios organizacijos priimtą sprendimą dienos, jeigu šiame įstatyme nėra reikalavimo raštu informuoti tiekėjus apie perkančiosios organizacijos priimtus sprendimus.

2. Jeigu perkančioji organizacija per nustatytą terminą neišnagrinėja jai pateiktos pretenzijos, tiekėjas turi teisę pateikti prašymą ar pareiškimą teismui **Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijai** per 15 dienų nuo tos dienos, kurią perkančioji organizacija turėjo

raštu pranešti apie priimtą sprendimą pretenziją pateikusiam tiekėjui, suinteresuotiems kandidatams ir suinteresuotiems dalyviams.“

8 straipsnis. Įstatymo 94¹ straipsnio papildymas 4 dalimi

Papildyti Įstatymo 94¹ straipsnį 4 dalimi ir ją išdėstyti taip:

„4. **Pretenziją perkančiojoje organizacijoje nagrinėja perkančiosios organizacijos vadovo sudaryta speciali komisija, kurios nariais negali būti asmenys dalyvavę priimant ginčijamą sprendimą. Pretenzijos nagrinėjimo komisija išnagrinėjusi pretenziją teikia išvadą perkančiosios organizacijos vadovui. Jei dėl personalo stokos nėra galimybių sudaryti pretenzijos nagrinėjimo komisiją, pretenziją nagrinėja perkančiosios organizacijos vadovo paskirtas asmuo, nedalyvavęs priimant ginčijamą sprendimą. Perkančiosios organizacijos vadovas pasirašo priimtą sprendimą dėl pretenzijos.“**

9 straipsnis. Įstatymo 95 straipsnio pakeitimas

Pakeisti Įstatymo 95 straipsnį ir išdėstyti jį taip:

„95 straipsnis. Pareiškimo nagrinėjimas ~~teisme~~ **Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijoje**

1. Tiekėjas, pateikęs prašymą ar pareiškęs ieškinį teismui, privalo nedelsdamas, bet ne vėliau kaip per 3 darbo dienas ~~Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisija, gavusi tiekėjo pareiškimą, privalo nedelsdama, bet ne vėliau kaip kitą darbo dieną~~ faksu, elektroninėmis priemonėmis ar pasirašytinai per kurjerį pateikti perkančiajai organizacijai prašymo ar ieškinio kopiją su gavimo teisme įrodymais **pareiškimo kopiją**.

2. Perkančioji organizacija, gavusi tiekėjo prašymo ar ieškinio **pareiškimo Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijai** kopiją, negali sudaryti pirkimo sutarties, kol nesibaigė atidėjimo terminas ar šio įstatymo 94⁺ straipsnio 2 dalyje, 95⁺ straipsnio 3 dalies 3 punkte ir 95⁺ straipsnio 4 dalies 3 punkte nurodyti terminai ir kol perkančioji organizacija negavo teismo **Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos** pranešimo apie:

1) motyvuotą teismo nutartį, kuria atsisakoma priimti ieškinį **atsakymą priimti pareiškimą**;

2) motyvuotą teismo nutartį **atsakymą** dėl tiekėjo prašymo taikyti laikinąsias apsaugos priemones atmetimo, kai šis prašymas teisme **Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijoje** buvo gautas iki ieškinio **pareiškimo** pateikimo;

3) teismo rezoliuciją priimti ieškinį **sprendimą priimti pareiškimą** netaikant laikinųjų apsaugos priemonių.

3. Jeigu dėl tiekėjo prašymo pateikimo ar ieškinio pareiškimo teismui **pateikimo Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijai** pratęsiami anksčiau tiekėjams pranešti pirkimo procedūrų terminai, apie tai perkančioji organizacija išsiunčia tiekėjams pranešimus ir nurodo terminų pratęsimo priežastis.

4. Perkančioji organizacija, sužinojusi apie teismo **Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos** sprendimą dėl tiekėjo prašymo ar pareiškimo, nedelsdama raštu informuoja suinteresuotus kandidatus ir suinteresuotus dalyvius apie teismo **Viešųjų pirkimų ginčų nagrinėjimo komisijos** priimtus sprendimus.

10 straipsnis. Pasiūlymai Lietuvos Respublikos Vyriausybei ir kitoms valstybės institucijoms

Lietuvos Respublikos Vyriausybė ir kitos valstybės institucijos iki 2016 m. d. priima šiam įstatymui įgyvendinti reikalingus teisės aktus.

11 straipsnis. Įstatymo įsigaliojimas

1. Šis įstatymas, įsigalioja nuo 2016 m. d.
3. Įsigaliojus šiam įstatymui, su iki jo įsigaliojimo pradėtais pirkimais susijusios pretenzijos ir ieškiniai nagrinėjami pirkimo pradžios momentui galiojusias Lietuvos Respublikos viešųjų pirkimų įstatymo nuostatas.

Skelbiu šį Lietuvos Respublikos Seimo priimtą įstatymą.

RESPUBLIKOS PREZIDENTAS

PRIEDAS NR. 2

I. Duomenys iš Infoplex teismų praktikos duomenų bazės.

1. Viešųjų pirkimų bylose priimtų sprendimų skaičius (Lietuvos Respublikos bendrosios kompetencijos apygardų teismai).

Metai	Vilnius	Kaunas	Klaipėda	Šiauliai	Panevėžys	Viso
2014 ⁵⁴⁹	5	29	16	8	6	64
2013	27	43	28	30	11	139
2012	28	36	18	28	17	127
2011	11	23	32	16	9	91

2. Apygardos bendrosios kompetencijos teismuose 2011-2014 m. priimti sprendimai viešųjų pirkimų bylose.

2.1. Apygardos bendrosios kompetencijos teismuose 2014 m. priimti sprendimai viešųjų pirkimų bylose⁵⁵⁰:

	VILNIAUS APYGARDOS TEISMAS		KAUNO APYGARDOS TEISMAS		KLAIPĖDOS APYGARDOS TEISMAS		ŠIAULIŲ APYGARDOS TEISMAS		PANEVĖŽIO APYGARDOS TEISMAS		VISO	
	Priimtų sprendimų skaičius: 5		Priimtų sprendimų skaičius: 29		Priimtų sprendimų skaičius: 16		Priimtų sprendimų skaičius: 8		Priimtų sprendimų skaičius: 6		Priimtų sprendimų skaičius: 64	
	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%
Pagal sprendimo esmę												
Ieškinį tenkinti	0	0	5	17	1	6	2	25	0	0	8	13
Ieškinio netenkinti	4	80	20	69	14	88	5	63	4	67	47	73
Ieškinį tenkinti iš dalies	1	20	4	14	1	6	1	12	2	33	9	14
Kita	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Laikinosios apsaugos priemonės taikytos	0	0	5	17	6	38	4	50	2	33	17	27

549 Preliminarūs duomenys

550 Preliminarūs duomenys

Pagal reikalavimo tipą:												
Dėl pirkimo sąlygų	1	20	7	24	3	18	3	38	2	33	15	23
Dėl pasiūlymo atmetimo	3	60	15	52	10	63	2	25	1	17	32	50
Dėl konkurento pasiūlymo neatmetimo	0	0	4	14	2	13	2	25	2	33	10	16
Kita	1	20	3	10	1	6	1	12	1	17	7	11
Dėl piktnaudžiavimo procesu												
Prašyta skirti baudą dėl piktnaudžiavimo procesu	0	0	1	3	1	6	0	0	1	17	3	5
Skirta bauda už piktnaudžiavimą procesu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

2.2. Apygardos bendrosios kompetencijos teismuose 2013 m. priimti sprendimai viešųjų pirkimų bylose:

	VILNIAUS APYGARDOS TEISMAS		KAUNO APYGARDOS TEISMAS		KLAIPĖDOS APYGARDOS TEISMAS		ŠIAULIŲ APYGARDOS TEISMAS		PANEVĖŽIO APYGARDOS TEISMAS		VISO	
	Priimtų sprendimų skaičius: 27		Priimtų sprendimų skaičius: 43		Priimtų sprendimų skaičius: 28		Priimtų sprendimų skaičius: 30		Priimtų sprendimų skaičius: 11		Priimtų sprendimų skaičius: 139	
	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%
Pagal sprendimo esmę												
Ieškinį tenkinti	3	11	6	14	4	14	5	17	2	18	20	14
Ieškinio netenkinti	24	89	27	63	23	82	17	59	7	64	98	71
Ieškinį tenkinti iš dalies	0	0	7	16	0	0	6	20	1	9	14	10
Kita	0	0	3	7	1	4	2	7	1	9	7	5

Laikinosios apsaugos priemonės taikytos	5	19	10	23	16	57	10	33	5	45	46	33
Pagal reikalavimo tipą:												
Dėl pirkimo sąlygų	4	15	6	14	3	11	3	10	1	9	17	12
Dėl pasiūlymo atmetimo	11	41	23	53	12	43	18	60	8	73	72	52
Dėl konkurento pasiūlymo neatmetimo	10	30	5	12	8	29	7	23	2	18	32	23
Kita	2	7	9	21	5	18	2	7	0	0	18	13
Dėl piktnaudžiavimo procesu												
Prašyta skirti baudą dėl piktnaudžiavimo procesu	3	11	3	7	1	4	0	0	1	9	8	6
Skirta bauda už piktnaudžiavimą procesu	1	3	1	2	0	0	0	0	0	0	2	1

2.3. Apygardos bendrosios kompetencijos teismuose 2012 m. priimtų sprendimų viešųjų pirkimų bylose skaičius:

	VILNIAUS APYGARDOS TEISMAS		KAUNO APYGARDOS TEISMAS		KLAIPĖDOS APYGARDOS TEISMAS		ŠIAULIŲ APYGARDOS TEISMAS		PANEVĖŽIO APYGARDOS TEISMAS		VISO	
	Priimtų sprendimų skaičius: 28		Priimtų sprendimų skaičius: 36		Priimtų sprendimų skaičius: 18		Priimtų sprendimų skaičius: 28		Priimtų sprendimų skaičius: 17		Priimtų sprendimų skaičius: 127	
	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%
Pagal sprendimo esmę												
Ieškinį tenkinti	0	0	6	17	4	22	3	11	4	24	17	13
Ieškinio netenkinti	27	96	24	67	14	78	19	68	13	76	97	76

Ieškinį tenkinti iš dalies	1	4	3	8	0	0	2	7	0	0	6	5
Kita	0	0	3	8	0	0	4	14	0	0	7	6
Laikinosios apsaugos priemonės taikytos	4	14	8	22	10	56	7	25	1	6	30	24
Pagal reikalavimo tipą:												
Dėl pirkimo sąlygų	4	14	10	28	4	22	4	14	3	18	25	20
Dėl pasiūlymo atmetimo	14	50	16	44	9	50	8	29	7	41	54	43
Dėl konkurento pasiūlymo neatmetimo	4	14	5	14	4	22	9	32	6	35	28	22
Kita	6	21	5	14	1	6	7	25	1	6	20	16
Dėl piktnaudžiavimo procesu												
Prašyta skirti baudą dėl piktnaudžiavimo procesu	0	0	4	11	1	6	2	7	2	12	9	7
Skirta bauda už piktnaudžiavimą procesu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

2.4. Apygardos bendrosios kompetencijos teismuose 2011 m. priimtų viešųjų pirmųjų bylose skaičius:

	VILNIAUS APYGARDOS TEISMAS		KAUNO APYGARDOS TEISMAS		KLAIPĖDOS APYGARDOS TEISMAS		ŠIAULIŲ APYGARDOS TEISMAS		PANEVĖŽIO APYGARDOS TEISMAS		VISO	
	Priimtų sprendimų / nutarčių skaičius: 11		Priimtų sprendimų / nutarčių skaičius: 23		Priimtų sprendimų / nutarčių skaičius: 32		Priimtų sprendimų / nutarčių skaičius: 16		Priimtų sprendimų / nutarčių skaičius: 9		Priimtų sprendimų / nutarčių skaičius: 91	
	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%
Pagal sprendimo esmę												
Ieškinį tenkinti	1	9	2	9	5	16	2	13	3	33	13	14
Ieškinio netenkinti	8	73	19	83	22	69	13	81	4	44	66	73
Ieškinį tenkinti iš dalies	0	0	1	4	3	9	1	6	1	11	6	7
Kita	2	18	1	4	2	6	0	0	1	11	6	7
Laikinosios apsaugos priemonės taikytos	1	9	6	26	6	19	4	25	1	11	18	20
Pagal reikalavimo tipą:												
Dėl pirkimo sąlygų	2	18	6	26	7	22	3	19	1	11	19	21
Dėl pasiūlymo atmetimo	6	55	8	35	12	38	8	50	4	44	38	42
Dėl konkurento pasiūlymo neatmetimo	2	18	7	30	12	38	4	25	3	33	28	31
Kita	1	9	2	9	1	3	1	6	1	11	6	7
Dėl piktnaudžiavimo procesu												
Prašyta skirti baudą dėl piktnaudžiavimo procesu	0	0	2	9	0	0	0	0	0	0	2	2
Skirta bauda už piktnaudžiavimą procesu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

II. Duomenys iš LITEKO viešosios teismų sprendimų duomenų bazės.

1. Viešųjų pirkimų bylose priimtų sprendimų skaičius (Lietuvos Respublikos bendrosios kompetencijos apygardų teismai).

Metai	Vilnius	Kaunas	Klaipėda	Šiauliai	Panevėžys	Viso
2014 ⁵⁵¹	10	34	20	17	13	94
2013	27	37	27	30	11	132
2012	30	32	22	24	15	123

2. Apygardos bendrosios kompetencijos teismuose 2012 - 2014 m. priimti sprendimai viešųjų pirkimų bylose.

2.1. Apygardos bendrosios kompetencijos teismuose 2014 m. priimti sprendimai viešųjų pirkimų bylose⁵⁵²:

	VILNIAUS APYGARDOS TEISMAS		KAUNO APYGARDOS TEISMAS		KLAIPĖDOS APYGARDOS TEISMAS		ŠIAULIŲ APYGARDOS TEISMAS		PANEVĖŽIO APYGARDOS TEISMAS		VISO	
	Priimtų sprendimų skaičius: 10		Priimtų sprendimų skaičius: 34		Priimtų sprendimų skaičius: 20		Priimtų sprendimų skaičius: 17		Priimtų sprendimų skaičius: 13		Priimtų sprendimų skaičius: 94	
	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%
Pagal sprendimo esmę												
Ieškinį tenkinti	0	0	6	18	1	5	3	18	0	0	10	11
Ieškinį tenkinti iš dalies	1	10	5	15	2	10	3	18	3	23	14	15
Ieškinio netenkinti	9	90	23	67	17	85	11	64	10	77	70	74
Laikinosios apsaugos priemonės taikytos	0	0	8	24	7	35	5	30	2	15	22	23
Pagal reikalavimo tipą:												
Dėl pirkimo sąlygų	0	0	6	18	4	20	4	24	2	15	16	17
Dėl pasiūlymo atmetimo	7	70	19	55	7	35	5	30	5	39	43	45

551 Preliminarūs duomenys

552 Preliminarūs duomenys

Dėl konkurento pasiūlymo neatmetimo	2	20	8	24	6	30	8	46	3	23	27	29
Kita	1	10	1	3	3	15	0	0	3	23	8	9
Dėl piktnaudžiavimo procesu												
Prašyta skirti baudą dėl piktnaudžiavimo procesu	0	0	1	3	0	0	0	0	1	0	5	5
Skirta bauda už piktnaudžiavimą procesu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dėl proceso formos												
Rašytinis	9	90	25	74	13	65	16	94	11	85	74	79
Žodinis	1	10	9	26	7	35	1	6	2	15	20	21

2.2. Apygardos bendrosios kompetencijos teismuose 2013 m. priimti sprendimai viešųjų pirkimų bylose:

	VILNIAUS APYGARDOS TEISMAS		KAUNO APYGARDOS TEISMAS		KLAIPĖDOS APYGARDOS TEISMAS		ŠIAULIŲ APYGARDOS TEISMAS		PANEVĖŽIO APYGARDOS TEISMAS		VISO	
	Priimtų sprendimų skaičius: 27		Priimtų sprendimų skaičius: 37		Priimtų sprendimų skaičius: 27		Priimtų sprendimų skaičius: 30		Priimtų sprendimų skaičius: 11		Priimtų sprendimų skaičius: 132	
	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%
Pagal sprendimo esmę												
Ieškinį tenkinti	2	7	6	16	4	15	5	17	2	18	19	14
Ieškinį tenkinti iš dalies	0	0	7	19	0	0	6	20	1	9	14	11
Ieškinio netenkinti	25	93	24	65	23	85	19	63	8	73	99	75
Laikinosios apsaugos priemonės taikytos	5	19	11	30	16	59	9	30	6	55	47	36
Pagal reikalavimo tipą:												

Dėl pirkimo sąlygų	4	15	5	13	1	4	4	13	2	18	16	12
Dėl pasiūlymo atmetimo	8	30	19	51	12	44	18	60	6	55	63	48
Dėl konkurento pasiūlymo neatmetimo	13	48	8	22	9	33	5	17	3	27	38	29
Kita	2	7	5	14	5	19	3	10	0	0	15	11
Dėl piktnaudžiavimo procesu												
Prašyta skirti baudą dėl piktnaudžiavimo procesu	3	11	2	5	0	0	0	0	0	0	5	4
Skirta bauda už piktnaudžiavimą procesu	0	0	1	3	0	0	0	0	0	0	1	1
Dėl proceso formos												
Rašytinis	23	85	27	73	22	82	27	90	9	82	108	82
Žodinis	4	15	10	27	5	18	3	10	2	18	24	18

2.3. Apygardos bendrosios kompetencijos teismuose 2012 m. priimti sprendimai viešųjų pirkimų bylose:

	VILNIAUS APYGARDOS TEISMAS		KAUNO APYGARDOS TEISMAS		KLAIPĖDOS APYGARDOS TEISMAS		ŠIAULIŲ APYGARDOS TEISMAS		PANEVĖŽIO APYGARDOS TEISMAS		VISO	
	Priimtų sprendimų skaičius: 30		Priimtų sprendimų skaičius: 32		Priimtų sprendimų skaičius: 22		Priimtų sprendimų skaičius: 24		Priimtų sprendimų skaičius: 15		Priimtų sprendimų skaičius: 123	
	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%	Skaičius	%
Pagal sprendimo esmę												
Ieškinį tenkinti	0	0	6	19	4	18	3	13	4	27	17	14
Ieškinį tenkinti iš dalies	1	3	2	6	0	0	1	4	0	0	4	3
Ieškinio netenkinti	29	97	24	75	18	82	20	83	11	73	102	83

Laikinosios apsaugos priemonės taikytos	4	13	7	22	12	55	6	25	1	7	30	24
Pagal reikalavimo tipą:												
Dėl pirkimo sąlygų	4	13	7	22	5	23	4	17	2	13	22	18
Dėl pasiūlymo atmetimo	11	37	15	47	12	55	6	25	6	40	50	41
Dėl konkurento pasiūlymo neatmetimo	8	27	7	22	4	18	12	50	6	40	37	30
Kita	7	23	3	9	1	4	2	8	1	7	14	11
Dėl piktnaudžiavimo procesu												
Prašyta skirti baudą dėl piktnaudžiavimo procesu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Skirta bauda už piktnaudžiavimą procesu	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Dėl proceso formos												
Rašytinis	21	70	20	63	14	64	18	75	13	87	86	70
Žodinis	9	30	12	27	8	36	6	25	2	13	37	30

Tvaronavičienė, Agnė

VIEŠŪJŲ PIRKIMŲ GINČŲ SPRENDIMO TVARKOS YPATUMAI IR VEIKSMINGUMAS:
daktaro disertacija. – Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2015. 234 p.

Bibliogr. 159–176 p.

ISBN 978-9955-19-718-8

Daktaro disertacijoje „Viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarkos ypatumai ir efektyvumas“ analizuojamas tarpšakinis viešųjų pirkimų institutas bei iš jo teisės normomis reguliuojamų santykių kilusių ginčų samprata, jų prigimtis bei sprendimo tvarka. Kadangi viešieji pirkimai yra sudėtinga sistema, vienijanti savyje įvairius elementus ir išreiškianti poreikį derinti tarpusavyje skirtingus interesus, jos teisinis reguliavimas yra ypatingai svarbus tam, kad ši sistema funkcionuotų sklandžiai. Tam yra kuriamos teisės normos, nustatančios viešųjų pirkimų įgyvendinimo valstybėje taisykles ir nesutarimų, kylančių šioje srityje sprendimo tvarką. Darbe didelis dėmesys skiriamas Europos Sąjungos teisės ir Europos Teisingumo Teismo suformuotų reikalavimų perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros procedūrai, kuri Lietuvos Respublikos teisėje įgyvendinama tiekėjams teikiant ieškinius bendrosios kompetencijos teismams, analizei. Taip pat apžvelgiamos Europos Sąjungos valstybių narių taikomos ginčų dėl neteisėtų perkančiųjų organizacijų sprendimų nagrinėjimo sistemos ir Lietuvos Respublikos pasirinkta tvarka. Darbe aptariami specializuotos perkančiųjų organizacijų sprendimų peržiūros privalumai bei užsienio valstybių, kuriose viešųjų pirkimų ginčus sprendžia specialios institucijos, praktika. Ieškant galimybių tobulinti Lietuvoje galiojančią viešųjų pirkimų ginčų sprendimo tvarką, pristatomi pagrindiniai šiandien galiojančios sistemos trūkumai ir siūloma įsteigti specializuotą instituciją, kuri greitai ir kokybiškai nagrinėtų perkančiųjų organizacijų ir tiekėjų ginčus, kilusius vykdant viešuosius pirkimus.

In doctoral thesis “Particularities and effectiveness of Public Procurement Dispute Resolution Procedures” cross-sectoral public procurement institution as well as its development and disputes, which appear in this field, is being analysed. As public procurement is a complex system that combines various elements and expresses the need to coordinate within each other different interest, its legal regulation is extremely important in order to make this system to function properly. For this reason detail legal rules of behavior, regulating the process of public procurement, are envisaged together with legal norms establishing the system of settlement of disagreements, which arises between contracting authorities and suppliers during the public procurement. The paper focuses on the requirements which are setted in European Union Law and practise of European Court of Justice for regulating the review procedure of contracting authorities’ decisions (which in Republic of Lithuania is implemented by granting right to suppliers to present claims to the courts of general jurisdiction). As well, this doctoral theses present an overview of the public procurement dispute resolution systems which are operating within EU as well as examines the Lithuanian order of dealing with such a disputes. The paper discusses the advantages of specialized review of the decisions of contracting authorities and the good practices of foreign countries, where public procurement disputes are investigated by special institutions. In order to find possibilities to improve the existing Lithuanian public procurement dispute system, main disadvantages of existing procedure are being discussed and the need to establish the specialised unjudicial body is presented.

Agnė Tvaronavičienė

**THE PARTICULARITIES AND EFFECTIVENESS OF PUBLIC
PROCUREMENT DISPUTE RESOLUTION PROCEDURE**

Doctoral Dissertation

Maketavo Aušrinė Ilekytė

SL 585. 2015 05 05. 18,4 leidyb. apsk. l.

Tiražas 20 egz. Užsakymas 25 932.

Mykolo Romerio universitetas

Ateities g. 20, LT-08303 Vilnius

Puslapis internete www.mruni.eu

El. paštas leidyba@mruni.eu

Parengė spaudai UAB „Baltijos kopija“

Kareivių g. 13B, LT-09109 Vilnius

Puslapis internete www.kopija.lt

El. paštas info@kopija.lt

Spausdino UAB „Vitae Litera“

Savanorių pr. 137, LT-44146 Kaunas

Puslapis internete www.bpg.lt

El. paštas info@bpg.lt

ISBN 978-9955-19-718-8

9 789955 197188